

University of Zagreb

Fakultet za jezikoslovlje,
književnost i kulturologiju

Filozofski fakultet

Zrinka Kolaković

**DVOASPEKTNI GLAGOLI – RAZLIKE
IZMEĐU (P)OPISA U PRIRUČNICIMA I
STANJA U KORPUSU S POSEBNIM
OSVRTOM NA UPORABU IZVORNIH
GOVORNIKA**

MEĐUNARODNI DVOJNI DOKTORAT ZNANOSTI

Regensburg – Zagreb, 2018.

Faculty of Languages,
Literature and Cultures

University of Zagreb

Faculty of Humanities
and Social Sciences

Zrinka Kolaković

**BIASPECTUAL VERBS: THE
DIFFERENCE BETWEEN DESCRIPTION,
PRESCRIPTION AND REAL USE**

INTERNATIONAL DUAL DOCTORATE

Regensburg – Zagreb, 2018

University of Zagreb

Fakultät für Sprach-,
Literatur- und
Kulturwissenschaften

Philosophische
Fakultät

Zrinka Kolaković

**BIASPEKTUELLE VERBEN IM
KROATISCHEN ZWISCHEN
DESKRIPTION, PRÄSKRIPTION UND
GEBRAUCH**

BINATIONALES PROMOTIONSVERFAHREN

Regensburg – Zagreb, 2018

Universität
Regensburg

University of Zagreb

Fakultet za jezikoslovlje,
književnost i kulturologiju

Filozofski fakultet

Zrinka Kolaković

**DVOASPEKTNI GLAGOLI – RAZLIKE
IZMEĐU (P)OPIISA U PRIRUČNICIMA I
STANJA U KORPUSU S POSEBNIM
OSVRTOM NA UPORABU IZVORNIH
GOVORNIKA**

MEĐUNARODNI DVOJNI DOKTORAT ZNANOSTI

Mentori:

prof. dr. sc. Björn Hansen
prof. dr. sc. Zrinka Jelaska

Regensburg – Zagreb, 2018.

Universität
Regensburg

Faculty of Languages,
Literature and Cultures

University of Zagreb

Faculty of Humanities
and Social Sciences

Zrinka Kolaković

BIASPECTUAL VERBS: THE DIFFERENCE BETWEEN DESCRIPTION, PRESCRIPTION AND REAL USE

INTERNATIONAL DUAL DOCTORATE

Supervisors:
Björn Hansen, Ph.D.
Zrinka Jelaska, Ph.D.

Regensburg – Zagreb, 2018

University of Zagreb

Fakultät für Sprach-,
Literatur- und
Kulturwissenschaften

Philosophische
Fakultät

Zrinka Kolaković

BIASPEKTUELLE VERBEN IM KROATISCHEN ZWISCHEN DESKRIPTION, PRÄSKRIPTION UND GEBRAUCH

BINATIONALES PROMOTIONSVERFAHREN

Betreuer:
Prof. Dr. Björn Hansen
Prof. Dr. Zrinka Jelaska

Regensburg – Zagreb, 2018

ZAHVALE

Iako danas svoje zanimanje s pravom mogu nazvati svojim pozivom, moram priznati kako nisam jedna od onih koja je od malih nogu znala da želi biti učiteljica, odnosno lingvistica. Poziv je odabrao mene, a ne ja njega, i to uz pomoć mnogih dragih ljudi koji su tijekom proteklih 35 godina imali prilike utjecati na mene.

Već u osnovnoj školi učenici iz mogega razreda predvidjeli su da ću biti kao Cvena. Danas, mnogo godina poslije još se uvijek sjećam Ane Cveniće Cvene, naše nastavnice hrvatskoga jezika. Na njezinoj smo nastavi dobili prve uvide u gramatiku i pravopis hrvatskoga jezika, naša je Učiteljica bila stroga, ali pravedna, sustavna i metodična, jednom riječju bila je nastavnica kod koje sam stekla čvrste lingvističke temelje. Kasnije, od osnovne škole pa sve do završetka gimnazije imala sam različite predodžbe o tome čime ću se jednoga dana baviti, ali nijedna nije uključivala moj sadašnji poziv. Spletom (ne)sretnih okolnosti nisam uspjela upisati željeni studij psihologije, nego hrvatskoga jezika i književnosti i pedagogije. Nadogradnja je, dakle, uslijedila na studiju kroatistike u Zagrebu tijekom kojega sam ubrzo shvatila da me jezikoslovlje zanima više od književnosti, a veliku je ulogu u tome prosvjetljenju odigrao kolega Josip Vučković koji mi je 2004. godine zbog mogega interesa za jezike preporučio da hospitiram u Sveučilišnoj školi hrvatskoga jezika i kulture koju vodi prof. dr. sc. Zrinka Jelaska. Tijekom sljedećih godina profesorica Jelaska snažno je utjecala na moje rano znanstveno oblikovanje: pozvala me da kao studentska ispomoć sudjelujem na prvome HIDIS-u, a potom me potaknula da na sljedećemu HIDIS-u u suautorstvu održim i svoja prva dva znanstvena izlaganja, od kojih je jedno kasnije ugledalo svjetlo dana u obliku mogega prvoga suautorskoga članka u Lahoru.

Budući da su u vrijeme nakon što sam diplomirala prilike za znanstvene novake u Republici Hrvatskoj bile jako loše, moja mentorica, profesorica Jelaska, potaknula me da okušam svoju znanstvenu sreću u inozemstvu. Štoviše, ona i njezin suprug Alan pomogli su mi s preseljenjem u Regensburg, bavarski grad u kojemu sam 2012. dobila lektorsko radno mjesto. Kako bi bila sigurna da me ostavlja u dobrim rukama, profesorica Jelaska sastala se s prof. dr. sc. Björnorn Hansenom, predstojnikom katedre za slavensko jezikoslovlje na Institutu za slavistiku Sveučilišta u Regensburgu. Dvoje se profesora tada složilo kako je u mojemu najboljem interesu da zajednički mentoriraju moj doktorat. Profesor Hansen odmah me uključio u znanstveni kolokvij na kojemu od 2012. do danas

zajedno s drugim kolegama raspravljam o aktualnim lingvističkim temama kojima se bavimo u svojim diplomskim, postdiplomskim i postdoktorskim istraživanjima. Kvaliteta mog rada bila bi zasigurno osjetno slabija bez korisnih savjeta i komentara koje sam dobila na Institutu za slavistiku na redovitim sastancima spomenutoga znanstvenoga kolokvija od sljedećih kolega i kolegica: Dore Vuk, Edyte Jurkiewicz Rohrbacher, dr. Izabele Blasczyk, dr. habil. Jürgen Fuchsbauera, dr. Natalije Brüggemann, dr. habil. Petra Kehayova i prof. dr. sc. Sandre Birzer. Kolegica Edyta Jurkiewicz Rohrbacher uputila me u čari korpusne lingvistike čime mi je omogućila osjetno brži rad s podacima, a samim time i na doktoratu. Kolega dr. habil. Jürgen Fuchsbauer davao mi je stilske savjete u svezi s iscrpnim engleskim sažetkom doktorata. Profesor Hansen kao moj mentor pobrinuo se da na znanstvenome kolokviju gostuje i prof. dr. sc. Volkmar Lehmann koji mi je iscrpnim odgovorima na moja pitanja pomogao da se riješim svih nedoumica koje sam imala u svezi s razumijevanjem formalno-funkcionalne teorije. Štoviše, umirovljeni hamburški profesor Lehmann odgovarao je na moja pitanja i elektroničkim putem te mi je dao korisne savjete nakon što je pročitao empirijski dio moje disertacije. Rijetki doktorandi imaju prilike dobiti savjete od tvorca teorije koja im služi kao teorijski okvir, što su meni omogućili moj mentor prof. dr. sc. Björn Hansen i njegov mentor prof. dr. sc. Volkmar Lehmann.

Pri ostvarivanju mog statusa studenta dvojnoga doktorskoga studija nastao je čitav niz peripetija koje su mi pomogli svladati Daniel Schöffner, Peter Grimm, Manuela Freisinger sa Sveučilišta u Regensburgu te Biserka Pešec, prof. dr. sc. Vladimir Piškorec i Tamara Šveljo sa Sveučilišta u Zagrebu. Kolegica i prijateljica doc. dr. Barbara Kušević umjesto mene otišla je u Poslijediplomsku referadu na Filozofskome fakultetu u Zagrebu i upisala me na Poslijediplomski studij lingvistike u trenutku kada ja to osobno nisam mogla učiniti.

Aspektološke impulse za svoj rad dobivala sam ne samo iz Hamburga i Regensburga od profesora Volkmar Lehmana i svojega mentora profesora Björna Hansena te kolegica dr. Natalije Brüggemann i Edyte Jurkiewicz Rohrbacher nego i od kolega iz Zagreba: doc. dr. Jasne Novak Milić, dr. Marice Čilaš Mikulić i Jurice Polančeca.

Kolegice dr. Ivana Brač, dr. Ana Šimić i Ivana Lederer te kolege Siniša Runjaić i Jurica Polančec pomogli su mi u nabavljanju literature i podataka koje nisam imala u Regensburgu, a koji su mi bili nužni za rad na disertaciji. Kolegice dr. Lucija Turkalj i dr.

Tomislava Bošnjak Botica te poznanica Antonietta Ulivieri Moretti pomogle su mi da razumijem morfološku strukturu dvoaspektnih glagola posuđenih iz latinskoga, grčkoga, francuskoga i talijanskoga.

Izvanredna profesorica Dušica Filipović Đurđević s Filozofskoga fakulteta u Beogradu kao i organizatori ReLDI seminara, izvanredna profesorica Maja Miličević Petrović, dr. Tanja Samardžić i doc. dr. sc. Nikola Ljubešić te izvanredni profesor Florian Hartig i dr. Lisa Hülsmann sa Sveučilišta u Regensburgu davali su mi savjete u svezi sa statističkom obradom podataka. Osim toga, doc. dr. sc. Nikola Ljubešić uvijek mi je brzo odgovarao na sva moja pitanja o korpusima hrvatskoga jezika.

I na kraju, ne smijem zaboraviti ni svoje roditelje, Blaža i Jelenu, koji su me unatoč svojim skromnim financijskim mogućnostima poduprli u želji da postanem akademska građanka. Osim njih, posebnu je ulogu u mojem životu odigrala i teta Mira Rukavina koja me naučila da uvijek dam sve od sebe, što god radila, i da se naporan rad na kraju isplati. Osim toga, ona je jedno vrijeme pazila i na moju kćerkicu Vesnu dok sam ja unosila završne ispravke u tekst svoje doktorske disertacije.

I na kraju, ovome radu puno bi dulje vremena trebalo da ugleda svjetlo dana da nije bilo mojega supruga dr. Sergeya Rosbakha koji me bodrio za vrijeme pisanja, koji me tješio u trenutcima očaja, koji mi je pomagao sa statističkim savjetima i koji me nakon rođenja naše kćeri Vesne potaknuo da sjednem za radni stol i konačno radove na doktoratu privedem kraju. I na kraju, zahvalna sam i našoj kćerkici Vesni s kojom sam imala nekomplikiranu trudnoću (tijekom koje je nastala gotovo polovica moje disertacije) i koja me do zadnjega dana prije dolaska na svijet pustila da dobro spavam i svježje glave marljivo radim na doktoratu.

Kao što sam već na početku istaknula, svi ovi divni ljudi koje ovdje spominjem snažno su utjecali na mene, kvalitetu mojega rada i način na koji sam se znanstveno oblikovala. Dakle, da nije bilo njih, zasigurno ne bi bilo ni ove disertacije i zbog toga ću ih se sa zahvalnošću sjećati do kraja života.

PODATCI O MENTORIMA

Björn Hansen rođen je 1964. u Flensburgu. Na Sveučilištu u Hamburgu studirao je slavistiku i germanistiku. Nakon boravka na Institutu za lingvistička istraživanja Ruske akademije za znanost doktorirao je 1995. aspektološkim radom *Zur Grammatik von Referenz und Episodizität*. Habilitirao je 2001. radom *Das Modalauxiliar im Slavischen: Grammatikalisierung und Semantik im Russischen, Polnischen, Serbischen/Kroatischen und Altkirchenslavischen*. Dvije je godine proveo kao predavač na Sveučilištu u Cambridgeu. Od 2002. radi na Sveučilištu u Regensburgu kao redoviti profesor i predstojnik Katedre za slavensko jezikoslovlje.

Jedan je od glavnih istraživača na Poslijediplomskoj školi za istočnoeuropske i južnoeuropske studije (*Graduiertenschule für Ost- und Südosteuropastudien*). Vodi dva znanstvena projekta, *Mikrovariation bei pronominalen und verbalen Enklitika des Bosnischen, Kroatischen und Serbischen. Empirische Studien zu Umgangssprache, Dialekten und Herkunftssprachen* i *Language across generations: contact induced change in morphosyntax in German-Polish bilingual speech* (međunarodni, bilateralni projekt) te je bio suvoditelj projekta *Korpuslinguistik und diachrone Syntax: Subjektkasus, Finitheit und Kongruenz in slavischen Sprachen* Njemačke zaklade za znanost.

U razdoblju od 2002. do danas držao je preddiplomsku i diplomsku (*Mehrsprachigkeit und Sprachstruktur, Sprachwandel und Sprachkontakte in der Slavia, Grammatikalisierung in den slavischen Sprachen, Grammatische Kategorien in den slavischen Sprachen im Überblick, Syntax! Slavische Satzstrukturen im Überblick, Modalität in den slavischen Sprachen, Semantik: linguistische, kognitive und kulturwissenschaftliche Aspekte, Geschichte des Polnischen, Probleme der russischen Grammatik, Grundfragen der Balkanlinguistik, Serbische und Kroatische Grammatik im Vergleich, Bosnisch/Kroatisch/Serbisch: Entstehung und Verfall einer gemeinsamen Sprache*) te poslijediplomsku nastavu (*Studiengruppe Migration, Transfer, Kulturkontakt, Slavistische Linguistik: Aktuelle Forschung*).

Autor je sedamdesetak znanstvenih radova u časopisima i zbornicima. Objavio je dvanaest knjiga (monografije i u suuredništvu), a ovdje se navode neke od njih: *Diachronic Slavonic Syntax: The interplay between internal development, language contact and metalinguistic factors*, *Yiddish Language Structures*, *Diachrone Aspekte slavischer Sprachen*, *Grammatical replication and*

borrowability in language contact, Modals in the Languages of Europe. A Reference Work, Grammatik des Polnischen.

Član je Njemačkoga slavističkoga društva (*Deutscher Slavistenverband*), suizdavač biblioteke *Slavolinguistica* i član uredničkih odbora *Zbornika Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, časopisa *Cognitive Studies/Études Cognitives* i *Godišnjaka Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*. Osim toga, recenzira znanstvene projekte za niz fondova u Njemačkoj i inozemstvu. Područja su njegova interesa modalnost, sintaksa, jezični kontakt i aspektologija.

Zrinka Jelaska rođena je 1957. u Zagrebu. Na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu studirala je kroatistiku i fonetiku. U Sjedinjenim Američkim Državama pohađala je lingvistička predavanja na četirima sveučilištima, Connecticut, MIT, Michigan i Stanford. Magistirala je 1984. godine radom *Generativni prikaz prozodema hrvatskoga književnoga jezika* (fonetika), a doktorirala 1997. radom *Poredbeni opis glasovne strukture hrvatskoga* (filologija). Od 1983. zaposlena je na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, najprije na Odsjeku za fonetiku, a od 1990. na Odsjeku za kroatistiku. Redovita je profesorica u trajnome zvanju na Katedri za hrvatski standardni jezik. Osim toga, tri je godine bila prodekanica za znanost i međunarodnu suradnju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Vodila je tri znanstvena projekta Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa: *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, *Hrvatski kao strani jezik: razvojna gramatika i rječnik te Materinski i inojezični hrvatski*. Osim toga, vodila je dva međunarodna, bilateralna projekta te je sudjelovala u sedam drugih domaćih znanstvenih projekata i šest međunarodnih projekata.

U razdoblju od 1990. do danas držala je preddiplomsku i diplomsku (*Uvod u lingvistiku*, *Uvod u materinski i inojezični hrvatski*, *Uvod u hrvatski kao drugi i strani jezik*, *Hrvatski kao materinski i strani jezik*, *Hrvatski kao strani jezik*, *Teorija jezika*, *Fonologija i morfonologija hrvatskoga jezika*, *Poredbena fonetika i fonologija*, *Morfologija hrvatskoga kao stranoga jezika*, *Procjenjivanje znanja hrvatskoga jezika*, *Razlike među hrvatskim sinonimima*, *Prijevodne inačice Biblije*) te poslijediplomsku nastavu (*Uvod u morfologiju hrvatskoga kao stranoga jezika*, *Fonologija*, *Uvod u semantiku*, *Hrvatska sinonimija*, *Izrada znanstvenoga rada*, *Prijamni pristup u ovladavanju stranim jezikom*, *Istraživanja primanja i proizvodnje stranoga jezika*, *Jezik: značenje i*

kultura, Odabrana poglavlja lingvistike, Dvojezičnost, Temelji lingvistike, Drugi jezik) na nekoliko odsjeka Filozofskoga fakulteta u Zagrebu.

Objavila je osamdesetak znanstvenih radova u časopisima i zbornicima. Autorica je triju znanstvenih monografija (*Generativni opis konjugacijskih oblika, Fonologija hrvatskoga jezika: glasovi, slogovi, naglasci, Hrvatski kao drugi i strani jezik*). Osnovala je *HIDIS*, prvi međunarodni znanstveni skup posvećen inojezičnome hrvatskome, časopis *Labor*, čija je glavna urednica, i biblioteku *Kroatini* (HFD). Osim toga, članica je uredništva časopisa *Suvremena lingvistika*. Područja su njezina interesa fonetika, fonologija, semantika, jezični razvoj od prijerodnoga razdoblja, ovladavanje inim jezikom, višejezičnost, jezično obrazovanje i procjenjivanje jezičnoga znanja.

SAŽETAK

U radu se analiziraju dvoaspektni glagoli u hrvatskome jeziku u okviru formalno-funkcionalne teorije glagolskoga aspekta. Analizi prethodi teorijski kontekst, odnosno pregled proučavanja aspekta i dvoaspektnih glagola pri čemu se poseban prostor daje ne samo aspektološkim istraživanjima o dvoaspektnim glagolima u hrvatskome jeziku nego i u ruskome i u drugim slavenskim jezicima. Osim toga, nakon pregleda proučavanja aspekta i dvoaspektnih glagola u radu se donosi prikaz formalno-funkcionalne teorije glagolskoga aspekta njemačkoga slavista V. Lehmana koja se ujedno prvi put primjenjuje na hrvatski jezik.

Analiza dvoaspektnih glagola, koja se provodi na četirima jezičnim razinama: leksičkoj, morfološkoj, rečeničnoj i tekstnoj, počiva na dvama uzorcima glagola: uzorku dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla i uzorku dvoaspektnih glagolskih posuđenica. U prvome se uzorku nalazi 37, a u drugome 200 glagola. Slijede neka od istraživačkih pitanja na koja se nastojalo odgovoriti ovim empirijskim istraživanjem.

Kakva su akcionalna značenja sadržana u leksičkoj osnovi dvoaspektnih glagola? Može li se na temelju akcionalnih značenja tvrditi da su neki dvoaspektni glagoli krivo klasificirani kao takvi? Kakva akcionalna značenja imaju dvoaspektni glagoli od kojih nisu potvrđene aspektno određene izvedenice? Razlikuju li se akcionalna značenja dvoaspektnih glagola od kojih nisu potvrđene aspektno određene izvedenice od akcionalnih značenja dvoaspektnih glagola od kojih su u korpusima hrvatskoga jezika potvrđene aspektno određene izvedenice? Kakva je spojivost dvoaspektnih glagola s hrvatskim prefiksima i sufiksima? Koji prefiksi prevladavaju, a koji se javljaju iznimno rijetko? Može li se na većem uzorku potvrditi teza da je prefiksacija znatno češća od sufiksacije? Utječe li relativna starost dvoaspektne posuđenice na njezinu afiksalsnu prilagodbu hrvatskomu aspektnomu sustavu? Jesu li nove izvedenice znatno rjeđe u hrvatskome standardnome jeziku nego u okviru razgovornoga registra? Kako višeznačnost glagolske dvoaspektne natuknice utječe na izvođenje novih aspektno određenih derivata? Utječu li stilske osobitosti značenja osnovne dvoaspektne glagolske natuknice na njezinu sklonost prefiksaciji? Može li se s pomoću analize značenja ishodišnoga glagola i njegovih izvedenica govoriti o aspektnoj tvorbi, odnosno argumentirati da su neki od novonastalih glagola aspektni partneri ishodišnih, odnosno

neizvedenih dvoaspektnih glagola? Koje aspektne rečenične funkcije pospešuju uporabu prefektiviranih i imperfektiviranih izvedenica? Utječu li epizodičnost i glagolska kategorija vremena na aspektnu afiksaciju dvoaspektnih glagola? Ima li slučajeva u kojima gramatičke izvedenice dvoaspektnih glagola preuzimaju iterativnu funkciju glagolskoga aspekta?

Na temelju nekih od spomenutih pitanja oblikovano je 17 nul-hipoteza, a u svrhu njihova testiranja primijenjeni su inferencijski statistički testovi kao što su χ^2 , Fisherov test i uopćeni linearni mještoviti regresijski model u programu R. Dakle, odgovori su na ta pitanja dobiveni nizom empirijskih istraživanja pri čemu je primijenjena kvantitativna analiza. Osim toga, na ostala se pitanja odgovorilo primjenom kvalitativne analize. Podatci za analizu prikupljeni su u trima, odnosno četirima korpusima hrvatskoga jezika, u: Hrvatskome nacionalnome korpusu, Hrvatskoj jezičnoj riznici, Hrvatskome mrežnome korpusu i njegovu potkorpusu Forum. Regensburški dijakronijski korpus hrvatskoga jezika (CroDi) korišten je kako bi se utvrdila relativna starost dvoaspektnih posuđenica i aspektno određenih izvedenica nastalih derivacijom od dvoaspektnih glagola. Osim toga, dio podataka za analizu prikupljan je i iz sljedećih rječnika hrvatskoga jezika: Hrvatskoga enciklopedijskoga rječnika, Velikoga rječnika hrvatskoga standardnoga jezika, Školskoga rječnika hrvatskoga jezika, Rječnika hrvatskoga jezika i Rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika (Akademijin rječnik).

Na temelju empirijskoga istraživanja utvrđeno je kako prefiksacija dvoaspektnih glagola nije nasumičan proces, nego proces koji je funkcionalno motiviran i na koji utječe niz semantičkih (akcionalnost, odnosno leksičko-akcionalna funkcija), fonoloških (postojanje početnoga otvornika na osnovnome dvoaspektnome glagolu), morfoloških (postojanje prefiksalnoga morfema na osnovnome dvoaspektnome glagolu, postojanje sufikslnih izvedenica od osnovnoga dvoaspektnoga glagola), rečeničnih (aspektne rečenične funkcije) i drugih čimbenika (relativna čestoća osnovne dvoaspektne natuknice, stilaska raslojenost osnovne dvoaspektne natuknice i korpus, odnosno vrsta tekstova u njima). Osim toga, ovo je empirijsko istraživanje pokazalo kako se neki čimbenici (npr. podrijetlo osnovne dvoaspektne natuknice, broj značenja osnovne dvoaspektne natuknice, relativna starost osnovnoga dvoaspektnoga glagola) koji su u teorijskoj aspektološkoj literaturi spominjani kao presudni za prefiksaciju dvoaspektnih glagola ipak ne mogu smatrati značajnima. Vrijednost ovoga rada leži ne samo u njegovu

jedinstvenome i integralnome pristupu dvoaspektnim glagolima u hrvatskome jeziku nego i u prikazu i primjeni formalno-funkcionalne teorije glagolskoga aspekta na hrvatski jezik, teorije koja je do sada bila nepoznata hrvatskoj aspektološkoj zajednici.

Ključne riječi: dvoaspektni glagoli, prefiksacija, sufiksacija, akcionalnost, aspektne rečenične funkcije, epizodičnost, taksističke rečenične funkcije, korpusna lingvistika

SUMMARY

This doctoral thesis analyzes biaspectual verbs in Croatian within the framework of the formal-functional theory of Slavic aspect.

The thesis starts with an introductory part in which the research goal, general research questions, purpose of the work and its theoretical context are briefly presented. Afterwards follows the second part – a literature review. Its goal is to provide a concise insight into Croatian verbal aspect and biaspectual verbs and it mainly presents the point of view of Croatian scholars. However, this information is always compared and complemented with data from the literature on aspect in Russian and other Slavic languages. In the third part of the thesis, the formal-functional theory of Slavic aspect (V. Lehmann 2009) is presented in detail and applied to Croatian for the first time.

The analyses of biaspectual verbs were conducted on the lexical, morphological, sentential and textual levels on the basis of two samples of biaspectual verbs. The smaller sample comprised biaspectual verbs of Slavic origin (37 verbs) and the bigger sample consisted of biaspectual verbal borrowings (200 verbs).

The thesis addresses a number of research questions concerning verbal semantics, morphology and aspectual sentential and taxis functions. Here I list only some of them. Can a lexical base help to establish whether some biaspectual verbs are misclassified as such, i.e. are there verbs with prevailing stative meanings? What is the actional type of meanings of biaspectual verbs from which no derivatives have been attested? Do they differ from the meanings of biaspectual verbs from which derivatives do exist? Are the data in line with the assumption that different types of actionality prevent or cause derivation of new perfective and imperfective forms? Can a larger sample confirm the previous hypothesis that prefixation of biaspectual verbs is much more frequent than their suffixation? Do all biaspectual verbs, both Slavic and borrowed, form new verbs with Croatian prefixes and suffixes equally frequently? Which prefixes are used the most, and which occur extremely rarely? What factors influence the derivation of new prefixed aspectually defined verbs? Do episodicity and the verbal category of tense affect the affixation of biaspectual verbs? Are concrete-factual, summary and exemplary functions equally important for the prefixation of biaspectual verbs? Do aspectual functions on the

textual level such as parallelism, incidence, coincidence and sequence of events have an impact on the affixation of the biaspectual base verbs?

On the basis of some of those research questions 17 null-hypotheses were formulated. All of them were empirically verified via inferential statistical tests such as a chi square, Fisher's exact test and the generalized linear mixed model, which were carried out in R.

The data were extracted from three different corpora of contemporary Croatian (the Croatian national corpus, the Croatian language repository and the Croatian web corpus) and one subcorpus (Forum, a subcorpus of the Croatian web corpus). In addition, the Regensburg diachronic corpus of Croatian was used to establish the relative age of biaspectual verbs and their perfective and imperfective derivatives. Furthermore, as additional sources of data I used the following dictionaries: Hrvatski enciklopedijski rječnik, Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika, Školski rječnik hrvatskoga jezika, Rječnik hrvatskoga jezika and Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika.

The results indicate that derivation of aspectually marked verbs from base biaspectual verbs is highly functionally motivated. Namely, on the lexical level the lexical-actional function of biaspectual verbs, i.e. telicity, turns out to be crucial for affixation. The empirical study of biaspectual verbs on the morphological level confirmed that the process of prefixation is influenced by phonological ("initial vowel in the stem of the simplex biaspectual verb"), morphological ("suffixation of the simplex biaspectual verb", "prefix morpheme in the stem of the simplex biaspectual verb") and other factors ("relative frequency of the biaspectual lemma" and "corpus"). Finally, the analysis on the sentential level revealed that aspectual sentential functions and episodicity play an important role in the emergence of perfective derivatives.

This thesis provides detailed analyses and new insight into the above-mentioned group of verbs. The results can help improve new editions of existing dictionaries and grammar books and potentially feed into new aspectual theories.

Keywords: aspect, biaspectual verbs, Croatian, corpus linguistics, formal-functional theory of Slavic aspect

ZUSAMMENFASSUNG

Die Dissertation mit dem Titel „Dvoaspektni glagoli – razlike između (p)opisa u priručnicama i stanja u korpusu s posebnim osvrtom na uporabu izvornih govornika // Biaspektuelle Verben im Kroatischen zwischen Deskription, Präskription und Gebrauch“ ist der Kategorie des Verbalaspekts im Kroatischen gewidmet. Genauer gesagt wird in ihr eine umfassende Analyse der kroatischen biaspektuellen Verben (bV) im Rahmen der formal-funktionalen Theorie des Aspekts (cf. Lehmann 2009) angestellt. Einleitend wird der Forschungsstand zum Aspekt und zu bV umfassend erörtert. Zuerst werden Aspektfunktionen, Bildungstypen, Aspektpaare und schließlich bV diskutiert. Dabei liegt der Fokus auf der kroatischen Literatur, wobei jedoch Arbeiten zum Russischen, aber auch zu anderen Sprachen einbezogen werden. Danach folgt die Darstellung des Aspektmodells, das V. Lehmann vorwiegend anhand des Russischen entwickelt hat; dieses wird zum ersten Mal auf das Kroatische angewendet.

Den Kern der Dissertation bildet die empirische Analyse biaspektueller Verben. Diese wird auf vier Sprachebenen – auf der lexikalischen und morphologischen sowie auf der Satz- und Textebene – durchgeführt. Als Material dienen 237 biaspektuelle Verben, von denen 200 Entlehnungen und 37 slavischen Ursprungs sind. Zur umfassenden Charakterisierung der bV und in weiterer Folge des Verbalaspekts im Kroatischen war die Beantwortung der folgenden Fragen von zentraler Bedeutung: 1) Welche lexikalische aktionale Funktion (LAF) haben die lexikalischen Stämme der bV?, 2) Haben alle bV die gleiche aktionale Gestalt?, 3) Sind u.U. einige bV fälschlicherweise als solche klassifiziert?, 4) Können bV prä- oder suffigiert werden? 5) Welche Affixe treten dabei auf? 6) Welche Faktoren bestimmen die Perfektivierung von bV?

Anhand dieser Forschungsfragen werden 17 Null-Hypothesen formuliert. Um sie zu testen, wurde das Programm R benutzt, das die Anwendung inferenzieller statistischer Verfahren wie des Chi-Quadrat-Tests, des exakten Fisher-Tests und des verallgemeinerten linearen gemischten Modells (engl. generalized linear mixed model) erlaubt.

Die Daten wurden aus den drei wichtigsten Korpora des Kroatischen („Hrvatski nacionalni korpus“, „Hrvatska jezična riznica“, „hrWaC“ und seinem Subkorpus „Forum“) sowie aus lexikografischen Quellen („Hrvatski enciklopedijski rječnik“,

„Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika“, „Školski rječnik hrvatskoga jezika“, „Rječnik hrvatskoga jezika“, „Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika“) erhoben. Das diachrone Korpus „CroDi“ wird zusätzlich berücksichtigt, um das relative Alter einerseits der biaspektellen Entlehnungen und andererseits der prä- und suffigierten Derivate von bV zu bestimmen.

Die Ergebnisse der empirischen Untersuchung deuten darauf hin, dass die Präfigierung der bV ein sehr stark funktional motivierter Prozess ist. Auf der lexikalischen Ebene erwies sich die Telizität bzw. die LAFs als entscheidender Faktor für die Affigierung der bV. Im Hinblick auf die morphologische Ebene zeigte sich, dass 5 Faktoren das Auftreten von Präfigierung beeinflussen. Das sind an erster Stelle die Tokenfrequenz (***) und die Auswahl des Korpus (**); es folgen das Auftreten eines Vokals im Anlaut (**) und Suffigierung (*). Als letzter signifikanter Faktor wirkt das Vorhandensein eines diachronen oder synchronen Präfixes im Verbalstamm (*). Hingegen konnte nachgewiesen werden, dass einige in der aspektologischen Literatur als signifikant angenommene Faktoren, wie z.B. Polysemie, Transitivität, relatives Alter des biaspektuellen Lemmas im Kroatischen, nicht ausschlaggebend sind. Auf der Satzebene wurde gezeigt, dass sich bV und ihre präfigierten Derivate in ihrer Distribution in Satzfunktionen und (nicht)episodischen Situationen unterscheiden.

Anhand einiger stabiler und instabiler bV ließ sich erkennen, dass bV die gleichen Satzfunktionen bedienen können wie reguläre perfektive und imperfektive Verben. Dies gilt für stabile wie instabile bV; d.h. auch wenn perfektive Partnerverben abgeleitet werden können, bleibt das Ausgangsverb biaspektuell in allen Funktionen. Ein wichtiges Ergebnis der Untersuchung ist somit der Nachweis der Persistenz der Biaspektualität.

Die Arbeit bietet eine ausgiebige Aufarbeitung und Diskussion der umfangreichen slavistischen Forschungsliteratur sowie erstmals eine Anwendung der Lehmannschen Aspekttheorie auf das Kroatische. Die Forschungsfragen wurden durch Anwendung elaborierter, korpuslinguistischer Methoden untersucht; so sind alle Hypothesen empirisch abgesichert. Die empirisch fundierten Ergebnisse bilden einen wichtigen Beitrag zur Erforschung der Morphologie biaspektueller Verben, der über die Kroatistik hinaus von Bedeutung ist.

Stichpunkte: Aspekt, biaspektuelle Verben, Kroatisch, Korpuslinguistik, formal-funktionale Theorie des Aspekts

SADRŽAJ

I. UVODNI DIO

0. UVOD	2
0.1. Predmet istraživanja i osnovni problem.....	2
0.2. Uže područje rada i cilj istraživanja	4
0.3. Polazišna istraživačka pitanja.....	6
0.3.1. Značenja dvoaspektnih glagola.....	6
0.3.2. Dvoaspektni glagoli i glagolska tvorba.....	6
0.3.3. Dvoaspektni glagoli i njihove izvedenice na rečeničnoj i tekstnoj razini	7
0.4. Svrha rada.....	8
0.5. Teorijski kontekst.....	8
0.6. Ustroj doktorskoga rada.....	9
0.6.1. Prvi dio: Uvod.....	9
0.6.2. Drugi dio: Pregled literature.....	9
0.6.3. Treći dio: Formalno-funkcionalna teorija glagolskoga aspekta.....	10
0.6.4. Četvrti dio: Empirijsko istraživanje dvoaspektnih glagola.....	10
0.6.5. Peti dio: Završni dio	11

II. PREGLED LITERATURE

1. ASPEKTNA ZNAČENJA.....	13
1.1. Značenja imperfektivnoga aspekta	14
1.1.1. Trajanje, protegnutost.....	14
1.1.2. Djeljivost na faze i djeljivo trajanje.....	15
1.1.3. Bez prekidanja i neograničenost.....	16
1.1.4. Postupan, konkretan proces i tijek.....	16
1.1.5. Iterativnost, učestalost i habitualnost	16
1.1.6. Dvosmjernost.....	17
1.1.7. S obzirom na vrijeme smještanja.....	17
1.2. Značenja perfektivnoga aspekta.....	18
1.2.1. Cjelovitost radnje i nedjeljivost na faze.....	18
1.2.2. Trenutnost, punktualnost i ograničenost.....	19

1.2.3. Početak, odnosno završetak vršenja	19
1.2.4. Izvršenost, ostvarenost glagolske situacije.....	19
1.2.5. Trajanje prije izvršenja	19
1.2.6. Jedna konkretna glagolska situacija, jedinstveni trenutak.....	20
1.2.7. Bez obzira na tijek vremena	20
1.3. Razlike u aspektnim značenjima u slavenskim jezicima.....	20
1.4. Varijacija među aspektnim funkcijama.....	23
1.5. Kritički sažetak poglavlja Aspektna značenja.....	24
1.5.1. Izviru li aspektna značenja iz leksičkoga temelja ili afikasa?	24
1.5.2. Cjelovitost, ograničenost i rezultat kao značenja perfektivnoga aspekta.....	25
1.5.3. Iterativnost kao najčešće značenje imperfektivnog aspekta	27
1.5.4. Važnost tijeka vremena u koji se glagolska situacija smješta	27
1.5.5. Miješanje jezičnih razina pri opisu aspektnih značenja.....	28
1.5.6. Implikacije Dickeyjevih postavki na daljnja aspektološka istraživanja.....	29
2. ASPEKTNA I LEKSIČKA TVORBA	30
2.1. Supletivnost.....	30
2.2. Naglasak.....	31
2.3. Sufiksacija	32
2.3.1. Inventar sufikasa i njihove funkcije	32
2.4. Prefiksacija.....	34
2.4.1. Inventar prefikasa i njihove funkcije	36
2.5. Prefiksi versus sufiksi.....	38
2.6. Prefiksacija i sufiksacija kao aspektne tvorbe	39
2.7. Kritički sažetak poglavlja Aspektna i leksička tvorba.....	41
3. ASPEKTNI PAROVI	42
3.1. Tradicionalna shvaćanja aspektnih parova	43
3.1.1. Prazni prefiksi.....	44
3.1.2. Supsumpcija	46
3.2. Glavni nedostaci tradicionalnoga shvaćanja aspektnih parova.....	47
3.3. Slabe točke koncepta pravih vidskih parova (vidskih parnjaka)	48
3.4. Kritika shvaćanja „samo je sufiksacija čista vidska tvorba“	50
3.5. Novija shvaćanja aspektnih parova: jedan ili više prefiguriranih partnera	53
3.6. Glagoli bez parova	54
3.6.1. Perfectiva tantum.....	55
3.6.2. Imperfectiva tantum	56

3.7. Kritički sažetak poglavlja Aspektni parovi.....	57
4. DVOASPEKTNI GLAGOLI	60
4.1. Uzroci dvoaspektnosti.....	60
4.1.1. Semantički uzroci.....	61
4.1.2. Morfološka ograničenja	63
4.1.3. Jezični kontakt.....	63
4.2. Afiksacija dvoaspektnih glagola.....	63
4.2.1. Prefiksacija dvoaspektnih glagola.....	65
4.2.2. Sufiksacija dvoaspektnih glagola	68
4.2.3. Aspektualizacija dvoaspektnih glagola naglaskom	69
4.2.4. Pleonastičnost afiksacije.....	69
4.2.5. Stilska obilježja izvedenica.....	70
4.3. Postojanost dvoaspektnosti	71
4.4. Različiti stupnjevi dvoaspektnosti.....	73
4.5. Proturječnosti u klasifikaciji.....	75
4.6. Određivanje aspekta dvoaspektnoga glagola.....	77
4.7. Brojnost dvoaspektnih glagola	78
4.8. Neodređeni, neutralni, bezaspektni ili dvoaspektni glagoli	79
4.9. Kritički sažetak poglavlja Dvoaspektni glagoli.....	80

III. FORMALNO-FUNKCIONALNA TEORIJA

GLAGOLSKOGA ASPEKTA

5. OSNOVNI KONCEPTI FORMALNO-FUNKCIONALNE TEORIJE

GLAGOLSKOGA ASPEKTA..... 84

5.1. Definicija aspekta	85
5.2. Temeljne akcionalne funkcije	87
5.2.1. Situacijski tip.....	88
5.2.2. Situacijski oblik.....	89
5.2.3. Epizodičnost.....	91
5.2.4. Čestoća.....	92
5.2.5. Međuodnosi temeljnih akcionalnih funkcija.....	92

6. ASPEKT NA LEKSIČKOJ RAZINI..... 94

6.1. Leksička osnova i leksičko-akcionalna funkcija	94
---	----

6.2. Vrste leksema.....	96
6.2.1. Leksemi ostvaraja.....	97
6.2.2. Leksemi tijeka.....	98
6.2.3. Difuzni leksemi.....	98
6.2.4. Stativni leksemi.....	99
6.3. Konteksti za utvrđivanje vrste leksema.....	99
6.3.1. Konteksti za utvrđivanje leksema ostvaraja.....	100
6.3.2. Konteksti za utvrđivanje leksema tijeka.....	101
6.3.3. Konteksti za utvrđivanje stativnih leksema.....	101
7. ASPEKT NA MORFOLOŠKOJ RAZINI.....	103
7.1. Morfološke funkcije aspekata.....	104
7.2. Gramatička derivacija – izvođenje aspektnih partnera.....	105
7.3. Promjene LAF-a tijekom gramatičke derivacije.....	106
7.4. Aspektni partneri.....	109
7.4.1. Aspektni partneri leksema tijeka.....	110
7.4.2. Aspektni partneri leksema ostvaraja.....	111
7.4.3. Aspektni partneri stativnih leksema.....	112
8. ASPEKT NA REČENIČNOJ RAZINI.....	114
8.1. Konkretno-činjenična funkcija.....	115
8.2. Progresivna funkcija.....	116
8.3. Opće-činjenična funkcija.....	117
8.4. Stativna funkcija.....	118
8.5. Iterativna funkcija.....	119
8.6. Nekanonske funkcije.....	119
8.7. Usporedba formalno-funkcionalne teorije i teorije aspektnih parametara.....	121
9. ASPEKT NA TEKSTNOJ RAZINI.....	122
9.1. Narativne kronološke funkcije.....	122
9.1.1. Prirodna, akcionalna i ikonička kronologija.....	122
9.2. Deiktičko i taksličko smještanje glagolskih situacija.....	123
9.2.1. Eksplicitno smještanje glagolske situacije.....	124
9.2.2. Implicitno smještanje glagolske situacije.....	124
10. RECEPCIJA TEORIJSKOGA MODELA.....	127
10.1. Doprinosi formalno-funkcionalne teorije razumijevanju aspekta.....	128

IV. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE DVOASPEKTNIH GLAGOLA

11. METODE, ALATI I IZVORI JEZIČNI INFORMACIJA 132

11.1. Korpusna lingvistika i prefiksacija dvoaspektnih glagola	132
11.2. Hrvatski korpusi kao vrelo jezičnih podataka	133
11.2.1. Hrvatski nacionalni korpus	134
11.2.2. Hrvatska jezična riznica	135
11.2.3. Hrvatski mrežni korpus	135
11.2.4. Potkorpus Forum Hrvatskoga mrežnoga korpusa.....	136
11.2.5. Regensburški dijakronijski korpus hrvatskoga jezika.....	137
11.3. NoSketchEngine	137
11.3.1. Učiti CQL.....	137
11.3.2. Frequency.....	139
11.4. Rječnici hrvatskoga jezika	139
11.4.1. Hrvatski enciklopedijski rječnik / Hrvatski jezični portal (HJP).....	139
11.4.2. Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika (VRH).....	139
11.4.3. Školski rječnik hrvatskoga jezika (ŠRHJ).....	140
11.4.4. Rječnik hrvatskoga jezika (RHJ).....	140
11.4.5. Rječnik hrvatskog ili srpskog jezika (1880 – 1976).....	140
11.5. R	141

12. POPULACIJA I UZORCI DVOASPEKTNIH GLAGOLA 143

12.1. Populacija dvoaspektnih glagola u hrvatskome jeziku.....	143
12.2. Uzorci dvoaspektnih glagola	144
12.2.1. Uzorak dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla.....	144
12.2.2. Uzorak dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla	146

13. DVOASPEKTNI GLAGOLI NA LEKSIČKOJ RAZINI 147

13.1. Stabilni i nestabilni dvoaspektni glagoli	147
13.2. Važnost LAF-a dvoaspektnih glagola	152
13.3. LAF stabilnih i nestabilnih dvoaspektnih glagola.....	154
13.3.1. Građa i anotacija	154
13.3.2. Distribucija varijabli i statistička analiza.....	156
13.3.3. Rasprava	158
13.4. Zaključak i smjernice za dalja istraživanja.....	160

14. DVOASPEKTNI GLAGOLI NA MORFOLOŠKOJ RAZINI..... 162

14.1. Prefiksacija dvoaspektnih glagola: najčešći prefiksi.....	162
14.1.1. Prefiksacija stranih dvoaspektnih glagola: najčešći prefiksi	162
14.1.2. Prefiksacija dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla: najčešći prefiksi	166
14.1.3. Prefiksacija dvoaspektnih glagola: usporedba najčešćih prefikasa.....	167
14.2. Leksičke i gramatičke izvedenice dvoaspektnih glagola.....	169
14.3. Odnos prefiksacije i sufiksacije dvoaspektnih glagola	172
14.4. Regresijska analiza čimbenika vezanih uz prefiksaciju.....	175
14.4.1. Distribucija zavisne varijable i nezavisnih varijabli	178
14.4.2. Rezultati i rasprava.....	190
14.4.3. Zaključak i smjernice za dalja istraživanja	195
15. DVOASPEKTNI GLAGOLI NA REČENIČNOJ RAZINI	200
15.1. Rečenične funkcije prototipnih dvoaspektnih glagola	202
15.2. Rečenične funkcije nestabilnih dvoaspektnih glagola	205
15.3. Rečenične funkcije perfektivnih izvedenica	208
15.3.1. Građa i anotacija	209
15.4. Analiza rečeničnih funkcija perfektivnih izvedenica	212
15.4.1. Distribucija varijabli.....	212
15.4.2. Statistička analiza: dvoaspektni glagoli i perfektivne izvedenice.....	215
15.4.3. Rasprava	220
15.5. Rečenične funkcije imperfektivnih izvedenica.....	222
15.6. Zaključak i smjernice za dalja istraživanja.....	226
16. DVOASPEKTNI GLAGOLI NA TEKSTNOJ RAZINI.....	231
16.1. Taksicke funkcije nestabilnih dvoaspektnih glagola.....	234
16.2. Taksicke funkcije perfektivnih izvedenica	236
16.3. Zaključak i smjernice za dalja istraživanja.....	239
 V. ZAVRŠNI DIO	
17. ZAKLJUČCI	243
17.1. Dvoaspektni glagoli na leksičkoj razini	244
17.2. Dvoaspektni glagoli na morfološkoj razini.....	244
17.3. Dvoaspektni glagoli na rečeničnoj razini	246
17.4. Dvoaspektni glagoli na tekstnoj razini	247
17.5. Postojanost dvoaspektnosti	248

17.6. Problemi s klasifikacijom dvoaspektnih glagola	248
17.7. Dvoaspektni, bezaspektni ili neutralni	249
18. EXTENSIVE SUMMARY	252
18.1. First part: Introduction.....	252
18.1.1. The topic of the research and the main problem.....	252
18.1.2. Research goal.....	254
18.1.3. General research questions	256
18.1.4. Purpose of the work.....	257
18.1.5. Theoretical context.....	258
18.2. Second part: State of the art	259
18.3. Third part: Formal-functional theory of Slavic verbal aspect.....	261
18.4. Fourth part: Empirical research on biaspectual verbs	263
18.4.1. Biaspectual verbs on the lexical level	264
18.4.2. Biaspectual verbs on the morphological level.....	267
18.4.3. Biaspectual verbs on the sentential level.....	274
18.4.4. Biaspectual verbs on the textual level.....	280
18.5. Fifth part: Conclusions.....	281
18.5.1. Biaspectual verbs on the lexical level	282
18.5.2. Biaspectual verbs on the morphological level.....	283
18.5.3. Biaspectual verbs on the sentential level.....	285
18.5.4. Biaspectual verbs on the textual level.....	285
18.5.5. Preservation of biaspectuality	286
18.5.6. Problems with classification of biaspectual verbs	286
18.5.7. Biaspectual, neutral or aspectless	287
19. POPIS LITERATURE	289
20. PRILOZI	300
20.1. Abecedni popis dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla iz analiziranoga uzorka.....	300
20.2. Abecedni popis dvoaspektnih glagolskih posuđenica iz analiziranoga uzorka.....	301
20.3. Popis kratica rabljenih pri glosiranju	303
20.4. Popis kratica rabljenih u grafikonima i tablicama.....	304
20.5. Popis ostalih kratica.....	306

POPIS TABLICA

Tablica 1: Značenja imperfektivnoga aspekta	14
Tablica 2: Značenja perfektivnoga aspekta.....	18
Tablica 3: Aspektni parametri.....	21
Tablica 4: Glagolski sufiksi u hrvatskome jeziku	33
Tablica 5: Glagolski prefiksi u hrvatskome jeziku	37
Tablica 6: Odnosi značenja glagola <i>odgovoriti_p</i> i <i>odgovarati_i</i>	52
Tablica 7: Rezultati analize dvoaspektnih glagola u ruskome	76
Tablica 8: Leksički temelj aspekta i njegova funkcionalna kompozicija.....	87
Tablica 9: Funkcije s univerzalnim značajkama neovisnima o obliku	88
Tablica 10: Leksičko-akcionalna funkcija.....	94
Tablica 11: Različite leksičko-akcionalne funkcije glagola <i>odgovarati_i</i>	95
Tablica 12: Pregled (pod)vrsta leksema.....	96
Tablica 13: Gramatičke promjene LAF-a	107
Tablica 14: Kanonske i nekanonske rečenične funkcije	115
Tablica 15: Taksičke funkcije.....	125
Tablica 16: Usporedba najvažnijih obilježja korištenih korpusa.....	134
Tablica 17: Podjela dvoaspektnih glagola prema tvorbenome kriteriju.....	151
Tablica 18: Uzorak glagola odabranih za statističku analizu	155
Tablica 19: Čestoća prefikasa s izvedenicama od stranih i domaćih dvoaspektnih glagola.....	169
Tablica 20: Prefiksi koji služe u izvođenju gramatičkih derivata nekih dvoaspektnih značenja ...	170
Tablica 21: Popis varijabli.....	178
Tablica 22: Rezultati statističke analize čimbenika koji utječu na prefiksaciju.....	191
Tablica 23: Rezultati <i>post hoc</i> testa – odnosi razina varijabli koji utječu na prefiksaciju.....	192
Tablica 24: Dvoaspektni glagoli i perfektivne izvedenice u prikupljenoj građi	212
Tablica 25: Dvoaspektni glagoli i imperfektivne izvedenice u prikupljenoj građi.....	223
Tablica 26: Uzorci rečenica s taksičkim funkcijama	236

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1: Značenja perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta u hrvatskome jeziku.....	22
Grafikon 2: Odnos aspektnoga izvođenja i LAF-a	157
Grafikon 3: Čestoća domaćih prefikasa s izvedenicama od dvoaspektnih glagola na <i>-irati</i>	163
Grafikon 4: Čestoća domaćih prefikasa s izvedenicama od domaćih dvoaspektnih glagola	167
Grafikon 5: Odnos prefiksacije i sufiksacije dvoaspektnih glagola.....	173
Grafikon 6: Prefiksacija dvoaspektnih glagola	180
Grafikon 7: Broj značenja osnovne dvoaspektne glagolske natuknice.....	181
Grafikon 8: Relativna starost osnovnoga dvoaspektnoga glagola.....	183
Grafikon 9: Logaritmirana relativna čestoća osnovne dvoaspektne natuknice.....	184
Grafikon 10: Sufiksacija osnovnoga dvoaspektnoga glagola	185
Grafikon 11: Prefiksadni morfem na osnovnome dvoaspektnome glagolu	186
Grafikon 12: Početni otvornik na osnovnome dvoaspektnome glagolu	187
Grafikon 13: Prijelaznost osnovne dvoaspektne natuknice	188
Grafikon 14: Stilska raslojenost osnovne dvoaspektne natuknice	189
Grafikon 15: Metaforizacija značenja osnovne dvoaspektne natuknice.....	190
Grafikon 16: Odnos prefiksacije i analiziranih varijabli.....	193
Grafikon 17a: Odnos aspekta kao zavisne varijable i aspektnih rečeničnih funkcija	213
Grafikon 18a: Odnos aspekta kao zavisne varijable i vremena kao nezavisne varijable.....	214
Grafikon 19a: Odnos aspekta kao zavisne varijable i epizodičnosti kao nezavisne varijable.....	215
Grafikon 17b: Odnos aspekta i aspektnih rečeničnih funkcija.....	217
Grafikon 18b: Odnos aspekta i vremena	218
Grafikon 19b: Odnos aspekta i epizodičnosti.....	219
Grafikon 20: Odnos aspekta i taksličkih funkcija u analiziranim uzorcima.....	237

POPIS SLIKA

Slika 1: Primjer anotacije akcionalnih obilježja glagola iz grupe PF0 SUF1	156
Slika 2: Ručna anotacija aspektnih rečeničnih funkcija	211

*I žalibože i trud i ludu glavu s kojom ne mislin,
Ko me je natira da je provan, da je vako zavolin ...*

I. UVODNI DIO

0. UVOD

In spite of a long tradition of research on this grammatical category, we are still far from a full understanding of all its elements.

Midhat Ridjanović (2012: 347)

Uvodnim se citatom slikovito pokazuje kako unatoč tisućama i tisućama stranica posvećenih (slavenskome) aspektu ipak mnogo toga i dalje nije u potpunosti razjašnjeno. Još uvijek se traga za odgovorima na mnoga pitanja koja su se davno nametnula jezikoslovcima, ali i onima koji pokušavaju ovladati nekim od slavenskih jezika koji se odlikuju spomenutom gramatičkom kategorijom. Ovaj je rad pokušaj da se kao prvo preispitaju neke od postojećih postavki o glagolskome aspektu u hrvatskome jeziku te da se pruži bolje razumijevanje onoga što se u okviru tradicionalne terminologije naziva dvovidnost glagola.¹

0.1. Predmet istraživanja i osnovni problem

Glagolski je aspekt svakako jedna od središnjih glagolskih kategorija, a neki ga autori smatraju najvažnijim obilježjem glagola i najvažnijom glagolskom kategorijom u slavenskim jezicima (usp. Ivančev 1971: 164; Galton 1976: 7). No, kada se govori o statusu glagolskoga aspekta u drugim jezicima, mišljenja su prilično podijeljena, neki jezikoslovci (usp. Mønnesland 2003: 21; Verkuyl 1972: 4; Dahl 2000; Plungjan 2016: 346) tvrde da ga se može smatrati općejezičnom kategorijom koja nije svojstvena samo slavenskim jezicima,² a drugi (npr. Galton 1976: 293) ističu da se o glagolskome aspektu kao o gramatičkoj kategoriji ne može govoriti u slučaju nedostatka formalnih jezičnih obilježja kojima se razlikuje glagolski aspekt. Međutim, čini se da je svim jezicima ipak nešto zajedničko, a to su aspektnosna obilježja koja ima svaki glagol (usp. Breu 1980: 115; V. Lehmann 1992a: 3f). Ona su sadržana u leksičkome korijenu glagola i

---

¹ U ovome će se radu rabiti međunarodni termini aspekt, perfektivnost i imperfektivnost te dvoaspektnost.

² Dahl se koristi terminom gram kao temeljnom jedinicom opisa pri čemu se aspekt, vrijeme i način smatraju načinima kojima se karakteriziraju semantički sadržaji grama. Ističe kako gram nije nužno identičan gramatičkome morfemu (Dahl 2000: 7, 23).

odnose se na unutrašnju vremensku strukturu glagolske situacije (Maslov 1948; Vendler 1957; Dahl 1985: 26f; Lehmann 1999a; Anstatt 2003).³

Osim toga upravo spomenutoga obilježja glagola, u slavenskim jezicima postoji i morfološkim afiksima izražen aspekt koji može biti perfektivan ili imperfektivan, a prisutan je u infinitnom i svim finitnim oblicima istoga glagola (Ridjanović 2012: 347). Tim se morfološkim sredstvima, dakle aspektom, prenosi informacija o tome kako govorna osoba vidi unutrašnju vremensku strukturu glagolske situacije (Comrie 1976: 3; Bybee 1985: 152). Posebnost aspekta odlikuje se u tome što se spomenuta semantika morfološki oblikuje s pomoću određenih jezičnih struktura (Kravar 1980: 5). Pri tome je, ovisno o aspektnosnim obilježjima i aspektnim afiksima, jednome glagolu moguće pripisati samo jedan od dvaju aspekata – ili perfektivan ili imperfektivan. Međutim, situaciju s morfološkim aspektom dosta usložnjava i činjenica da u svim slavenskim jezicima, a hrvatski u tome slučaju ne čini iznimku, postoje glagoli kod kojih se jednim te istim afiksom istodobno izražava i perfektivni i imperfektivni aspekt. U najmanju ruku, grubo govoreći, infinitiv takvih glagola koji se nalazi izvan rečeničnoga konteksta smatra se dvoaspektim, što se može vidjeti na primjeru glagola donesenoga u (1).

- (1) *kopirati*_{A/P}
- (2) (...) *i program će početi*_P **kopirati**_A *sadržaj CD-a u direktorij.* hrWaC⁴
- (3) (...) *Almunia tvrdi da Google kopira*_A *sadržaj s tzv. okomitih pretraživačkih servisa* hrWaC
(...)
- (4) *Sutra ću kopirati*_{i?/p?} *tekst koji govori*_A *o odnosu Zakona i Milosti.* hrWaC

Na rečeničnoj bi se razini trebalo ostvariti samo jedno aspektno značenje. To može ovisiti o nekoliko čimbenika, npr. o drugim glagolima, pa se sukladno tome infinitivni oblik istoga glagola donesen u (2) smatra imperfektivnim jer glagoli isključivo toga aspekta mogu biti dopuna faznim glagolima. Kako će aspekt dvoaspektnih glagola biti određen, ovisi i o glagolskoj

---

³ Općim terminom glagolska situacija označavaju se radnja ili stanje označeni leksičkim predikatom (usp. Bybee et al. 1994: 55).

⁴ Većina primjera u ovome radu preuzimana je iz Hrvatskoga mrežnoga korpusa hrWaC, tj. njegove najnovije verzije v2.2, što se u radu uvijek navodi, ali bez napomene da se radi o verziji v2.2. Ako se uz primjer ne navodi izvor, znači da ne potječe iz korpusa nego je konstruiran.

kategoriji vremena, primjerice aoristu, imperfektu i pravoj sadašnjosti, drugim elementima kao što su određene priložne oznake vremena i vremenski veznici te kombinaciji surečenica u koordinaciji i subordinaciji. Upravo zbog potonjega moguće je aspekt uporabljenoga glagola u rečenici navedenoj pod (3) nedvosmisleno odrediti kao imperfektivan. Međutim, aspekt dvoaspektnoga glagola ne može se uvijek tako jednostavno odrediti. Neki su od složenijih slučajeva oni u kojima glagolska kategorija vremena ne ovisi o glagolskoj kategoriji aspekta, primjerice u futuru prvome i perfektu, i kada uz to nedostaju drugi rečenični ili diskursni signali, aspektno će značenje ostati dvosmisleno. To znači da će interpretacija poruke ostati otvorena jer ni jedno od dvaju aspektnih značenja nije isključeno, što se vidi iz gore navedenoga primjera pod (4).

0.2. Uže područje rada i cilj istraživanja

Ovim se radom u više koraka temeljito preispituje status takozvanih dvoaspektnih glagola u hrvatskome jeziku.

Kao prvo, pođe li se od općeprihvaćene činjenice da dvoaspektni glagoli jednim te istim afiksom izražavaju i perfektivnost i imperfektivnost, očito je da taj afiks nije obilježen s obzirom ni na jedno ni na drugo značenje. Kako se ponašaju izvorni govornici u situacijama u kojima zbog aspektnih rečeničnih i/ili tekstolingvističkih, odnosno taksličkih funkcija trebaju jednu od dviju oprečnih aspektnih vrijednosti? Hoće li se koristiti kontekstom kako bi signalizirali o kojoj je aspektnoj vrijednosti riječ, što je oprimjereno u (5), ili će od dvoaspektnoga glagola pokušati tvoriti novi aspektno određen glagol kao u (6)?

(5) (...) *Globusov novinar, koji je **kopirao**_p cijeli Sanaderov dosje, dao_p ga je (...)* hrWaC

(6) *USKOK je **iskopirao**_p taj članak i zatražio_p od policije (...)* hrWaC

Ako pak izvorni govornici od ishodišno dvoaspektnih glagola izvode nove aspektno određene glagole s pomoću aspektne afiksacije, što se događa s aspektom polaznih glagola? Postaje li onda i on aspektno određen ili ga se i dalje može rabiti i u perfektivnim i u imperfektivnim kontekstima?

Nadalje, vrijedi istražiti i pokušati utvrditi koji čimbenici utječu na prefiksaciju i sufiksaciju dvoaspektnih glagola s obzirom na to da ne podliježu svi dvoaspektni glagoli u jednakoj mjeri spomenutim procesima.

Osim toga, nastojat će se utvrditi jesu li neki među dvoaspektnim glagolima neutemeljeno klasificirani kao takvi. Kao primjer može poslužiti glagol *deblokirati* koji je u Hrvatskome enciklopedijskome rječniku (Matasović i Jojić 2002: 218) određen kao dvoaspektan, dok ga se u nekim ranijim radovima (Babić 1978: 75) smatralo perfektivnim. Je li riječ o promjeni iz monoaspektnosti u dvoaspektnost, pojavi koja može nastati tijekom vremena i na koju se upozorava u aspektološkoj literaturi (usp. Ivančev 1971: 177; Maslov 1984: 100; Chromý 2014: 89), ili pak o netočnome određivanju glagolskoga aspekta? Naime, mnogi jezikoslovci (u svezi s ru. v. Maslov 1963: 97; Čertkova i Čang 1998: 24f; Jászay 1999: 169; Janda 2007b: 14, u svezi s češ. Kopečný 1962: 42; Chromý 2014: 89, u svezi s bug. Maslov 1963: 96; Ivančev 1971: 175) ističu da se rječnici razlikuju u identifikaciji dvoaspektnih glagola. U doktorskoj disertaciji *Dvovidni glagoli u hrvatskome i slovenskome jeziku* (Smailagić 2011) uspoređuje se ukupno pet rječnika, tri hrvatska i dva slovenska, te se pokazuje da se i rječnici spomenutih jezika razlikuju u određivanju aspekta glagolskih natuknica.

I na kraju, ne samo da se u rječnicima i aspektološkoj literaturi uočavaju razlike u aspektnome određenju jednih te istih glagola nego se javljaju i razlike u terminološkome označavanju iste jezične pojave. I hrvatski i inozemni jezikoslovci razilaze se u mišljenjima o prikladnim nazivima kojima bi se trebala zorno dočarati istinska priroda takvih glagola. Tako ih neki smatraju dvovidnima (Barić et al. 1997; Silić i Pranjković 2007; Babić 2007; Dickey 2012, 2014) jer nepostojanje razlikovnih aspektnih afikasa omogućuje da se jednim glagolom istodobno izražava i perfektivni i imperfektivni aspekt. Drugi pak autori (Kravar 1964, 1980; Grubor 1953: 162) takve glagole smatraju vidski neutralnima, za što uporište pronalaze na sintaktičkoj razini jer se istim oblicima takvih glagola mogu pokrivati oba aspektna značenja i perfektivno i imperfektivno (Kravar 1964: 37). Tome stajalištu blisko je ono prema kojemu ih se smatra aspektno neodređenima s mogućnošću kontekstnoga određivanja, za što afiksacija uopće nije nužna (Mršić 1999: 153). Suprotno uvriježenim stavovima o tome da svaki slavenski glagol posjeduje gramatičku kategoriju aspekta, tvrdi se da je jedino smisljeno rješenje odrediti takve glagole kao bezaspektne (Mønnesland 2003; Lehmann 2013).

U ovome će se radu u skladu s nasljeđenim tradicijskim slavističkim promišljanjima rabiti termin dvoaspektni glagoli, no u zaključnome dijelu njegova će se opravdanost i utemeljenost preispitati nakon višestruke analize.

0.3. Polazišna istraživačka pitanja

Naslanjajući se na činjenicu da je glagolski aspekt amalgam leksičkih, propozicijskih i diskursnih osobina (Holden 1990: 132), ovim se radom empirijski nastoji odgovoriti na mnoštvo pitanja, što se postiže u tri glavna koraka. Prvo će se utvrditi sudjeluju li uopće dvoaspektni glagoli u izvođenju novih glagola i ta će informacija biti polazište u svim analizama koje slijede. U prvome se koraku analiziraju značenja, odnosno akcionalnost neizvedenih dvoaspektnih glagola i njihovih izvedenica. Tijekom drugoga koraka pokušava se utvrditi koji sve čimbenici potiču, odnosno blokiraju izvođenje novih aspektno određenih glagolskih izvedenica. Za vrijeme trećega koraka u središte pozornosti konačno dolaze rečenična i tekstna razina.⁵ Metode korpusne lingvistike primjenjuju se tijekom drugoga i trećega koraka.

0.3.1. Značenja dvoaspektnih glagola

Ovim bi se korakom trebalo odgovoriti na niz pitanja vezanih uz značenja osnovnih dvoaspektnih glagola. Kakva su značenja sadržana u leksičkoj osnovi dvoaspektnih glagola? Pripadaju li sva značenja nekoga dvoaspektnoga glagola istim tipovima leksema, odnosno imaju li istu leksičko-akcionalnu funkciju (leksički aspekt)? Može li se na temelju leksičke osnove utvrditi da su neki dvoaspektni glagoli krivo klasificirani kao takvi, npr. ima li među njima stativnih leksema? Kakva akcionalna značenja imaju dvoaspektni glagoli od kojih nisu potvrđene aspektno određene izvedenice? Razlikuju li se akcionalna značenja dvoaspektnih glagola od kojih nisu potvrđene aspektno određene izvedenice od akcionalnih značenja dvoaspektnih glagola od kojih su u korpusima hrvatskoga jezika potvrđene aspektno određene izvedenice?

0.3.2. Dvoaspektni glagoli i glagolska tvorba

Kao što je već spomenuto, tijekom ovoga, drugoga koraka empirijskim se korpusnim istraživanjem želi utvrditi izvode li se prefiksacijom i sufiksacijom od neizvedenih dvoaspektnih glagola novi aspektno određeni glagoli. Dakle, u drugome dijelu empirijskoga istraživanja traži se odgovor na niz pitanja u svezi s glagolskim izvođenjem. Kakva je spojivost neizvedenih dvoaspektnih glagola, zasebno onih slavenskoga podrijetla i glagolskih posuđenica, s hrvatskim

---

⁵ Spomenuti slijed ima smisla ne samo zato što se analiza dvoaspektnih glagola provodi u okviru formalno-funkcionalne teorije glagolskoga aspekta V. Lehmann (2009a) nego i zbog toga što se u domaćoj aspektološkoj literaturi ističe kako glagolski aspekt ima semantičke, morfološke, sintaktičke i pragmatičke funkcije (v. npr. Čilaš Mikulić 2012: 119).

prefiksima i sufiksima? Koji prefiksi prevladavaju, a koji se javljaju iznimno rijetko? Koliko je uopće prefikasa potvrđeno s dvoaspektnim glagolima? Može li se na većem uzorku potvrditi teza da je u slučaju dvoaspektnih glagola prefiksacija znatno češća od sufiksacije? Utječe li relativna starost dvoaspektne posuđenice na njezinu afiksálnu prilagodbu hrvatskomu aspektnomu sustavu? Jesu li nove izvedenice znatno rjeđe u hrvatskome standardnome jeziku nego u okviru razgovornoga varijeteta?⁶ Kako višeznačnost glagolske dvoaspektne natuknice utječe na izvođenje novih aspektno određenih derivata? Utječu li stilske osobitosti osnovne dvoaspektne glagolske natuknice na njezinu sklonost prefiksaciji? Može li se s pomoću analize značenja ishodišnoga glagola i njegovih izvedenica govoriti o aspektnoj tvorbi, odnosno argumentirati da su neki od novonastalih glagola aspektni partneri ishodišnih, odnosno neizvedenih dvoaspektnih glagola?

0.3.3. Dvoaspektni glagoli i njihove izvedenice na rečeničnoj i tekstnoj razini

S obzirom na to da se tijekom prvih dvaju koraka proučavaju akcionalna značenja i morfologija (tvorba) dvoaspektnih glagola i njihovih izvedenica, završna etapa empirijskoga istraživanja posvećena je rečeničnoj i tekstnoj razini. Koje aspektne rečenične funkcije, odnosno koji konteksti pospešuju uporabu perfektivnih i imperfektivnih izvedenica? Utječu li epizodičnost⁷ i glagolska kategorija vremena na aspektnu afiksaciju dvoaspektnih glagola? Ima li slučajeva u kojima gramatički derivati dvoaspektnih glagola preuzimaju iterativnu funkciju glagolskoga aspekta? Hoće li na tekstnoj razini na afiksaciju osnovnoga dvoaspektnoga glagola utjecati aspektne taksličke funkcije kao što su paralelizam, niz, incidencija i koincidencija? Pruža li tekstna razina dokaze da su dvoaspektni glagoli od kojih postoje potvrđene prefiksálne izvedenice tijekom vremena postali imperfektivni?

---

⁶ Nestandardni varijetet hrvatskoga jezika koji se naziva razgovorni jezik puno je bliži hrvatskome standardnome jeziku nego lokalnim idiomima i dijalektima. Razgovorni varijetet hrvatskoga jezika zapravo je podvarijetet standardnoga jezika s nenormativnim jezičnim elementima (v. van Marle 1997: 13-17; Langston i Peti-Stantić 2014: 30).

⁷ Epizodičnost kao jedna od aspektnih funkcija javlja se u mnogim radovima posvećenim glagolskome aspektu (usp. Hansen 1996: 13), a detaljno ju se objašnjava u drugome dijelu doktorske disertacije.

0.4. Svrha rada

Kao što se iz polazišnih pitanja može zaključiti, svrha je ovoga rada rasvijetliti stvarni status dvoaspektnih glagola, a slijedom toga i same dvoaspektnosti u hrvatskome jeziku.

Tako se, s jedne strane, u tri glavna koraka pokušava utvrditi prelaze li tijekom vremena neki od glagola koji su određeni kao dvoaspektni u aspektno određene glagole. S druge se pak strane na temelju raščlambe leksičkoga značenja glagolskih leksema pokušava preispitati je li zaista kod svih glagola koji su određeni kao dvoaspektni opravdano govoriti o dvoaspektnosti ili je u nekim slučajevima riječ o pogrešnome određivanju aspekta u leksikografiji i gramatikografiji.

Predloženim se koracima u empirijskome istraživanju i analizi nastoji približiti dvoaspektnosti u okviru Lehmannove teorije o aspektu kao gramatičkoj kategoriji s leksičkim temeljem i kompozicijskim ustrojem (morfološkim, rečeničnim i tekstnim).⁸ Osim što rad donosi detaljnu analizu i nove spoznaje o spomenutoj skupini glagola na temelju kojih se mogu poboljšati nova izdanja postojećih rječnika i gramatika, u teorijskome dijelu predstavlja se formalno-funkcionalna aspektna teorija koja dosada nije bila poznata čak ni užemu aspektološkome krugu kroatista.

0.5. Teorijski kontekst

Teorijsku podlogu ovome radu u prvome redu čine neupitne i neosporne činjenice u svezi s hrvatskim aspektom koje su opisane u prvomu, drugomu i trećemu poglavlju drugoga dijela ovoga rada, a koje su plod dugogodišnjega znanstvenoga bavljenja tom tematikom (Filipović 1978, 1987; Katičić 1986; Barić et al. 1997; Raguž 1997; Mršić 1999; Babić 2002; Babić et al. 2007; Jelaska i Opačić 2005; Silić i Pranjković 2007; Novak Milić 2008, 2010; Čilaš Mikulić 2012), kao i neki tipološki radovi (Comrie 1976; Dahl 1985; Smith 1991). Nadalje, vrlo važnu ulogu imaju radovi koji se neposredno i posredno bave dvoaspektnošću u svim slavenskim jezicima (za ru. v. Mučnik 1966; Avilova 1968; Donchenko 1971; Čertkova i Čang 1998; Jászay 1999; Anderson 2002; Janda 2007b; Korba 2007; Gorobec 2008; Bunčić 2013; Piperski 2016; za hrv. i srp. Stevanović 1952; Belić 1955-56; Gricat 1957; Magner 1963; Lazić 1976; za slov.

---

⁸ Takav postupak ima smisla i kada se u obzir uzme tijek razvoja slavenskoga aspektnoga sustava; od nekoliko ključnih faza ističu se morfološke promjene, potom u semantici dolazi do preklapanja značenja postojećih i novih oblika sve dok se nije iskristalizirao sustav kakav poznajemo danas (Holden 1990: 149).

Plotnikova 1971; Smailagić 2011; za bug. Maslov 1963; Ivančev 1971; za češ. v. Chromý 2014) prikazani u četvrtome poglavlju drugoga dijela ovoga rada.

Osim toga, vrlo važno mjesto zauzimaju spoznaje o različitim izboru aspekata u određenim aspektnim funkcijama među slavenskim jezicima (Dickey 2000) prikazane u prvome poglavlju drugoga dijela. I na kraju, neprestano imajući na umu aspektne spoznaje koje nam je ostavila kroatistička tradicija i kontrastivna slavistika, raščlamba empirijskoga istraživanja provodila se u okviru formalno-funkcionalne teorije aspekta (Lehmann 1999a, 2009a). Spomenuta je teorija detaljno predstavljena u nizu poglavlja u trećemu dijelu ovoga rada gdje ju se prvi put primijenjuje na hrvatski jezik.

0.6. Ustroj doktorskoga rada

Kako bi se olakšalo čitanje, ovdje se u sažetim crtama predstavlja ustroj doktorskoga rada s pomoću kratkih opisa temeljnih dijelova i pojedinih poglavlja.

0.6.1. Prvi dio: Uvod

U uvodnome dijelu u kratkim se crtama prikazuju cilj i svrha doktorskoga rada, potom se prelazi na iznošenje polazišnih pitanja i u kratkim se crtama predstavlja teorijski okvir ovoga rada.

0.6.2. Drugi dio: Pregled literature

Ovaj dio rada preglednoga je karaktera i nudi sažet uvid u dosadašnja teorijska promišljanja o aspektu u hrvatskome jeziku: pitanjima kako se poimaju aspektna značenja, aspektna tvorba i aspektni parovi posvećena su posebna poglavlja. U posljednjemu poglavlju drugoga dijela detaljno se predstavlja opis i status dvoaspektnih glagola, ne samo u hrvatskome nego i u drugim slavenskim jezicima, zato što oni čine samo žarište znanstvenoga interesa ovoga rada.

Budući da se u spomenutim poglavljima u prvome redu sažeto i usustavljeno iznose činjenice u svezi s aspektom koje se desetljećima provlače kroz većinu kroatističke aspektološke literature, u završnome dijelu svakoga poglavlja naslovljenome „Kritički sažetak XY“ propituje se istinosnost prethodno iznesenih postavki o hrvatskome glagolskome aspektu. Da bi se opravdao izbor formalno-funkcionalnoga teorijskoga modela koji se umnogome razlikuje od dosadašnje kroatističke aspektološke struje, nužno je pokazati da u tradicionalnim opisima aspektnih značenja ima nedosljednosti i proturječnosti, odnosno nedorečenosti. Naravno da se ne želi osporiti vrijednost radova koji su do sada o hrvatskome aspektu napisani, dapače samo

ih se želi promotriti pod novim svjetlom kako bi se utvrdilo uz pomoć kojih se činjenica u središnjem dijelu ove disertacije može i mora analizirati jezična građa, a koje je činjenice bolje zaobići.

0.6.3. Treći dio: Formalno-funkcionalna teorija glagolskoga aspekta

S obzirom na to da se, kako je u prethodnome dijelu ovoga rada u svakome kritičkome sažetku pokazano, u mnogim kroatističkim aspektološkim radovima nalaze proturječna i nepotpuna objašnjenja mnogih složenih pojava i odnosa u svezi s glagolskim aspektom, kao alternativa ovdje se predstavlja formalno-funkcionalni pristup aspektu koji bi mogao ponuditi nova i originalna rješenja dosada vrlo zamršenih problema. Prvo se iznosi kratka povijest modela, a potom se daje jezgrovit uvid u to kako formalno-funkcionalna teorija pristupa aspektu kao gramatičkoj kategoriji s leksičkim temeljem i funkcionalnim ustrojem. Na svakoj od jezičnih razina na kojima se opisuje aspekt spomenuti se model istodobno primjenjuje na hrvatsku jezičnu građu i njome ga se oprimjeruje. Poglavlje se završava recepcijom teorijskoga modela.

0.6.4. Četvrti dio: Empirijsko istraživanje dvoaspektnih glagola

U ovome dijelu opisuju se uzorci dvoaspektnih glagola koji su testirani na temelju autentične jezične građe: triju korpusa i jednoga potkorpusa hrvatskoga jezika (Hrvatskoga mrežnoga korpusa, Hrvatskoga nacionalnoga korpusa, Hrvatske jezične riznice i potkorpusa Hrvatskoga mrežnoga korpusa Forum). Nadalje, predstavljaju se istraživačke hipoteze i metodologija. Na svakoj se pojedinoj jezičnoj razini, točnije govoreći na leksičkoj, morfološkoj (tvorbenoj), rečeničnoj i tekstnoj raščlanjuju dvoaspektni glagoli koji su podijeljeni u dvije zasebne grupe: one slavenskoga podrijetla i glagolske posuđenice. Potom slijede empirijske analize dvoaspektnih glagola na četirima rečeničnim razinama. Prvo se analizira veza između akcionalnosti i sklonosti osnovnoga dvoaspektnoga glagola da sudjeluje u izvođenju novih aspektno određenih oblika. Potom se provodi inferencijska statistička analiza prefiksacije osnovnih dvoaspektnih glagola i čimbenika koji na nju utječu s pomoću uopćenoga regresijskoga mješovitoga modela. Zatim se dvoaspektni glagoli i njihove izvedenice analiziraju na rečeničnoj i tekstnoj razini. Podatci i rezultati u ovome empirijskome dijelu disertacije tumače se u okviru formalno-funkcionalne teorije glagolskoga aspekta.

0.6.5. Peti dio: Završni dio

U završnoj raspravi, nakon što su sagledane prefiksacija i sufiksacija s pomoću podataka dobivenih kvantitativnim korpusnim istraživanjem novoizvedenih oblika, kvalitativno analizirana značenja dvoaspektnih natuknica te rečeničnih i tekstnih, odnosno taksličkih konteksta u kojima se javljaju novoizvedeni prefiksalni i sufiksadni glagoli, pokušava se reinterpretirati status i priroda dvoaspektnih glagola te se raspravlja o najboljem terminu kojim bi se trebalo označavati spomenute glagole. U ovome se dijelu također nalazi hrvatski sažetak, prilozi i popis literature. Osim toga, na kraju petoga, završnoga dijela disertacije na engleskome jeziku donosi se iscrpan sažetak svih četiriju prethodnih dijelova disertacije.

II. PREGLED LITERATURE

1. ASPEKTNA ZNAČENJA

Starija slavenska aspektologija [...] nije se toliko bavila, da tako kažem, semantičkom kvintesencijom vida koliko se trudila da definira svaki od dva naziva za članove vidske suprotnosti, tj. imperfektivni i perfektivni vid.

M. Kravar (1980: 8)

Jezikoslovci (npr. Silić 1978: 63) odavno upozoravaju na činjenicu da nije lak zadatak definirati aspekt, aspektnost i akcionalnost te skreću pozornost na čimbenike koji bi neizostavno trebali naći mjesto u podrobnim opisima te pojave.

Sažeto govoreći, aspekt se određuje kao način na koji govorna osoba gleda ili upravo vidi glagolsku situaciju u vremenu, stupnju, opsegu i tome slično (Kravar 1980: 6). Aspekt je, dakle, tu da nam signalizira način na koji je glagolska situacija⁹ smještena s obzirom na vremensku os: protegnuto ili koncentrirano oko jedne točke (Ridjanović 2012: 347). Iz toga slijedi da se glagolski aspekt smatra klasifikacijskom oznakom razlike u trajanju¹⁰ glagolske situacije (Stanojčić i Popović 2002: 104). U skladu s tim tvrdi se kako se s pomoću aspekta u prvome redu razlikuje neograničenost, odnosno ograničenost trajanja glagolom označene radnje, stanja ili zbivanja (Stanojčić i Popović 2002: 105). Međutim, podrobnom raščlambom opisa aspektnih značenja uočava se da su aspektna značenja puno složenija. Upravo bi to mogao biti razlog zašto većini jezikoslovaca koji pokušavaju definirati aspektna značenja u potpunosti uvijek nešto promiče u opisu.

U ovome se poglavlju predstavljaju rezultati mukotrpnih napora koji su uloženi u opisivanje značenja članova aspektne opreke: perfektivnoga i imperfektivnoga vida. Na početku će se prikazati kako su ovu izrazito složenu pojavu tijekom proteklih godina pokušavali objasniti ne samo kroatisti nego i ostali jezikoslovci koji su se bavili hrvatskim aspektom te srbisti, odnosno južnoslavisti. Potom će se njihovi zaključci dopuniti spoznajama znanstvenika

---

⁹ Autori koji pišu o hrvatskome, bošnjačkome i srpskome aspektu na svojim materinskim jezicima uglavnom se koriste tradicionalnim terminom glagolska radnja, stanje i zbivanje koji je vrlo često u ovome preglednome dijelu zamijenjen sažetijim terminom glagolska situacija, no pri tome se naravno pazilo da se ne ošteti smisao izvornoga teksta.

¹⁰ Slične se tvrdnje mogu pronaći i u tipološkoj literaturi, npr. da se perfektivima označavaju vremenski ograničene situacije, zbog čega ih se koristi za narativne nizove događaja (Bybee et al. 1994: 54). U posljednjemu potpoglavlju ovoga poglavlja posebno će se komentirati problematičnost ove tvrdnje.

koji se aspektom bave u malo širem slavenskomu kontekstu, ili pak kontrastivno u usporedbi s ostalim jezicima, prilazeći problemu s jezično-tipološkoga stajališta. U zadnjemu potpoglavlju ovoga poglavlja upozorit će se na problematična mjesta u opisima, nedosljednosti, proturječnosti ili manjkavosti.

1.1. Značenja imperfektivnoga aspekta

U ovome se potpoglavlju donosi pregled opisa značenja imperfektivnoga aspekta. Budući da u prvome planu stoji samo značenje gramatičke kategorije kao takve, a ne autori koji su o njoj pisali i njihov doprinos, prikaz se gradi na iznošenju značenjskih sastavnica, odnosno obilježja kojima se opisuje značenje imperfektivnoga aspekta. U Tablici 1 donesen je sažet prikaz najvažnijih obilježja.

Tablica 1: Značenja imperfektivnoga aspekta

OBIJEŽJA	Silić 1978	Cochrane 1978	Katičić 1986	Barić 1997	Stanojčić i Popović 2002	Klajn 2006	Ridjanović 2012
trajanje, protegnutost	+			+	+		+
djeljivost na faze	+		+	+			
središnji dio djeljivog trajanja			+	+			
bez prekidanja	+		+				+
neograničenost					+	+	
postupan, konkretan proces	+			+			
tijek		+					
iterativnost, učestalost	+	+	+		+	+	+
habitualnost		+					
dvosmjernost		+					
s obzirom na vrijeme smještanja			+	+			

1.1.1. Trajanje, protegnutost

U literaturi (npr. Silić 1978: 44) ističe se kako je osnovna funkcija imperfektivnoga aspekta izraziti trajanje. No, isticati trajanje kao suštinu imperfektivnoga značenja može biti opasno jer navodi na krive zaključke, primjerice da se imperfektivnim glagolima uvijek označava duže

trajanje nego perfektivnima.¹¹ A u svezi s tim nipošto se ne smije smetnuti s uma da je pojam vremenskoga trajanja izrazito relativan i u prvome redu subjektivan (Mrazović i Vukadinović 1990: 81).

U opisima srodnih jezika ne govori se o trajanju kao jednome od značenja imperfektivnoga aspekta, ali se nailazi na razlučivanje trajnih od ostalih imperfektivnih glagola (Stanojčić i Popović 2002: 104f). Precizira se kako se jasno razlikuju dva tipa imperfektivnih glagola, s jedne strane to su durativni, odnosno trajni glagoli, a s druge strane to su iterativni, tj. učestali glagoli (Stanojčić i Popović 2002: 104f). Imperfektivnim se glagolima označava, duže ili kraće, neprekidno vršenje radnje ili stanja ili pak da se radnja ponavljala dva ili više puta (Ridjanović 2012: 347, 351f). U rečenici ili širim kontekstom signalizira se o kojemu je od tih dvaju značenja riječ (Ridjanović 2012: 347, 351f).

1.1.2. Djeljivost na faze i djeljivo trajanje

Jedno od obilježja koje se u pojedinim opisima značenja imperfektivnoga aspekta među prvima spominje svakako je djeljivost radnje na faze (Silić 1978: 43). To se obilježje kod nekih autora (npr. Katičić 1986: 44; Barić et al. 1997: 406) dodatno precizira, pa se pojašnjava kako se imperfektivnim aspektom radnja, stanje ili zbivanje prikazuju kao središnji dio djeljivoga trajanja, negdje između početka i kraja. Osim toga, na drugim se mjestima (npr. Barić et al. 1997: 406) dodaje kako se glagolska situacija izrečena imperfektivnim aspektom ne promatra kao cjelina, nego kao nešto protegnuto u vremenu, a pozornost se može usmjeriti na svaki njezin dio raspoređen u vremenskome tijeku.

Slično je navedeno i u opisu srpskoga jezika: osnovno je značenje imperfektivnoga aspekta djeljivost vremenske dimenzije radnje, odnosno zbivanja (Mrazović i Vukadinović 1990: 81) pri čemu se oprezno zaobilazi spominjanje djeljivosti u kontekstu imperfektivnih glagola stanja.

---

¹¹ Comrie (1976: 16f) napominje kako se ova zabluda često može naći u aspektološkoj literaturi te kao protuargument navodi sljedeće tri rečenice na ruskome *Ja **postojal**_ḡ tam čas*, *Ja **prostoja**_ḡ tam čas* i *Ja **stojak**_ḡ tam čas*. Ističe kako prva rečenica s delimitativnim perfektivnim aspektom nosi informaciju o subjektivno kratkome trajanju glagolske situacije, dok druga u kojoj je također uporabljen perfektivni aspekt signalizira da je situacija (subjektivno) trajala dugo. Treća rečenica s imperfektivnim predikatom neutralna je s obzirom na trajanje.

1.1.3. Bez prekidanja i neograničenost

Značenje 'bez prekidanja' karakteristično je za stanja i relacijske glagole (Silić 1978: 44). U svezi s tim kod drugih autora (Katičić 1986: 45) napominje se kako se imperfektivnim glagolima primjerice može izražavati neprekinuto trajanje radnje,¹² što je potkrijepljeno primjerima *vući*, *trčati*, *šetati*, *ležati*. I u opisima značenja imperfektivnoga aspekta srpskoga jezika (Stanojčić i Popović 2002: 104f; Klajn 2006: 107) također se ističe neograničenost. No tamo se govori o neograničenosti trajanja radnje, stanja ili zbivanja što upućuje kako ipak možda nije riječ o istome obilježju spomenutome kod hrvatskih autora.

1.1.4. Postupan, konkretan proces i tijek

Uz trajanje osnovnom se funkcijom imperfektivnoga aspekta smatra upućivanje na postupan, konkretan proces, a to bi progresivno značenje od svih imperfektivnih značenja trebalo biti najmanje uvjetovano kontekstom (Silić 1978: 44).¹³ Dakle, uopćeno govoreći, imperfektivnim se aspektom izriču radnje koje su u tijeku (Cochrane 1978: 102).

1.1.5. Iterativnost, učestalost i habitualnost

Habitualnost se uz iterativnost vrlo često spominje kao jedno od značenja koje se izražava imperfektivnim aspektom (npr. Cochrane 1978: 102). Često nije jasno je li riječ o dvama različitim ili o jednome te istome značenju; dio autora rabi ih kao sinonime, dok dio autora razlikuje iterativnost i habitualnost.

U nekim opisima imperfektivnoga aspekta navodi se kako su neka njegova značenja, primjerice iterativno, ovisna o kontekstu (npr. Silić 1978: 45; usp. Bondarko 1971: 27). Slično se na drugim mjestima (npr. Babić 2002: 532) ističe kako neizvedeni imperfektivni glagoli ne izražavaju iterativno značenje sami po sebi, nego je njihovo značenje ovisno o kontekstu, što znači da ga se konstruira tek s pomoću priložnih oznaka na razini iskaza, odnosno rečenice.¹⁴ Međutim, ima i napomena o imperfektivnim glagolima (npr. Katičić 1986: 45) kao što su

---

¹² Ovdje je zanimljivo napomenuti da se, iako se prema tradicionalnim gramatičkim podjelama glagoli kao što su *ležati* svrstavaju u glagole stanja, govori samo o neprekinutom trajanju glagola radnje, mada se među primjerima navodi i glagol koji se inače određuje kao glagol stanja.

¹³ No, važnost konteksta ni u slučaju ovoga značenja nije zanemariva jer on s jedne strane treba upućivati na epizodičnu, odnosno točno određenu situaciju, dok s druge strane treba omogućiti aktualizaciju samoga procesa (v. Bondarko 1971: 24).

¹⁴ Spomenuta tvrdnja može poslužiti kao primjer da se habitualnost i iterativnost miješaju jer autor ovdje vrlo vjerojatno u vidu ima habitualnost koja se s pomoću konteksta, odnosno priložnih oznaka vremena kontekstualizira na razini rečenice.

primjerice *zavirivati*, *pogledavati* i *poskakivati* koji sami po sebi izriču ponovljeno i učestalo vršenje radnje. U svezi sa spomenutom pojavom srpski i bošnjački lingvisti (Klajn 2006: 107f; Ridjanović 2012: 347, 352) preciziraju kako je u slučaju glagola s isključivo iterativnim značenjem riječ o izvedenim imperfektivnim glagolima ili o sekundarnim imperfektivima. Iterativno značenje imperfektivnih glagola kao što su npr. *viđati* i *onesvješćivati se* nipošto ne ovisi o kontekstu. Takvim se iterativnim glagolima označava višekratno ponavljanje inače neograničenih, ali prekidanih radnji ili stanja (Ridjanović 2012: 347, 351-352).

1.1.6. Dvosmjernost

U jednoj od prilično uopćenih definicija značenja imperfektivnoga aspekta ističe se kako se imperfektivnim aspektom mogu izricati radnje koje su dvosmjerne (v. Cochrane 1978: 102), no na žalost, zbog nedostatka primjera teško je zaključiti što točno taj pojam označava.

1.1.7. S obzirom na vrijeme smještanja

Tek dio autora (Katičić 1986: 44; Barić et al. 1997: 406) pri opisu značenja imperfektivnoga aspekta ističe kako se njime izriču glagolska radnja, stanje ili zbivanje s obzirom na tijek vremena u kojemu se odvijaju ili su smješteni u njemu.

1.2. Značenja perfektivnoga aspekta

I u ovome potpoglavlju u prvome planu stoji sam pregled opisa aspektnih značenja navedenih u literaturi pa se stoga donosi uvid u značenjske sastavnice i druga obilježja koja se najčešće povezuju s perfektivnim aspektom, što je sažeto i zorno prikazano u Tablici 2.

Tablica 2: Značenja perfektivnoga aspekta

OBILJEŽJA	Silić 1978	Cochrane 1978	Katičić 1986	Barić 1997	Stanojčić i Popović 2002	Klajn 2006	Ridjanović 2012
cjelovitost radnje	+		+				
nedjeljivost na faze	+		+	+			
trenutnost			+		+		
punktualne situacije						+	+
ograničenost					+		
radnja od početka do kraja			+	+			
početak vršenja gl. situacije			+		+	+	
završetak vršenja gl. situacije			+		+	+	
izvršenost, ostvarenost				+			
trajanje situacije prije izvršenja				+			+
jedinstveni trenutak gl. situacije		+					
jedna konkretna gl. situacija	+						
bez obzira na tijek vremena			+	+			

1.2.1. Cjelovitost radnje i nedjeljivost na faze

I u kroatističkoj (npr. Katičić 1986: 43; Barić et al. 1997: 406) i srbističkoj literaturi (npr. Mrazović i Vukadinović 1990: 81) nedjeljivost glagolske situacije smatra se osnovnim značenjem perfektivnoga aspekta. Drugim riječima, ističe se kako radnja izražena perfektivnim glagolima nema obilježje djeljivosti na faze, odnosno izražena je cjelovito (Silić 1978: 43).

1.2.2. Trenutnost, punktualnost i ograničenost

U opisu srodnih jezika ističe se da se perfektivnim glagolima označavaju radnje, stanja ili zbivanja čije je trajanje ograničeno na jedan svršeni trenutak (npr. Stanojčić i Popović 2002: 105), odnosno da se perfektivnim glagolima izražavaju punktualne glagolske situacije (npr. Ridjanović 2012: 354).

1.2.3. Početak, odnosno završetak vršenja

Obuhvaćanje glagolske situacije od početka do kraja ipak se odnosi na samo jedan dio glagola, točnije rečeno na trenutne, odnosno punktualne glagole. Naime, perfektivnim se glagolima može izricati početak vršenja radnje, njezino dovršavanje ili se pak cjelokupno vršenje izriče kao jedan jedini tren (Katičić 1986: 45).

S obzirom na to da trenutak izvršenja može biti različit, napominje se kako glagoli perfektivnoga aspekta mogu imati nekoliko aspektnih likova. Tako se u literaturi (npr. Stanojčić i Popović 2002: 105; Klajn 2006: 107) spominju trenutno-svršeni, početno-svršeni, završno-svršeni glagoli kojima se pridodaje i četvrta grupa neodređeno-svršenih glagola (v. Stanojčić i Popović 2002: 105). A osim toga, pozornost se skreće na činjenicu da postoje i druge vrste perfektivnoga aspekta do kojih se dolazi na temelju detaljnije analize značenja ingresivnih, intenzivnih ili sativnih glagola (v. Klajn 2006: 107).

1.2.4. Izvršenost, ostvarenost glagolske situacije

U literaturi (npr. Barić et al. 1997: 225) napominje se kako se perfektivnim aspektom izražava izvršenost, odnosno ostvarenost radnje. Neki srpski autori (npr. Mrazović i Vukadinović 1990: 82) u svezi s tim ističu kako se perfektivnošću izražava cjelina nekoga događaja, jasno definiran cilj, odnosno rezultat.

1.2.5. Trajanje prije izvršenja

Iznimno se rijetko napominje kako se perfektivnim aspektom može izraziti trajanje radnje prije njezina izvršenja (npr. Barić et al. 1997: 225). Međutim, u opisu srodnoga bošnjačkoga jezika ističe se da se ta tvrdnja može odnositi samo na dio perfektivnih glagola, poznatih po delimitativnome prefiksu *po-* (v. Ridjanović 2012: 354) koji je pak prilično rijedak u hrvatskome jeziku (Dickey 2012).

1.2.6. Jedna konkretna glagolska situacija, jedinstveni trenutak

Napominje se kako je izricanje jedne konkretne glagolske situacije osnovna funkcija perfektivnoga aspekta i upravo je ona najmanje uvjetovana kontekstom (v. Silić 1978: 43). Prema tome može se reći da se perfektivnim aspektom izriču podatci o jedinstvenome trenutku glagolske situacije (Cochrane 1978: 102).

1.2.7. Bez obzira na tijek vremena

Tek se u dvjema hrvatskim gramatikama (Katičić 1986: 43; Barić et al. 1997: 406) ističe da se perfektivnim aspektom izriču glagolska radnja, stanje ili zbivanje bez obzira na tijek vremena u kojemu su smješteni.

1.3. Razlike u aspektnim značenjima u slavenskim jezicima

Do aspektnih se značenja može doći i na drugi način, primjerice induktivnim putem, što je opisano u knjizi *Parameters of Slavic Aspect* (Dickey 2000). Tamo se polazeći od pojedinačnih aspektnih funkcija utvrđuju opća značenja aspekata, pri čemu se istodobno uočavaju razlike među slavenskim jezicima.

Na temelju sedam pomno odabranih parametara, kojima se pokriva leksikon, logičku strukturu pojedinačnih rečenica te perspektivu u većim jedinicama diskursa, dolazi se do zaključka da se ne može govoriti o potpunoj podudarnosti značenja perfektivnoga, odnosno imperfektivnoga aspekta u svim slavenskim jezicima (Dickey 2000).

S pomoću habitualnih izraza, opće-činjeničnoga (opće-faktičnoga) imperfektivnoga aspekta, historijskoga prezenta, uputa i komentara, koincidencije (usko vezane s performativom), imperfektivnoga aspekta u nizu događaja i drugih ingresivnih izraza te aspekta glagolskih imenica dobivaju se prilično jasne aspektne izoglose. Na temelju aspektnih razlika koje se javljaju u spomenutim parametrima uočava se da se slavenske jezike može podijeliti na dva velika, točnije rečeno zapadno i istočno, i dva prijelazna područja. Ti se aspektni pojasi samo dijelom preklapaju s tradicionalnom podjelom slavenskih jezika na istočne, zapadne i južne. Istočnoj aspektnoj izoglosi pripadaju ruski, ukrajinski, bugarski i prema ograničenim podacima bjeloruski, a

zapadnoj aspektnoj izoglosi pripadaju češki, slovački, slovenski i prema ograničenim podacima lužičkosrpski. Prijelazna se područja, s jedne strane poljski, a s druge hrvatski, odnosno bosanski i srpski, međusobno razlikuju prema tome što prvospomenuti jezik većinom svojih parametara naginje prema istočnome području, dok potonja tri uglavnom naginju zapadnome području, mada postoje neznatna odstupanja. Pregled distribucije parametara u slavenskim jezicima prikazan je u Tablici 3 koja je prilagođena verzija tablice iz knjige *Parameters of Slavic Aspect* (Dickey 2000: 260).

Kratice PFV i IPFV označavaju perfektivni i imperfektivni aspekt. Plus označava da je parametar prisutan, dok minus ukazuje na njegovu odsutnost. Osim toga, moguće je da je parametar prisutan u ograničenoj mjeri na što upućuje znak plus u zagradama.

Tablica 3: Aspektni parametri¹⁵

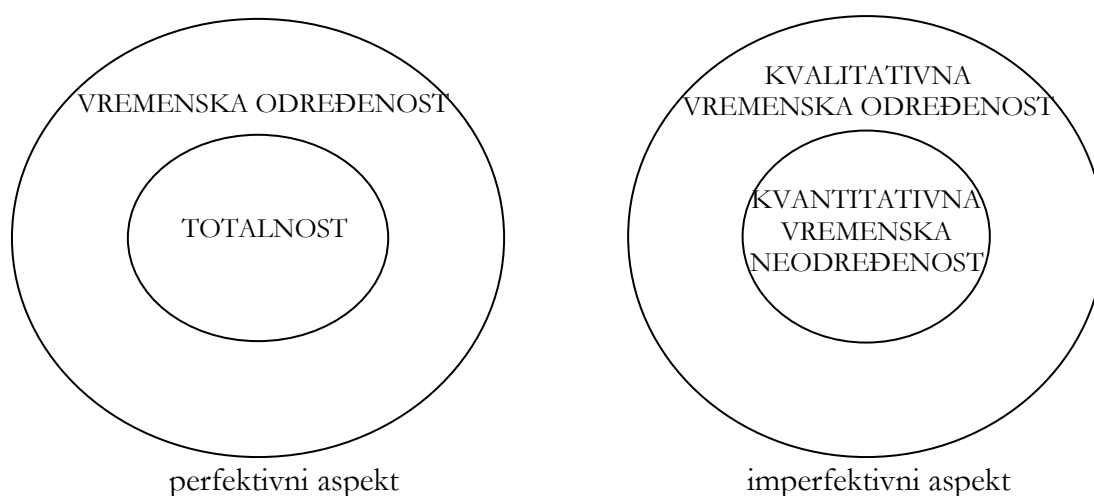
PARAMETAR	ZAPAD	B/H/S	POLJSKI	ISTOK
PFV prihvatljiv u prezentskim habitualnim izrazima	+	+	(+)	–
PFV prihvatljiv u prošlim habitualnim izrazima	+	(+)	(+)	–
Nema IPFV opće-činjeničnoga za jednokratna postignuća	+	+	+	–
PFV prihvatljiv u historijske prezentu	+	+	–	–
PFV prihvatljiv u uputama i demonstracijama	+	+	–	–
Koincidencija – PFV prihvatljiv s performativima	+	(+)	+	–
IPFV prihvatljiv u nizu glagolskih situacija	+	(+)	(+)	–
Prisutnost aspektne opreke u glagolskim imenicama	+	(+)	+	–

prema Dickey (2000: 260)

Razlike u distribuciji aspekata u slavenskim jezicima smatraju se odrazom razlika među osnovnim kognitivnim konceptima, odnosno u njima se zrcale razlike u značenjima koja

¹⁵ Opće-činjenična kao i ostale aspektne rečenične i tekstne (taksičke) funkcije (Dickey ih naziva parametrima) bit će detaljno predstavljene u trećemu dijelu ovoga rada koji je posvećen formalno-funkcionalnoj aspektnoj teoriji.

perfektivni i imperfektivni aspekt u slavenskim jezicima imaju (Dickey 2000: 263). Svakako je nužno napomenuti da se oba aspekta, i perfektivni i imperfektivni, u prijelaznim zonama smatraju radijalnim kategorijama, što znači da uz središnje, prototipno imaju i rubno značenje. Na taj se način mogu objasniti ne samo razlike nego i sličnosti u aspektnim funkcijama među slavenskim jezicima. Grafikonom 1, izrađenim na temelju podataka donesenih u knjizi *Parameters of Slavic Aspect* (Dickey 2000), zorno su predočena značenja perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta u hrvatskome jeziku.

Grafikon 1: Značenja perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta u hrvatskome jeziku

Gramatički neovjerene rečenice s imperfektivnim aspektom kojim se izriču jednokratna postignuća u opće-činjeničnoj funkciji navode na zaključak da je u značenju imperfektivnoga aspekta i u poljskome i u hrvatskome jeziku dominantan čvor kvantitativne vremenske neodređenosti, što znači da glagolska situacija može biti smještena u više različitih vremenskih točaka (Dickey 2000: 278). S druge strane, nemogućnost pripisivanja glagolske situacije jedinstvenoj točki u vremenu sadržana je u rubnome značenju imperfektivnoga aspekta: kvalitativnoj vremenskoj neodređenosti.

Kada je u pitanju perfektivni aspekt u hrvatskome jeziku, za razliku od situacije u poljskome, blago dominira značenje totalnosti (Dickey 2000: 280). Osim toga, ističe se da je rubno značenje vremenske određenosti nešto istaknutije u srpskome, nego u hrvatskome jeziku (Dickey 2000: 84).

Dio aspektologa, baš kao i Dickey (2000) nastoji značenja perfektivnoga s jedne i imperfektivnoga aspekta s druge strane svesti na jedinstvenu pojmovnu jezgru (njem. Gesamtbedeutung). U ovome radu, kao i u formalno-funkcionalnoj teoriji (Lehmann 1999a, 2009a, 2009b) koja čini teorijski okvir rada, ne pridaje se važnost svođenju aspektnih polova na jedinstvenu pojmovnu jezgru. Dickeyjev (2000) doprinos aspektologiji u kontekstu ovoga rada nije važan jer nudi objašnjenja jedinstvene pojmovne jezgre perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta, nego jer pokazuje da slavenski jezici nemaju jedinstven obrazac uporabe perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta, što je kasnije i u radovima drugih autora (npr. Dickey i Kresin 2009; von Waldenfels 2012; Berger 2013; Kamphius 2014) višestruko potvrđeno.

1.4. Varijacija među aspektnim funkcijama

U knjizi *Parameters of Slavic Aspect* na nekoliko se mjesta skreće pozornost na razlike u distribuciji aspekta u okviru jednoga te istoga parametra među iznimno srodnim jezicima, kao što su primjerice hrvatski i srpski, ali i unutar jednoga jezika te se upozorava na činjenicu da se mogu očekivati ne samo dijalektne nego čak i idiolektne razlike (Dickey 2000: 261).

Kada je u pitanju habitualna aspektna funkcija u prezentu u standardnome hrvatskome i srpskome jeziku, nužna je uporaba eksplicitne priložne oznake kako bi rečenice s perfektivnim aspektom mogle biti gramatički ovjerene (Dickey 2000: 70). Međutim, u literaturi se navode zanimljivi primjeri iz kolokvijalnoga srpskoga jezika s uporabom perfektivnoga aspekta u prezentskim habitualnim kontekstima bez eksplicitne priložne oznake (Dickey 2000: 69). Nadalje, ističe se kako su u hrvatskome jeziku moguća opća predviđanja u prezentu s perfektivnim aspektom te se dodaje kako se i drugdje u literaturi tvrdi da su u hrvatskome jeziku čak mogući polugenerički izrazi s perfektivnim aspektom (Dickey 2000: 70). Što se tiče habitualne funkcije u perfektu, u standardnome hrvatskome i srpskome gramatički su ovjerene rečenice s imperfektivnim aspektom, mada je u nekim hrvatskim kajkavskim¹⁶ dijalektima i perfektivni aspekt prihvatljiv

---

¹⁶ To pokazuje kako kajkavsko i štokavsko narječje treba jasno razgraničiti kada se rade aspektološka istraživanja. U ovome radu ne istražuju se dvoaspektni glagoli u kajkavskome narječju.

(Dickey 2000: 72f). Razlike su također uočene i u izboru perfektivnoga aspekta kada je u pitanju historijski prezent, ističe se kako je to puno češća pojava u hrvatskome jeziku (Dickey 2000: 147).

Osim spomenutih razlika, korpusnim istraživanjem dokazane su razlike i u izboru perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta u imperativu u hrvatskome i srpskome jeziku (von Waldenfels 2012).

1.5. Kritički sažetak poglavlja Aspektna značenja

Budući da su u prethodnim potpoglavljima u prvome redu sažeto i usustavljeno iznesene činjenice u svezi s aspektnim značenjima koje se desetljećima provlače kroz većinu aspektološke literature u Hrvatskoj i susjednim slavenskim zemljama, u završnome dijelu ovoga poglavlja u kratkim se crtama želi skrenuti pozornost na neka problematična mjesta. Da bi se opravdao izbor formalno-funkcionalnoga teorijskoga okvira koji se umnogome razlikuje od dosadašnje kroatističke aspektološke struje, nužno je pokazati da u domaćim opisima aspektnih značenja ima nedosljednosti i proturječnosti. Naravno da se ne želi osporiti vrijednost radova koji su do sada o hrvatskome aspektu napisani, samo se želi utvrditi uz pomoć kojih se činjenica u središnjem dijelu ove disertacije može i mora analizirati jezična građa.

1.5.1. Izviru li aspektna značenja iz leksičkoga temelja ili afikasa?

U gramatičkim i inim opisima aspektnih značenja vrlo se često poseže za detaljnim objašnjenjima što to sve perfektivan, odnosno imperfektivan glagol može značiti, pri čemu se uzimaju razni primjeri bez obzira na to je li u određenome slučaju riječ o izvedenome, odnosno neizvedenome (im)perfektivnome glagolu. Slijedom toga vrlo često u konačnici nije jasno je li riječ o izvornome značenju (im)perfektivnoga glagola pa prema tome i imperfektivnoga aspekta ili je to značenje rezultat izvođenja, tj. prefiksacije, odnosno sufiksacije. Više autora ističe kako je jedno od značenja perfektivnoga aspekta izražavanje početka, odnosno završetka vršenja glagolske situacije (usp. Katičić 1986; Stanojčić i Popović 2002 i Klajn 2006) no riječ je o derivacijski postignutome značenju. U tipološkoj aspektološkoj literaturi ističe se kako je označavanje završnoga dijela

glagolske situacije jedno od mogućih značenja perfektivnoga oblika, ali zasigurno nije riječ o značenju koje je središnje (v. npr. Comrie 1976).

Ima i pokušaja raščlambi razlika u značenjskim skupinama glagola, primjerice trenutnim, ingresivnim i terminativnim pri čemu se tvrdi da ta značenja ne ulaze u gramatičke kategorije kao što je aspekt s obzirom na to da se ne izriču obvezno u svakom predikatu (v. Katičić 1986). Kao prvo, upravo spomenuta tvrdnja u proturječju je s prethodno spomenutom tvrdnjom da se perfektivnim aspektom izražava početak, odnosno završetak glagolske situacije (v. Katičić 1986). Kao drugo, točnim se može smatrati zapažanje da se trenutnost, ingresivnost i terminativnost ne izriču u svakome predikatu jednostavno zato što ta obilježja ovise o akcionalnim obilježjima danoga glagolskoga značenja. Na temelju tih obilježja glagolska se značenja i dijele u različite grupe i poznato je da su neke grupe kao što su npr. postignuća i apsolutni stativi nekompatibilni s progresivnim značenjem (v. Vendler 1957). Iz toga slijedi da se ni progresivnost ne može izreći u svakom predikatu no nitko ne dvoji da je progresivnost jedno od značenja imperfektivnoga aspekta.

Nadalje, ovdje se želi skrenuti pozornost na to da je u slučaju neizvedenih glagola kao što su *baciti_p*, *pasti_p*, *udariti_p* i *dati_p* značenje trenutačnosti izvorno, sadržano u leksičkome temelju dok je u slučaju glagola kao što su *viknuti_p* i *puhnuti_p* trenutačno značenje izvedeno s pomoću sufiksa *-nu-*. Iz rečenoga slijedi da bi se akcionalnost, aspekt, aspektna značenja i glagolska tvorba trebali opisivati sustavnije i dosljednije. Svakako bi bilo dobro prvo temeljito promotriti značenja osnovnih, tj. neizvedenih glagola, a potom na posebnim mjestima obraditi i dodatna značenja koja se mogu profilirati tijekom aspektne tvorbe, dodavanjem određenih prefikasa, odnosno sufikasa.

1.5.2. Cjelovitost, ograničenost i rezultat kao značenja perfektivnoga aspekta

U literaturi se vrlo često provlači mišljenje da se perfektivnim aspektom izražava cjelovitost glagolske situacije, njezino izvođenje od početka do kraja, no istodobno se upozorava da se pojedinim perfektivnim glagolima može izraziti početak, odnosno završetak glagolske situacije (usp. Silić 1978; Katičić 1986; Stanojčić i Popović 2002; Klajn 2006). Može li se onda u potonjim slučajevima govoriti o cjelovitosti glagolom označene situacije ili samo o cjelovitosti neke njezine faze?

Nadalje, u svezi s fazama svakako treba napomenuti da se na pojedinim mjestima (npr. Silić 1978; Katičić 1986; Barić et al. 1997) tvrdi kako su glagolski radnja, stanje i zbivanje izrečeni imperfektivnim aspektom dijeljivi na faze. Međutim, pitanje je može li se glagolska situacija izražena glagolom kao što je npr. *značiti_i* zaista podijeliti na faze. Naime, riječ je o glagolu čije inherentno značenje automatski onemogućava progresivnu funkciju.

Osim toga, u literaturi se (npr. Stanojčić i Popović 2002) spominje neograničenost, odnosno ograničenost glagolske situacije, pri čemu se potonje obilježje pripisuje perfektivnome aspektu. Na prvi pogled čini se kako je riječ o teličnosti, no spomenuti autori to obilježje uopće ne dovode u vezu s leksičkim značenjem glagola. Naime, teličnost ne ovisi o aspektu, nego o akcionalnim obilježjima leksema pa tako i perfektivni i imperfektivni glagoli mogu biti telični (npr. *otvoriti_p* – *otvarati_i*) i atelični (*spavati_i* – *odspavati_p*) (usp. Lehmann 2009; Janda 2011). Nadalje, kod dijela glagolskih leksema postojanje unutrašnje granice kao što su npr. *čitati_i* i *pisati_i* postiže se tek kontekstualno, primjerice objektom u jednini.

Aspekt se također ne bi smjelo određivati kao klasifikacijsku oznaku razlike u trajanju glagolske situacije (v. Stanojčić i Popović 2002). To bi značilo da se perfektivnim aspektom izražavaju glagolske radnje kraćega trajanja, dok se imperfektivnim aspektom izražavaju radnje duljega trajanja. Međutim, perfektivni se aspekt ne smije smatrati indikatorom kratkoga i ograničenoga trajanja glagolske situacije jer se s izrazima kao što su *sat vremena*, *deset godina* itd. mogu rabiti i perfektivni i imperfektivni glagoli (usp. Comrie 1976).

Punktualnost se također navodi kao jedno od obilježja perfektivnoga aspekta (usp. Klajn 2006; Ridjanović 2012), međutim s obzirom na to da kod nekih perfektivnih glagola nije isključeno značenje durativnosti, perfektivnost se ne bi smjela određivati kao pokazatelj trenutačne (punktualne) glagolske situacije (usp. Jakobson 1971: 6; Comrie 1976).

Osim toga, kao što je u pregledu aspektnih značenja već spomenuto, u literaturi se (npr. Mrazović i Vukadinović 1990) ističe kako se perfektivnošću izražava cjelina nekoga događaja, jasno definiran cilj, odnosno rezultat. Međutim, ovdje se želi skrenuti pozornost na to da se vidljivi rezultat neke glagolske situacije ne smije smatrati presudnim u njezinu klasificiranju kao perfektivne ili imperfektivne. Naime, osim glagola kod kojih

postoji vidljiv rezultat, kao što je primjerice *skuhati*_p, postoje i glagoli bez vidljivoga, odnosno opipljivoga rezultata, kao što je npr. *pobvaliti*_p. U potonjemu slučaju umjesto rezultata dobiva se efekt (usp. Lehmann 2009a). Nadalje, ističući rezultat kao značenje perfektivnoga aspekta, u prvi plan stavlja se naglasak na završni dio situacije, dok ima glagola kao što su npr. *doznati*_p, *zavoljeti*_p, *poovjerovati*_p (inkoativni perfektivni oblici stativnih glagola) koji označavaju upravo suprotno – početak stanja (usp. Comrie 1976).

1.5.3. Iterativnost kao najčešće značenje imperfektivnog aspekta

Pogleda li se još jedanput Tablica 1, uočava se kako se u literaturi u svezi s imperfektivnim aspektom najčešće spominje iterativnost (v. Silić 1978; Cochrane 1978; Katičić 1986; Stanojčić i Popović 2002; Klajn 2006; Ridjanović 2012), pri čemu se spomenuto značenje najčešće uopće ne razgraničava od habitualnosti. S obzirom na to da se iterativnost najčešće spominje kao jedno od imperfektivnih značenja, stječe se krivi dojam da je u pitanju središnje značenje. A do navođenja iterativnosti kao jednoga od najčešćih značenja imperfektivnoga aspekta dolazi jer se značenje glagola, pa prema tome i aspekta izvodi iz ostalih jezičnih elemenata koji se javljaju u širem kontekstu. Kao primjer za iterativno značenje imperfektivnoga aspekta razmotrit će se slučaj dvaju glagola. U slučaju glagola *pisati* nipošto se ne može tvrditi da iz njegove imperfektivnosti automatski proizlazi i iterativno značenje. Kada je spomenuti glagol u pitanju, iterativno se značenje može ostvariti tek u kontekstu uz pomoć drugih jezičnih sredstava. S druge strane, u slučaju glagola *onesvješćivati* iterativnost nije potrebno dodatno kontekstualno izraziti. Prema tome, ako je iterativnost kao aspektno značenje u slučaju nekih imperfektivnih glagola potrebno dodatno kontekstno podupirati, može li se tvrditi da je riječ o jednome od središnjih značenja imperfektivnoga aspekta?

1.5.4. Važnost tijeka vremena u koji se glagolska situacija smješta

Suprotno uvriježenim mišljenjima u domaćoj literaturi (v. Katičić 1986; Barić et al. 1997), ne samo u imperfektivnome nego i u perfektivnome aspektu, glagolska se situacija smješta s obzirom na tijek vremena. Naime, kada je riječ o taksikome određivanju vremena, glagolska se situacija u perfektivnome aspektu smješta upravo s obzirom na tijek vremena i druge glagolske situacije. Klasični bi primjeri u tome slučaju bile uporabe

perfektivnih glagola kojima se izražava prijevremenost ili poslijevremenost glagolske situacije, odnosno niz glagolskih situacija (usp. Lehmann 2009a).

1.5.5. Miješanje jezičnih razina pri opisu aspektnih značenja

Da bi što iscrpnije opisali značenja imperfektivnoga i perfektivnoga aspekta, autori posežu za različitim jezičnim razinama. Neki primjerice opisujući aspektna značenja (Katičić 1986; Barić et al. 1997) u obzir uzimaju tekstnu razinu kada govore o vremenu u koje se smješta glagolska situacija. Drugi govore o rečeničnoj razini i funkcijama koje se aspektom izražavaju, primjerice jedinstvenoj konkretnoj situaciji (Silić 1978) ili o postupnome konkretnome procesu (Silić 1978; Barić et al. 1997). Međutim, niti se izričito govori da je riječ o tekstnoj, odnosno rečeničnoj razini niti su rečenične funkcije aspekta imenovane nazivima koji su se tijekom vremena ustalili kao što su konkretno-činjenična (konkretno-faktična), odnosno konkretno-procesna (trajno-procesna, progresivna) funkcija itd.

Značenja perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta opisuju se vrlo široko, prelazeći s jedne jezične razine na drugu, što se uopće eksplicitno ne ističe i ne pojašnjava, pri čemu nastaje kaos, a čitatelj više nije u stanju pratiti odakle izvire pojedina aspektna značenja i na što se odnose, odnosno gdje i kako se očituju. Osim toga, u aspektološkoj literaturi o južnoslavenskim jezicima samo u rijekim slučajevima ističe se kako se semantički sadržaj kategorije aspekta ne da svesti na jedinstvenu pojmovnu jezgru (v. Kravar 1980: 6). Riječ je o iznimno važnome opažanju koje se, kao što je već rečeno, u hrvatskoj aspektološkoj literaturi ne može baš često sresti. Kao što će i u dijelu o formalno-funkcionalnoj teoriji biti pokazano i u slučaju perfektivnoga i u slučaju imperfektivnoga aspekta riječ je o grozdovima funkcija, odnosno značenja koja se ne da svesti na jedan zajednički nazivnik. Pristupi u kojima se inzistira na definiranju jedinstvene pojmovne jezgre ne pomažu puno u rasvjetljavanju jezičnih pojava koje su usko povezane s glagolskim aspektom. Dapače, ne da ne pomažu, nego potiču nastanak kaosa u objašnjenjima značenja, što je u ovome poglavlju bilo i dokumentirano. Da bi se stvari, kada je riječ o aspektnim značenjima, zaista posložile na svoje mjesto, prvo bi možda trebalo odustati od opisivanja jedinstvene semantičke jezgre i u opisima bi se trebalo jasno razgraničiti i istaknuti na kojim se jezičnim razinama aspekt opisuje. Proširujući opise aspektnih značenja, moglo bi se s leksičke razine prijeći na opise funkcija koje aspekt preuzima na rečeničnoj, odnosno

tekstnoj razini. Takav je opis prikazan u formalno-funkcionalnome modelu aspekta koji je poslužio kao teorijski okvir ovoga doktorskoga rada (Lehmann 2009a).

1.5.6. Implikacije Dickeyjevih postavki na daljnja aspektološka istraživanja

Knjiga *Parameters of Slavic Aspect* (Dickey 2000) umnogome je značajan doprinos slavenskoj aspektologiji. Ponajprije jer su na zanimljiv i zoran način predočene znatne razlike koje postoje u funkcijama perfektivnoga, odnosno imperfektivnoga aspekta među slavenskim jezicima. A upravo bi tu spoznaju svaki jezikoslovac koji se odluči pozabaviti slavenskim aspektom neprestano trebao imati na umu. Ignorira li se tako nešto, posebice opasni mogu biti nekritički pokušaji primjene određenih aspektnih teorija nastalih u okviru jednoga slavenskoga, najčešće ruskoga, na druge slavenske jezike. Mada ruski jest najbolje aspektološki opisan slavenski jezik, parametri slavenskoga aspekta (Dickey 2000) lijepo pokazuju da bi nesmotreni pokušaji mehaničke uporabe pravila ruskoga jezika mogli rezultirati manjkavim, odnosno nepotpunim opisom aspektnoga sustava nekoga drugoga slavenskoga jezika.

Budući da je za ovaj doktorski rad kao teorijski okvir odabrana formalno-funkcionalna teorija aspekta (Lehmann 1999a, 2009a) koja je izrađena na temelju aspektnih značenja u ruskome jeziku i koja je uspješno uporabljena za opis aspekta u poljskome jeziku (Bartnicka et al. 2004), spomenuta će se teorija pokušati kritički primijeniti na hrvatski aspektni sustav. To znači da će se neprestano imati u vidu aspektne razlike. S jedne strane nastojat će se baratati činjenicama koje se odnose na ruski i poljski, a s druge strane vući će se usporedbe s češkim jezikom s kojim, prema aspektnim parametrima, hrvatski dijeli dosta sličnosti. Osim toga, u obzir će se uzimati podatci koji se odnose i na druge, ne nužno slavenske jezike, kao i korisne spoznaje do kojih su došli razni aspektolozi u svojim radovima, čak i ako su nastale u drukčijim teorijskim okvirima.

Osim toga, kao što je već spomenuto, kada je u pitanju istraživanje aspekta, čak i na području vrlo srodnih jezika mogu se očekivati razlike u distribuciji aspekata. Isto tako, kada su u pitanju dijalekti i njihove primjese u razgovornome jeziku hrvatskoga jezika, postojanje mikrovarijacija ne bi trebalo biti veliko iznenađenje.

2. ASPEKTNA I LEKSIČKA TVORBA

If as Langacker (1987a:17) suggests „grammar and lexicon form a continuum,“ Slavic aspect would likewise fall right in the middle of the continuum – a simultaneously highly lexical and grammatical category.
Dickey (2000: 268)

Da glagolski aspekt pada točno u sredinu kontinuuma koji međusobno tvore leksikon i gramatika, među ostalim potvrđuju i prefiksi i sufiksi koji ne samo da sudjeluju u tvorbi novih riječi nego se s pomoću njih izražavaju i aspektna značenja. Prva hrvatska gramatika koja donosi opis perfektivizacije, odnosno imperfektivizacije jest *Grammatik der illyrischen Sprache* Ignjata Alojzija Brlića iz 1833. (Brlobaš 2007: 138). Otada su mnogi gramatičari nastavili tradiciju opisivanja ne samo aspektne tvorbe nego i glagolske tvorbe u širem smislu, pri čemu su često zauzimali oprečna stajališta.

S obzirom na to da je jedan od ciljeva ovoga rada istražiti može li se u hrvatskome jeziku uopće, i ako da, u kojemu opsegu izvoditi nove glagole od osnovnih dvoaspektnih, u ovomu će poglavlju biti detaljno izloženi jezični procesi i sredstva kojima se od glagola izvode novi glagoli. Osim toga, pružit će se uvid u različita mišljenja o tome gdje bi se trebala povući granica između leksičke i aspektne tvorbe, što će poslužiti kao uvod u sljedeće poglavlje o aspektnim parovima.

2.1. Supletivnost

Supletivnost¹⁷ u izricanju aspektnih razlika igra rubnu ulogu. Iako se razlika u aspektu između ostaloga može izreći i dvama potpuno fonološki različitim alomorfima, riječ je o

---

¹⁷ Supletivne alomorfe definira se kao vrstu alomorfa bez glasovne srodnosti, dakle prepoznaje ih se po potpuno različitoj glasovnoj sastavu. To znači da se u slučaju supletivnoga alomorfa ne može govoriti o tvorbenoj vezi među riječima (Babić 2002: 30). U literaturi se (v. npr. Marković 2012: 75) razlikuju jaka supletivnost, koja podrazumijeva potpuno fonološko razlikovanje dvaju alomorfa, i slaba supletivnost s donekle fonološki podudarnim alomorfima.

pojavi koju se može naći među samo nekolicinom glagola (Silić 1978: 42). Opreku u aspektu izraženu različitim korijenskim morfima (Barić et al. 1997: 229), odnosno supletivnu tvorbu imaju glagoli nulte vrste,¹⁸ razreda 0.8 kojima infinitiv završava na *-ći*, a prezentska osnova na *-d-* ili *-đ-* (Babić 2002: 519). Nadalje, u imperfektivizaciji tih glagola umjesto *-ilaž-* i *-laž-* može se javiti i supletivni morfem *-bod-*, međutim, takvi se glagoli rjeđe rabe ili su u međuvremenu postali arhaični (Babić 2002: 520). Osim toga, upućuje se na činjenicu kako je pojava alternacija otvornika u osnovi, odnosno slabe supletivnosti, iznimno rijetka, a kao primjer navode se glagolske izvedenice od glagola *-kopati* (Babić 1978: 92). Na drugim se mjestima nalaze i primjeri izvedenica od glagola *-motati* i *-orati* (Babić 2002: 519).

2.2. Naglasak

U slavenskim se jezicima, doduše vrlo rijetko, imperfektivni glagoli mogu izvoditi od perfektivnih promjenom mjesta naglaska (hr. *pògledati_p* – *poglédati_i*, ru. *nasýpat'_p* – *nasypát'_i*). U nekim se gramatikama (npr. Klajn 2006: 11; Silić i Pranjković 2007: 49; Švedova et al. 1980: 590) samo spominje ta mogućnost, dok se u drugima (npr. Barić et al. 1997: 227; Mrazović i Vukadinović 1990: 84) daje zorniji uvid u pojavu, mada i dalje bez previše objašnjenja samoga mehanizma i njegovih ograničenja. U Hrvatskoj gramatici (Barić et al. 1997: 227) dodaje se kako je izvođenje imperfektivnih učestalih glagola moguće od izvedenica glagola *gledati* i *kidati*.

Pojedini autori (npr. Babić 2002: 519) pak i supletivnu tvorbu s promjenom otvornika u osnovi i tvorbu naglaskom nazivaju zajedničkim krovnim terminom unutrašnja tvorba ističući da je riječ o rijetkoj pojavi. Glagoli nastali na taj način postaju rijetki ili to već jesu s obzirom da postoje dubletni oblici takvih glagola sa sufixsom *-ava-* kao što su primjerice *poglédati_i* i *pogledavati_i* (Babić 2002: 519).

---

¹⁸ Budući da se podjele na glagolske vrste i razrede razlikuju od gramatike do gramatike, radi preglednosti u ovome se radu dosljedno rabi podjela prema Bošnjak-Botica (2013: 73f) te su na svim mjestima glagolske vrste ujednačene prema toj podjeli neovisno o tome kojega se autora citiralo.

2.3. Sufiksacija

Tvorba u kojoj nova riječ nastaje s pomoću tvorbenoga formanta koji se dodaje iza osnove polazne riječi naziva se sufiksalsnom tvorbom (Babić 2002: 38). Riječ je o vrsti tvorbe koja igra iznimno važnu ulogu pri tvorbi glagola suprotnoga aspekta, procesu koji je opisan u većini gramatika. U spomenutim se opisima uglavnom ne ulazi u iscrpan opis tvorbe glagola suprotnoga aspekta, no navedeni primjeri pokazuju (Brabec, Hraste i Živković: 1952: 113; Raguž 1997: 158) kako se sufiksacijom perfektivnih glagola tvore imperfektivni.

Mišljenja o odnosu sufiksacije i prefiksacije, dvjema najčešće opisivanim aspektnim tvorbama, različita su. S jedne se strane može naići na stajalište kako je sa sufiksacijom povezana imperfektivizacija složeniji proces nego perfektivizacija (v. npr. Babić 1978: 100). S druge strane postoje tvrdnje kako je sufiksacija za razliku od prefiksacije pravilniji i uniformiraniji obrazac u kojemu se odražava stabilnost leksičkoga identiteta parnjaka (v. npr. Gagarina 2008: 164). Međutim, neke gramatike spominju (npr. Brabec, Hraste i Živković: 1952: 113; Babić 2002: 531) kako se sufiksacijom perfektivnih i imperfektivnih glagola osim glagola suprotnoga aspekta mogu tvoriti i neki učestali glagoli.

2.3.1. Inventar sufikasa i njihove funkcije

Sufiksi kojima se tvore glagoli od postojećih glagola i drugih riječi čine prilično ograničenu skupinu, a većina hrvatski jezikoslovaca (Silić 1978; Babić 1978; Babić 2002; Barić et al. 1997; Silić i Pranjković 2007) spominje sedam osnovnih i njihove alomorfe. Na temelju podataka dostupnih u gramatičkim priručnicima izrađena je Tablica 4 u kojoj se nalazi prikaz sufikasa hrvatskoga jezika s primjerima. Sporadično (npr. u Gojmerac 1980) tim se sufiksima pridodaju i sufiksi *-jjeva-* i *-inja-* koji u Tablici 4 nisu posebno izdvojeni.

Dok jedan dio autora uopće ne navodi nikakve informacije o plodnosti pojedinih sufikasa u hrvatskome jeziku (npr. Raguž 1997; Silić i Pranjković 2007), drugi tvrde da su produktivni samo sufiksi *-ava-/java-* i *-iva-/jiva-* (Babić 1978: 92, 97; Babić 2002: 516, 526; Barić et al. 1997: 372), posebice kada su u pitanju glagoli prve i druge glagolske vrste. Ostali se sufiksi smatraju neproduktivnima. Spomenutim se sufiksima tvore sekundarni imperfektivni glagoli. Naime, s jedne strane sufiksima *-iva-* i *-ava-* u hrvatskome jeziku

mogu se tvoriti imperfektivni trajni (*prončavati*) glagoli ako ih izvodimo od perfektivnih glagola (*prončiti*) (Barić et al. 1997: 374). Međutim, u literaturi se također napominje kako se njima mogu tvoriti i imperfektivni učestali glagoli (*iskakivati*) ako ih se izvodi sufiksacijom od imperfektivnih glagola (*iskakati*) (Barić et al. 1997: 374). Tvrdi se kako takvih glagola nema mnogo te da je pogrešno proglašavati sve imperfektivne glagole učestalima (Babić 2002: 531).

Perfektivizirajući sufiks *-nu*¹⁹ smatra se vrlo produktivnim uz napomenu da postoji i tridesetak glagola imperfektivnoga aspekta s tim sufiksom (Babić 1978: 89). Njime se perfektiviziraju neprefigurirani glagoli prve glagolske vrste, nešto rjeđe glagoli druge i treće vrste (Babić 1978: 89; Babić 2002: 517f) i samo u iznimnim slučajevima glagoli ostalih vrsta. Većina domaćih gramatičara (Hamm 1967: 51; Barić et al. 1997: 374; Babić 2002: 516) ističe kako se njime postiže značenje jednokratnosti i trenutnosti zbog čega se takve glagole ne smatra aspektnim parnjacima imperfektivnih glagola, a slično je mišljenje bilo zastupano i u rusistici (usp. Bondarko i Bulanin 1967: 41, 43f; Avilova 1976: 287f²⁰).

Tablica 4: Glagolski sufiksi u hrvatskome jeziku

SUFIKSI	PRIMJERI	PRIMJERI
<i>-a-/-ja-</i>	<i>baciti_p – bacati_i</i>	<i>pomisliti_p – pomišljati_i</i>
<i>-i-</i>	<i>donijeti_p – donositi_i</i>	
<i>-va-</i>	<i>dati_p – davati_i</i>	
<i>-ava- /-java-</i>	<i>iščitati_p – iščitavati_i</i>	<i>doživjeti_p – doživljavati_i</i>
<i>-iva-/-jiva-</i>	<i>ispitati_p – ispitivati_i</i>	<i>zabvaliti_p – zabvaljivati_i</i>
<i>-ova-</i>	<i>kupiti_p – kupovati_i</i>	
<i>-nu-</i>	<i>zjjevati_p – zjjevnuti_i</i>	

¹⁹ Neki autori (npr. Babić 1978, 2002) vrlo često zajedno sa sufiksom navode i infinitivni nastavak, u ovome se radu čak i kod preuzimanja podataka iz literature to nije činilo.

²⁰ Avilova (1976: 287f) priznaje da je u rusistici bio običaj da se takve glagole smatra aspektnim parnjacima, no tvrdi kako je to bila posljednica nerazrađene teorije aspektnih parova te da ona zastupa mišljenje kako se glagole na *-nu-* zbog jake semantičke razlike (dodanoga značenja jednokratnosti) ne može smatrati aspektnim parnjacima.

Sufiksom *-ova-* u hrvatskome jeziku tvore se glagoli od imenica i pridjeva (Babić 2002). Za razliku od situacije u srpskome jeziku, u hrvatskome jeziku taj sufiks nema funkciju prilagođavanja posuđenih glagola. U kroatističkoj literaturi (Babić 1978: 92; Babić 2002: 519) izričito se tvrdi kako se u hrvatskome jeziku taj sufiks rabi u svrhu imperfektivizacije samo jednoga jedinoga glagola, a to je *kupovati*.

2.4. Prefiksacija

Smatra se sustavnim načinom perfektivizacije glagola (Babić 2002: 537) i najproduktivnijom crtom u hrvatskome jeziku (Ružić 1943: 33). Zanimljivo je napomenuti da neki autori (npr. Jonke 1964: 28) pod aspektnom tvorbom spominju samo prefiksaciju.

Definira se kao vrsta tvorbe riječi u kojoj na prvome mjestu ispred osnova punoznačnih riječi dolaze posebne tvorbene jedinice koje se nazivaju prefiksi, odnosno predmetci (Babić 2002: 48). Njihovo podrijetlo može biti prijedložno, niječno (*ne-* i *ni-*) ili je pak riječ o prefiksanim morfemima koji ne dolaze kao samostalne riječi, primjerice *dis-*, *pre-*, *pro-*, *raz-*, *su-*, *un-* i tako dalje (Babić 2002: 48).

Čista se prefiksalna tvorba odlikuje time da tvorenica ostaje u istoj kategoriji u kojoj je bila i osnovna riječ (Babić 2002: 48). U slučaju glagola osnova je uglavnom imperfektivni neprefigurirani glagoli, rjeđi su slučajevi prefiksacije perfektivnih i dvoaspektnih glagola koji se samostalno upotrebljavaju (Babić 2002: 536f). Osim toga, u nekim se pak slučajevima osnova ne može upotrebljavati samostalno, nego dolazi isključivo s prefiksima (Babić 2002: 536f). Zanimljivo je istaknuti kako se u literaturi navode primjeri s neočekivanim efektom prefiksacije – imperfektivni glagoli ostaju imperfektivni, što potvrđuju npr. glagoli *prethoditi* i *izgledati*²¹ (v. Silić 1978: 49; Raguž 1997). Osim toga, moguća je prefiksacija već prefiguriranih glagola koja se smatra vrlo rijetkom pojavom kojom se uglavnom dobivaju distributivna značenja (Babić 1978: 74; Babić 2002: 537).

Svakako je nužno istaknuti da većina domaćih i susjednih jezikoslovaca (Babić 1978: 76; Opačić 1978: 164; Silić 1978: 47; Raguž 1997: 158; Ridjanović 2012: 348) ističe

---

²¹ Iako izgledaju kao njemački kalkovi (usp. njem. *aussehen, vorbergeben*), Skok (1971: , 568f, 675f) ne navodi da je riječ o kalkovima.

kako se prefiksacijom u značenje polaznoga glagola uglavnom dodaje nova značenjska sastavnica, dok je promjena aspekta usputna posljedica.²² Međutim, postoje i drukčija tumačenja funkcije prefikasa, primjerice da se njima pomiče fokus s radnje, odnosno procesualnosti, izrečene osnovnim glagolom na jedan segment te iste radnje, primjerice početak ili kraj²³ (Čilaš Mikulić 2012: 118). Prema ne tako davno provedenome empirijskome istraživanju srpskoga jezika (Novakov 2005) zaključeno je kako su prefiksacijom tek u manjem broju slučajeva u dobivene glagole postignuća unesene nove značenjske sastavnice. Raprava o tome unose li prefiksi u polazni glagol nova značenja ili ne bit će ponovno spomenuta u sljedećemu poglavlju ovoga rada gdje se prikazuju različiti pogledi na aspektne parove.

U novijim se istraživanjima pokušavaju razgraničiti različiti tipovi prefikasa s obzirom na učinke koje imaju na glagol.²⁴ Tako se prefikse koji mogu promijeniti argumentnu strukturu glagola, ne mogu biti dodani već prefigiranome glagolu i ne uključuju kvantifikaciju određuje kao leksičke prefikse (Šarić 2012: 12f). S druge se strane superleksički prefiksi, koji su prijedložnoga podrijetla baš kao i leksički prefiksi, razlikuju po tome što imaju značenja sistemskoga, vremenskoga i kvantifikacijskoga tipa te ih se može dodati već prefigiranim glagolima, kao primjerice prefiks *po-* u glagolu *porazbacati* (Šarić 2012: 12). Lingvisti koji se njima bave tvrde kako takvi prefiksi ne bi smjeli omogućavati sekundarnu imperfektivizaciju, no na problematičnost takve tvrdnje upućuju jezici kao što su makedonski i bugarski u kojima se može imperfektivizirati gotovo svaki prefigirani glagol (usp. Grickat 1966-67: 189; Beane 1988: 361).

---

²² To je svojevremeno izjavio veliki ruski aspektolog Maslov (1956: 177), a ostali su potom preuzimali.

²³ Slične se tvrdnje nalaze i u radovima Lehmana (1981, 1984, 1999a, 2009a) koji čine teorijski okvir ovoga rada.

²⁴ Takva se istraživanja ne bi trebala smatrati velikom novošću, Agrell (1908: 1f) je također razlikovao dvije velike grupe glagolskih prefikasa. Prvu grupu čine prefiksi koji u glagol unose potpuno novo leksičko značenje, dok su u drugoj grupi prefiksi koji u glagol ne unose potpuno novo značenje. Potonja je grupa podijeljena na dvije podgrupe, pri čemu su u prvoj podgrupi prefiksi koji utječu samo na promjenu aspektnoga značenja, tj. ističu da je situacija svršena, ali ne govore ništa o tome kako je svršena, dok su u drugoj grupi prefiksi koji utječu i na promjenu aspekta te dodatno daju informaciju o tome kako je ta situacija završena.

2.4.1. Inventar prefikasa i njihove funkcije

Čini se da nije lako utvrditi konačan inventar prefikasa jer se popisi u dostupnoj literaturi prilično razlikuju. Popisi prefikasa u hrvatskome jeziku često se razlikuju od autora do autora. Tako se u Hrvatskoj gramatici (Barić et al. 1997: 379) tvrdi kako se glagoli tvore s pomoću 19 prefikasa. U Gramatici hrvatskoga jezika (Silić i Pranjković 2007: 146-150) objašnjavaju se značenja 21 prefiksa, pri čemu se popis proširuje prefiksom *obez-*. Najopsežniji popis, s ukupno 28 prefikasa, može se pronaći u Tvorbi riječi u hrvatskome književnome jeziku (Babić 2002: 536) koji je neznatno proširena varijanta ranijega popisa (Babić 1978: 72). Naime, u Tvorbi riječi u hrvatskome književnome jeziku uz domaće prefikse navode se i prefiksi stranoga podrijetla. Osim u svezi sa statusom prefikasa stranoga podrijetla, mišljenja su jezikoslovaca podijeljena i kada su u pitanju *o-* i *ob-*. Dio jezikoslovaca (Babić 2002: 542; Silić i Pranjković 2007: 148) navodi ih posebno, dok se na drugim mjestima (Barić et al. 1997: 381; Mikolić i Šarić 2014) *ob-* promatra kao alomorfni oblik prefiksa *o-*.

Da bi se dobio potpun uvid u inventar prefikasa u hrvatskome jeziku, nužno je koristiti se raznim priručnicima. Tablica 5 donosi njihov prikaz, a oblikovana je prema podacima iz literature (Babić 1978; Babić 2002; Barić et al. 1997; Silić i Pranjković 2007). U Tablici 5 mogu se uočiti već spomenute razlike u inventaru prefikasa u kroatističkoj literaturi. Mada se prema priloženim podacima može činiti da je broj prefikasa u hrvatskome jeziku pozamašan, važno je istaknuti da nemaju svi jednako važnu ulogu u procesu perfektivizacije. Smatra se da *mimo-*, *naj-*, *pa-*, *protu-*, *suprot-* više nisu produktivni, *de-*, *dis-*, *pred-*, *re-* i *su-* slabo su produktivni, dok su svi ostali vrlo produktivni (Babić 1978: 72; Babić 2002: 536). Iako se nigdje izričito ne govori o produktivnosti glagolskih prefikasa *ne-* i *un-*, moglo bi se zaključiti da pripadaju neproduktivnoj grupi jer ih se u literaturi bilježi samo uz glagole *nenavidjeti* i *unići*_p (Babić 2002: 552). Međutim, tvrdnje o produktivnosti pojedinih glagolskih prefikasa moglo bi se podvrgnuti ponovnome preispitivanju s pomoću velikih jezičnih korpusa koji ranije nisu bili dostupni.

Tablica 5: Glagolski prefiksi u hrvatskome jeziku

PREFIKSI	Barić et al. (1997)	Babić (2002)	Silić i Pranjković (2007)	PRODUKTIVAN
1. <i>de- / dez-</i>	–	+	–	slabo
2. <i>dis-</i>	–	+	–	slabo
3. <i>do-</i>	+	+	+	vrlo
4. <i>iz-</i>	+	+	+	vrlo
5. <i>mimo-</i>	+	+	+	neproductivan
6. <i>na-</i>	+	+	+	vrlo
7. <i>ne-</i>	-	-	–	nije spomenuto
8. <i>nad-</i>	+	+	+	vrlo
9. <i>naj-</i>	–	+	–	neproductivan
10. <i>o-</i>	+	+	+	vrlo
11. <i>ob-</i>	+	+	+	vrlo
12. <i>obez-</i>	-	-	+	nije spomenuto
13. <i>od-</i>	+	+	+	vrlo
14. <i>pa-</i>	–	+	–	neproductivan
15. <i>po-</i>	+	+	+	vrlo
16. <i>pod-</i>	+	+	+	vrlo
17. <i>pre-</i>	+	+	+	vrlo
18. <i>pred-</i>	+	+	+	slabo
19. <i>pri-</i>	+	+	+	vrlo
20. <i>pro-</i>	+	+	+	vrlo
21. <i>protu-</i>	–	+	–	neproductivan
22. <i>raz-</i>	+	+	+	vrlo
23. <i>re-</i>	–	+	–	slabo
24. <i>s-</i>	+	+	+	vrlo
25. <i>su-</i>	+	+	+	slabo
26. <i>suprot-</i>	–	+	–	neproductivan
27. <i>u-</i>	+	+	+	vrlo
28. <i>un-</i>	–	+	–	nije spomenuto
29. <i>uz-</i>	+	+	+	vrlo
30. <i>za-</i>	+	+	+	vrlo

Odnosu glagola i prefikasa još se davnih dana počelo posvećivati veliko zanimanje pri čemu se isticalo da se nipošto ne može govoriti o arbitrarnosti (Agrell 1908), što se u kasnijim radovima detaljnije razrađuje pod postavkom da izbor prefiksa ovisi o semantici glagola²⁵ (Grickat 1966-67; Silić 1978: 47; Raguž 1997: 159; Mlynarczyk 2004; Šarić 2012). Osim toga, u literaturi se naravno iscrpno piše i o značenjima koja prefiksi u hrvatskome jeziku dodaju osnovnome glagolu. Ingresivnost se postiže prefiksima *za-*, *po-*, *pro-* i *uz-*, a završno značenje unosi prefiks *do-* (Silić 1978: 54; Babić 1978: 77-89). Totalizirajuće značenje unosi *od-*, a delimitativno *po-*, *pro-* i *pri-*, dok se rezultativnost postiže prefiksima *iz-*, *na-*, *o-*, *za-*, *od-*, *po-*, *pri-*, *pro-*, *s-*, *raz-* i *u-* (Silić 1978: 54; Babić 1978: 77-89). Kao što se može uočiti, prefiksi se odlikuju višeznačnošću, što se obično dovodi u vezu s njihovim prijedložnim podrijetlom. U svezi s tim može se istaknuti kako prijedlog *po* prema Rječniku srpskohrvatskoga jezika dvaju Matica ima čak 50 značenja (Ridjanović 2012: 351).

Neki su autori (Dickey i Hutcheson 2003; Dickey 2012; von Waldenfels 2014) kontrastivnim pristupom pokušali analizirati čestoću distribucije prefikasa u pojedinim slavenskim jezicima te su uočili zanimljive razlike. U svezi s tim valja napomenuti kako je *po-* u delimitativnome značenju vrlo čest prefiks u ruskome, poljskome pa čak i češkome, dok je vrlo rijedak u bosanskome, hrvatskome i srpskome (Dickey i Hutcheson 2003: 3).

2.5. Prefiksi versus sufiksi

Sufiks kao tvorbeni formant ima nekoliko izrazitih obilježja. Jedno od njih jest završetak riječi kao njegovo stalno mjesto u sastavu riječi.²⁶ Osim toga, nikada ne dolazi ni kao osnova ni u samostalnoj upotrabi (Babić 2002: 38). Kao što je ranije u ovome poglavlju rečeno, mnogi su autori (Isaćenko 1962: 352; Bondarko i Bulanin 1967: 38; Silić 1978: 48; Ridjanović 2012: 348) isticali kako su sufiksi, uglavnom izuzimajući sufiks *-nu-*, gramatičko sredstvo, dok prefiksi modificiraju značenje osnove (usp. Isačenko 1962: 355;

²⁵ B. Hansen (osobna komunikacija) upozorava da primjeri s glagolima iz raznih slavenskih jezika koji imaju isti korijen kao što su primjerice ruski *sdelat'*_p (← *delat'*) i češki *udělat*_p (← *dělat*) pokazuju da izbor prefiksa ne ovisi samo o značenju osnovnoga glagola. Međutim, većina aspektologa i teorija ipak priznaju da je značenje važno pri izboru prefiksa, a od toga se ne odstupaju ni u formalno-funkcionalnoj teoriji u kojoj se skreće pozornost na to da se glagoli s ateličnim značenjima prefigiraju prefiksima *za-*, *po-* i *od-*.

²⁶ Ta se tvrdnja (Babić 2002: 38) samo dijelom može smatrati točnom, da, radi se o stalnome mjestu u sastavu riječi, ali to nije završetak jer nakon sufiksa dolazi nastavak.

Bondarko i Bulanin 1967: 41; Filip 1999: 189f, 195). Međutim, slične se tvrdnje mogu pronaći i u svezi sa sufiksima. Tako se u opisu općenitih obilježja sufiksa izričito ističe da se njime ne tvori semantička jezgra riječi, nego se samo modificira značenje osnove (Babić 2002: 38). U Gramatici hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta (Silić i Pranjković 2007: 56) u okviru promatranja vidskoznačenjskih faza glagola također se tvrdi da sufiksi i prefiksi pribavljaju glagolima specifična značenja. Iz rečenoga i navedenih primjera proizlazi zaključak da osnovno značenje glagola mijenjaju ne samo prefiksi nego i sufiksi (v. Silić i Pranjković 2007: 56ff). U svezi s time valja dodati da postoje razlike između jednovalentnih i polivalentnih sufikasa. Prvima se tvori samo jedan značenjski tip, dok se drugima tvori više semantičkih tipova (Babić 2002: 38).

Kao prednost sufikasa nad prefiksima često se isticala pravilnost njihove distribucije i ograničeniji inventar, no pojedinci (npr. Kravar 1980: 12) ipak uočavaju da su i sufiksi često nepredvidljivi te da u istome jeziku postoje dubletni oblici s različitim sufiksanim tvorbama, kao što su primjerice *obavijestiti_p* – *obavještati_i* / *obavješćivati_i* / *obavještavati_i*.

Među slavistima bilo je velikih zagovornika fleksijske paradigme²⁷ u slučaju tvorbe glagola suprotnoga aspekta (Vinogradov 1947: 498; Isačenko 1962: 350ff; Andersson 1972: 11; Silić 1978: 47) što se kod većine uglavnom odnosilo na sufiksima provođenu imperfektivizaciju, no takvo se stajalište u novije vrijeme polako napušta.²⁸ Na pojedinim mjestima (npr. Babić 2002: 42) sufikse baš kao i prefikse jasno se određuje kao morfoderivacijske jedinice koje su na jezičnoj razini uvijek ostvarene kao nedjeljivo jedinstvo tvorbenoga i obličnoga nastavka, odnosno derivema i fleksema.

2.6. Prefiksacija i sufiksacija kao aspektne tvorbe

Čak i samo površnim pogledom na slavističku aspektološku literaturu steći će se nedvojben dojam kako je ipak većina jezikoslovaca (npr. Maslov 1963: 4; Silić 1978: 47;

---

²⁷ Raprava o fleksiji i derivaciji nastavit će se u poglavlju u kojemu se predstavlja formalno-funkcionalna teorija aspekta te će tamo jasno biti izloženo mišljenje koje se zastupa u ovome radu.

²⁸ Bybee (1985: 146, 153) priznaje kako u slučaju hrvatskoga jezika sufiksacija doista nalikuje fleksiji te da u slučaju hrvatskoga jezika nije tako lako razlučiti počiva li opreka perfektivno : imperfektivno na fleksiji ili derivaciji. Manova (2005) i Matasović (2016: 57-61) također pokazuju kako slavenski aspekt ulazi u domenu fleksije primijene li se jedni kriteriji, dok, kada se promatraju drugi kriteriji, pripada derivaciji.

Mrazović i Vukadinović 1990: 86) zastupala mišljenje da je jedino sufiksacija, odnosno imperfektivizacija čisti morfološki proces, odnosno prava aspektna tvorba. Takvo se mišljenje opravdava promjenom značenja²⁹ osnovnoga glagola, pojavom koja prati prefiksaciju (Maslov 1963: 4f; Silić 1978: 42). Tvrdi se kako se prefiksacijom, za razliku od sufiksacije i supletivnosti, ne izriče razlika u razvoju glagolske situacije, nego razlika u načinu na koji se glagolska situacija izvodi (Silić 1978: 46). Na temelju toga zaključivalo se da je prefiksacija dio derivacijske morfologije, odnosno riječ je o leksičkome procesu, za razliku od sufiksacije koja, s iznimkom sufiksa *-nu-*, pripada fleksijskoj morfologiji (Maslov 1963: 4; Bondarko i Bulanin 1967: 37-41; Silić 1978: 47). U svezi s aspektnom tvorbom u Gramatici hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta (Silić i Pranjković 2007: 48-51) može se naći iscrpan opis sufiksacije, dok se prefiksacija i s njom povezana perfektivizacija spominju tek primjerom *gledati_i – pregledati_p*. Iz takvoga postupka proizlazi zaključak da se jedino sufiksaciju eksplicitno određuje kao aspektnu tvorbu, dok se prefiksaciji implicitno odriče taj status. Međutim, prefiksacija se spominje u okviru vidskoznačenjskih faza glagola (Silić i Pranjković 2007: 56ff).

Za razliku od prethodno spomenutih, postoje i autori (Ružić 1943; Grickat 1966-67) koji su prefiksaciju pokušali obraniti kao aspektnu tvorbu. Rad na korpusu od 10 000 glagola iznjedrio je stav oprečan većini tadašnjih, ali i današnjih hrvatskih aspektologa: prefiksacija u prvome redu služi promjeni aspekta, a potom promjeni aktionsarta (Ružić 1943: 55). Osim toga, na pojedinim mjestima spominje se mogućnost tvorbe pravih aspektnih parova prefiksacijom, a testom sekundarne imperfektivizacije utvrđuje se koji je od prefiguriranih glagola pravi aspektni parnjak (Raguž 1997: 159). Izrijeckom se tvrdi da se pravi perfektivni parnjak može dobiti s pomoću različitih prefikasa ovisno o značenjskome tipu samoga glagola (Raguž 1997: 159). Pokušava se dokazati kako se rezultativnost koja je često pripisivana prefiksima može naći i među glagolskim parovima tvorenima sufiksacijom, pri čemu se navode primjeri opreka *vratiti_p i vraćati_i* te *kričnuti_p i kričati_i* (Kravar 1980: 11).

---

²⁹ Isto mišljenje dijeli i Smith (1991: 94) koja tvrdi da perfektivni morfemi u ruskome jeziku imaju jasan leksički sadržaj.

Mada se sufiksacija zbog njezina prevladavanja u cijeloj tvorbi smatra najkarakterističnijim načinom tvorbe u hrvatskome jeziku, u slučaju glagolske tvorbe prefiksacija se ipak proglašava češćom te se tvrdi kako je njome tvoreno više od polovice svih glagola (Babić 2002: 38, 536). Razlog tome može se skrivati u činjenici što ima više neizvedenih glagola imperfektivnoga aspekta. Osim toga, inventar plodnih prefikasa puno je veći od inventara sufikasa.

2.7. Kritički sažetak poglavlja Aspektna i leksička tvorba

Najveći problem u svezi s aspektnom tvorbom proizlazi iz činjenice da morfološki sastav aspekta ne počiva na vlastitoj tvorbi te što nijedan od načina tvorbe nije namijenjen isključivo jednome određenome aspektu jer glagoli i jednoga i drugoga aspekta mogu biti jednostavni i složeni, odnosno izvedeni (usp. Kravar 1980: 6, 10f).

Nadalje, s obzirom na to da su prefiksi jezične jedinice koje su većinom prijedložnoga podrijetla, značenja izvedenih glagola automatski se pokušavaju povezati sa značenjima prijedloga. Ako tome dodamo drastičnu razliku u inventaru i činjenicu da se jedan imperfektivan glagol spaja s mnogo različitih prefikasa, pri čemu zaista i nastaju različita leksička značenja, dok s druge strane s jednim perfektivnim glagolom uglavnom dolazi jedan, a u iznimnim slučajevima najviše tri sufiksa, jasno je zašto se u literaturi tvrdi kako je glavna funkcija prefikasa dobivanje novoga značenja, dok se perfektivizacija događa usputno. Međutim, kao prvo valja jasno istaknuti kako ne samo prefiksi nego i sufiksi ne služe uvijek isključivo promjeni aspekta, nego mogu utjecati i na značenjsko nijansiranje glagola. To se jasno vidi iz primjera kao što su *kakati*_i → *kak*iti**_i i *lagati*_i → *lag*iti**_i te *drijemati*_i → *drijem*nuti**_p, *pjevati*_i → *pjev*nuti**_p i *spavati*_i → *spav*nuti**_p (v. Barić et al. 1997: 375; Babić 2002: 533f). Oba spomenuta sufiksa u navedenim primjerima u prvome redu imaju deminutivno značenje, a sufiks *-nu-* usputno utječe i na promjenu aspekta.

3. ASPEKTNI PAROVI

[...] коррелятивные отношения глаголов СВ и NSV в русском языке – это сложная и иерархически организованная система, несводимая лишь к прототипическим случаям видовой парности.

Elena Petruhina (2014)

Proučavanje glagolskoga aspekta prati rasprava o tome je li u slučaju slavenskoga aspekta riječ o fleksiji ili derivaciji, na što se naravno nadovezuje i status pojedinih glagola u glagolskome paru, odnosno i samoga para.

Neki stariji slavisti zagovarali su ideju da je u slučaju sufiksacije riječ o fleksiji (Vinogradov 1947: 498; Maslov 1963: 4; Isačenko 1962: 350ff; Andersson 1972: 7, 11; Silić 1978: 47) iz čega proizlazi da sufiksacijom nastali glagolski par zapravo čine dva oblika jednoga te istoga glagola.³⁰ U skladu s takvim postavkama prefiksaciju se često izjednačavalo s derivacijom (Isačenko 1962; Silić 1978) pa se prema tome glagolima izvedenima prefiksacijom nije priznavao status suodnosnoga člana suprotnoga aspekta. Međutim, čini se da u novije vrijeme jezikoslovci (Barić et al. 1997: 226; Raguž 1997: 159; Ridjanović 2012: 347; Švedova 1980: 584) mahom napuštaju takva shvaćanja te tvrde da je i u slučaju sufiksacije i u slučaju prefiksacije riječ o dvama različitim, no morfološki bliskim glagolima. Mnogi lingvisti (Lehmann 1984, 2009; Đurović i Spasojević 2014; Petruhina 2014) polako dolaze do zaključka da odnos između perfektivnoga i imperfektivnoga glagola nije svodiv na prototipne idealizirane parove. Štoviše, u nekim se radovima (Janda 2007a) ističe kako je vrlo često riječ o mreži odnosa.

U ovome poglavlju bit će prikazano kako je i u kojoj mjeri došlo do smjene u teorijskome poimanju glagolskih parova te će se zaključno nešto reći i o *tantum* glagolima koji ne tvore parove.

---

³⁰ Izvorni govornici koji nisu lingvistički obrazovani glagolske parove kao što su *dati_p* – *davati_i* i *prihvati_i*_p – *prihvaćati_i* često doživljavaju kao jedan te isti glagol, što posebno dolazi do izražaja kada se od njih traži da tvore prvo lice prezenta od glagola *dati_p* ili *prihvati_i*_p. Većina će automatski u odgovoru ponuditi oblike *dajem_i* i *prihvaćam_i* koji su zapravo prezentski oblici glagola *davati_i* i *prihvaćati_i*, a ne traženih glagola *dati_p* i *prihvati_i*_p.

3.1. Tradicionalna shvaćanja aspektnih parova

Tradicionalna je aspektologija prilično stroga u postavljanju uvjeta koji se moraju zadovoljiti kako bi se dva glagola mogla smatrati aspektnim parom.³¹ Općenito se smatra da dva glagola koji se razlikuju samo u aspektu čine aspektni par (Barić et al. 1997: 226; Raguž 1997: 159; Ridjanović 2012: 348).

Na razliku u značenjima među izvedenicama nastalima prefiksacijom i sufiksacijom ukazao je Karcevski (1927: 97, 106ff). Kasnije su autori ponavljali postavke iznesene u tome radu: samo glagoli izvedeni sufiksacijom kao čistom aspektnom tvorbom smatraju se pravim aspektnim parovima (npr. Maslov 1963: 4f; Silić 1978: 48). Tvrdi se kako se u slučaju prefiksacije ne može govoriti o glagolskim parovima jer prefiksi u prvome redu služe za dobivanje novih značenja, dok se promjena aspekta događa tek usputno (Maslov 1961: 167; Bondarko i Bulanin 1967: 41; Silić 1978: 47; Opačić 1978: 164; Raguž 1997: 158). Takvi se uglavnom neizmijenjeni stavovi mogu pronaći i u novijim radovima o hrvatskome aspektu (npr. Novak Milić 2008: 51f). Naravno, bilo je i autora koji su mišljenja (npr. Raguž 1997: 159; Kravar 1980: 11f) da glagolske parove mogu činiti i glagoli tvoreni prefiksacijom, a radi li se uistinu u takvome slučaju o pravome glagolskome paru, kod kojega postoji samo razlika u aspektu, može se lako provjeriti testom sekundarne imperfektivizacije.³²

Sredinom prošloga stoljeća u svezi s ruskim jezikom razrađivana je tipologija različitih glagolskih parova, a pravim su se aspektnim parovima smatrali samo glagoli kojima se izražava razlika u pokušaju i uspjehu, odnosno fazi koja prethodi ostvaraju (v. Maslov 1948). Međutim, dok se među rusistima polako zamjećuje smjena teorijskih modela i napuštanje staroga nauka, među nekim češkim (Komárek 1984; Schmiedtová 2004; Veselý 2010) i poljskim aspektolozima (Bacz 2005: 16; Laziński 1998) mlađe generacije i dalje postoji čvrsto uvjerenje da prefiksacija unosi razlike u značenju te da tim

---

³¹ U kroatističkoj literaturi tim se nazivom često nazivaju i glagoli koji se osim po aspektu razlikuju i po načinu vršenja glagolske radnje (Barić et al. 1997: 226). Zbog toga neki autori (npr. Raguž 1997: 159) uvode razlikovanje među nazivima aspektni par s jedne strane i pravi/čisti aspektni par s druge strane. Slijedom toga, radi što jasnije terminologije predlaže se uvođenje razlikovnih termina aspektni par i aspektni parnjak, pri čemu bi se drugim označavala dva glagola koji se razlikuju samo u aspektu i ni u čemu više (Cvikić i Jelaska 2007: 192).

³² Test sekundarne imperfektivizacije kao dokaz gramatičke prefiksacije spominje se i u mnogim ranijim radovima, v. npr. Kopečný (1962: 90).

postupkom uvijek nastaju nova značenja ili se pak perfigiranim glagolima izražavaju posebni načini vršenja glagolske radnje. I neki strani slavisti (Filip 1999: 190-195) analizirajući češke primjere zaključuju da nema čisto perfektivizirajućega prefiksa odbacivši test sekundarne imperfektivizacije te ističući kako prefiksacija osim promjene aspekta u većini slučajeva uzrokuje i leksičku promjenu.

Naravno, u literaturi se upozorava kako razlike u aspektološkim shvaćanjima mogu proizlaziti iz prirode samih jezika. Moguće je da u češkoj aspektologiji nije prihvaćen koncept praznih prefikasa zbog toga što je u tome jeziku sekundarna imperfektivizacija relativno plodan proces, čak plodniji nego u ruskome (Berger 2011: 49f). Mada se oblici glagola izvedenih sekundarnom imperfektivizacijom relativno rijetko rabe, njihovo postojanje pojačava dojam da prefiksi nisu prazni (Berger 2011: 49f).

3.1.1. Prazni prefiksi

Tim se terminom, nastalim početkom druge polovice prošloga stoljeća, ozbiljno koriste i neki suvremeni aspektolozi (npr. Mlynarczyk 2004). Smatra se da su termini prazni prefiksi, odnosno čisti aspektni prefiksi, rabljeni u rusistici uglavnom 60-ih i 70-ih godina, dok ih se u suvremenoj rusistici gotovo više i ne rabi s obzirom na to da je potpuna desemantizacija prefikasa iznimno rijetka pojava (Petruhina 2014: 260). Upravo na tome tragu prazne se prefikse naziva starom kontroverzom (Lehmann 1999a: 223). Naime, tim su terminom tijekom dužega vremena aspektolozi pokušali obraniti prefiksaciju kao aspektnu tvorbu. Tako se tijekom mnogih žučnih aspektoloških rasprava pokušalo dokazati da ipak postoje prefigirani glagoli u kojima se promijenio samo aspekt, dok je pri tome leksičko značenje neizvedenoga glagola ostalo netaknuto, odnosno neizmijenjeno. U začetcima takvih stajališta počiva razlikovanje gramatičke i leksičke prefiksacije. U prvoj se imperfektivnome glagolu dodaju prazni prefiksi kojima se izvodi perfektivni član aspektnoga para (Vinogradov 1947: 515; Bondarko i Bulanin 1967: 38ff; Kopečný 1962: 90).

Naziv prazni prefiks ima uporište u slabljenju prostornoga i priložnoga značenja, pri čemu je nemogućnost izvođenja sekundarnih imperfektivnih glagola poslužila kao jedan od dokaza da takvi prefiksi zaista postoje (Petruhina 2014: 260). Naime, mogućnost sekundarne imperfektivizacije prefigiranoga glagola doista ovisi o stupnju desemantizacije prefikasa (Petruhina 2014: 260). U slučaju uspješno provedene

sekundarne imperfektivizacije, semantika i funkcije tako dobivenoga glagola stoje pod izravnim utjecajem stupnja desemantizacije (Petruhina 2014: 260). Slijedom toga, što je snažnije izraženo prostorno značenje, to će vjerojatnija biti tvorba sekundarnoga imperfektivnoga glagola (Petruhina 2014: 260). Ako je pak oslabljeno prostorno ili prijedložno značenje prefikasa, ili uopće neće biti moguća tvorba sekundarnih imperfektivnih glagola ili se tako tvorenim glagolima neće moći izražavati procesualno značenje (Petruhina 2014: 260).

Ne samo da se aspektolozi razilaze u mišljenjima u svezi s postojanjem praznih prefikasa nego vrlo često zastupaju i potpuno oprečna stajališta kada je u pitanju broj takvih prefikasa. Nadalje, čini se da čak ni protivnici teze o praznim prefiksima nisu dali jednoznačan odgovor na pitanja postoje li zaista takvi prefiksi. Naime, nasuprot onima koji su izravno zastupali tezu o semantičkome pražnjenju prefikasa i gramatičkoj prefiksaciji (Hamm 1967: 51; Grickat 1966-67) te navodili tvorbene, stilske i semantičke argumente u obranu praznih prefikasa (Kravar 1980: 11) postoje i autori u čijim se radovima može naići na proturječne tvrdnje. S jedne strane, imperfektivizaciju se, nasuprot perfektivizaciji kao leksičko-gramatičkoj pojavi, smatra jedinom čistom gramatičkom pojavom (Silić 1978: 48), da bi se u istome tekstu nešto kasnije ipak priznalo kako je dio prefikasa izgubio ishodišno značenje te postao gramatikaliziran (Silić 1978: 56), iz čega proizlazi da se i prefiksima mogu ostvariti aspektne opreke.

Kao što je već spomenuto, mada se dio suvremenih aspektologa koristi terminom prazni prefiksi, iz literature se vidi kako je mišljenje o postojanju praznih prefikasa i dalje vrlo podijeljeno. Naime, u nekim se radovima (npr. Breu 1980: 201; Janda i Ljashevskaya 2011; Janda 2012b; Kuznecova i Janda 2013) vrlo oštro kritiziraju nazivi prazni prefiksi i čisti aspektni prefiksi, dok se u drugima (Novak Milić 2008: 51f) ističe sumnja u činjenicu da su takozvani prazni prefiksi sasvim leksički prazni. Nije rijetkost da se prefikse definira kao derivacijske jedinice koje sudjeluju u stvaranju novih leksičkih jedinica zbog čega ih se stoga ne smatra praznima (npr. Filip 1999). Nadalje, tvrdi se da prefiksi nisu prazni, nego su ili postali neutralni ili se njima modificira značenje osnovnoga glagola (Šarić 2012: 14). Naime, smatra se da, kada bi doista postojali prazni prefiksi, oni bi bili ili međusobno zamjenjivi ili bi im broj bio znatno manji (Filip 1999; Šarić 2012; Janda et al. 2013). Činjenicu da to pak nije slučaj smatra se ključnim dokazom da nema praznih prefikasa (Šarić 2012: 14; Janda et al. 2013). Grupa aspektologa (Janda et al. 2013) na temelju

korpusnih podataka i regresijskom analizom na kraju pruža empirijske dokaze da prefiksi nisu prazni te da služe klasificiranju glagola u razne grupe.

Pod nazivom osamostaljeni prefiks, u novome ruhu, pokušava se dokazati da ipak postoje prefiksi koji imaju samo gramatičku funkciju. Analizom bugarskih prefikasa *po-* i *iz-* te slovenskoga hibridnoga prefiksa *s-/z-* utvrđuje se kako je izgubljena njihova veza s prostornim značenjem prijedloga, što znači da su oni u tim jezicima postali gramatičke jedinice s isključivo aspektnom vrijednošću (Dickey 2012).

3.1.2. Supsumpcija

Ako pak prefiksi nisu zaista semantički prazni, kako to da se u nekim slučajevima dobiva dojam da jesu, odnosno zašto se ponekad čini kao da nije došlo do promjene značenja osnovnoga glagola? Mehanizam koji bi mogao stajati iza toga prozvan je supsumpcijom. Značenjsko privlačenje osnovnoga glagola i njegova perfektivizatora počelo se proučavati pedesetih godina prošloga stoljeća u bohemistici (Vey 1952) i rusistici (Schooneveld 1958). Sredinom 20. stoljeća detaljno se nastavlja proučavati kako se u češkome jeziku konkretno značenje određenoga prefiksa preklapa sa semantikom glagola, odnosno superponira na jedan od njegovih semova (Poldauf 1942; Poldauf 1954: 53ff; Kopečný 1962: 91-94; Komárek 1984).

Supsumpcijom se produbljuje, odnosno pokušava zaključiti rasprava o praznim prefiksima. Za razliku od prazne prefiksacije koja u prvi plan stavlja prefikse kao semantički prazne jedinice, supsumpcija tu enigmu pokušava razjasniti dubokom semantičkom analizom glagola i njegova perfektivizatora, tj. prefiksa koji mu navodno ne mijenja temeljno značenje te pokazuje da privid semantički praznoga prefiksa nastaje zbog semantičke kompatibilnosti glagola i prefiksa kao u primjerima s *namažati_p*, *nacrtati_p*, *napisati_p* gdje se značenje vršenja radnje na nekoj površini podudara s prefiksom *na-* koji već ima značenje distribucije nečega po površini (Filip 1999: 194f). Međutim, valjda imati na umu da, iako prethodno navedeni primjeri djeluju vrlo uvjerljivo, postoje prefigurirani glagoli kao što su primjerice *ispeći_p* (← *pečī*) i *skuhati_p* (← *kuhati*) kod kojih se ne čini da prefiksi unose dodatno leksičko značenje, a ne mogu se objasniti s pomoću supsumpcije. Osim toga, kao dodatni se protuargument navode primjeri glagola s istim korijenom iz raznih slavenskih jezika koji se prefiguriraju različitim prefiksima kao što su npr. ruski *sdelat'_p* (← *delat'*) i češki *udělat_p* (← *dělat*).

3.2. Glavni nedostaci tradicionalnoga shvaćanja aspektnih parova

Već dulji niz godina pokušava se skrenuti pozornost na veliki nesrazmjer između aspektološke teorije o glagolskim parovima i prakse, odnosno stvarnoga jezičnoga stanja. Taj se nesrazmjer u hrvatskome jeziku sastoji s jedne strane u teorijskim tvrdnjama da jedino imperfektivizacija ima čisti aspektni karakter (Silić 1978: 48), dok se s druge strane sastavljaju popisi od 320 najčešćih aspektnih parova (v. Opačić 1978) koji uključuju i razne tipove glagola izvedene perfektivizacijom. Tako se u tome popisu osim klasičnih i često osporavanih primjera prefigiranih aspektnih parova kao što su *čitati*_i i *pročitati*_p, mogu naći i parovi tipa *plivati*_i i *zaplivati*_p te *putovati*_i i *otputovati*_p (v. Opačić 1978: 192, 222, 235).

Pojedini autori (v. npr. Mlynarczyk 2004: 6) upozoravaju da bi uporaba trebala biti konačni kriteriji određivanja aspektnih parova, dodajući kako teoretske rasprave o promjeni leksičkoga značenja prilikom prefiksacije nemaju veliku primjenu u praksi s obzirom na to da ne uzimaju u obzir intuitivni izbor izvornoga govornika. Naime, navodi se kako izvorni govornici u različitim kontekstima naizmjenično rabe neizvedene i prefigirane glagole kao što su *pisat'*_i i *napisat'*_p te *varit'*_i i *svarit'*_p (v. Forsyth 1970: 39). Argumentacija se dalje razvija u istome smjeru pri čemu se tvrdi da prefiks u prvome redu služi tome kako bi se uz glagole ostvaraja mogla izraziti granica (Mehlig 1981: 103).

Novije kritike usredotočuju se na veliki dio perfektivnih glagola koje stara teorija jednostavno zanemaruje. Usko strukturalističko shvaćanje aspekta kao fleksijske kategorije vodi prema visokoj defektivnosti sustava jer se shodno tome u ruskome jeziku čak 1/3 glagola ne može promatrati unutar nekoga aspektnoga para (Čertkova 1996: 100f), a isto vrijedi i za poljski u kojemu je većina glagolskih parova tvorena upravo perfektivizacijom (Mlynarczyk 2004: 6). I u domaćoj literaturi upućuje se na to da se nepriznavanjem prefiksarno tvorenih glagola golemu većinu jednostavnih imperfektivnih glagola lišava perfektivnoga para, što pak vodi do toga da se aspektna opreka nalazi samo u parovima tvorenima određenom vrstom sufiksacije (Kravar 1980: 12).

Čini se da je to jedan od najvećih nedostataka tradicionalnoga strogoga aspektološkoga modela parova. Nadalje, takav se tradicionalni model ne bavi razlikama među postojećim perfektivnim glagolima i ignorira se činjenica da većina glagola ne dolazi

u parovima nego u glagolskim grozdovima s trima glagolima ili više njih (Janda 2007a: 607). Osim toga, zanemareno je da funkcionalna opozicija postignute unutarnje granice i tijeka s unutarnjom granicom vrijedi samo za jedan dio glagola, točnije rečeno za telične (Lehmann 2009a: 3). To naravno uzrokuje isključivanje svih ostalih glagola iz binarnoga sustava (Holden 1990: 134).

Na kraju se može napomenuti kako presuda o tome čine li dva glagola aspektni par u prvome redu uvelike ovisi o samome shvaćanju perfektivnosti. Ako je se ponajprije smatra završenošću radnje, prevladat će predodžba o glagolskim parovima grupiranima u tradicionalan binaran sustav (usp. Holden 1990: 134; Dickey 2006: 4).

3.3. Slabe točke koncepta pravih vidskih parova (vidskih parnjaka)

Kao prvo, iz dostupne literature nije baš potpuno jasno je li sufiksacija čisti gramatički proces kojim se dobiva samo razlika u razvoju radnje (aspektu) bez razlike u načinu izvođenja radnje koja prati prefiksaciju (Silić 1978: 46f) ili se članovi para tvoreni sufiksacijom najčešće razlikuju samo u aspektu s obzirom na to da redovito imaju isto leksičko značenje (Maslov 1963: 4; Bondarko i Bulanin 1967: 38; Babić 1978: 71f). U Gramatici bosanskoga jezika za strance još se kategoričnije tvrdi da su svi prefigurirani perfektivni glagoli i njihovi imperfektivizirani derivati čisti aspektni parovi.

„Although perfective verbs derived from imperfectives often acquire an additional meaning component, there are **a lot of what we call „pure“ aspectual pairs of verbs.**³³ The two member of a pure aspectual pair differ from each other only in aspect; apart from that they mean the same thing. This is the case with **all aspectual pairs consisting of prefixed perfective verb and the imperfective one derived from it.** But such pairs are found among verbs of almost every morphological make-up.“ (Ridjanović 2012: 348)

---

³³ Masno otisnula Zrinka Kolaković.

Osим svih sekundarnih imperfektiva status čistih aspektnih parova ne niječe se ni glagolima izvedenim drugim morfološkim sredstvima. Međutim, kasnije se opovrgavaju prethodno iznesene tvrdnje.

„**It often happens**,³⁴ however, that members of an aspectual pair share one or more meanings but either the perfective or the imperfective verb in the pair has one (rarely more than one) meaning not shared by its aspectual counterpart. A striking example is *zánije:ti* (perfective), and *zanósiti* (imperfective): while both mean 'carry aside, divert, carry away, enrapture', *zánije:ti* also means 'become pregnant' and *zanósiti* 'speak a language with an accent'! (...) *Prédati* and *predá:vati* both mean 'hand over, deliver; confer; surrender; check (luggage)', but *predá:vati* also means 'teach, lecture'.“
(Ridjanović 2012: 348)

S jedne strane govori se o tome da postoji mnogo čistih aspektnih parova, glagola koji se ne razlikuju ni po čemu drugome, doli u aspektu, a s druge strane ističe se kako se često događa da se glagoli unutar aspektnoga para razlikuju u jednome aspektnome značenju. Mada su svi navedeni glagoli redom izvedeni sufiksacijom glagola s prefiksom, očito je da ne zadovoljavaju uvjete prema kojima bi ih se moglo smatrati čistim aspektnim parovima jer razlike među njima nisu samo aspektne. Ove tvdnje nisu jedina proturječja na koja se oprezan čitatelj može spotaknuti u aspektološkoj literaturi.

Nadalje, kao što se u srbističkoj literaturi (Đurović i Spasojević 2014: 184) s pravom upozorava, ako kao polazni aksiom uzmemo postavku da su glagolski parnjaci dva glagola koji se razlikuju samo u aspektu, to bi moralo značiti sljedeće: ili su glagoli jednoznačni ili su im podudarna sva značenja. U kroatističkoj literaturi počevši od 70-ih godina (Krile 1976: 154ff) povremeno se skreće pozornost na to da se razlika u značenju ne mora javiti samo među glagolima tvorenima prefiksacijom nego i među prefigiranim perfektivnim glagolom i njegovom sufigiranom imperfektivnom izvedenicom te se ističu razlike u njihovim značenjskim sastavnicama i nepostojanje odnosa aspektnoga para. Ovdje se kao argument protiv toga da se sufiksacijom ne mijenjaju značenja mogu navesti primjeri glagola poznatih iz literature kao što su *pretvoriti_p* se i *pretvarati_i* se te *zamisliti_p* se i

---

³⁴ Ibid.

zamisljati se koji se ne podudaraju u potpunosti u svojim značenjima (Krile 1976: 154ff). Osim toga, semantičkim se testovima utvrđuje da se, primjerice, glagoli *naći*_p – *nalaziti*_i i *baciti*_p – *bacati*_i osim po obilježju [+/-perfektivnost] razlikuju bar u još jednome semantičkome obilježju (Cochrane 1978: 101ff). Upravo su potonja dva glagola u Hrvatskoj gramatici (Barić et al. 1997: 227) primjer nastajanja razlike ne samo u aspektu nego i u načinu vršenja radnje (trenutačnost : učestalost). Na tome se mjestu također ističe kako su „rijetki primjeri vidskih parova kojima se opreci po vidu ne pridružuje i neka druga razlika u značenju“, što je oprimjereno ne samo prefigiranim nego i sufigiranim glagolima. U svezi s tim u novijim se radovima (Cvikić i Jelaska 2007: 193) ističe kako svaki od glagola u paru može proširivati značenje neovisno o svojem aspektnome korelatu, tako glagol *doći*_p u razgovornome stilu hrvatskoga jezika može značiti i *stajati*_i, odnosno *koštati*_i što pak za *dolaziti*_i ne vrijedi.

3.4. Kritika shvaćanja „samo je sufiksacija čista vidska tvorba“

U prethodnim dijelovima ovoga poglavlja na primjerima iz rusistike već je istaknuto kako priznavanje statusa aspektnoga para samo glagolima izvedenim sufiksacijom vodi do visoke defektivnosti aspektnoga sustava. Do sličnih se zaključaka može doći i kada je hrvatski jezik u pitanju, ako je vjerovati podacima da na 10 000 glagola broj neizvedenih perfektivnih glagola iznosi samo 200 (Ružić 1943: 32).

U starijoj su se slavističkoj literaturi uporno navodili primjeri kako se neizvedeni imperfektivni glagol i prefigirani razlikuju u značenjima čak i kada se to nije činilo na prvi pogled. Napominjalo se kako se prefigirane glagole tipa *napisat'*_p ne može smatrati pravim aspektnim parnjacima jer ne pokrivaju cijelo značenje glagola *pisat'*_i (Maslov 1961: 167), odnosno isticalo se kako pažljiva semantička analiza glagola kao što su *napisat'*_p, *sdelat'*_p, *svarit'*_p, *pročitat'*_p, *postroit'*_p, *sygrat'*_p pokazuje značenjsko nijansiranje postizanja rezultata (Isačenko 1962: 362). To je trebalo poslužiti kao dokaz da se perfektivizaciju ne može smatrati čistom aspektnom tvorbom. Međutim, pokušaji dokazivanja da promjena u značenju ne nastaje isključivo prefiksacijom i primjeri koji bi pokazivali da se ista pojava može uočiti i kada je u pitanju sufiksacija u starijoj su literaturi ili zaobilaženi u širokome

luku ili se javljaju tek izrazito rijetko.³⁵ Tako se primjerice upozorava da se 'biti prevoditelj', što je jedno od značenja glagola *perevodit'*, ne može izreći njegovim perfektivnim korelatom *perevesti_p* (Kopečný 1962: 91). A u novijim se gramatikama nekih južnoslavenskih jezika usputno napominje kako primjerice *predati_p* i *predavati_i* (Ridjanović 2012: 348) te *baciti_p* i *bacati_i* (Barić et al. 1997: 227), iako su tvoreni sufiksacijom, nemaju potpuno ista značenja.

Kako bi se što bolje rasvijetlile postojeće zablude, na ovome mjestu rasprava će se proširiti jednom kraćom analizom konkretnoga primjera „idealnoga glagolskoga para tvorenoga sufiksacijom“. Na pitanje čine li u hrvatskome jeziku glagoli *odgovoriti_p* i *odgovarati_i* glagolski par, kroatisti bi vjerojatno odgovorili potvrdno zamišljajući pri tome kontekste slične onima prikazanima u (7) i (8).

(7) *Marko je točno odgovorio_p na profesorovo pitanje.*

(8) *Dok je Marko odgovarao_i na profesorovo pitanje, netko je pokucao na vrata.*

Potvrđan odgovor na postavljeno pitanje rezultat je dvaju duboko ukorijenjenih mitova: prvoga da su članovi aspektnoga para glagoli koji se podudaraju u svim svojim značenjima i drugoga da su takvi glagoli u međusobnome odnosu sufiksacije. Međutim, prouče li se značenja i jednoga i drugoga glagola u nekome od hrvatskih rječnika, primjerice

---

³⁵ Maslov (1963: 4) u fusnoti napominje da postoje slučajevi u kojima ipak pri imperfektivizaciji nastaju nova značenja koja nisu bila sadržana u perfektivnoj osnovi, međutim oni se ne smatraju pravilom. Uz taj komentar ne navodi nikakve primjere takvih glagola. Bondarko (1976: 94) također tvrdi da je imperfektivizacija uniformiran proces i da je njezina svrha tvorba aspektnih parova. Napominje kako je moguće da se izvedeni glagol razlikuje u značenju, što i dalje nije argument protiv parnosti takvih glagola jer je kod mnogoznačnih glagola dovoljno podudaranje u jednome značenju (Bondarko 1976: 94). Nadalje, spominju se glagoli *zabludit'sja* i *zablužadat'sja* koji se u potpunosti razlikuju u značenjima te se ističe kako su takve pojave iznimno rijetke (Bondarko 1976: 94). Maslov (1984: 68) napominje kako postoje primjeri leksikalizacije sekundarnoga imperfektiva, pri čemu nastaje poseban imperfectiva tantum glagol te navodi primjere *položiti' – polagati'* i *vzjati' – vzimati'*. Raguž (1997: 159f) također na primjeru glagola odgovarati napominje kako se može dogoditi da imperfektivni glagol ima značenja koja nema perfektivni, dok Polančec (2018) iscrpno analizira spomenutu pojavu i pokazuje kako je takvih glagola u hrvatskome jeziku mnogo više nego što se to na prvi pogled čini.

Hrvatskome enciklopedijskome rječniku (Matasović i Jojić 2002: 853f), dobiva se stvarna, a ne idealizirana slika stanja stvari u jezičnome sustavu koja je prikazana u Tablici 6.

Tablica 6: Odnosi značenja glagola *odgovoriti_p* i *odgovarati_i*

	<i>ODGOVORITI_p</i>	<i>ODGOVARATI_i</i>
1.	dati odgovor na postavljeno pitanje (pismo itd.)	(što) davati odgovor na pitanje
2.	učiniti što na neki poticaj; reagirati [<i>~ na telefon</i>]	(komu, čemu, za što) biti pogodan, biti dobar za neku namjenu, pristajati dobro uza što, priličiti komu, pristajati komu
3.	(koga, od čega) odvratiti	(koga) odvratiti
4.		snositi odgovornost za što [<i>~ za krađu; ~ za umorstvo</i>]

Na temelju izloženoga očito je da su ta dva glagola podudarna samo u dvama značenjima, prvomu i trećemu, dok se u ostalima razlikuju.³⁶ Prema tome slijedi zaključak da bi trebalo odustati ili od tvrdnje da svi glagoli tvoreni sufiksacijom ulaze u prave aspektne parove ili od postojećega prevladavajućega koncepta pravih, odnosno bolje rečeno idealiziranih aspektnih parova.

Uzme li se u obzir da se značenja dvaju glagola u paru mogu samostalno proširivati (Cvikić i Jelaska 2007: 193), postavlja se pitanje koliko se ta značenja smiju udaljiti jedno od drugoga, promijeniti ili razlikovati da bi se glagole i dalje moglo smatrati parovima. Ili se pak treba prihvatiti redefinicija aspektnoga para ponuđena u srbistici gdje se dva glagola koji imaju bar jedno isto značenje mogu smatrati parovima (Dešić 1985: 75). Osim toga, u sljedećemu potpoglavlju iznosi se još jedno rješenje.

³⁶ Spomenuti su glagoli zapravo podudarni u trima značenjima, dok se u dvama razlikuju. Iako Hrvatski enciklopedijski rječnik (Matasović i Jojić 2002: 853f) ne navodi da glagol *odgovarati_i* može imati značenje koje se kod *odgovoriti_p* navodi pod brojem dva ('učiniti što na neki poticaj; reagirati'), nema nikakvoga akcionalno-semantičkoga razloga koji bi sprječavao izražavanje spomenutoga značenja u imperfektivnome aspektu. Dok su, dakle, tri telična značenja zajednička i perfektivnome i imperfektivnome članu aspektne opreke, dva su atelična značenja ('(komu, čemu, za što) biti pogodan, biti dobar za neku namjenu, pristajati dobro uza što, priličiti komu, pristajati komu' i 'snositi odgovornost za što [*~ za krađu; ~ za umorstvo*]') svojstvena samo imperfektivnome članu opreke.

3.5. Novija shvaćanja aspektnih parova: jedan ili više prefigiranih partnera

Budući da su glagoli vrlo često višeznačne riječi, nameće se pitanje bi li poliseman glagol na raspolaganju trebao imati samo jedan prefiks kojim se izvodi njegov prefigirani parnjak ili je moguće da kombinacijom različitih prefikasa svako pojedino značenje dobije odgovarajući korelat. Istraživanja raznih slavenskih jezika pokazuju da bi se u danim slučajevima trebalo izolirano promatrati svako pojedino značenje nekoga glagola jer različiti leksemi jednoga glagola ne moraju imati iste korelate (usp. Grickat 1966-67; Breu 1980: 201; Mende et al. 2011). I u kroatističkoj se literaturi napominjalo kako višeznačni glagoli mogu imati više pravih perfektivnih parnjaka, što je oprimjereno glagolom *derati*: *oderati*_{pf}, *poderati*_{pf}, *razderati*_{pf} (Raguž 1997: 159). Također je moguće da za neka značenja uopće ne postoje parnjaci, što među ostalim potvrđuju perfectiva i imperfectiva tantum glagoli. Nepostojanje aspektne opreke javlja se kod glagola tvorenih i prefiksacijom i sufiksacijom. Glagolski leksem *odgovarati*_z prikazan u Tablici 6 može poslužiti kao primjer sufiksacijom izvedenoga neuparenoga imperfectiva tantum glagola.

Međutim, dopusti li se mogućnost da glagol ima više prefigiranih parnjaka, postavlja se pitanje u kakvom su onda oni međusobnom odnosu? Za razliku od tradicionalnoga statičnoga poimanja glagolskih parova, dio suvremenih aspektologa (npr. Lehmann 1988; Dickey 2006; Janda 2007a) zagovara ideju da bi se povezivanje glagola u parove trebalo shvaćati dinamično jer međusobno dovođenje glagola u vezu ovisi o tome što se želi reći, dakle o govorniku i o diskursu te nije strogo unaprijed zadano u strukturalističkome smislu. Prema tome, govornik je taj koji iz mreže glagola odabire onaj glagol koji mu je u danome trenutku potreban kao i njegov perfektivni, odnosno imperfektivni par. Takvo poimanje može dovesti do potpunoga zaokreta i izbjegavanja strogih restriktivnih definicija čime se dolazi do fluidnoga, vrlo širokoga shvaćanje aspektnih parova kao što je primjerice sljedeći:

Aspectual pairhood is a categorizing relationship between a pair of impf and pf verbs that has a high degree of entrenchment and ease of activation.

Dickey (2006: 13)

Dakle, glagolske se parove ne svodi a priori samo na ekskluzivne ili prave glagolske parove, odnosno parnjake koji su u najboljem slučaju izvedeni sufiksacijom kao jedinom pravom vidskom tvorbom. Upravo suprotno, ne zanemaruje se činjenica izbora ostavljenoga govorniku. Naravno da neki od glagola imaju veću vjerojatnost pojavljivanja u paru, primjerice *čitati*_i – *pročitati*_p, *kupovati*_i – *kupiti*_p i takvi se glagoli u literaturi smatraju prirodnim parovima (Janda 2007a). Takve bi glagole izvorni govornik naveo u paru kada bi ga se tražilo da navede glagolske parove izvan konteksta (Janda 2007a). Međutim, ističe se kako je u tome slučaju riječ o parovima koje povezuje zajedničko obilježje teličnosti, dok atelična značenja ulaze u drukčije parove pri čemu se daju primjeri za ingresivne i delimitativne perfektivne korelate (v. npr. Janda 2011: 32).

Mnogi autori koji odustaju od tradicionalnoga shvaćanja aspektnoga para takvu odluku temelje na rezultatima niza korpusnolingvističkih istraživanja. U novijoj aspektološkoj literaturi razmatraju se derivacijski i semantički odnosi među glagolima u okviru kognitivnolingvističkoga modela radijalnih kategorija. Glagoli suprotnoga aspekta u tome se okviru ne promatraju kao pojednostavljeni parovi, odnosno opozicije nego kao glagolski grozdovi, međusobno povezani i premreženi složenim odnosima perfektivizacije i imperfektivizacije. Pokazuje da su mnogi neizvedeni imperfektivni glagoli povezani s dvama, a ne tako rijetko i s više prefigiranih glagola (Janda 2007a). Dio autora (npr. Janda et al. 2013) na neki način slijedi promišljanja koja su započeli češki lingvisti sredinom prošloga stoljeća baveći se subsumpcijom. Naime, nastavlja se tražiti izvorište veze između prefiksa i glagola u glagolskome značenju koje onda privlači točno određeni prefiks.

3.6. Glagoli bez parova

Monoaspektni glagoli dolaze samo u jednome aspektnome obliku, kao imperfectiva ili kao perfectiva tantum (Skibicki 2007: 285; Veselý 2010: 123). To znači da nisu dio nijednoga aspektnoga para (Gehrke 2002: 25), odnosno ne tvore aspektne parove (Gagarina 2004: 40; Veselý 2010: 123). Naime, iako svi slavenski glagoli imaju aspekt, to ne znači da su samim time dio nekoga aspektnoga para (Klein 1995: 671) jer derivacija nije automatski proces tako da postoje mnogi imperfektivni glagoli bez perfektivnih korelata (Ridjanović 2012: 348). Neki autori nemogućnost tvorbe aspektnih parova, koju

pak pripisuju određenim leksičkim značenjima (npr. za 'baviti se čime') za koja se ne mogu naći prikladne izvedenice, nazivaju aspektnom defektivnošću (Kravar 1980: 13; Veselý 2010: 123). Kao jedan od razloga navodi se i oblik glagola, njegova kombinacija fonema, ali se ta tvrdnja ne oprimjeruje (Veselý 2010: 123). I u svezi s ovom pojavom literatura donosi oprečna stajališta. S jedne se strane može naići na podatak da je tako nešto relativno čest slučaj (v. npr. Klein 1995: 671; Ridjanović 2012: 348), dok se s druge strane spominje da je riječ o nekolicini glagola kod kojih ne postoje odgovarajući derivati suprotnoga aspekta (v. npr. Janda 2004: 489). A razlike u količini glagola bez parova proizlaze iz različitih shvaćanja aspekta: ograničavaju li se aspektni parovi na glagole tvorene sufiksacijom, broj glagola koji ne ulaze u parove raste, dok broj glagola bez partnera opada smatra li se aspekt derivacijskom kategorijom (Lehmann 1999a: 225).

3.6.1. Perfectiva tantum

Svojevremeno se tvrdilo da među svim slavenskim jezicima češki ima najviše perfectiva tantum glagola (Ivančev 1971: 43). Međutim, u novijim se radovima (Berger 2011: 46) upozorava kako je takvu tvrdnju doista teško kvantitativno provjeriti i potvrditi. Između ostaloga kao otegotna okolnost tu su različiti kriteriji kojima se aspektolozi koriste ne samo kada je u pitanju opis različitih jezika nego i kada je u pitanju jedan jezik. Da bi se moglo doći do takvih komparativnoslavističkih podataka, prvo i najnužnije bilo bi rabiti iste kriterije za određivanje nekoga glagola kao perfectiva tantum u svim jezicima.

U literaturi (v. npr. Forsyth 1970: 32, 47) tvrdi se kako značenja perfectiva tantum glagola uključuju sastavnice kao što su iznenadnost, jedinstvenost i inkoativnost koje nisu kompatibilne s nerezultativnom, odnosno trajnom prirodom imperfektivnoga aspekta. No unatoč tome, čini se kako ipak nije jednostavno odrediti koji bi glagoli ulazili u tu grupu s obzirom na to da postoje oprečna mišljenja o perfectiva tantum statusu pojedinih perfektivnih glagola. Naime, dio autora smatra da se delimitativne glagole u nekim slavenskim jezicima treba smatrati perfectiva tantum glagolima, primjerice u češkome jer postoji lokalna sastavnica značenja (v. npr. Gehrke 2002: 38) i poljskome zbog očite razlike u značenju, odnosno sastavnice 'neko (kratko) vrijeme' (v. npr. Genis 2012: 194). Isto se tako u nekim radovima semelfaktivne glagole smatra jednom podvrstom perfectiva tantum glagola (v. npr. Bacž 2012: 122). Među glagolima bez imperfektivnih parnjaka spominju se i ingresivni glagoli tipa *zaplakat'*_p (Dickey 2000: 10).

U svezi s tim valja istaknuti da dio aspektologa zastupa potpuno drukčije mišljenje pa tako ima i radova u kojima se delimitativne *po-* (Młynarczyk 2004; Dickey 2006, 2012; Brüggemann 2010), semelfaktivne *-nu-* (Lehmann 1981; Młynarczyk 2004; Janda 2007a), ingresivne *z-* i egresivne *od-* glagole (Lehmann 1984, 1999a, 2009a) smatra perfektivnim aspektnim korelatima imperfektivnih glagola. U okviru formalno-funkcionalne teorije (Lehmann 2009b: 541) spominje se kako perfectiva tantum glagolima u prvome redu pripadaju glagoli tipa *nabratip* u značenju 'ubрати puno cvijeća' od kojih se ne može tvoriti imperfektivni glagol.

Čini se da je perfectiva tantum glagolima u hrvatskome jeziku posvećeno još manje pozornosti nego u drugim slavenskim jezicima. Usputno se u kratkim crtama napominje kako u hrvatskome jeziku toj grupi pripadaju glagoli koji označavaju neku vrstu granice, što može biti početak, kraj, određeno vrijeme, određena količina (v. npr. Mønnesland 2003: 31).

3.6.2. Imperfectiva tantum

Izgleda da se aspektolozi slažu da u ovu grupu ulaze aterminativni, odnosno atelični glagoli. Neki autori ističu (usp. Forsyth 1970: 32, 54f; Laziński 1998: 118; Filip 1999: 201f; Dickey 2000: 10) kako tu grupu čine stativni glagoli (*znatiⁱ, nenavidetiⁱ, odsustvovatiⁱ*) koji nemaju perfektivnih parnjaka. Prema postavkama tradicionalne slavističke aspektologije uz glagole stanja u ovu skupinu ulaze i neki glagoli aktivnosti kao što su npr. glagoli neusmjerenoga kretanja i glagoli aktivnosti koji se sastoje od niza identičnih ponovljenih činova tipa *prygatⁱ, stučatⁱ* itd. (v. npr. Forsyth 1970: 55f). Tako se i u svezi s češkim jezikom tvrdi da neki atelični glagoli koji se odnose na procese neusmjerene cilju nemaju korelate suprotnoga aspekta te tako ulaze u skupinu imperfectiva tantum glagola (v. npr. Tahal 2011: 64). Mada ih se samo rubno spominje u literaturi, može se naići na podatak da u hrvatskome jeziku imperfectiva tantum grupi pripadaju glagoli stanja i aktivnosti, kao što su primjerice *nadatiⁱ se, bojatiⁱ se, razlikovatiⁱ se, značitiⁱ, igratiⁱ, raditiⁱ, vladatiⁱ, plivatiⁱ* (Mønnesland 2003: 28).

Iz dijela prethodnih primjera vidljivo je da se značenja imperfectiva tantum glagola ne mogu povezati s promjenom koja je povezana s postizanjem rezultata ili granice. Međutim, mada dio ateličnih glagola aktivnosti može biti modificiran s pomoću delimitativnoga ili perdurativnoga prefiksa, takve se izvedene glagole u tradicionalnoj

aspektologiji ne smatra aspektnim parovima nego pak perfectiva tantum glagolima (v. Gehrke 2002: 38).

Nadalje, zanimljivo bi bilo istaknuti da se, iako je u ruskome jeziku u slučaju perfektivizacije prefiksom *po-* riječ o izrazito gramatičkome procesu (Anstatt 2003; Brüggemann 2010), ipak neki glagoli (npr. *vygljadet'*, *značit'*, *soderžit'*, *stoit'*) ili uopće ne mogu njime perfektivizirati ili su primjeri delimitativnih perfektivnih korelata iznimno rijetki (*nabodit'sja*, *zaviset'*, *prinadležit'*, *sostojat'*) (Janda 2004 : 496). To pak pokazuje da postoji lagani semantički prijelaz od glagola stanja preko glagola faznih stanja prema aktivnostima (Janda 2004 : 496).

U okviru formalno-funkcionalne teorije (Lehmann 2009b: 541) ističe se kako toj grupi ponajprije pripadaju apsolutni stativni leksemi od kojih nije moguće tvoriti sintaktički uvjetovane aspektne parnjake s profiliranom prvom fazom glagolske situacije, a kao primjeri za takve glagolske lekseme navode se *značiti* i *odgovarati* u značenju 'biti pogodan' (usp. Koschmieder 1934: 9).

3.7. Kritički sažetak poglavlja Aspektni parovi

Iz prethodnoga poglavlja o aspektnoj tvorbi vidi se ono što je i u literaturi prepoznato kao kamen spoticanja u većini aspektoloških radova, naime, glagolski je aspekt gramatička kategorija koja se oblikuje na leksičkome planu tvorbe riječi, prema tome riječ je o gramatičkoj kategoriji koja se svojom morfološkom strukturom u potpunosti nalazi na području leksika (v. Kravar 1980: 17) iz čega pak proizlazi niz problema u njegovu opisu. A jedan od problema koji je usko vezan uz način oblikovanja članova aspektne opreke jest status aspektnoga para. U svezi s tim kao prvo valja istaknuti kako odgovor na pitanje što su to glagolski parnjaci ni s teorijske točke gledišta nije baš potpuno jasan jer postoje mnogobrojna mišljenja pa se tako s jedne strane izdvajaju oni, premda danas sve rjeđi, koji tvrde da su aspektni parnjaci različiti fleksijski oblici jednoga glagola kojima se suprotstavljaju zastupnici stava da su parnjaci ipak dva različita glagola. U potonjoj grupi najjaču struju čini mišljenje prema kojemu se aspektnim parnjacima smatraju dva glagola koji imaju isto značenje, a razlikuju se samo po aspektu. Prema toj najčešće rabljenoj, odnosno citiranoj definiciji glagoli koji se međusobno razlikuju samo po aspektnome obilježju $\pm(im)$ perfektivno u idealiziranome slučaju čine aspektni par. Međutim, takva je

idealizirana slika glagola kao monolitne jedinice teško primjenjiva na jezični sustav, a zbog neizbježne višeznačnosti glagola odnosi među takozvanim parovima mnogo su složeniji.

Samo rijetki južnoslavenski aspektolozi (npr. Grickat 1966-67) pokušavaju dovesti u vezu leksičko značenje glagola s tvorbom kojom se ostvaruje aspektna opreka, mada ne postoji sustavan pokušaj da se svako pojedino značenje nekoga glagola promatra posebno u aspektnoj opreci koja bi odgovarala tome određenome značenju. Promatranje glagola kao monolitne jedinice dovelo je do toga da većina domaćih jezikoslovaca, nasljeđujući staru rusku aspektološku tradiciju (npr. Maslov 1957; Isačenko 1962) zastupa tezu da je jedino sufiksacija prava aspektna tvorba, dok prefiksi uz usputnu funkciju perfektivizacije primarno tvore nove glagole ili nijansiraju značenje. Pri tome se uporno navode primjeri novih značenja nastalih prefiksacijom, a uglavnom se, s ponekim iznimkama, zaobilaze analize višeznačnosti uzrokovane sufiksacijom. Nadalje, čak i ako se prefigiranim glagolima priznaje status nositelja aspektne opreke, i dalje se to čini uz mnoge proturječnosti. Tako se primjerice događa da isti autor glagolu *otþjjevat_ip* priznaje status perfektivnoga člana aspektne opreke, dok se glagolu *zapjjevat_ip* taj status nijeće (v. npr. Kravar 1980: 6), premda je, kao što će u dijelu rada o formalno-funkcionalnoj teoriji aspekta biti pokazano, i u slučaju glagola *zapjjevat_ip* i u slučaju glagola *otþjjevat_ip* riječ o isticanju faza (početne i završne) glagolske situacije. Dio domaćih autora neizravno napominje kako primjerice glagoli stanja imaju aspektne parove ingresivna ili terminativna³⁷ značenja, ali ih ne smatra čistim aspektnim parovima (v. npr. Kravar 1964: 45). Zanimljivo je napomenuti da se i u kroatističkoj literaturi u teoriji priznaje kako funkcionalna strana aspekta ujedinjuje različite aspektne tvorbe i značenja jer se jedan član opreke samo po funkciji određuje prema drugome, pri čemu funkcija jedne tvorbe ne predskazuje funkciju točno određene druge tvorbe, nego bilo koje u granicama aspektne opreke, međutim, kada je riječ o primjeni spomenutoga u praksi, događa se nešto potpuno drukčije, što ukazuje na činjenicu da je vrijeme za redefiniciju aspektnih parova (usp. Kravar 1964: 45; Kravar 1980: 6, 17).

---

³⁷ U ovome se radu kao i u formalno-funkcionalnoj teoriji zastupa stav da leksemi sa stativnim značenjima ne mogu imati terminativne aspektne partnere. U Kravarevu (1964: 45) radu pod terminativnim izvedenicama glagola stanja najvjerojatnije se misli na glagole tipa *odþpavat_ip* jer se u tradicionalnoj kroatističkoj literaturi glagoli kojima se izražavaju tjelesne pozicije i stanja kao što su npr. *leþati_i*, *spavat_i* itd. smatraju glagolima stanja.

Aspekt se smatra jednom od gramatičkih kategorija koja je najuže povezana sa semantikom ishodišnoga glagolskoga leksema (Plungjan 2016: 346). Važno je shvatiti kako upravo zbog različitih inherentnih semantičkih obilježja glagola ne može svaka situacija biti sagledana iz bilo kojega kuta, npr. ako se situacija ne odlikuje trajnošću, ne može biti prikazana kao trajna (v. Plungjan 2016: 346). Aspektne opreke na prirodan način sudjeluju u klasifikaciji glagolskoga leksika jer nekim tipovima leksema može biti prikladan jedan tip opreka, dok drugi nije (Plungjan 2016: 346).

Čini se da neka aspektološka pitanja i dalje ostaju otvorena, a među njima je i pitanje redefiniranja glagolskoga para. Kao što je već u ovome potpoglavlju napomenuto, u hrvatskome jezikoslovlju prevladava mišljenje da su glagolski parnjaci (čisti glagolski parovi) glagoli koji se minimalno razlikuju u leksičkome značenju (Barić et al. 1997; Raguž 1997). Međutim, kada se postavi pitanje na koji su način tvoreni glagoli koji zadovoljavaju te kriterije, lingvisti se počinju razilaziti u mišljenjima. Mada se i prefiksarno tvoreni glagoli redovito navode kao primjeri vidskih parova (i parnjaka), većina domaćih jezikoslovaca zastupa tezu da je jedino sufiksacija prava aspektna tvorba, dok prefiksi uz usputnu funkciju perfektivizacije primarno tvore nove glagole ili nijansiraju značenje, što se među ostalim dobrim dijelom može pripisati i nasljeđu ruske strukturalističke aspektološke tradicije. U ovome radu zastupa se mišljenje kako nema razloga da se tvorbene procese ne smatra dijelom gramatike, posebice ako je riječ o sustavu (usp. Lehmann 2009; Bertinetto i Delfitto 2000: 210) te ako se uzme u obzir kako se slavenski aspektni parovi iz tipološke perspektive smatraju gramatikaliziranim leksičkim kategorijama (Dahl 1985: 89).

4. DVOASPEKTNI GLAGOLI

[...] What is the relationship between foreign verbs and Bi-aspectuality? and Why do some foreign verbs become Bi-aspectual in Russian while others become Imperfective simplex verbs?

Janda (2007b: 84)

Iako je dvoaspektnost leksički ograničena pojava, s obzirom na broj kao i na općejezično obilježje dijela takvih glagola, svakako predstavlja važan dio kategorije aspekta u slavenskim jezicima (usp. Mučnik 1966: 65, 73) kojoj se na žalost posvećuje relativno malo mjesta u gramatikama i opisima aspekta u slavenskim jezicima (usp. Jászay 1999: 169). U aspektološkoj literaturi prepoznato je kako su s dvoaspektnim glagolima³⁸ povezane određene poteškoće: s jedne strane to se odnosi na praktičnu uporabu takvih glagola, a s druge strane na njihovu rječničku obradu (v. Jászay 1999: 169). Ovo je poglavlje sinteza dosadašnjih radova o dvoaspektnim glagolima u slavenskim jezicima: svako je potpoglavlje posvećeno posebnoj temi: uzrocima nastanka dvoaspektnosti, afiksaciji dvoaspektnih glagola i statusu izvedenica u standardnim jezicima, postojanosti dvoaspektnosti, različitim stupnjevima dvoaspektnosti, proturječjima u klasifikaciji i brojnosti dvoaspektnih glagola. Poglavlje se zaključuje prikazom terminologije kojom se spomenuta grupa označava.

4.1. Uzroci dvoaspektnosti

U aspektološkoj se literaturi među uzrocima dvoaspektnosti najčešće navodi semantika glagola i prefikasa, morfologija glagola i jezični kontakt. Čini se kako se dvoaspektnost razvija samo kod glagola određenoga značenja (v. Belić 1955-56: 7).

---

³⁸ Neki su od ostalih naziva koji se u literaturi susreću za češki „obouvidová slovesa“, za ruski „vidovaja dvojstvennost“ (Maslov 1956), i „dvuvidovye glagoly“ (Isačenko 1960: 143), za bugarski „dvuvidovost“ (Ivančev 1971: 164), „in Bezug auf den Aspekt indifferent“ (Skibicki 2007: 285). Dodatnu zbrku uvodi činjenica da neki autori dvoaspektnim (biaspektualnim) glagolima nazivaju one glagole koji mogu doći u oba aspekta, odnosno imaju aspektne parove, tj. u fleksijskome smislu tvore dva oblika jednoga te istoga glagola (v. npr. Skibicki 2007: 285).

4.1.1. Semantički uzroci

Semantika prefikasa

Pretpostavlja se da je mnogobrojnost dvoaspektnih glagola u srpskome i hrvatskome jeziku uzrokovana time što ne postoji dovoljno apstraktan prefiks (Grickat 1957: 116f), odnosno nema potpuno osamostaljenoga, tj. gramatikaliziranoga prefiksa (Dickey 2012: 91-94).

Prijelaznost

U literaturi se tvrdi kako je više od $\frac{3}{4}$ bugarskih dvoaspektnih osnova na *-ira-* prijelazno (npr. *anulira-*, *balsamira-*, *montira-*) pri čemu se ističe da je ujedno riječ i o teličnim osnovama (Maslov 1963: 97-100). Međutim, čini se kako prijelaznost nije presudno obilježje, s obzirom na to da čak i osnove koji su telične, trajne i neprijelazne mogu imati i perfektivna i imperfektivna značenja, odnosno biti dvoaspektne (usp. Maslov 1963: 100f).

Teličnost

Počevši od druge polovice prošloga stoljeća više je autora napominjalo kako je teličnost ključno obilježje koje omogućuje dvoaspektnost ili koje je povezano s dvoaspektnošću (usp. Maslov 1963; Čertkova i Čang 1998; Janda 2011; Lehmann 2009a).

Neki autori (npr. Lehmann 2009a: 31; Janda 2007b; Janda 2011: 20) tvrde da samo glagoli koji su telični mogu biti dvoaspektni.³⁹ U literaturi se ističe kako su bugarske, baš kao i ruske, prijelazne osnove na *-ira-* (npr. *diskutira-*, *eksploatira-*, *deklamira-*) čije trajanje nije ograničeno unutarnjom vremenskom granicom, dakle atelične, samo imperfektivne (v. npr. Maslov 1963: 102f). Drugim riječima, sve bugarske osnove na *-ira-* koje su atelične ujedno su i imperfektivne (Maslov 1963: 103). Nepostojanje unutarnje granice kod tih osnova onemogućuje i nastanak perfektivnoga značenja (Maslov 1963: 103). Veza između

---

³⁹ Čini se kako akcionalnost, odnosno semantika posuđenoga glagola snažno utječe na njegovo aspektno određenje u ruskome jeziku (v. Janda 2007b: 84). Naime, postoji razlika u semantici dvoaspektnih i imperfektivnih glagola stranoga podrijetla, u potonjih postoji sastavnica [–telično] te stoga mogu tvoriti delimitativne, ingresivne i egresivne perfektive, dok kod prvotnih nema te sastavnice zbog čega i ne mogu sudjelovati u tvorbi takvih perfektiva (Janda 2007b: 94). Nadalje, izgleda kako je i tranzitivnost snažno negativno povezana s tvorbom delimitativnih perfektiva. Ruski dvoaspektni glagoli koji ne mogu tvoriti delimitativne perfektive, kao što su *gil'otinirovat'* i *immunizirovat'*, tranzitivni su; prema tome ne mogu izraziti značenje vršenja neke radnje bez ostvarivanja unutrašnje granice ili bez približavanja unutrašnjoj granici (v. Janda 2007b: 102).

teličnosti⁴⁰ i dvoaspektnosti uočava se i u slučaju ruskih osnova, premda se u ruskome jeziku dio teličnih osnova ipak perfektivizira prefiksima (Maslov 1963: 103f).

U literaturi se napominje kako bugarski rječnici nisu jedinstveni u određivanju aspekta nekih trajnih i uglavnom neprijelaznih osnova na *-ira-* (v. npr. Maslov 1963: 101). S jedne strane riječ je o osnovama kojima se označava postojanje ili dugotrajno prebivanje subjekta u određenome položaju i njegov odnos s okolinom (npr. *dominira-*, *simpatizira-*, *figurira-*), s druge strane dio osnova označava profesionalno ili privremeno bavljenje nekom djelatnošću (npr. *agitira-* i *administrira-*). U većini slučajeva spomenute su osnove u bugarskim rječnicima određene kao imperfektivne, a njihovo potencijalno perfektivno značenje usko je povezano s prijelaznom uporabom (v. Maslov 1963: 101). Ruske su istovrijednice spomenutih glagola imperfektivne i uglavnom nemaju prefigiranih izvedenica (v. Maslov 101f).

U kontekstu veze između teličnosti i dvoaspektnosti spominju se i bugarske neprijelazne atelične osnove na *-ira-* kao što su *vegetira-*, *pozira-*, *datira-* (posljednje u značenju 'postojati od određenoga vremena'). Ističe se kako i u svezi s njihovim aspektom bugarski rječnici pokazuju određena neslaganja te da su ruski ekvivalenti spomenutih osnova imperfektivni i nemaju perfektivnih parnjaka (usp. Maslov 1963: 102; Avilova 1968: 66).

U novijoj se aspektološkoj literaturi ponavlja kako u ruskome jeziku postoji snažna negativna korelacija⁴¹ između dvoaspektnosti i ateličnih perfektivnih izvedenica tvorenih prefiksima *po-*, *pro-*, *za-* i ponekad *ot-*, *raz-*, *na-* (usp. Janda 2007b: 97-102; Janda 2011: 18, 20).

---

⁴⁰ Ivančev (1971: 175f) citira Maslova i tvrdi kako Maslov nije u pravu kada navodi da postoji veza između teličnosti i dvoaspektnosti u bugarskome jeziku.

⁴¹ "Only imperfective base verbs that have a Non-Completable construal can form Complex Act Perfectives. Thus base verbs that are either Non-Completable (like *stonat* 'moan') or ambiguous for Completeness (like *čitat* 'read') can form Complex Act Perfectives [...]. Complex Act Perfectives are formed by means of prefixation (primarily *po-*, *pro-*, and *za-*, though other prefixes such as *ot-*, *raz-*, and *na-* also appear), and strongly resist the formation of secondary imperfectives. Single Act Perfectives like *prygnut* 'hop once' describe a single cycle of repeated events that take place without focus on result. Like Complex Act Perfectives, Single Act Perfectives are formed from base imperfectives that have a Non-Completable construal and resist the formation of secondary imperfectives. Single Act Perfectives are formed primarily via *-nu-* suffixation, though the prefix *s-* can also form such perfectives, particularly from indeterminate motion verbs [...]" (Janda 2011: 18f). Janda pod terminom Completable podrazumijeva obilježje koje se u ovome radu naziva teličnost.

4.1.2. Morfološka ograničenja

Neki autori tvrde (npr. Maslov 1963: 93, 126f; Ivanova 1964: 248; Maslov 1984: 70, 98f) da se dvoaspektno značenje javlja kod onih ruskih i bugarskih glagola sa sufiksom *-va-* od kojih se ne može izvesti imperfektivno značenje sufiksom *-yva-*. U tome se slučaju dvoaspektualizacijom razrješavaju morfološka ograničenja.

4.1.3. Jezični kontakt

Smatra se da su pod utjecajem stalnoga jezičnoga kontakta s njemačkim jezikom neki glagoli u gornjolužičkosrpskome, koji su u drugim slavenskim jezicima aspektno određeni, prešli u grupu dvoaspektnih glagola, odnosno čak bi se moglo reći da su postali neutralni s obzirom na aspekt (v. Toops 1992: 29f). Uglavnom je riječ o glagolskim prevedenicama s njemačkoga jezika i tvorenicama po uzoru na njemački jezik (Toops 1992: 29f).

4.2. Afiksacija dvoaspektnih glagola

S obzirom na pretpostavku da glagoli dolaze u aspektnim parovima dio jezikoslovaca smatra da dvoaspektni glagoli čine homonimne parove (za hrv. v. Gojmerac 1980: 67; za ru. Mučnik 1966: 61; Maslov 1984: 69; Janda 2011: 17; za češ. Veselý 2010: 121). To bi značilo da se glagolski parnjaci dvoaspektnih glagola izvode nultom derivacijom kojom nastaju čiste aspektne opozicije baš kao i pri sufiksaciji (v. Gojmerac 1980: 67). Međutim, neki jezikoslovci smatraju da takvi homonimni parovi ne čine nužno čiste aspektne parove (v. npr. Veselý 2010: 121).

Dok dio lingvista (npr. Maslov 1984: 69; Zaliznjak i Šmelëv 1997: 62) smatra da su dvoaspektni glagoli sinkretički primjeri para, drugi (npr. Bunčić 2013) konativnim čitanjem pokušavaju pokazati kako dvoaspektni glagoli ne čine par glagola različitih aspekata koji su homonimni (*izolirovat'*_{i/p} = *izolirovat'*_i – *izolirovat'*_p). Naime, s obzirom na to da je rečenica navedena pod (9) s ruskim homonimima *mir*'stanje ne-rata' i *mir*'svijet' moguća, da homonimni aspektni par postoji, konativno bi čitanje rečenice navedene u (10) trebalo rezultirati potpuno gramatičnom rečenicom (Bunčić 2013: 40). S obzirom da tomu nije tako, zaključuje se da ne može biti riječ o homonimnim oblicima (Bunčić 2013: 40).

- (9) *Miru* *mir!*
svijet.DAT mir.ACC
Svijetu mir. (Bunčić 2013: 40)
- (10) *Biokemičari* *v* *laboratorij* *izolirali* *virus,*
biokemičari.NOM u laboratorij.LOC izolirati.IPFV.PTCP virus.ACC
no *ne* *izolirali* *ego.*
ali NEG izolirati.PFV.PTCP on.ACC
„*Biokemičari su pokušali izolirati virus u laboratoriju, ali ga nisu uspjeli izolirati.*“ (Bunčić 2013: 40)

Bilo da je u slučaju dvoaspektnih glagola riječ o nultoj derivaciji ili ne, svakako se valja složiti s činjenicom da im, u odnosu na ostale glagole, nedostaju neka temeljna morfološka razlikovna obilježja, tj. takvi glagoli nemaju aspektne morfološke markere (usp. Avilova 1968: 66; Janda 2007a: 636). Dakle, njima se rijetko može jednoznačno signalizirati aspekt (Veselý 2010: 121). A u svezi s tim neki autori (npr. za ru. Avilova 1968: 66; za hrv. Silić i Pranjković 2007: 49; za češ. Veselý 2010: 121) spominju kako dvoaspektni glagoli mogu dobiti afiksalne morfeme kako bi bili komunikacijski prozirni. Naime, čak se i u starijoj aspektološkoj literaturi o tome pisalo. Tako se može naići na podatak da se od dvoaspektnih glagola u hrvatskome i srpskome jeziku u teoriji mogu tvoriti novi glagoli i sufiksacijom i prefiksacijom, ali je potonja u ruskome znatno češća (Magner 1963: 628).

Tvrđi se kako je najprirodniji put uvođenja glagola u aspektni sustav afiksalni, što se i očituje u pritisku sustava i tvorbi aspektno određenih izvedenica od osnovnih dvoaspektnih glagola⁴² (v. npr. Mučnik 1966: 68). Autori koji se bave afiksacijom dvoaspektnih glagola upozoravaju kako se ne smiju izjednačavati korelati nastali prefiksacijom i sufiksacijom jer među njima postoje značajne razlike: prefiksalni se korelati ne odlikuju istim stupnjem apstraktnosti kao sufiksalni, kod višeznačnih glagola prefiks se ne odnosi prema svim značenjima jednako kao sufiks prema svim značenjima

⁴² Čini se, međutim, kako glagoli ne prelaze samo iz dvoaspektnosti u monoaspektnost; naime, u literaturi se napominje kako u bugarskome jeziku imperfektivni glagoli prelaze u dvoaspektne te da onda dvoaspektni naknadno eventualno prelaze u perfektivne glagole (Ivančev 1971: 177).

te da postoji velika razlika u inventaru prefikasa i sufikasa (Mučnik 1966: 71f). Priznaje se i prefiksaciju i sufiksaciju kao aspektne tvorbe kojima se izvode aspektni korelati dvoaspektnih glagola (Mučnik 1966: 72; Avilova 1968: 67; Gladney 1982: 212) te se upozorava da se razlike, iako postoje, ne smije prenaglašavati tvrdeći da su sve prefiksacije leksičke samo zato što postoje slučajevi u kojima prefiksi mijenjaju leksički identitet osnove (Mučnik 1966: 72). Napominje se kako oni koji argumentiraju protiv prefiksacije tvrdeći da njome dolazi do nepodudarnosti značenja redovito kao primjere uzimaju izrazito višeznačne glagole, pri čemu se naravno događa da jedan prefiks ne može perfektivizirati sva značenja (v. Avilova 1968: 67).

Međutim, čini se da tek manje od $\frac{1}{3}$ dvoaspektnih glagola sudjeluje u izvođenju glagola suprotnoga aspekta, a i kada se to događa, u prvome redu riječ je o prefiksaciji (Mučnik 1966: 65). Ističe se kako se razlozi zbog kojih ne dolazi do izvođenja novih oblika u prvome redu kriju u osobitosti semantike, ali mogu biti i naglasno-morfološki (Mučnik 1966: 68). Napominje se kako parove obično tvore posuđeni glagoli koji imaju unutrašnju granicu, odnosno koji su telično-rezultativni (usp. Avilova 1968: 66; Šeljakin 1983: 149). Mada nisu rađena detaljna sociolingvistička istraživanja, u svezi s izvedenicama od dvoaspektnih glagola u literaturi se spominju i neki sociolingvistički čimbenici. Kada je riječ o uporabi spomenutih izvedenica, čini se da su dob i obrazovanje važni čimbenici: mlado i srednje pokoljenje lakše prihvaća ono što se do nedavno u normi odbacivalo (za ru. v. Jászay 1999: 174, za srp. v. Lazić 1976: 59).

4.2.1. Prefiksacija dvoaspektnih glagola

Od 60-ih godina prošloga stoljeća piše se o prelasku dvoaspektnih glagola u jednoaspektne glagole. U svezi s tim napominje se kako osnovni dvoaspektni glagol tijekom vremena prelazi iz dvoaspektnosti u imperfektivnost zbog prefiksacije (Mučnik 1966: 71).

U literaturi se (v. npr. Lazić 1976: 59) može naići na tvrdnju kako je perfektivizacija dvoaspektnih glagola u ruskome jeziku počela mnogo ranije nego na prostorima bivše Jugoslavije kao i na pretpostavke da je takav trend, kojemu posebno naginju mlađi govornici, preuzet upravo iz ruskoga jezika. Pretpostavlja se kako dvoaspektni glagoli stranoga podrijetla prefiksacijom postaju još jedan korak bliži potpunijoj asimilaciji slavenskome aspektu (Lazić 1976: 51).

Tvrđi se kako se samo 13 glagolskih prefikasa u hrvatskome i srpskome može kombinirati s dvoaspektnim glagolima (v. Lazić 1976: 52). Situacija je slična i u ruskome jeziku, mada nije potpuno jasno mogu li se dvoaspektni glagoli prefigurirati s pomoću 14, 11 ili 10 (usp. Avilova 1968: 67; Donchenko 1971: 65; Čertkova 1996: 109; Čertkova i Čang 1998: 17) ruskih prefikasa. Napominje se kako strani prefiksi (npr. *dez-*, *dis-*, *de-*, *re-*) ne utječu na aspekt glagola, odnosno da posuđenice sa stranim prefiksima i bez njih imaju dvoaspektna obilježja (Maslov 1956: 188; Lazić 1976: 52).

Dok za druge slavenske jezike postoje podatci o tome koji se prefiksi najčešće spajaju s dvoaspektnim glagolima, za hrvatski i srpski jedino se tvrdi da se domaći prefiksi *nad-*, *pod-* i *uz-* ne spajaju s dvoaspektnim glagolima stranoga podrijetla (v. Lazić 1976: 57f). U novijoj se aspektološkoj literaturi (v. npr. Dickey 2012: 91) opaža kako mnoge dvoaspektne glagolske posuđenice tvore perfektivne rezultativne glagole prefiksom *iz-*. Međutim, smatra se da perfektivni glagoli izvedeni spomenutim prefiksom nisu aspektni parnjaci osnovnih dvoaspektnih glagola zbog dominantnoga značenja rezultativnosti koje često sadrži distributivnu nijansu⁴³ (Dickey 2012: 92).

Slična se situacija uočava u svezi sa slovenskim jezikom: slovenska filološka tradicija dugo je odbijala perfektivizaciju dvoaspektnih posuđenica, međutim to sada više nije slučaj (v. Korošec 1972: 204f); no čini se kako je prefiksacija ipak ograničena na česte glagole i glagole koji su ušli u općeliteraturnu sferu uporabe (v. Plotnikova 1971: 35). Smatra se da su u slovenskome jeziku prefiksi *iz-* i *s-/z-* najproduktivniji perfektivizatori glagolskih posuđenica na *-irati* (*zalarmirati_p*, *zmanipulirati_p*, *spakirati_p*, *zdiferencirati_p* / *izdiferencirati_p*), nešto rjeđe javljaju se *pre-*, *po-*, *za-*, *na-*, dok su *raz-*, *pod-* i *v-* vrlo rijetki (usp. Plotnikova 1971: 35; Dickey 2012: 97).

U sklopu opisa gramatikalizacije bugarskih prefikasa opisano je kako se dvoaspektni glagoli perfektiviziraju prefiksima *za-*, *pro-*, *iz-*, *ot-* i *po-* (*izkorigiram_p*, *izkonzumiram_p*, *pobalansiram_p*, *pomeditiram_p*, *porelaksiram_p*, *posârfiram_p*) (usp. Ivanova 1964: 249; Dickey 2012: 83, 89).

---

⁴³ Slično se prošloga stoljeća tvrdilo i u svezi s bugarskim jezikom: bugarski se glagoli najčešće prefiguriraju s pomoću *iz-*, no izvedenice imaju rezultativnu nijansu značenja (v. Ivanova 1964: 249).

Što se tiče prefiksacije dvoaspektnih glagola u ruskome jeziku jezikoslovci se jedino slažu s činjenicom da su *s-* i *ẓa-* česti prefiksi (usp. Donchenko 1971: 66; Čertkova 1996: 109; Čertkova i Čang 1998: 18; Timberlake 2004: 408). Osim spomenutih prefikasa još se navode *pro-* i *ot-* (Donchenko 1971: 66; Čertkova 1996: 109; Čertkova i Čang 1998: 18), *o-* i *na-* (Donchenko 1971: 66; Timberlake 2004: 408). Ako je suditi prema aspektološkim podacima, delimitativni prefiks *po-* koji je inače vrlo plodan u ruskome jeziku nalazi se na osmome mjestu kada je u pitanju prefiksacija dvoaspektnih glagola; njegova je uloga, dakle, gotovo i nevažna u perfektivizaciji takvih glagola (v. Avilova 1968: 67). U svezi s prefiksacijom dvoaspektnih glagola u ruskome jeziku u literaturi se ističe kako neki glagoli imaju više korelata koji se malo ili uopće ne razlikuju, pri čemu se događa da na kraju prevlada varijanta koja je najdesemantiziranija (v. Čertkova i Čang 1998: 20). Nadalje, napominje se kako neki višeznačni glagoli za različita značenja imaju različite prefigurane parnjake, npr. *rekomendovat'*_{i/p} – *otrekomendovat'*_p (u značenju 'predstaviti imenom'), *rekomendovat'*_{i/p} – *porekomendovat'*_p (u značenju 'preporučiti') i *rekomendovat'*_{i/p} – *ẓarekomendovat'*_p (u značenju 'predstaviti koga kome kao osobu određenih kvaliteta') (Čertkova i Čang 1998: 28).

Čini se kako je prefiksacija kao način tvorbe posebno polodna kada su u pitanju dvoaspektne posuđenice u slovačkome jeziku (v. Isačenko 1960: 146; Horecký 1957: 150; Smiešková 1961: 226f). Štoviše, glagoli izvedeni prefiksima *s-/ẓ-* i *ẓo-* u slovačkoj se gramatikografiji smatraju čistim aspektnim parovima osnovnih glagola (v. Isačenko 1960: 146f; Smiešková 1961: 227). Osim njih, česti su perfektivizatori dvoaspektnih glagola i prefiksi *vy-*, *ẓa-* i *o-* (Smiešková 1961: 227). Nadalje, ističe se kako se dvoaspektni glagoli stranoga podrijetla ne prefiguraju složenim prefiksima, mada postoje sporadične potvrde takvih glagola u razgovornome slovačkome jeziku (Smiešková 1961: 226). Osim toga, skreće se pozornost da se prefiksacija često vrši prema analogiji: ako postoje imperfektivne slovačke bliskoznačnice, dvoaspektni će glagoli dobiti prefikse koje dobivaju i slovačke imperfektivne bliskoznačnice (Smiešková 1961: 226). U bohemistici se također uočava kako postoji težnja da se dvoaspektne glagole stranoga podrijetla perfektivizira, uglavnom prefiksom *ẓ-* ili drugim prefiksima, primjerice s pomoću *na-* i *vy-* (usp. Kopečný 1962: 41; Nübler 2002: 529; Veselý 2010: 121f).

Neki autori spominju semantičke i formalne čimbenike koji olakšavaju procese perfektivizacije. Smatra se da je prefiksacija dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla

olakšana kada glagol ima manje značenja te da na taj način nastaju perfektivni parnjaci koji se ne razlikuju u svojem značenju (v. Avilova 1968: 67f). Nadalje, napominje se kako su se u ruskome jeziku u razdoblju od kraja 18. stoljeća do tridesetih godina 19. stoljeća najbolje prilagođavale posuđenice sa sufiksom *-ova-* te da su se spajale s domaćim prefiksima više nego posuđenice sa sufiksom *-irova-* (Avilova 1967: 85; Avilova 1968: 69). Slijedom toga pretpostavlja se da bi se posuđenice lakše uklapale u ruski jezik kada bi bile oblikovane samo sufiksom *-ova-* (v. npr. Mučnik 1966: 66). Osim toga, ističe se kako je prefiksacija ograničena postojećim prefiksima: naime, ako dvoaspektni glagoli imaju sinkronijski uočljiv prefiks, nije vjerojatno da će biti prefigurirani (Piperski 2016: 3). Također se navodi 14 semantičkih grupa dvoaspektnih glagola čiji se članovi ne mogu perfektivizirati s pomoću prefiksa jer ruski jezik nema prefikse koji bi odgovarali semantičkoj strukturi tih glagola (v. Šeljakin 1983).

4.2.2. Sufiksacija dvoaspektnih glagola

Imperfektivizacija dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla u hrvatskome i srpskome jeziku spominje se i u starijim i u novijim radovima uglavnom kao rubna pojava u jezičnome sustavu. Sredinom prošloga stoljeća tvrdilo se kako se glagoli na *-irati* ne sufigiraju, odnosno impefektiviziraju (v. npr. Magner 1963: 628). Izostanak imperfektivizacije objašnjavao se činjenicom da je *-ira-* sam po sebi imperfektivizacijski sufiks domaćih glagola zbog čega je njegova dalja sufiksacija blokirana (Magner 1963: 628).

Čini se kako se i u slovenskome jeziku dvoaspektne posuđenice na *-irati* ne mogu lako sufigirati (usp. Plotnikova 1971: 35). U većini slučajeva odbacuje se *-irati* te se imenskoj glagolskoj osnovi dodaje infinitivni nastavak *-ti*, npr. *kristalizirati*_{i/p} → *kristaliti* (v. Korošec 1972: 205). Međutim, sufiksacija u slovenskome jeziku nije ograničena samo u slučaju dvoaspektnih posuđenica: ni denominalni dvoaspektni glagoli slavenskoga podrijetla ne mogu se sufigirati (v. Korošec 1972: 207).

Za razliku od toga u češkome jeziku postoji očita, ali slaba tendencija tvorbe sekundarnih imperfektivnih glagola od osnovnih dvoaspektnih (*napodobiti*_{i/p} → *napodobovat*_i, *soustrědit*_{i/p} → *soustrěd'ovat*_i) (v. Berger 2011: 47).

Prema podacima u starijoj aspektološkoj literaturi sufiksi se u ruskome jeziku nerijetko dodaju dvoaspektnim glagolima kako bi se od njih izveli prozirni imperfektivni

glagoli (v. npr. Maslov 1956: 189). Spomenuti se postupak smatrao jednim od načina prevladavanja jezične anomalčnosti dvoaspektnih glagola, pri čemu se isticalo da dvoaspektnost ishodišnoga glagola ne mora nužno izbljedjeti (v. npr. Isačenko 1960: 146f). Napominjalo se kako, kada su u pitanju dvoaspektni glagoli, sufiks *-yv-* služi sekundarnoj imperfektivizaciji (Isačenko 1960: 146f; Donchenko 1971: 47, 73). Međutim, sufiksacija dvoaspektnih glagola ograničena je pravilima o distribuciji naglaska (Mučnik 1966: 63; Donchenko 1971: 47, 73; Švedova 1980: 592). U novije se vrijeme u literaturi tvrdi da je obrazac po kojemu se dvoaspektne glagolske posuđenice sufigira, čime se uporaba osnovnoga oblika pomiče u perfektivne kontekste (npr. *organizovat'*_{i/p} → *organizovyyvat'*: *organizovat'*_p i *arestovat'*_{i/p} → *arestovyyvat'*: *arestovat'*_p), rijedak i u međuvremenu zastario (v. Timberlake 2004: 409). Štoviše, pretraživanjem rječnika ruskoga jezika uočeno je samo 15 sufikslnih korelata, a daljim istraživanjem jezične građe pronađene su još 33 sufikslna izvedenice (Čertkova i Čang 1998: 21f).

Osim pravila o distribuciji naglaska zbog kojega je sufiksacija dvoaspektnih glagola ograničena na dio glagola, u literaturi se tvrdi kako se neki dvoaspektni glagoli (kao primjeri se navode ruski dvoaspektni glagoli slavenskoga podrijetla *issledovat'*_{i/p}, *ispol'zovat'*_{i/p} i *rassledovat'*_{i/p}) nisu imperfektivizirali zbog konzervativne naravi funkcionalnih stilova u kojima su se rabili (v. Isačenko 1960: 145).

4.2.3. Aspektualizacija dvoaspektnih glagola naglaskom

U ruskome jeziku uočeno je uklanjanje dvoaspektnosti s pomoću naglaska, a kao primjer navode se dva prošla oblika dvoaspektnoga glagola *rodít'*_{i/p}, *oná rodilá_p* i *oná rodila_i* (Isačenko 1960: 148; Forsyth 1970: 33).

4.2.4. Pleonastičnost afiksacije

Dok, kako je već spomenuto, dio autora smatra da dvoaspektni glagoli afiksacijom postaju komunikacijski prozirniji (npr. Babić 2002: 554; Silić i Pranjković 2007: 49), odnosno korak bliže slavenskome aspektnome sustavu (za ru. v. Mučnik 1966: 68; za srp. v. Lazić 1976: 51, za slovač. v. Smiešková 1961: 226), ima i onih koji zastupaju mišljenje da afiksacija nije potrebna jer se dvoaspektnim glagolima i bez nje mogu izraziti oba aspekta (npr. Stevanović 1952: 304; Babić 2002: 554). Kao dodatni argument protiv aspektne afiksacije dvoaspektnih glagola navodi se činjenica da se uvijek iz smisla rečenice

u kojoj su uporabljeni lako da shvatiti kada imaju imperfektivno, a kad perfektivno značenje. O pleonastičnosti afiksacije dvoaspektnih glagola nije se pisalo samo u srbistici (Car 1934; Stevanović 1952; Kovačević 2011), i kroatisti dijele slično mišljenje (v. npr. Hudeček et al. 2011: 54). Tako se u radu o pleonazmima objašnjava kako su perfektivni i imperfektivni glagoli izvedeni od dvoaspektnih glagola zapravo tvorbeni pleonazmi jer su u standardnome jeziku dvoaspektni glagoli sami sebi aspektni parnjaci (Hudeček et al. 2011: 54).

Međutim, u nekim se slučajevima postupak prefiksacije dvoaspektnih glagola ipak drži opravdnim. U srpskome jeziku to je samo onda kada kod prefiguriranih glagola dolazi do diferencijacije semantičkoga značenja. Tako je glagol *skoncentrisati_p*, koji se za razliku od glagola *koncentrisati_{i/p}* ne osjeća kao stručan termin iz prirodnih znanosti, obilježen novim značenjem skupljanja, postavljanja nečega na iznimno ograničenome prostoru te znatno češće dolazi uz imenice *misao* i *pažnja* (v. Stevanović 1952: 307f). A u standardnome se hrvatskome jeziku dopuštaju prefigurirane izvedenice od imperfektivnih glagola stranoga podrijetla te iznimno neke perfektivne i imperfektivne izvedenice od dvoaspektnih glagola koje su vrlo česte u uporabi, kao što su primjerice *svezati_p* i *vezivati_i* (Hudeček et al. 2011: 54).

4.2.5. Stilska obilježja izvedenica

Na više se mjesta ističe kako prefiksalne i sufiksalne izvedenice od osnovnih dvoaspektnih glagola nisu dio hrvatskoga standardnoga jezika. Točnije rečeno, predlaže se njihova normativna diskvalifikacija (v. Hudeček et al. 2011: 54), odnosno napominje se kako je većina izvedenica kolokvijalna i nije unesena u rječnike standardnoga jezika (Dickey 2012: 91).⁴⁴

Stilska obilježja izvedenica spominju se i u literaturi o ruskome jeziku. Međutim, čini se kako razgovornome⁴⁵ registru ne pripadaju samo prefiksalne izvedenice od dvoaspektnih posuđenica nego i neke izvedenice od slavenskih dvoaspektnih glagola kao

---

⁴⁴ Za razliku od spomenutih autora, Babić (2002: 65) priznaje kako domaći prefiks bez problema dolazi na strane osnove pri čemu mogu nastati stilski neobilježene izvedenice.

⁴⁵ O stilskoj obilježenosti nekih prefiksanih izvedenica od dvoaspektnih osnovnih glagola u slovačkome jeziku v. Smiešková (1961).

što je npr. *rodit'*_{i/p}⁴⁶ → *rožat'* (v. Forsyth 1970: 33). U slučaju više izvedenica od jednoga osnovnoga glagola može se dogoditi da je jedan korelat stilski neutralan, dok su drugi obojeni (Čertkova i Čang 1998: 20). Kao primjer mogu se navesti prefigurane izvedenice dvoaspektnih glagola kao što su npr. *povenčat'* i *pokrestit'* koje se smatraju razgovornima, dok izvedenice od istih osnovnih glagola s drugim prefiksom kao što su npr. *obvenčat'* i *okrestit'* nisu obilježene s obzirom na registar (v. Zaliznjak i Šmelëv 2000: 74). Međutim, nisu uvijek izvedenice s prefiksom *po-* razgovorne: dok *povelet'* pripada visokome stilu, *požënit'* je dio razgovornoga stila, a *ožënit'* ima jednostavan karakter (Čertkova i Čang 1998: 21). U slučaju da se od osnovnoga dvoaspektnoga glagola tvore i prefigurane i sufigurane izvedenice, potonje polako ulaze u normu (npr. *organizovyvat'*), dok prefiksalne izvedenice (npr. *sorganizovat'*_p, *otmobilizovat'*_p) (po)ostaju dijelom razgovornoga stila (usp. Čertkova i Čang 1998: 24; Bunčić 2013: 52). Međutim, čini se kako nisu samo normativni priručnici ti koji ne prihvaćaju neke prefigurane izvedenice od dvoaspektnih glagola: u istraživanju koje je provedeno s izvornim govornicima ruskoga jezika ispitanici su neke prefiksalne izvedenice (npr. *sorganizovat'*_p i *zaarestovat'*_p) odbacili ocijenivši ih razgovornim varijantama (v. Jászay 1999: 171f). Pretpostavlja se da su te ocjene povezane s postojanjem sufigiranih izvedenica (Jászay 1999: 171f).

No izgleda da nisu u svim slavenskim jezicima sufiksalne izvedenice uvijek stilski neutralne. Naime, u aspektološkoj literaturi o bugarskome jeziku napominje se kako su sufiksalne izvedenice na *-va-* od glagola na *-ira-* dio razgovornoga jezika (Maslov 1963: 127).

4.3. Postojanost dvoaspektnosti

S jedne se strane u literaturi navodi kako se neki ruski dvoaspektni glagoli iz 19. stoljeća sada više ne mogu rabiti u kontekstima obaju aspekata te da se podatci o dvoaspektnosti

---

⁴⁶ Ovdje treba napomenuti da se u suvremenijim radovima tvrdi kako se glagoli *rodit'* i *rodit'sja* uglavnom rabe kao perfektivni, dok se u imperfektivnome značenju javlja *rožat'*, pri čemu se ne daje informacija o njegovu stilskome statusu (usp. Zaliznjak i Šmelëv 2000: 72). Čertkova i Čang (1998: 29) tvrde kako se u kodificiranome ruskome jeziku uporaba glagola *rodit'*_{i/p} u imperfektivnome aspektu smatra zastarjelom, mada se u govorenome jeziku za to nalaze potvrde. Iz toga proizlazi da je ono što se u drugoj polovici prošloga stoljeća smatralo razgovornim, sada ušlo u normu, dok je ono što je bilo dio norme, sada prešlo u govoreni registar.

stari tridesetak godina svakako trebaju smatrati djelomično zastarjelima jer se broj dvoaspektnih glagola postojano smanjuje (Zaliznjak i Šmelëv 2000: 71f). Prijelaz dvoaspektnih glagola u jednoaspektne smatra se sustavnom pojavom kojom se na neki naćin regulira broj dvoaspektnih glagola u jeziku jer dok novi ulaze u jezik, dio starih se aspektualizira⁴⁷ (Jászay 1999: 171). S druge strane ističe se da, iako se dio glagolskih posuđenica u ruskome jeziku tijekom vremena aspektualizira, ne treba smetnuti s uma ćinjenicu kako dobar dio glagola ipak zauvijek ostaje dvovidan. Napominje se kako postojana dvoaspektnost nije samo obilježje glagolskih posuđenica jer i neki glagoli slavenskoga podrijetla koji unatoć tome što stoljećima imaju i perfektivne oblike (npr. *požënit'sja*_p i *poobešćat'*_p) do sada nisu izgubili dvoaspektni status u rječnicima⁴⁸ (za ru. v. Donchenko 1971: 71; Anderson 2002: 23f; za bg. v. Ivanćev 1971: 188; za ćeš. v. Veselý 2010: 121f; Chromý 2014: 88; za slovać. v. Smiešková 1961: 227). Spomenutu pojavu neki (npr. Donchenko 1971: 103) smatraju argumentom da se nipošto ne može govoriti o asimilaciji dvoaspektnih glagolskih posuđenica u binarni aspektni sustav. Drugi aspektolozi (npr. Ćertkova i Ćang 1998: 32) tvrde kako je u ruskome jeziku snažno izraženo stremljenje prema aspektnoj diferencijaciji dvoaspektnih glagola i da je ta tvrdnja toćna bez obzira na to što dio glagola postojano ostaje dvoaspektnim. Međutim, priznaje se kako je opća jezićna tendencija unatoć svemu opstanak dvoaspektnosti (Ćertkova i Ćang 1998: 15). Tvrdi se kako nisu svi dvoaspektni glagoli jednako stabilni te da su neki dvoaspektni glagoli stabilniji od drugih zahvaljujući svojim formalnim obilježjima: imaju naglasak koji sprječava sufiksaciju ili imaju prefiks u osnovi koji pak blokira prefiksaciju (Piperski 2016: 3).

Ovdje bi valjalo spomenuti još jednu neobićnu pojavu koja je uoćena u bugarskome i gornjolućićkosrpskome: glagoli unatoć prefiksaciji domaćim prefiksima i dalje ostaju dvoaspektni (npr. *organizować*_{i/p} – *přeorganizować*_{i/p} i *politižować*_{i/p} – *znjepolitižować*_{i/p}; *zaangažira-* i *pregrupira-*) (v. Maslov 1963: 127f; Toops 1992: 19, 32). U

⁴⁷ Ćertkova i Ćang (1998: 21) napominju kako su i obrnuti procesi mogući: neki parovi s vremenom nestaju tako da glagoli postaju dvoaspektni, kao što je slućaj s *kažnit'* koji je u ranijim razdobljima imao korelat suprotnoga aspekta.

⁴⁸ Mućnik (1966: 72) je također upućivao na dvojaku sudbinu dvoaspektnih glagola: dok jedni postaju monoaspektni, odnosno imperfektivni dobivši prefiksalne korelate, drugi unatoć prefiksalnim korelatima i dalje ostaju sposobni izražavati oba aspekta.

slučaju bugarskoga jezika u literaturi se tvrdi kako je riječ o zastarjeloj i reliktnoj pojavi; perfektivizacija dvoaspektnih osnova s pomoću domaćih prefikasa smatra se pravilom (Maslov 1963: 128). U ruskome jeziku također postoje glagoli s prefiksom koji su dvoaspektni kao što su *isledovat'*_{i/p}, *ispol'zovat'*_{i/p} i *rassledovat'*_{i/p}. U literaturi se tvrdi kako su prefiksi koji se javljaju uz domaće dvoaspektnne glagole u većini slučajeva kalkovi iz grčkoga i/ili latinskoga jezika i nemaju veze s perfektivnim aspektnim značenjem (Isačenko 1960: 145).

4.4. Različiti stupnjevi dvoaspektnosti

U aspektološkoj literaturi napominje se kako nisu svi dvoaspektni glagoli na jednak način dvoaspektni (v. Isačenko 1960; Korošec 1972; Anderson 2002; Buncić 2013; Piperski 2016). Dok dio dvoaspektnih glagola naginje imperfektivnome, drugi je dio bliže perfektivnome aspektnome polu (Isačenko 1960: 145; Maslov 1984: 87; Piperski 2016). Razlike se mogu pojaviti i unutar jednoga te istoga glagola (Isačenko 1960; Korošec 1972). Kao jedan od primjera navodi se glagol *voždejsťovat'*_{i/p} koji je u prošleme vremenu dvoaspektan (*on voždejsťoval*_{i/p}), dok je u prezentu imperfektivan (*ja voždejsťuju*) (v. Isačenko 1960: 145). Čini se kako i broj subjekta utječe na interpretaciju aspekta: glagol *ženit'sja* sa zamjenicom u jednini dvoaspektan je, dok je sa zamjenicom u množini uglavnom⁴⁹ imperfektivan i ima perfektivni korelat *poženit'sja*_p (Čertkova i Čang 1998: 27).

Osim toga, u literaturi se spominje i drugi tip dvoaspektnosti: perfektivi glagolski oblici imaju perfektivno značenje koje proizlazi iz rezultativnoga značenja, a takvi se glagoli mogu rabiti i u značenju pravoga prezenta, ali ih većina ne tvori *budu* futur (v. Mučnik 1966: 69). Smatra se kako je riječ o novoj osobini glagola kojom se šire aspektne mogućnosti glagolskoga leksema – inherentno perfektivno, odnosno rezultativno značenje s mogućnošću korištenja u pravome prezentu (Mučnik 1966: 69). Neuravnotežena dvoaspektnost s razlikama u distribuciji u vremenima i modalnim konstrukcijama spominje se i u novijim radovima o dvoaspektnim glagolima. Ističe se kako se neki od dvoaspektnih glagola ne ostvaruju⁵⁰ u konkretno-procesnoj, odnosno

⁴⁹ Sporadični primjeri u kojima se *ženit'sja* sa zamjenicom u množini rabi dvoaspektno smatraju se zastarjelom uporabom (Čertkova i Čang 1998: 27).

⁵⁰ Berger (2011: 46-49) priznaje da u korpusu ipak postoje sporadične potvrde niže spomenutih uporaba.

progresivnoj funkciji perifrastičnoga *budu* futura, u ruskome jeziku to se odnosi na glagole *realizovat'*_{ija/p}, *organizovat'*_{i/p}, *normalizovat'*_{i/p} i *akreditovat'*_{i/p} (za češ. v. Berger 2011: 46-49; za ru. v. Čertkova i Čang 1998: 22f). Nadalje, spomenuti tip neuravnoteženih dvoaspektnih glagola (za ru. npr. *realizovat'*_{i/p} i *organizovat'*_{i/p}) ne dolazi kao dopuna faznim glagolima (za češ. v. Berger 2011: 46-49; za ru. v. Čertkova i Čang 1998: 23). U ruskoj aspektološkoj literaturi napominje se kako se glagol *organizovat'*_{i/p} ne rabi s vremenskim prilozima tipa *dolgo, dva časa, vsju žizn'* u prošlom i budućem vremenu ni u kombinaciji s modalnim izrazima tipa *ne sledujet_i/ne stoit_i* (v. npr. Čertkova i Čang 1998: 23). Slični su rezultati potvrđeni i u istraživanju provedenom s 28 izvornih govornika (filologa i nefilologa): neki dvoaspektni glagoli ne mogu izraziti sva značenja⁵¹ imperfektivnoga aspekta, iz čega proizlazi kako je posebice kod nekih glagola izražena djelomična dvoaspektnost (Jászay 1999: 174).

Nadalje, u slovenskoj aspektološkoj literaturi navodi se kako razlike u aspektnoj polarizaciji mogu nastati i u okviru različitih značenja višeznačnih glagola: *demonstrirati*_{i/p} u značenju 'prosvjedovati' naginje imperfektivnome aspektu, dok *demonstrirati*_{i/p} u značenju 'pokazati/pokazivati' više perfektivnome (v. Korošec 1972: 206). Štoviše, u slovenskoj i ruskoj aspektološkoj literaturi ističe se kako se kod višeznačnih glagola ponekad događa da jedno značenje može biti imperfektivno, a drugo perfektivno ili dvoaspektno, npr. dok je značenje leksema *datirati*_{i/p} 'označiti/označavati datum, odnosno odrediti/određivati datum' dvoaspektno, značenje je leksema *datirati*_z 'potjecati' imperfektivno (v. Plotnikova 1971: 29f). U rusistici je uočeno da su neki višeznačni glagoli, npr. *restavrirovat'* u jednim značenjima dvoaspektni, dok su u drugim značenjima upareni jednoaspektni imperfektivni glagoli s parnjakom *otrestavrirovat'*_p (usp. Čertkova i Čang 1998: 27f; Janda 2007b: 90). Slična se pojava uočava i kod čeških i ruskih dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla: dok je značenje leksema *ispovedovat'*_i 'biti pripadnikom neke religije' imperfektivno, leksem je *ispovedovat'*_{z/p} sa značenjem 'sudjelovati u ispovijedi' dvoaspektan. Osim toga, uočeno je da je u češkome *jmenovat'*_{i/p} 'imenovati' dvoaspektno, dok *jmenovat_i; se 'zvat_i se'* nije (za ru. v. Čertkova i Čang 1998: 25. za češ. v. Berger 2008).

---

⁵¹ Jászay (1999) je odabrao kontekste koji u ruskome jeziku dopuštaju isključivo imperfektivni aspekt kao što su dopuna faznome glagolu, *budu* futur, konkretno-procesno značenje, višekratnost u sadašnjem i prošlom vremenu, opće-činjenični kontekst i negativni imperativ.

U aspektološkoj se literaturi (v. npr. Piperski 2016: 3) tvrdi da objašenje aspektualizacije dvoaspektnih glagola, odnosno izvođenja aspektnih korelata leži u inherentnome značenju glagola i njihovoj neujednačenoj dvoaspektnosti. Svaki je dvoaspektni glagol ili više perfektivan ili više imperfektivan, što se očituje i u njihovoj uporabi: izvorni govornici jedne dvoaspektne glagole češće rabe u imperfektivnim, dok druge upotrebljavaju u perfektivnim kontekstima (Piperski 2016: 3). Osim glagolskih osnova koje nagingu jednome ili drugome aspektnome polu, tvrdi se da ima i onih koje su u jednakoj mjeri i perfektivne i imperfektivne (v. Maslov 1984: 87). Smatra se da je riječ o kontinuumu na čijim se krajevima nalaze čiste perfektivne, odnosno imperfektivne osnove, dok se čisto dvoaspektne osnove nalaze u sredini (Maslov 1984: 87).

4.5. Proturječnosti u klasifikaciji

Razlike u stupnju dvoaspektnosti vjerojatno su jedan od razloga proturječnih klasifikacija pojedinih glagola. Naime, neki od glagola kojima se u gramatikama opimjeruje dvoaspektnost u Enciklopedijskome rječniku hrvatskoga jezika označeni su kao imperfektivni. Kao primjeri mogu se istaknuti glagoli *rukovati*_{i/p} (usp. Babić et al. 1991: 579), *jesti*_{i/p} i *morati*_{i/p} (usp. Raguž 1997: 158) koji su u spomenutom rječniku svi redom označeni kao imperfektivni (usp. Matasović i Jojić 2002: 530, 762, 1147). Razlike u određivanju dvoaspektnosti u rječničkim natuknicama mogu se pratiti i u doktorskoj disertaciji Dvovidni glagoli u hrvatskome i slovenskome jeziku (Smailagić 2011). U toj je disertaciji ujedno donesen i najveći popis dvoaspektnih glagola u hrvatskome jeziku te se ističe kako bi se *-irati* glagole bez prefikasa trebalo određivati kao dvoaspektne, za razliku od *-irati* glagola s prefiksima koji bi trebali imati perfektivnu odrednicu (Smailagić 2011: 127, 128).

U ruskome jeziku provedena je analiza glagola koji su prema rječnicima bili određeni kao dvoaspektni. Nakon temeljite raščlambe s pomoću konteksta pokazalo se kako nisu svi glagoli koji se određuju kao dvoaspektni zaista i dvoaspektni. Sažeti rezultati prikazani su u Tablici 7.

Tablica 7: Rezultati analize dvoaspektnih glagola u ruskome

GRUPA	ASPEKTNA OBILJEŽJA	POSTOTAK
1.	glagoli koji su uistinu dvovidni	64 %
2.	glagoli koji su istodobno dvovidni i imaju parnjake	26 %
3.	glagoli koji su postali aspektno određeni i imaju aspektne korelate	9 %
4.	imperfectiva tantum	1 %

(prema Čertkova 1996: 106)

Prema rezultatima analize više od polovice, točnije 64 %, prikupljenih glagola zaista pokazuje obilježja dvoaspektnosti. Posebno je zanimljiva druga grupa koju čini 26 % glagola jer su s jedne strane dvoaspektni, što znači da mogu ispunjavati funkcije i perfektivnih i imperfektivnih glagola, no istodobno su zabilježeni njihovi parnjaci koji su se specijalizirali za funkcije perfektivnoga, odnosno imperfektivnoga aspekta. Derivacijom aspektnih korelata 9 % dvoaspektnih glagola izgubilo je mogućnost pokrivanja funkcija obaju aspekata te je postalo aspektno određeno. I u konačnici u slučaju 1 % glagola koji su aspektno određeni kao dvoaspektni riječ je o pogrešnoj prosudbi leksikografa i gramatičara s obzirom na to da pokazuju obilježja imperfektivnih glagola koji se ne mogu perfektivizirati (Čertkova 1996: 106). Slično je istraživanje ponovljeno dvije godine kasnije kada je analizirano 460 od 1 680 dvoaspektnih glagola zabilježenih u Ožegovljevu rječniku ruskoga jezika. Ponovno je potvrđeno kako se tek 90 % istraživanih glagola može smatrati zaista dvoaspektnima (Čertkova i Čang 1998: 13, 16).

Na nekim mjestima u literaturi (v. npr. Schoorlemmer 1995: 88) napominje se kako glagoli s vremenom iz prve, preko druge grupe, prelaze u treću grupu: dvoaspektne posuđenice u prvome su stupnju prilagodbe dvoaspektne, u drugome stupnju prilagodbe u razgovornome jeziku nastaje prefigurana inačica s perfektivnim značenjem iako osnovni oblik zadržava dvoaspektnost. U trećemu stupnju prilagodbe osnovni oblik postaje isključivo imperfektivan, a prefigurana inačica postaje perfektivan par (usp. Mučnik 1966: 71; Schoorlemmer 1995: 88). Ističe se kako je prijelaz dvoaspektnih glagola u jednoaspektne dugotrajan i postupan proces (v. Jászay 1999: 172).

4.6. Određivanje aspekta dvoaspektnog glagola

U aspektološkoj se literaturi priznaje kako je određivanje glagolskoga aspekta posuđenica težak zadatak koji zahtijeva objektivne kriterije (v. npr. Plotnikova 1971: 30). Za razliku od ruskoga i njemu sličnih slavenskih jezika u kojima se mogu rabiti paradigmatički kriteriji za određivanje aspekta jer se glagolski prilozi i buduća vremena tvore isključivo od glagola jednoga aspekta, u južnoslavenskim jezicima kao što su slovenski, hrvatski i srpski taj je kriterij neprimjenjiv s obzirom na to da se futuri tvore od glagola obaju aspekata, glagolski prilozi su rijetki, a u pasivu također nema jasnih kriterija mada postoje tendencije da se pasivni oblici sa *se* tvore od imperfektivnih, dok se pasivni oblici s glagolskim pridjevom trpnim tvore pretežito od perfektivnoga aspekta (usp. Plotnikova 1971: 30ff; Polančec 2015b). Više autora smatra funkcionalni kriterij najprikladnijim kriterijem za određivanje aspekta (usp. npr. Plotnikova 1971; Čertkova i Čang 1998). U jednome se istraživanju provjeravalo jesu li ruski dvoaspektni glagoli zaista dvoaspektni s pomoću dijagnostičkoga testa s trima vremenskim oblicima (prošlim, sadašnjim, budućim) koja su onda ukrštena s dvama osnovnim značenjima aspekta, konkretno-procesnim (tj. progresivnim) i konkretno-činjeničnim^{52, 53} (v. Čertkova i Čang 1998: 16).

Druga istraživanja provedena s izvornim govornicima ruskoga i češkoga jezika upućuju na to da na određivanje aspekta dvoaspektnog glagola na rečeničnoj razini utječe nekoliko čimbenika. Tako su sudionici jednoga istraživanja u slučajevima konteksta bez jasnih semantičkih i sintaktičkih signala aspekt dvoaspektnog ruskoga glagola određivali na temelju jezičnoga znanja o postojanju prefigiranoga glagola (v. Anderson 2002: 23) pa su, ako je taj kriterij bio zadovoljen, dvoaspektne glagole određivali kao imperfektivne (Anderson 2002: 23) premda, kao što je već spomenuto, postoje glagoli koji su istodobno dvoaspektni i imaju korelate suprotnoga aspekta (v. Čertkova 1996: 106; Čertkova i Čang 1998). U nešto novijemu istraživanju dvoaspektnih glagola u češkome jeziku (Chromý 2014) pokazuje se da na aspektnu interpretaciju snažno utječe glagolska kategorija vremena. Tako je primjerice među izvornim govornicima uočena

---

⁵² Više informacija o konkretno-činjeničnoj i konkretno-procesnoj, odnosno progresivnoj aspektnoj rečeničnoj funkciji može se naći u poglavljima 8.1. i 8.2.

⁵³ U konkretno-procesnoj prošlosti i budućnosti rabila se incidencija, a u konkretno-činjeničnoj prošlosti i budućnosti rabio se niz iako se autori nisu izričito koristili terminima incidencija i niz. Te taksličke aspektne funkcije objašnjene su u razdjelu 9.2.2.

tendencija da dvoaspektne glagole uporabljene u prezentu određuju kao imperfektivne. Osim kategorije vremena koja se čini presudnom, ne bi se trebalo zanemariti ni semantiku glagola i broj subjekata (Chromý 2014).

4.7. Brojnost dvoaspektnih glagola

Dvoaspektni glagoli čine razred glagolskoga leksika koji aktivno evoluiraju, s jedne strane u njega neprestano ulaze novi glagoli, dok ga dio glagola napušta (Čertkova i Čang 1998: 31). Nadalje, u ruskoj aspektološkoj literaturi uočeno je kako postoje dvoaspektni dubletni konkurentski oblici, npr. na *-izovat'* i *-izirovat'* kao što su *kolonizovat'*_{i/p} i *kolonizirovat'*_{i/p}, *legalizovat'*_{i/p} i *legalizirovat'*_{i/p} te *motorizovat'*_{i/p} i *motorizirovat'*_{i/p} (v. Jászay 1999: 170). Dakle, iz toga kao i iz poglavlja o različitim stupnjevima dvoaspektnosti i određivanju aspekta dvoaspektnoga glagola slijedi kako je definiranje konačnoga broja dvoaspektnih glagola u jeziku prilično otežano. Upravo zato može se reći kako postojeći popisi dvoaspektnih glagola uglavnom imaju orijentacijsku prirodu.

U slavenskim jezicima postoje dvije grupe dvoaspektnih glagola, jedna u kojoj su iskonski slavenski glagoli i druga s glagolima posuđenima iz zapadnoeuropskih jezika (usp. Ivanova 1964: 245; Mučnik 1966: 62; Čertkova i Čang 1998: 13f). Domaća je grupa neproduktivna i ne smatra se važnom za razvoj dvoaspektnosti u aspektnome sustavu (Mučnik 1966: 63), dok je druga grupa otvorena i neprestano raste broj glagola u njoj (Čertkova i Čang 1998: 14). U aspektološkoj literaturi o ruskome jeziku tvrdi se da u grupi domaćih⁵⁴ dvoaspektnih glagola nema više od 50 glagola, a u Ožegovljevu rječniku ruskoga jezika zabilježeno ih je 38 (usp. Mučnik 1966: 62; Čertkova i Čang 1998: 13f). Tvrdi se kako u ruskome jeziku domaći dvoaspektni glagoli čine tek 10 % svih dvoaspektnih glagola. U Ožegovljevu rječniku ruskoga jezika pronađena su 1 642 dvoaspektna glagola stranoga⁵⁵ podrijetla (Čertkova i Čang 1998: 13).

U literaturi se o broju dvoaspektnih glagola u hrvatskome jeziku nalaze oprečni podatci, s jedne strane tvrdi se da su takvi glagoli rijetki (Brabec, Hraste i Živković 1952:

⁵⁴ Tvrdi se da čak polovica domaćih dvoaspektnih glagola ima sufiks *-ova-* uz koji se još javljaju i *-a-*, *-e-*, *-u-*, *-ova-* i *-iva-* (usp. Mučnik 1966: 62; Čertkova i Čang 1998: 14).

⁵⁵ Dvoaspektne posuđenice imaju različite alomorfe sufiksa *-ova-*: *-irova-*, *-izirova-*, *-izova-*, *-ova-*, *-ficirova-*, a najproduktivniji među njima je *-irova-* koji se nalazi u oko 60 % svih posuđenih glagola (Čertkova i Čang 1998: 14).

112), dok se s druge strane napominje kako ih ima mnogo (Raguž 1997: 158). U starijoj aspektološkoj literaturi o srpskome jeziku ističe se kako su dvoaspektni glagoli rjeđi u ruskome, poljskome i češkome⁵⁶ (Belić 1955-56: 7). Nešto kasnije to se precizira formulacijom da srpski ima znatno veći broj dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla nego što je to slučaj u ostalim slavenskim jezicima (Grickat 1957: 128). Slično se tvrdi i u novijoj aspektološkoj literaturi u svezi s hrvatskim jezikom. Naime, smatra se da je suvremeni hrvatski jezik iznimno tolerantan prema dvoaspektnim glagolima, posebno kada su u pitanju posuđenice (Dickey 2012: 90). Točni podaci o broju dvoaspektnih glagola u hrvatskome jeziku ne mogu se pronaći u aspektološkoj literaturi, dok se navodi kako su u bazi Besede slovenskega jezika pronađena 3 124 dvoaspektna glagola (v. Smailagić 2011: 125f).

4.8. Neodređeni, neutralni, bezaspektni ili dvoaspektni glagoli

Opća osobina strukture slavenskoga glagola jest da posjeduje aspekt (Belić 1955-56: 7) i s tom su činjenicom jezikoslovci u načelu složni. Međutim, razilaze se kada je riječ o aspektnim obilježjima dvoaspektnih glagola i pitanju mogu li se njima uopće ostvariti određene aspektne vrijednosti na rečeničnoj razini.

Početak prošloga stoljeća takve se glagole smatralo glagolima neodređenoga⁵⁷ aspekta (Karcevski 1927: 114f). Tome određenju blizak je termin aspektno neutralni (Kravar 1980: 10), pri čemu se ističe da bi grupi aspektno neutralnih glagola osim tzv. dvoaspektnih pripadali i modalni glagoli u širem smislu (Kravar 1964).

Vrlo rano za tu grupu glagola pojavio se i termin bezaspektni glagoli (Koschmieder 1934: 11), a stav da se njima uopće ne izražava aspekt i u suvremenoj lingvistici nalazi svoje zastupnike (Timberlake 2004: 407f; Lehmann 2013). Timberlake (2004: 408f) ih naziva anaspektualnim glagolima. Formalni (ne postoji korelat suprotnoga aspekta) i funkcionalni (takve se glagole koristi u morfološkim i kanonskim sintaktičkim

---

⁵⁶ Bohemisti smatraju kako u češkome jeziku postoji relativno velika grupa stranih dvoaspektnih glagola, dok je dvoaspektnost domaćih glagola rijetka pojava; uglavnom je riječ o glagolima s imenskom osnovom tvorenima sufiksom *-ovat* (Kopečný 1962: 41ff). U kasnijim se radovima ističe kako su dvoaspektni glagoli u češkome jeziku uglavnom kasne posuđenice (Chromý 2014: 87).

⁵⁷ Verbes d'aspect incertain (Karcevski 1927: 114).

funkcijama obaju aspekata) kriteriji smatraju se dokazom da se u svezi s takvim glagolima ne može govoriti o postojanju inherentne kategorije aspekta (v. Lehmann 2013: 3)

Naravno da se dio autora ne slaže s postojanjem aspektne neutralnosti.⁵⁸ Naime, većina se aspektologa koji proučavaju ruski jezik slaže s činjenicom da dvoaspektni glagoli nisu aspektno neutralni, tvrdeći da se u kontekstu uvijek nužno ostvaruje jedan od aspekata (Isačenko 1960: 143f; Avilova 1968: 66; Galton 1976: 294; Zaliznjak i Šmelčev 2000: 10). U kroatističkoj literaturi napominje se da taj naziv nije dobar jer takvi glagoli ne nječu kategoriju vida (Babić 1991: 580).

4.9. Kritički sažetak poglavlja Dvoaspektni glagoli

Zanimljivo je da se u hrvatskim gramatikama navodi kako je većina glagola stranoga podrijetla na *-irati* dvoaspektna, pri čemu se ističe da su ipak neki glagoli toga tipa samo imperfektivni te se kao primjeri navode *dirigirati_i*, *rotirati_i*, *filozofirati_i*, *imitirati_i* itd. Nigdje se ne objašnjava zašto su jedni glagoli na *-irati* dvoaspektni, dok su drugi imperfektivni, no iz primjera se dobiva dojam da iza takve podjele stoji leksičko značenje glagola pa se aktivnosti svrstava u imperfektivne, dok se glagole postignuća (npr. *eksplozirati_{i/p}*) i ostvarivanja (*kopirati_{i/p}*) određuje kao dvoaspektna. Međutim, čini se da taj kriterij nije proveden dosljedno jer su i *demonstrirati_{i/p}* i njegova hrvatska bliskoznačnica *prosvjedovati_{i/p}* određeni kao dvoaspektni. Da se pri klasifikaciji glagola zaista ne vodi računa o njihovu leksičkomu aspektu i teličnosti još se bolje uočava kada se usporede aspektna određenja triju grupa ateličnih glagola s osnovama na *-ira-* kod kojih u bugarskim rječnicima postoje neslaganja, a koje su u ruskome određene kao imperfektivne (v. Maslov 1963: 101ff). Od ateličnih glagola koji označavaju aktivnosti samo se *deklamirati_i* određuje imperfektivno (v. Matasović i Jojić 2002: 223; Jojić et al. 2015: 172), dok za *diskutirati_{i/p}* i *figurirati_{i/p}* rječnici donose oprečne informacije o tome jesu li to dvoaspektni ili imperfektivni glagoli (usp. Matasović i Jojić 2002: 250, 342; Jojić et al. 2015: 198, 295). Ostali atelični glagoli

---

⁵⁸ Mada se Smith (1997) u svojoj tipološkoj aspektnoj studiji koristi terminom neutralni aspekt, njezina je argumentacija bliža onima koji tvrde da je dvoaspektnost prije vrsta aspektnosti nego bezaspektnosti. Naime, ona tvrdi kako funkcije neutralnoga aspekta nisu identične funkcijama imperfektivnoga aspekta (Smith 1997: 100) iako se zbog nedostatka aspektnih morfema motrišta, dakle kada razlika po aspektu nije kodirana ni unutar glagola ni unutar glagolskoga vremena, situacije izražene neutralnim aspektom mogu tumačiti i zatvoreno (perfektivno) i otvoreno (imperfektivno).

kojima se označavaju aktivnosti kao što su npr. *administrirati*_{i/p}, *agitirati*_{i/p}, *eksploatirati*_{i/p}, *pozirati*_{i/p} i *vegetirati*_{i/p} označeni su kao dvoaspektni u obama rječnicima hrvatskoga jezika (v. Matasović i Jojić 2002: 8, 14, 303, 1009, 1413; Jojić et al. 2015: 4, 9, 259, 1140, 1668). Čak je i ateličnim stativnim glagolima kao što su *dominirati*_{i/p} i *simpatizirati*_{i/p} pridruženo obilježje dvoaspektnosti (v. Matasović i Jojić 2002: 264, 1186; Jojić et al. 2015: 218, 1399).

Nadalje, u hrvatskoj leksikografiji i gramatikografiji glagol se uglavnom sa svim svojim značenjima određuje kao dvoaspektan, imperfektivan ili perfektivan, što opet vodi do proturječnosti. Kao primjer može se uzeti glagol *kopirati*_{i/p} koji je u Hrvatskome enciklopedijskome rječniku (Matasović i Jojić 2002: 611) sa svojim trima značenjima određen kao dvoaspektan, pri čemu mu je jedno od značenja 'pejor. nastojati se ponašati kao uzor, original [kopirati slavne ljude]; imitirati, nasljedovati'. Međutim, ako se u istome rječniku pogleda natuknica *imitirati*_i vidi se da je glagol određen kao imperfektivan (Matasović i Jojić 2002: 466). Nešto boljim čini se Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika koji barem za dio (dvoaspektnih) glagolskih lema kod pojedinih značenja navodi da su imperfektivna, a kao primjer navode se leksemi *datirati*_{2i} i *kopirati*_{2i} (v. Jojić et al. 2015: 166, 598). Kao što je i u prethodnome poglavlju o aspektnim parovima istaknuto, reda se može uvesti samo ako se postavje jasni i dosljedni kriteriji i ako se svako značenje glagola promatra posebno.

Osim već spomenutoga problema, ovdje se želi istaknuti još jedan koji također uzrokuje nizanje proturječja. Naime, s jedne strane jedan se dio autora (npr. Silić i Pranjković 2007: 49) dotiče problema nedovoljne komunikacijske prozirnosti dvoaspektnih glagola zbog čega govornici naginju prefektivizaciji ili imperfektivizaciji. S druge strane u normativnim radovima tim se istim prefektiviziranim i imperfektiviziranim glagolima koji su očito nastali iz komunikacijskih potreba nijeće pravo postojanja u hrvatskome (standardnome) jeziku i smatra ih se pleonazmima pri čemu se ipak nekim glagolima, kao što su npr. *svezati*_p i *vezivati*_i nastalima prefiksacijom ili sufiksacijom dvoaspektnih glagola priznaje standardni status jer su vrlo česti u uporabi (Hudeček et al. 2011: 54). Ovdje se želi istaknuti kako je odnos čestoće osnovne i izvedene leme *vezati*_{i/p} (57,5 per million) i *svezati*_p (3,7 per million) sličan odnosu lema *konstruirati*_{i/p} (5,5 per million) i *iskonstruirati*_p (0,9 per million) ako se pogleda stanje u Hrvatskome mrežnome korpusu i uzme u obzir da *vezati*_{i/p} ima više značenja nego *konstruirati*_{i/p} (v. Matasović i Jojić 2002: 604). Neke izvedenice možda nemaju visoku apsolutnu čestoću, ali teško da

je mogu i imati ako ni osnovni oblici od kojih su izvedeni nisu česti. I također čak i ako se prihvati pristup predložen u Hudeček et al. (2011: 54), i dalje nije jasno koliko bi česte trebale biti izvedenice da ih se prizna dijelom hrvatskoga standardnoga jezika.

Što se tiče afiksacije dvoaspektnih glagola, važno je istaknuti još jednu u nizu mnogih proturječnosti u aspektološkoj literaturi. Naime, dok Janda (2011: 18f) tvrdi kako su atelični glagoli koji se najčešće prefiguriraju prefiksima *po-*, *pro-* i *za-* te ponekad i drugim prefiksima kao što su *ot-*, *raz-* i *na-* u jakoj negativnoj korelaciji s dvoaspektnošću, Čertkova (1996: 109) i Timberlake (2004: 408) navode *za-*, *pro-*, *na-* i *ot-* upravo kao prefikse koji su najčešće spojivi s dvoaspektnim glagolima. Piperski (2016) tvrdi kako se dvoaspektni glagoli ne mogu prefigurirati ako već imaju prefiks kao što su npr. *ispo'vedovat'*_{i/p}, *na'putstvovat'*_{i/p} i *issledovat'*_{i/p}, međutim previđa da je jedna od prefikslnih izvedenica koje navodi izvedena od dvoaspektnoga glagola s prefiksom *nasledovat'*_{i/p} → *unasledovat'*_p. Dvoaspektni glagoli *nasledovat'*_{i/p} i *naputstvovat'*_{i/p} imaju isti prefiks, no dok se od prvoga prefiksacijom izvodi perfektivni korelat, od drugoga nije zabilježena perfektivna izvedenica. Postavlja se pitanje je li prefiks koji je dio dvoaspektnoga glagola zaista sam po sebi dovoljan da se blokira izvođenje perfektivnih korelata.

I na kraju se zaključuje da bi se stvarno jezično stanje dvoaspektno klasificiranih glagola trebalo temeljito empirijski provjeriti u korpusima hrvatskoga jezika na opširnijemu uzorku služeći se i kvantitativnim i kvalitativnim pristupom problemu.

**III. FORMALNO-
FUNKCIONALNA TEORIJA
GLAGOLSKOGA ASPEKTA**

5. OSNOVNI KONCEPTI FORMALNO-FUNKCIONALNE TEORIJE GLAGOLSKOGA ASPEKTA

Izbor glagolskog vida u slavenskim jezicima ovisi donekle o odnosu između vremena izvršenja radnje i vida radnje. Izbor glagolskog vida ovisi i, u određenim slučajevima o objektu, o vrsti dopune. Osim toga, izbor vida ovisi i o inherentnom značenju glagola.

Mønnesland (2007: 149)

Mnogi su aspektolozi uočili da pri izboru glagolskoga aspekta različiti čimbenici mogu odigrati odlučujuću ulogu. Međutim, kada je riječ o uključivanju svih tih čimbenika u jednu cjelovitu aspektnu teoriju, odnosno opis aspektnoga sustava pojedinoga slavenskoga jezika, većina se jezikoslovaca zateče u poteškoćama stavljajući samo neke od tih čimbenika u prvi plan, dok ostale zanemaruju ili tek površno spominju. Nasuprot tome formalno-funkcionalna teorija glagolskoga aspekta (Lehmann 1999a, 2009a) pokušaj je da se sve aspektne elemente konačno ujedini u jednu smislenu cjelinu premreženu izrazito složenim odnosima pri čemu se aspektne funkcije iscrpno opisuju na leksičkoj, morfološkoj, rečeničnoj i diskursnoj razini (Lehmann 2009b: 526).

Začetci metodološke uporabe funkcionalnoga kriterija kojim se provjeravala identičnost leksičkoga značenja glagola suprotnoga aspekta parnih glagola mogu se pratiti u radovima ruskoga jezikoslovca Maslova (Petruhina 2014: 262). Radovi (npr. Maslov 1948, 1978) u kojima se pokušavaju razgraničiti određene značenjske sastavnice svakoga člana aspektne opreke očito su snažno utjecali na Lehmannove postavke i klasifikaciju glagolskih leksema. U formalno-funkcionalnome teorijskome modelu jasno se očituje napuštanje strukturalističkoga pristupa proučavanju glagolskoga aspekta koji je u ruskome jezikoslovlju bio čvrsto ukorijenjen (v. npr. Isačenko 1962, 1965, 1968; Maslov 1963; Bondarko i Bulanin 1967). Aspekt se konačno počinje promatrati u interakciji s različitim leksičkim (Lehmann 1984, 1988, 1997, 1999b), morfološkim (Lehmann 1981, 2003b, 2004), rečeničnim (Lehmann 1980, 1986, 2001a), tekstnim (Lehmann 2003a) i pragmatičkim čimbenicima (Lehmann 2008), a rezultati tih promišljanja ujediniju se u jednu smislenu aspektnu teoriju (Lehmann 1999a, 2009a).

Formalno-funkcionalna teorija aspekta nastala je kao plod dugogodišnjega znanstvenoga i istraživačkoga rada tijekom kojega je V. Lehmann pokušao premostiti razlike između tradicionalne ruske aspektologije zadojene strukturalističkim idejama, prihvaćajući elemente ruskoga aspektološkoga nasljeđa s kojima se mogao suglasiti, dok je za ono s čim se nije slagao nudio nova i originalna rješenja. Na taj je način oblikovao aspektnu teoriju koju njegovi učenici i nasljednici proteklih desetljeća uspješno primjenjuju uglavnom na ruski i poljski jezik.

U ovome dijelu doktorske disertacije ne samo da se iscrpno predstavlja spomenuti model koji je odabran kao teorijski okvir dokorskoga rada nego ga se prvi put primjenjuje na hrvatski jezik, što znači da se svakako pri opisu u obzir uzimaju aspektne razlike u hrvatskome i ruskome. Prvo se u kratkim crtama opisuju temeljne akcionalne funkcije, nakon čega slijedi detaljan opis glagolskoga aspekta na svim jezičnim razinama. Ovaj dio doktorske disertacije zaključuje se recepcijom prikazanoga teorijskoga modela u aspektološkim krugovima i sažetim uvidom u znanstvene doprinose razumijevanju slavenskoga aspekta.

5.1. Definicija aspekta

Slavenski se aspekt prema kriteriju obveznosti smatra gramatičkom kategorijom što znači da se u načelu (gotovo) svako leksičko značenje nekoga glagola može pojaviti u sklopu suprotne aspektne funkcije (Lehmann 1999a: 215). Nadalje, glagolski se aspekt u formalno-funkcionalnoj teoriji određuje kao gramatičko-derivacijska¹¹⁷ kategorija (Lehmann 2001b: 118) jer se od glagola bez aspektnih afikasa sufiksacijom ili prefiksacijom izvode glagoli suprotnoga aspekta (Lehmann 2009a: 2). Prema tome slijedi da je aspektni partner gramatička izvedenica suprotnoga aspekta.

U svezi s tim u obzir se uzimaju dvije strane istoga procesa, formalna i funkcionalna, (što je i istaknuto u imenu teorije). Dakle, kada se promatra formalna strana, vidi se kako aspektna opreka počiva na aspektnim afiksima, odnosno na činjenici da postoje glagoli s aspektnim afiksima i bez njih. Prema tome, očito je kako na formalnoj razini gramatička aspektna opreka proizlazi iz procesa tvorbe riječi zbog čega se aspekt dijelom i određuje kao derivacijska kategorija (Lehmann 1999a: 215; Lehmann 2009a: 7). Međutim, pri gramatičkoj derivaciji kojom nastaju glagoli suprotnoga aspekta ne događaju se samo formalne, nego i funkcionalne promjene, odnosno promjene leksičko-gramatičke funkcije koja je upisana u

---

¹¹⁷ Matasović (2016: 61) također tvrdi kako je, iako je razlika između derivacije i fleksije skalarna, hrvatski aspekt derivacijska kategorija.

leksički korijen glagola (Lehmann 2009a: 7). Stoga se može zaključiti kako su u slučaju glagolskoga aspekta nositelji gramatičke funkcije i leksička osnova i gramatički afiks (Lehmann 2001b: 118; Lehmann 2009a: 7).

Kao i u ostalima, i u ovome se teorijskome modelu ne niječe status glagolskoga aspekta kao gramatičke kategorije. Međutim, formalno-funkcionalnu teoriju odlikuje njezino isticanje važnosti leksičkoga temelja i funkcionalne kompozicije aspekta. Kako bi se u potpunosti razumjelo slavenski aspekt, počinje se od temelja, odnosno od leksičke razine glagola. S te točke gledišta uviđa se kako aspektni partneri imaju isti leksički temelj, dok njihova jedina razlika proizlazi iz gramatičkih funkcija (Lehmann 1993: 272). Iz toga slijedi kako se potencijal koji se nalazi u određenome obliku riječi, a koji je rezultat međudjelovanja leksičkoga i morfološkoga potencijala, može zadržati, promijeniti ili specificirati, ovisno o međudjelovanju glagolskoga leksika, aspektnih afikasa, tj. formalnih aspektnih oznaka, i konteksta (Lehmann 2009b: 546).

Kao što je već rečeno, cilj je ovoga dijela doktorske disertacije ne samo predstaviti formalno-funkcionalnu teoriju nego je i prvi put primijeniti na hrvatski jezik. U potpoglavljima koja slijede pri opisivanju hrvatskoga aspekta u okviru formalno-funkcionalne teorije na svakoj pojedinoj jezičnoj razini na kojoj aspekt igra važnu ulogu (leksičkoj, morfološkoj, rečeničnoj i tekstnoj) svakako će se voditi računa o rezultatima poredbenih aspektoloških radova (npr. Galton 1976; Dickey 2000) koji skreću pozornost na to da se funkcije aspekata u slavenskim jezicima razlikuju.

Tablica 8, oblikovana ujedinjavanjem i preuređivanjem postojećih tablica za pojedine razine (Lehmann 2009a: 18f, 20, 36), donosi sažet prikaz ruskoga aspekta u okviru formalno-funkcionalne teorije.

Tablica 8: Leksički temelj aspekta i njegova funkcionalna kompozicija¹¹⁸

RAZINE	FUNKCIJE	
TEKSTNA RAZINA	narativni niz, paralelizam, incidencija, koincidencija	
REČENIČNA RAZINA	konkretno-činjenična funkcija sumarna funkcija egzemplarna funkcija	progresivna funkcija stativna funkcija iterativna funkcija opće-činjenična funkcija
MORFOLOŠKA RAZINA	perfektivni aspekt <i>zakryt'</i> _p 'zatvoriti _p ' <i>po^guljat'</i> _p ¹¹⁹ <i>pročitat'</i> _p , <i>počitat'</i> _p 'pročitati _p ' –	imperfektivni aspekt <i>zakryvat'</i> _i 'zatvarati _i ' <i>guljat'</i> _i 'šetati _i ' <i>čitat'</i> _i 'čitati _i ' <i>značit'</i> _i 'značiti _i '
LEKSIČKA RAZINA	leksemi ostvaraja (<i>zakry-</i> 'zatvori-') leksemi tijeka (<i>gulja-</i> 'šeta-') stativni leksemi (<i>znači-</i> 'znači-') difuzni leksemi (<i>čita-</i> 'čita-')	

5.2. Temeljne akcionalne funkcije

Na početku će se predstaviti temeljne akcionalne funkcije s pomoću kojih će se aspekt opisivati na leksičkoj, morfološkoj, rečeničnoj i tekstnoj jezičnoj razini (v. Tablicu 8). Opisujući aspekt, pratit će se kako se na različitim rečeničnim razinama temeljne akcionalne funkcije mijenjaju, pri čemu treba imati na umu da na pojedinim rečeničnim razinama spomenute akcionalne funkcije mogu biti različito određene, uopće ne moraju biti određene ili pak mogu biti zamučene, tj. difuzne (Lehmann 2009a: 3).

U Tablici 9, prevedenoj i oblikovanoj prema već postojećoj (Lehmann 2009a: 7f), donosi se zoran uvid u četiri temeljne akcionalne funkcije: situacijski oblik, situacijski tip, epizodičnost i čestoću. U Tablici 9 vidljivo je kako temeljne akcionalne funkcije tvore dva grozda pri čemu se s jedne strane isprepliću situacijski tip i situacijski oblik, a s druge strane epizodičnost i čestoća (Lehmann 2009a: 3).

Situacijski tip i situacijski oblik tema su i izvanoslavističkih i slavističkih aspektnih teorija (Lehmann 2009b: 527). Njihova se obilježja i međudnos različito očituju na svim jezičnim razinama polazeći od leksičke, preko morfološke i rečenične pa sve do tekstne razine (Lehmann 2009b: 527). Za razliku od toga, obilježja i međudnos epizodičnosti i čestoće ne očituju se na

¹¹⁸ U hrvatskoj aspektološkoj literaturi samo se u natruhama naslućuje kompozicijska priroda glagolskoga aspekta kada se slikovito govori o njegovim leksičkim nogama, gramatičkoj glavi i semantičkome trbuhu (v. npr. Kravar 1980: 17).

¹¹⁹ Za navedeni glagol u hrvatskome jeziku ne postoji prevedenica, perfektivan je, ateličan i znači neko vrijeme *šetati_i* (nije riječ o glagolu *prošetati_p*).

svim jezičnim razinama, odnosno riječ je o temeljnim akcionalnim funkcijama koje nisu određene na svim jezičnim razinama, nego samo na višim jezičnim razinama.

Tablica 9: Funkcije s univerzalnim značajkama neovisnima o obliku

SITUACIJSKI TIP	SITUACIJSKI OBLIK	EPIZODIČNOST	ČESTOĆA
trajanje	ostvaraj	epizodično	jednokratno
teličnost	tijek	neepizodično	višekratno
terminativnost	stativna situacija		
rezultativnost	difuzna situacija		

U potpoglavljima koja slijede iscrpno će biti objašnjena svaka pojedina temeljna akcionalna funkcija pri čemu će se pozornost skrenuti na njihovo međusobno ispreplitanje iz čega proizlazi međusobno podrazumijevanje određenih odnosa.

5.2.1. Situacijski tip

Temeljna akcionalna funkcija situacijski tip odnosi se na trajanje, teličnost, terminativnost i rezultativnost. Riječ je o funkciji s univerzalnim značajkama jer odražava stvarno stanje stvari, odnosno nešto objektivno što se odnosi na jedan od tri razvojna stupnja neke dinamične akcionalne situacije: unutarnji stupanj, predstupanj i stupanj nakon (Lehmann 2009a: 8f).

Na dinamični, unutarnji razvojni stupanj određene situacije upućuju trajanje i teličnost. Trajanje je jezično relevantna kategorija vremenske kvantitete i ono stoji u uskoj svezi s kronološkim funkcijama (Lehmann i Rauchenecker 1995: 200, 205). Njime se prenosi informacija o tome koliko je situacija trajala i to s pomoću dva pola: punktualno – trajno. Punktualne situacije odvijaju se unutar vremenskoga okvira od tri sekunde, odnosno u okviru psihičkoga sada¹²⁰ (njem. Psychisches Jetzt). Za razliku od njih, sve ostale situacije koje izlaze iz vremenskoga okvira psihičkoga sada, odnosno koje su dulje od tri sekunde, smatraju se trajnima (Lehmann 1993: 276; Lehmann 1999a: 230; Lehmann 2009a: 10).

Teličnost se sa svojim polovima telično i atelično odnosi na mogućnost da se situacija iscrpi, nakon čega je isključeno svako produljenje. Tako se situacije s inherentnom unutarnjom granicom nazivaju teličnima, za razliku od situacija koje nemaju takvu unutarnju granicu i koje su atelične. Potonje pripadaju homogenome situacijskome tipu, što znači da se njihovo

¹²⁰ Spomenuti vremenski okvir doživljavanja situacija oko nas na temelju čitavoga niza empirijskih činjenica opisao je njemački neuropsiholog Ernst Pöppel (v. Pöppel 1985). S obzirom na to da se vremenski okvir psihičkoga sada koristi kako bi se razgraničilo jednofazne od višefaznih situacija, odnosno razlikovalo situacijski oblik ostvaraja i tijeka, neupitno je da formalno-funkcionalna teorija glagolskoga aspekta ima psihološko-kognitivni temelj.

značenje može odnositi na bilo koji dio glagolske situacije, zbog čega se situaciju može proizvoljno skraćivati ili produživati bez utjecaja na njezinu bit, što ne vrijedi za nehomogene, odnosno telične situacije (Lehmann 2009b: 528). To znači da telična situacija ne može biti započeta, završena ni nastavljena, niti može biti pozadina nekoj drugoj radnji (Lehmann 1999a: 226).

Terminativnost je još jedna u nizu temeljnih akcionalnih funkcija situacijskoga tipa. Njezina dva pola terminativno i neterminativno daju nam podatke o postojanju predstadija, odnosno o njegovu izostanku (Lehmann 2009a: 9f).

Glagolske se situacije mogu razlikovati i s obzirom na to postoji li nakon njih uočljiva razlika u stanju stvari ili ne, što se izražava temeljnom akcionalnom funkcijom koja se naziva rezultativnost i ima polove rezultativno – nerezultativno. Polom rezultativno dobivamo informaciju o primjetljivoj promjeni stanja stvari, odnosno o nevidljivome efektu (Lehmann 2009a: 10). Potonje se tiče glagola govornih i mentalnih činova (Lehmann 1999a: 230). U slučaju izostanka spomenutih pojava, riječ je o nerezultativnoj situaciji (Lehmann 2009a: 9f).

5.2.2. Situacijski oblik

Za razliku od situacijskoga tipa kao objektivne funkcije, situacijski oblik, kao i epizodičnost koja će biti objašnjena u sljedećemu razdjelu, subjektivne su funkcije koje imaju kognitivno i komunikativno uvjetovana obilježja (Lehmann 2009a: 8). Situacijski oblik čini temeljnu funkciju morfološke kategorije aspekta (Lehmann 2009b: 528). U prvome redu važno je istaknuti kako počiva na određenoj unutarnjoj strukturi (Lehmann 1999a: 217) i da ga se definira s pomoću pojma faze (Lehmann 2009b: 529).

Parovi suprotnih obilježja kao što su cjelovito – necjelovito, odnosno totalno – netotalno samo su neki kojima su se u ranijim slavističkim radovima imenovala funkcije situacijskoga oblika (Lehmann 2009b: 528). Zašto je tomu tako? U pozadini svega stoji ljudska sposobnost da kratko djelovanje, koje se ostvaruje u okviru jedne doživljajne faze, shvatimo kao nešto cjelovito, i upravo je to ono što nam pomaže razlikovati situacijske oblike, odnosno ostvaraje, tijekove i stativne situacije (Lehmann 2010: 85).

Slijedom prethodno rečenoga ostvaraj je situacija koju konceptualiziramo cjelovito, odnosno jednofazno (Lehmann 1993: 276; Lehmann 1999a: 218; Lehmann 2009a: 8). Dinamika takve situacije ulazi u vremenski okvir psihičkoga sada (Lehmann 1992a: 17; Lehmann 2010: 85). Pojednostavljeno rečeno to znači da se na temelju objektivnih izvanjezičnih čimbenika dijelovi takve situacije mogu spojiti u jednu cjelinu ako je ona

punktualna, tj. ako nije dulja od tri sekunde, odnosno u okviru je psihičkoga sada. Može se dodati kako jednofazno doživljavamo situacije koje uključuju heterogenu promjenu stanja stvari, ali i ilokutivne i mentalne činove, sve one situacije čiji propozicijski sadržaj postoji kao nešto cjelovito (Lehmann 1993: 276). Mentalni činovi, propozicijski, ilokutivni ili perlokutivni govorni činovi kao i drugi socijalni činovi ne mogu se rastaviti na vremenske faze, zbog čega se njihovo ostvarenje poima kao složena apstraktna cjelovitost (Lehmann i Rauchenecker 1995: 206). Prema tome slijedi da će glagolska situacija u njihovu slučaju imati oblik ostvaraja. S obzirom na to da se situacijski oblik i situacijski tip isprepliću i podrazumijevaju, može se dodati kako se teličnima mogu smatrati samo primarni ostvaraji, dakle jednofazni ostvaraji s unutarnjom granicom (Lehmann 2010: 86).

Za razliku od prethodno spomenutih, postoje situacije koje prekoračuju vremenski okvir psihičkoga sada, odnosno okvir doživljavanja od tri sekunde, zbog čega ih se poima kao nešto što se sastoji od više faza, a njihov situacijski oblik nosi ime tijeka (Lehmann 1992a: 17; Lehmann 2010: 86). Drugim riječima, tijek je trajna homogena situacija koja ima početak, središnji dio i kraj (Lehmann 1993: 277). Iz činjenice da je riječ o situaciji koju konceptualiziramo višefazno proizlazi mogućnost izdvajanja njezina početka, središnje faze ili završetka i njihova oblikovanja u posebne situacije (Lehmann 1999a: 218). Izdvoje li se početak ili završetak, ostvaruje se samo jedna faza koja poprima oblik ostvaraja (Lehmann 1999a: 218). Izdvoji li se središnja faza nije jasno koja je to točno u nizu središnjih faza tako da se takva situacija i dalje poima kao tijek (Lehmann 1999a: 218).

Osim ostvaraja i tijeka, postoje glagolske situacije bez senzomotorički doživljajnih granica (Lehmann 1992a: 16). Dakle, ne mogu se pripisati ni jednoj fazi doživljavanja jer ih se ne poima dinamično pa je vremenski okvir psihičkoga sada neprimjenjiv (Lehmann 2010: 86). Riječ je o stativnim situacijama koje sa situacijama tijeka dijele obilježja homogenosti i trajnosti, a razlikuje ih nemogućnost izdvajanja početka i kraja kao odvojenih situacija (Lehmann 1993: 277). Spomenuto jedinstveno obilježje proizlazi iz njihove unutarnje strukture – stativne situacije nemaju faze (Lehmann 1992a: 3; Lehmann 2009a: 8).

I na kraju treba dodati kako ima i situacija zamućenoga oblika koje se u formalno-funkcionalnoj terminologiji naziva difuznima. Takve situacije mogu poprimiti oblik ostvaraja ili tijeka (Lehmann 1999a: 218; Lehmann 2009a: 9), što u prvome redu ovisi o kontekstu, odnosno o dopuni (Lehmann 2009b: 531). Uz pomoć odmjerenih argumenata leksemi *pisati*, *piti*, *pjevati* mogu poprimiti obrise ostvaraja (Lehmann 2009b: 531). S druge strane uz argumente neoređene količine ili množinske imenske fraze difuzna situacija poprima oblik

tijeka (Lehmann 2009b: 531). Međutim, postoje i konteksi u kojima i dalje ostaje zamućen oblik glagolske situacije (Lehmann 2009b: 531).

U uvodnome dijelu o temeljnim akcionalnim funkcijama rečeno je kako se situacijski tip i situacijski oblik međusobno isprepliću i podrazumijevaju. Prema tome, ako je situacija telična, podrazumijeva se da će automatski biti pojmljena kao ostvaraj, kao nešto cjelovito. Za razliku od njih, atelični glagoli imaju situacijski oblik tijeka ili stativne situacije (Lehmann 1999a: 226). Osim polova telično i atelično, postoje i difuzne situacije koje tek u širem kontekstu mogu biti određene kao telične ili atelične (Lehmann 2009a: 9).

5.2.3. Epizodičnost

Kada se govori o epizodičnosti,¹²¹ mora se naglasiti da su epizodične situacije, za razliku od neepizodičnih, dio jednokratnoga jedinstvenoga situacijskoga kompleksa (Lehmann 2009a: 10). Drugim riječima, tim se pojmom označavaju situacije koje su dio neke epizode u smislu vremenski, lokalno i osobno jedinstvenoga događaja (Lehmann 2009b: 533). Prema tome epizodične su situacije istoznačne vremenski određenim situacijama, tj. kada ih govornik i slušatelj mogu pripisati točno određenoj vremenskoj mreži (Lehmann 2009b: 533). Razlika je jedino terminološka jer se epizodično temelji na psihološkim, dok se vremenska određenost temelji na pragmatičkim načelima (Lehmann 2009b: 533). U tome smislu jedino bi neprecizno bilo reći da su takve situacije vremenski lokalizane jer su čak i neepizodične situacije vremenski lokalizirane s pomoću glagolske kategorije vremena (Lehmann 2009b: 533).¹²² Na kraju se još

---

¹²¹ Prvi opširan opis uporabe aspekata s funkcijom koju je kasnije Lehmann nazvao epizodičnošću nalazi se kod Koschmiedera (1929, 1934) koji te opreke naziva s obzirom i bez obzira na vremenski smjer (*Zeitstellenwert*) (usp. Hansen 1996: 13; Lehmann 2010: 78). Nakon njega, epizodičnošću se bavi i Bondarko (1971) koji epizodičnost određuje gotovo identično kao Koschmieder (1929), dok neepizodičnost definira puno šire od svojega prethodnika (usp. Hansen 1996: 17). Od starijih radova o epizodičnosti, centralno mjesto svakako zauzima Bondarkov (1971) rad jer se u njemu određuju središnji čimbenici koji utječu na epizodičnost i jer se upućuje na to koji su aspekti u kojim aspektnim funkcijama epizodični, a koji ne (Hansen 1996: 20). Od kasnijih radova o epizodičnosti svakako treba izdvojiti Hansenov (1996) rad koji epizodičnost istražuje empirijski i time dolazi do još dubljih spoznaja: živi participanti uključeni su u epizodične situacije (Hansen 1996: 170f), imenice koje se odnose na situacije imaju specifičnu referenciju zbog čega obično dolaze s epizodičnim glagolima.

¹²² Bondarko (1971: 6) za epizodičnost koristi upravo termin 'vremennaja lokalizovanost' kojim se pokrivaju dva značenjski suprotna pola „[...] значение конкретности действия, его прикрепленности к определенному отрезку времени (*Когда я открывал дверь, я заметил...*) противопоставлено значению абстрактности, неопределенности положения действия во времени (*Каждый раз когда я открывал дверь, я замечал...*)“. U ruskome jeziku glagoli perfektivnoga aspekta uglavnom se odnose na epizodične situacije (za njihovu neepizodičnu uporabu nužan je dodatan kontekst), dok se glagoli imperfektivnoga aspekta podjednako mogu odnositi i na epizodične i na neepizodične situacije (v. Bondarko 1971: 13f). U hrvatskome jeziku i perfektivni i imperfektivni aspekt rabi se i epizodično i neepizodično.

može dodati kako se epizodičnost povezuje s obilježjem 'situacija koju se može izravno promatrati' (Lehmann 1999a: 219).

5.2.4. Čestoća

Kao što je u uvodnome dijelu o temeljnim akcionalnim funkcijama već rečeno, s epizodičnošću je isprepletena i usko povezana čestoća (Lehmann 1999a: 220). Kao što im i ime govori, jednokratne su situacije ostvarene samo jedanput, za razliku od višekratnih situacija. Jednokratne su situacije u načelu epizodične, dok su višekratne neepizodične (Lehmann 1999a: 220; Lehmann 2009b: 533). Međutim, postoji više podvrsta višekratnosti koje onda mogu imati različitu epizodičnost.

(11) *Marija se svako jutro ustajala_i u 7 sati.*¹²³

(12) *Marija je jučer zaredom kihnula_p pet puta.*

(13) *Dok je Marija kihala_i, Josip joj se smijao_i.*

Primjerice kada je višekratnost dio, tj. sastavnica stativno-iterativne situacije, odnosno navike (Lehmann 2009b: 533) kao u (11). Iterativne su situacije višekratne i nisu epizodične (Lehmann 1999a: 220; Lehmann 2009a: 10f). Za razliku od njih sumarne su situacije višekratne, no istodobno su dio jedne epizode (Lehmann 1999a: 220; Lehmann 2009a: 10f) kao u (12). Osim toga, moguće je da višekratnost bude dio frekventativnoga tijeka (Lehmann 1999a: 220; Lehmann 2009a: 10f; Lehmann 2009b: 533) kao u (13).

5.2.5. Međuodnosi temeljnih akcionalnih funkcija

Na početku razvoja aspektnoga sustava (po)stoje prvotni situacijski pojmovi, odnosno temeljne akcionalne funkcije (Lehmann 2010: 82). Temeljnim kognitivnim čimbenikom u njihovu utemeljenju, a samim time i u razvoju vremensko-aspektnoga sustava, smatra se psihičko sada s vremenskim okvirom doživljavanja u granicama triju sekunda (Lehmann 2010: 83). Prvotni se situacijski pojmovi s pomoću jezičnih oblika kodiraju, pri čemu nastaju funkcionalni

---

¹²³ Ovdje valja napomenuti da iako je u primjeru stativno-iterativne situacije navedenome pod (11) uporabljen imperfektivni glagol, u hrvatskome jeziku, za razliku od ruskoga, mogao bi biti uporabljen i glagol perfektivnoga aspekta (v. Dickey 2000: 70).

grozdovi tvoreni spojem situacijskoga tipa i oblika, odnosno epizodičnosti i čestoće (Lehmann 2010: 82).

Međutim, tijekom daljega razvoja određenim funkcionalnim operacijama početni se spojevi temeljnih akcionalnih funkcija mogu tako promijeniti da se sastavnice grozdova u načelu međusobno slobodno kombiniraju (Lehmann 2010: 82). Upravo zbog toga moguće je da određeni situacijski tip ima različite situacijske oblike, pa tako situacijski tipovi izraženi leksemima *otvoriti_p* i *pričati_p* mogu imati situacijski oblik i ostvaraja i tijeka (Lehmann 2009b: 528). Međutim, u oba je slučaja samo jedan od oblika dio polaznoga, izvornoga stanja stvari, a to je onaj koji ne ovisi o kontekstu (Lehmann 2009b: 528), a u slučaju leksema *otvoriti_p* riječ je o situacijskome obliku ostvaraja, dok *pričati_p* ima situacijski oblik tijeka.

Iz izvornoga stanja stvari proizlazi da telične situacije imaju situacijski oblik ostvaraja, dok atelične imaju situacijski oblik tijeka, stativne situacije ili pak difuzni situacijski oblik (Lehmann 2009b: 528). Da bi se situacijski oblici koji su dio izvornoga stanja promijenili, postoji morfološki uvjet, a to je dodavanje afiksa (Lehmann 2009b: 528).

6. ASPEKT NA LEKSIČKOJ RAZINI

Prema formalno-funkcionalnoj teoriji glagolski je aspekt funkcionalno ustrojena gramatička kategorija čiji temelj čini leksička razina na kojoj je značenje perfektivnoga i imperfektivnoga glagola isto (Lehmann 2009a: 6). Govoriti o glagolskome aspektu na leksičkoj razini, odnosno razini glagolskoga leksema, nemoguće je bez uzimanja u obzir leksičko-akcionalne funkcije (dalje u tekstu kao LAF) koja je iznimno važna za aspekt (Lehmann 2009a: 11). Glagolski je leksem nositelj leksičko-akcionalne funkcije koja je usko povezana s njegovim značenjem.

U dijelu koji slijedi govorit će se o vrstama glagolskih leksema, o njihovoj klasifikaciji s obzirom na leksičko-akcionalnu funkciju, a bit će spomenuti i neki testovi koji se pri tome mogu rabiti.

6.1. Leksička osnova i leksičko-akcionalna funkcija

S obzirom na to da je leksička osnova glagola nositelj leksičkoga značenja, a samim time i leksičko-akcionalne funkcije (Lehmann 2009b: 538), ovdje će joj biti posvećena posebna pozornost. Tablicom 10 oblikovanom na temelju podataka u literaturi (Lehmann 2009a: 11f) donosi se uvid u leksičko-akcionalnu funkciju.

Tablica 10: Leksičko-akcionalna funkcija

OBLIK		TELIČNOST
ostvaraj	↔	teličan
tijek	↔	ateličan
stativan	↔	ateličan
difuzan	↔	teličan/ateličan

Jezgru svake leksičko-akcionalne funkcije čini funkcionalni grozd tvoren od situacijskoga oblika i situacijskoga tipa, odnosno teličnosti. Epizodičnost i čestoća, ostale dvije temeljne akcionalne funkcije nisu relevantne za LAF. Kao što je u dijelu o temeljnim akcionalnim funkcijama već rečeno i kao što se vidi u Tablici 10, situacijski oblik i situacijski tip funkcije su koje se međusobno isprepliću, što znači da teličnost podrazumijeva ostvaraj, a ateličnost tijek ili stativnost (Lehmann 2009a: 11).

Polazne funkcije LAF-a koje su upisane u leksičkoj osnovi mogu se promijeniti na morfološkoj razini, i to afiksacijom ili kontekstom, pri čemu valja istaknuti kako se zapravo jedino mogu promijeniti funkcije oblika, dok teličnost ostaje nepromijenjena (Lehmann 1999a: 226). Prema tome, bez obzira na međusobno podrazumijevanje teličnosti i ostvaraja s jedne

strane te tijeka i ateličnosti s druge strane, na razini višoj od leksema moguće je da tijek bude teličan, odnosno da ostvaraj bude ateličan (Lehmann 2009a: 11f). Međutim, neke funkcije ostaju postojane na svim jezičnim razinama, primjerice stativnost i njoj pripadajuća ateličnost (Lehmann 2009a: 12). Upravo postojanost njezina oblika na svim jezičnim razinama sprječava derivaciju aspektnih partnera kod leksema s ateličnom stativnom funkcijom (Lehmann 1999a: 226), što je povezano s izostankom temeljne akcionalne funkcije poznate pod nazivom fazičnost¹²⁴ (Lehmann 1993: 277; Lehmann 2009a: 8).

Svakako valja imati na umu da glagoli zbog višeznačnosti mogu imati više od jedne leksičko-akcionalne funkcije (Lehmann 1999a: 227). Spomenute tvrdnje mogu se dobro rasvijetliti na primjeru različitih značenja glagola *odgovarati* koja su preuzeta iz Hrvatskoga enciklopedijskoga rječnika (Matasović i Jojić 2002: 854). U Tablici 11 jasno se vidi koje leksičko-akcionalne funkcije oblika i teličnosti pripadaju svakome pojedinome značenju glagola *odgovarati*, odnosno njegovim glagolskim leksemima. O leksičko-akcionalnim funkcijama ovisi i mogućnost ostvarivanja aspektne opreke, odnosno aspektnoga partnera.

Tablica 11: Različite leksičko-akcionalne funkcije glagola *odgovarati*

ZNAČENJE GLAGOLA <i>odgovarati</i>	OBLIK	TELIČNOST	PARTNER
(što) davati odgovor na pitanje	ostvaraj / tijek	teličan	<i>odgovoriti_P</i>
(komu, čemu, za što) biti pogodan, biti dobar za neku namjenu, pristajati dobro uza što, priličiti komu, pristajati komu	stativan	ateličan	-
(koga) odvratiti (2)	ostvaraj / tijek	teličan	<i>odgovoriti_P</i>
snositi odgovornost za što [<i>odgovarati za krađu; odgovarati za umorstvo</i>]	tijek	ateličan	-

Radi što preciznijega opisa nužna su terminološka razgraničenja. Pod glagolskim leksemom podrazumijevaju se leksičke glagolske osnove sa samo jednim značenjem plus varijable za gramatičke afikse uključujući i aspektne afikse (Lehmann 2009a: 12). Terminom varijanta leksema označavaju se kontekstualno uzrokovane funkcionalne razlike jednoga te istoga

¹²⁴ Temeljna akcionalna funkcija fazičnosti dio je temeljne akcionalne funkcije situacijskoga oblika, a odnosi se na unutrašnju strukturu glagolske situacije. Dok se ostvarajem kao temeljnom akcionalnom funkcijom situacijskoga tipa prenosi informacija o jednofazičnosti, odnosno o tome da se glagolska situacija sastoji od jedne faze, tijekom kao temeljnom akcionalnom funkcijom situacijskoga tipa daje se informacija o višefazičnosti. Za razliku od toga, stativnim situacijskim oblikom prenosi se informacija o tome da se glagolska situacija ne sastoji od faza. Situacijski oblik, odnosno fazičnost, temeljna je akcionalna funkcija koja je iznimno važna na razini aspektnih rečeničnih funkcija što će kasnije biti iscrpno objašnjeno.

značenja (Lehmann 1999a: 227), primjerice *odgovarati* u progresivnome kontekstu može imati funkciju tijeka.

6.2. Vrste leksema

Glavni je kriterij na temelju kojega se klasificiraju glagolski leksemi leksičko-akcionalna funkcija (Lehmann 2009a: 12), što se jasno zrcali i u njihovim imenima. Naime, vrste su leksema imenovane prema temeljnoj akcionalnoj funkciji situacijskoga oblika, pa tako imamo lekseme ostvaraja, lekseme tijeka, stativne lekseme i difuzne lekseme (Lehmann 1999a: 228; Lehmann 2009a: 12f).¹²⁵

Osim toga, lekseme ostvaraja i tijeka te difuzne lekseme može se dodatno podijeliti u podvrste ovisno o tome postoji li nakon glagolske situacije uočljiva promjena stanja ili je samo riječ o određenome efektu (Lehmann 1999a: 230ff). Glagolski leksemi koji uključuju promjenu stanja stvari (transformativni, mutativni, transformativno-mutativni) stoje u prvome redu, dok se leksemi koji podrazumijevaju određeni efekt (konkluzivni, dekurzivni, konkluzivno-dekurzivni) nalaze u drugome redu u Tablici 12. Isto tako stativni su leksemi podijeljeni u dvije grupe s obzirom na to dopuštaju li izricanje ulaska u stanje (relativni) ili ne (apsolutni). Svi će tipovi i podtipovi biti detaljno objašnjeni u sljedećim razdjelima.

Tablica 12 donosi sustavan pregled tipova leksema i njihovih podtipova, a nastala je prilagodbom i doradom postojećih tablica (Lehmann 2009a: 18f) te sažimanjem podataka iz literature (Lehmann 1999a: 231).

Tablica 12: Pregled (pod)vrsta leksema

LEKSEMI OSTVARAJA	LEKSEMI TIJEKA	DIFUZNI LEKSEMI	STATIVNI LEKSEMI
TRANSFORMATIVNI <i>zavrtiti</i> _P <i>sjesti</i> _P	MUTATIVNI <i>bodati</i> _i <i>šetati</i> _i	TRANSFORMATIVNO-MUTATIVNI <i>crniti</i> _i	APSOLUTNI <i>značiti</i> _i <i>odgovarati</i> _{Zi}
KONKLUZIVNI <i>narediti</i> _P <i>odgovoriti</i> _P <i>zaboraviti</i> _P <i>zabvaliti</i> _P	DEKURZIVNI <i>plakati</i> _i <i>sjediti</i> _i <i>spavati</i> _i	KONKLUZIVNO-DEKURZIVNI <i>čitati</i> _i <i>pjevati</i> _i <i>plesati</i> _i <i>mahati</i> _i	RELATIVNI <i>znati</i> _i <i>voljeti</i> _i

¹²⁵ Z. Vendler (1957) autor je najpoznatije i najrabljenije podjele leksema prema akcionalnim obilježjima. Prema njegovoj podjeli razlikuju se sljedeći akcionalni razredi: postignuća, ostvarivanja, aktivnosti i stanja. U ovome potpoglavlju o vrstama leksema pri predstavljanju Lehmannove podjele donijet će se informacije o tome kojemu bi to akcionalnome razredu prema Vendlerovoj podjeli približno odgovaralo.

6.2.1. Leksemi ostvaraja

Značenje leksema ostvaraja odnosi se na jednu jedinu cjelovitu fazu glagolske situacije, njihova je leksičko-akcionalna funkcija oblika ostvaraj, riječ je o teličnim leksemima usporedivima s Vendlerovim (1957) postignućima i ostvarivanjima¹²⁶ (Lehmann 1999a: 228).

Kao što je već rečeno, transformativni leksemi ostvaraja telični su, a njihovo se značenje odnosi na mimetičke glagolske situacije koje rezultiraju uočljivom promjenom stanja stvari, riječ je, dakle, o nečemu što može biti primijećeno putem tjelesnih osjetila (Lehmann 1998: 297). U njihovo leksičko značenje upisana je potencijalna značenjska sastavnica trajanja, pa ih je moguće reinterpretirati kao višefazne situacije (Lehmann 1998: 298).

Za razliku od njih, teličnim konkluzivnim leksemima ostvaraja izražavaju se glagolske situacije bez uočljive promjene stanja stvari, a osim toga, u leksičkome temelju nedostaje im značenjska sastavnica trajanja (Lehmann 1998: 298). Dalje ih se može podijeliti na glagole činova, npr. govornih ili mentalnih činova i na tzv. grube glagole (Lehmann 1998: 298ff).

Leksičko se značenje glagola govornih činova sastoji od jedne simboličke (apstraktne) i od jedne psihičke (konkretne) sastavnice, a kao primjer može poslužiti glagol govornoga čina *obećati_p*, čija se apstraktna sastavnica odnosi na ilokutivni čin, dok se konkretna sastavnica odnosi na fonetsku ili grafičku realizaciju toga čina, a upravo zahvaljujući potonjoj, takvi leksemi mogu poprimiti obilježja višefazne situacije (Lehmann 1998: 298). U slučaju glagola mentalnih činova progresivnost se postiže sastavnicom 'približavanje unutarnjoj granici' ili s pomoću agentivne sastavnice (Lehmann 1998: 299).

Takozvani grubi glagoli,¹²⁷ kao što su primjerice *emigrirati_i* i *preseliti_p se*, telični su leksemi kojima se izriču situacije koje je nemoguće izravno promatrati zbog čega se čak ni njihove imperfektivne aspektne partnere ne može uporabiti u progresivnoj funkciji (Lehmann 1998: 299).

---

¹²⁶ Hrvatski termini postignuće (engl. achievement) i ostvarivanje (engl. accomplishment) preuzeti su prema Novak Milić (2010: 136).

¹²⁷ D. Marszk (1996) u okviru formalno-funkcionalne teorije na temelju ruskoga jezika upozorava na problem granularnosti glagola i skreće pozornost na razliku između sitno zrnastih (*ustati_p*, *brijati_i se*, *strugati_i*), sitno srednje zrnastih (*pakirati_{i/p}*), srednje zrnastih (*pečiti*) i grubih (npr. *preseliti_p se*, *pomagati_i*, *emigrirati_{i/p}*, *odgajati_i*) glagola. Ističe kako granularnost nije obilježje samo ruskoga jezika, nego je riječ o leksičkoj kategoriji koja je svojstvena i drugim jezicima. Dodaje kako pojedine tekstne vrste moraju biti pisane određenim tipom glagola; dok u scenarijima dominiraju sitno zrnasti glagoli, u životopisima prevladavaju grubi glagoli.

6.2.2. Leksemi tijekom

Značenje leksema tijekom odnosi se na bilo koju fazu glagolske situacije, njihova je leksičko-akcionalna funkcija oblika tijekom, atelični su i usporedivi s Vendlerovim (1957) glagolima radnje (Lehmann 1999a: 228).

Dekurzivni leksemi s jedne strane mogu označavati glagolske situacije s uočljivom promjenom unutarnje dinamike kao što je *šetati*, dok se s druge strane mogu odnositi i na situacije bez unutarnje dinamike kao npr. *spavati* (Lehmann 1999a: 230), no u oba slučaja riječ je o leksemima koji sadrže semantičku sastavnicu fazičnosti (Lehmann 1998: 295). Upravo je ta semantička sastavnica razlog zašto se lekseme kao što su *spavati* i *sjediti* u formalno-funkcionalnoj teoriji svrstava u lekseme tijekom, a ne u stativne lekseme.¹²⁸

6.2.3. Difuzni leksemi

Značenje difuznih leksema može se odnositi na jednu jedinu cjelovitu fazu glagolske situacije ili na bilo koju fazu glagolske situacije te su u prvo spomenutom slučaju telični, dok su u drugome slučaju atelični. Hoće li biti ostvareno jedno ili drugo u prvome redu ovisi o kontekstu. Sažeto rečeno, kod te vrste leksema leksičko-akcionalna difuzna funkcija oblika može s pomoću odgovarajućih aktanata biti ostvarena kao funkcija ostvaraja ili tijekom (Lehmann 1999a: 228). Iz toga proizlazi da takvi leksemi mogu poprimiti teličnu ili ateličnu funkciju (Lehmann 1998: 297). Nadalje, važno je spomenuti da ta vrsta leksema ne postoji u Vendlerovoj (1957) klasifikaciji (Lehmann 1999a: 228) i da je to svojevrsna inovacija formalno-funkcionalne teorije¹²⁹.

---

¹²⁸ Za razliku od toga, u hrvatskoj se gramatikografiji spomenute glagole svrstava u glagole stanja. Jedan od razloga zašto se u ovome radu kada se u okviru formalno-funkcionalne teorije govori o vrstama leksema rabi termin stativni leksemi jest upravo činjenica da ih se želi razgraničiti od onoga što se u hrvatskoj gramatikografiji podrazumijeva pod nazivom glagoli stanja.

¹²⁹ Janda (2011: 14) za obilježje teličnosti koristi termin "Completeness" te ističe kako glagoli poput *čitati* i *pisati* mogu biti i "Completable" i "Non-Completable"; riječ je o leksemima koji bi u Lehmannovoj klasifikaciji bili određeni kao difuzni. Ističe kako "Completeness" nije identično ni obilježju "totality" ni obilježju "boundedness" jer se ta obilježja najčešće poistovjećuju s nekim od aspekata pa je tako npr. perfektivni aspekt +bounded dok je imperfektivni -bounded (Janda 2011: 15). Iz njezina objašnjenja čini se da ona i Lehmann različitim terminima ipak nazivaju isto obilježje, dodatni je problem što se obilježje teličnosti i/ili "boundedness" u aspektologiji različito shvaća od autora do autora. Janda (2011: 15) ističe kako oba aspekta mogu biti i "Completable" i "Non-Completable" (Janda 2011: 15). Tvrdi kako se "Completeness" ne može svesti na +/-, nego je prije skalarni fenomen (Janda 2011: 15). "Completeness" se sastoji od mnogo čimbenika pri čemu su neki od njih rezultat s promjenom stanja, heterogena struktura s početkom, sredinom i krajem (Janda 2011: 15). Slično razmišlja i Filip (1994: 240) "The existence of such verbs [kao što su npr. *prosjeđiti*_p, *proležati*_p itd., napomena Z.K.] shows that a perfective operator can be applied to atelic/cumulative verbal predicates and that we need to integrate into our verbal system a class of perfective atelic verbs. This requires that we distinguish between the "bounded" temporal profile associated with the semantics of perfective aspect, on the one hand,

Transformativno-mutativni difuzni leksemi kao što je primjerice *crniti* uključuju postupnu promjenu stanja stvari, no ni ona ni faze njezina razvoja nisu inherentno uočljive. Za razliku od njih konkluzivno-dekurzivni leksemi ne pružaju nikakve dokaze promjene stanja stvari, a može ih se podijeliti na durativne (*igrati*) i frekventativne (*mahati*) (Lehmann 1998: 297). Ovdje valja napomenuti kako su u starijim podjelama (Lehmann 1999a: 231) difuzni leksemi bili podijeljeni u tri grupe jer su frekventativni imperfektivni glagoli (npr. *mahati*) bili izdvojeni u posebnu grupu, dok su u novijim podjelama (Lehmann 2009a: 228) uključeni u grupu konkluzivno-dekurzivnih.

6.2.4. Stativni leksemi

Značenje stativnih leksema odnosi se na glagolsku situaciju bez faza, a njihova leksičko-akcionalna funkcija oblika nije ni ostvaraj ni tijek, nego stativna situacija. Riječ je o ateličnim leksemima kojima u Vendlerovoj (1957) klasifikaciji odgovaraju glagoli stanja (Lehmann 1999a: 228).

Stativni su leksemi atelični i njihovo značenje ne sadrži akcionalnu funkciju fazičnosti, što ih razlikuje od ateličnih leksema tijeka (Lehmann 1998: 295). Čine poseban slučaj jer se također mogu podijeliti u dvije grupe, i to ovisno o tome može li u određenim rečeničnim kontekstima doći do funkcionalne jednakovrijednosti između perfektivne izvedenice i imperfektivnoga stativnoga glagola. To znači da u praksi relativni stativni leksemi mogu imati sintaktičke aspektne partnere, što pak ne vrijedi za apsolutne stativne lekseme (Lehmann 2009a: 18).

6.3. Konteksti za utvrđivanje vrste leksema

Izgleda da i osnova od koje su izvedeni glagoli utječe na vrstu glagolskoga leksema. Prema podacima iz ruskoga jezika čini se da glagoli tvoreni od pridjeva vrlo često pripadaju difuznim, dok glagoli tvoreni od imenica obično ulaze u grupu leksema ostvaraja (Lehmann 2009a: 14).

U dijelu koji slijedi u kratkim će se crtama prikazati najčešći konteksti, odnosno testovi, s pomoću kojih je moguće provjeriti o kojoj je vrsti leksema riječ.

---

and the entailment of a definite change of state inherent in the lexical semantics of “telic/quantized” verbal expressions, on the other hand.” Breu (1980: 114) pak tvrdi da su perfektivni glagoli uvijek telični.

6.3.1. Konteksti za utvrđivanje leksema ostvaraja

Telične lekseme ostvaraja može se lako prepoznati u historijskome prezentu, njima se, naime, označava epizodičnost određenoga događaja u nizu događaja (Lehmann 2009b: 539). Da se teličnim leksemima ostvaraja označavaju epizodični nizovi događaja, potvrđuju i leksemi *vratiti_i se*, *sjesti_i* i *početi_p* u rečenici donesenoj u (14).

(14) *Jučer se vratim_p kući, sjednem_p za komp, počnem_p pisati_i post (...)*¹³⁰ hrWaC

Nadalje, lekseme ostvaraja može se provjeriti s pomoću konteksta u kojemu se nalazi prilog *vdru_g 'odjednom'*, a i njemu slični prilozi kojima se izražava neočekivanost i iznenadnost glagolske situacije koja je upravo nastupila (Lehmann 2001a: 89).

(15) *Odjednom je pao_p na zemlju (...)* hrWaC

Osim toga, samo se telične glagolske situacije izražene glagolskim leksemima ostvaraja mogu rabiti zajedno s uključujućim priložnim vremenskim oznakama kao što je izraz *za x vremena* (Lehmann 1999a: 225f; Lehmann 2009a: 9).

(16) *Prodali_p su ljubav za jedan dan.* hrWaC

I na kraju može se spomenuti obrazac *glagol_k, ali ne i glagol_p* prema čijoj se gramatičkoj ovjerenosti može provjeriti je li glagolski leksemi teličan ili ne, odnosno mogu se utvrditi glagolski leksemi ostvaraja i tijeka (Lehmann 2009b: 529). Ta je tvrdnja oprimjerena rečenicom donesenom u (17). Glagolski leksem *čitati_i* teličan je, a njegova leksičko-akcionalna funkcija oblika jest tijek. Glagolski leksem *pročitati_p* od njega se razlikuje jedino po aspektu i leksičko-akcionalnoj funkciji oblika koja je u ovome slučaju ostvaraj.

(17) *Marko je čitao_i roman Zastave, ali ga nije pročitao_p.*

---

¹³⁰ U hrvatskome jeziku, za razliku od ruskoga, u historijskome se prezentu mogu rabiti i perfektivni i imperfektivni glagoli (v. Dickey 2000: 126-154).

6.3.2. Konteksti za utvrđivanje leksema tijeka

Lekseme tijeka može se prepoznati po njihovoj spojivosti s faznim glagolima, što je posljedica njihove temeljne akcionalne funkcije fazičnosti (Lehmann 2009b: 529). Naime, takozvani fazni glagoli zahtijevaju dopunu leksemima kod kojih se može izdvojiti središnja faza glagolske situacije i upravo je to razlog zašto su leksemi ostvaraja i stativni leksemi automatski negramatične dopune – kod njih se ne može istaknuti, odnosno izdvojiti središnja faza jer je nemaju¹³¹ (Lehmann 2009b: 529).

6.3.3. Konteksti za utvrđivanje stativnih leksema

Stativni leksemi lako se daju utvrditi s pomoću temeljnih akcionalnih funkcija, primjerice iz činjenice da su fazičnost i čestoća povezane proizlazi da postojanje faza podrazumijeva brojivost zbog čega glagolski leksemi koji imaju leksičko-akcionalnu funkciju oblika 'stativna situacija' nisu spojivi s izrazima čestoće (Lehmann 2009b: 529). Prema tome u slučaju stativnih situacija u svakome slučaju izostaje i kvantifikacija (Lehmann 2009b: 533). A s tim je povezana i negramatičnost uporabe stativnih leksema u iterativnoj funkciji koja uključuje temeljnu akcionalnu funkciju višekratno (Lehmann 2001a: 89). Negramatičnost stativnoga leksema *voljeti* s izrazima čestoće u sumarnoj i iterativnoj funkciji prikazana je rečenicama donesenima u (19) i (20).

(19) **Marko je volio, Anu tri puta.*

(20) **Marko ju je često volio.*

Nadalje, s obzirom na to da su s jedne strane povezane fazičnost i čestoća te da se s druge strane čestoća i epizodičnost međusobno podrazumijevaju, proizlazi da stativne situacije kao nefazične situacije ne mogu biti dijelom neke epizode, odnosno jedinstvenoga kompleksa dinamičnih događaja, neovisno o tome je li riječ o govornoj situaciji ili kompleksu pripovijedanih događaja (Lehmann 2010: 86). Dakle, stativni leksemi vremenski su nespojivi s

---

¹³¹ Ima, međutim, primjera koji kao ovaj u (18) upućuju na to da je moguća kombinacija stativnih leksema s faznim glagolom *početi*_P, no u prvome redu riječ je vrlo vjerojatno o resemantizaciji i leksičkome značenju 'označavati'.

(18) *S vremenom su glagol brijati i imenice brija, brijač, brijanje i dr. silno povećali značenjsko područje, tako da su počeli pokrivati sve i svašta, pa je brijati npr. počelo_P značiti i misliti, zaružiti_P, voljeti, zabludjeti_P, griješiti, razgovarati i još mnogo drugog ...* hrWaC

određenom, odnosno epizodičnom situacijom, što znači da ih se ne može uporabiti uz vremenske veznike *kada* i *dok*¹³² (Lehmann 2009b: 539).

---

¹³² Valja imati na umu da se u Hrvatskome mrežnome korpusu mogu naći protuprimjeri u kojima su stativni leksemi uporabljeni u određenoj, odnosno epizodičnoj situaciji, vidi (21). Formalno-funkcionalna teorija tek bi trebala ponuditi objašnjenje zašto su takvi primjeri ipak u određenim situacijama mogući. Za razliku od toga, primjer naveden pod (22) ne odnosi se na epizodičnu situaciju unatoč tome što se u njemu nalazi vremenski veznik *kad*. Prema smislu cijele rečenice čini se kako je ipak riječ o iterativnoj neepizodičnoj situaciji.

(21) *Širila, je radost, dok je voljela, druge.* hrWaC

(22) *Kad je volio, ludovao, je, kada je ostavljao, činio, je to bez, milosti, kada je glumio, ništa drugo nije postojalo, (...)* hrWaC

7. ASPEKT NA MORFOLOŠKOJ RAZINI

Na morfološkoj razini za suprotne aspektne jedinice rabe se nazivi perfektivni i imperfektivni glagoli (Lehmann 2009b: 539). Perfektivni aspekt čine svi perfektivni glagoli (Lehmann 2009a: 19), dakle i oni koji predstavljaju prototip perfektivnoga aspekta, odnosno alfa-glagoli, kao i oni koji prema svojim obilježjima pripadaju rubu perfektivnosti, tj. beta-glagoli (Lehmann 1993: 286). Perfektivni alfa-glagoli telični su glagoli koji imaju situacijski oblik ostvaraja i nisu dobiveni derivacijom, npr. *zatvoriti_p*, *sjesti_p*, *obećati_p*. Perfektivni beta-glagoli dobiveni su derivacijom od imperfektivnih glagola, imaju situacijski oblik ostvaraja i atelični su, npr. *prošetati_p*, *odspavati_p*, *zaplesati_p* (Lehmann 2009a: 30f). Sve ih odlikuje morfološka funkcija epizodičnoga ostvaraja (Lehmann 1993: 273; Lehmann 2009a: 19). Imperfektivni aspekt čine svi imperfektivni glagoli, a i u ovome slučaju ovisno o tome pripadaju li središtu ili rubu imperfektivnosti, mogu se razlikovati alfa-glagoli i beta-glagoli (Lehmann 1993: 286; Lehmann 2009a: 19). Imperfektivni alfa-glagoli atelični su glagoli koji imaju situacijski oblik tijeka i nisu dobiveni derivacijom, npr. *šetati_i*, *spavati_i*, *plesati_i*. Imperfektivni beta-glagoli dobiveni su derivacijom od perfektivnih glagola, imaju situacijski oblik ostvaraja ili tijeka i telični su, npr. *zatvarati_i*, *sjedati_i*, *obećavati_i*. (Lehmann 2009a: 30f). Valja dodati kako su imperfektivni glagoli prema morfološkoj funkciji heterogenija grupa jer mogu imati morfološku funkciju tijeka, stativnosti ili difuznosti te ostvaraja (Lehmann 2009a: 19).

Skrene li se pozornost na morfeme, vrlo se brzo može uočiti kako je aspekt morfološki najheterogenija gramatička kategorija jer imperfektivni glagoli s jedne strane mogu imati prefikse (*izgledati_i*), prefikse i sufikse (*prepisivati_i*), samo sufikse (*davati_i*), odnosno mogu biti bez njih (*pisati_i*), a isto naravno vrijedi i za perfektivne glagole (Lehmann 1981: 75). Morfološka obilježja glagola mogu se dovesti u vezu s morfološkom funkcijom glagolskoga aspekta pa se tako u formalno-funkcionalnoj teoriji tvrdi kako perfektivni leksemi prvotnih ostvaraja u načelu nemaju aspektni afiks, primjerice *otvoriti_p*, dok perfektivni leksemi drugotnih ostvaraja¹³³ u pravilu imaju gramatički prefiks, npr. *pročitati_p* (Lehmann 2009a: 19). Imperfektivni glagoli koji imaju morfološku funkciju tijeka (*trčati_i*), stativnosti (*znati_i*) i difuznosti (*čitati_i*) u pravilu nemaju

---

¹³³ Jedan je od nedostataka formalno-funkcionalne teorije svakako to što se vrste leksema nazivaju prema akcionalnome obilježju koje se s pomoću afiksacije može promijeniti, točnije govoreći prema situacijskome obliku. Pod prvotnim ostvarajima podrazumijevaju se telični leksemi koji imaju akcionalni oblik ostvaraja, dok se pod drugotnim ostvarajima podrazumijevaju leksemi koji su tek gramatičkom afiksacijom odnosno prefiksacijom poprimili situacijski oblik ostvaraja. Potonji mogu biti ili telični ili atelični.

aspektni afiks,¹³⁴ dok imperfektivni leksemi ostvaraja (*davati*), koji su imperfektivni aspektni partneri perfektivnih leksema ostvaraja (*dati_p*), u pravilu imaju gramatički sufiks (Lehmann 2009a: 19).¹³⁵

U ovome poglavlju doktorske disertacije prvo će se iscrpno prikazati morfološke funkcije aspekata, potom će biti riječi o gramatičkoj derivaciji, odnosno o procesu izvođenja glagola suprotnoga aspekta, pri čemu će se objasniti što se tijekom toga procesa događa s leksičko-akcionalnom funkcijom. Nakon toga bit će riječi o aspektnim partnerima, odnosno o glagolskim leksemima koji zadovoljavaju uvjete identičnoga leksičkoga značenja dok se razlikuju jedino u leksičko-akcionalnim i aspektnim funkcijama.

7.1. Morfološke funkcije aspekata

U formalno-funkcionalnoj teoriji smatra se kako je moguće govoriti o zajedničkome morfološkom funkcionalnome potencijalu glagolskoga aspekta u slavenskim jezicima unatoč razlikama u uporabi u pojedinim slavenskim jezicima i unatoč aspektnoj konkurentnosti, tj. situacijama u kojima su dopuštena oba aspekta (Lehmann 2009b: 542). Morfološke funkcije aspekata čine značenja perfektivnih i imperfektivnih glagola koja su neovisna o kontekstu (Lehmann 2009b: 541).

Morfološkom se funkcijom perfektivnoga aspekta u svim slavenskim jezicima prema formalno-funkcionalnoj teoriji smatra ostvaraj, dok u jezicima koji prema teoriji aspektnih parametara (Dickey 2000) pripadaju istočnoj izoglosi postoji dodatna funkcija perfektivnoga aspekta epizodično (Lehmann 2009b: 542). Jedino se u slučaju pasiva ne može reći da je funkcija perfektivnoga aspekta ostvaraj jer u tome slučaju perfektivni glagoli imaju stativnu funkciju (Lehmann 2009b: 542), kao u sljedećemu primjeru:

(23) *Vrata su bila otvorena.*

---

¹³⁴ Na vezu između ateličnosti i morfološkoga oblika neizvedenoga glagola i Breu (1980: 93) skreće pozornost napominjući kako su neizvedeni imperfektivni glagoli u ruskome jeziku najčešće atelični.

¹³⁵ Iako se koristi Vendlerovom klasifikacijom, J. Polančec (2015a) za hrvatski jezik provodi empirijsko istraživanje na slučajnome uzorku od 500 pojava iz Hrvatskoga nacionalnoga korpusa i dolazi do vrlo sličnih opažanja: glagoli stanja i radnje (usporedivi s Lehmannovim leksemima tječka i stativnim leksemima) ponajprije se javljaju u imperfektivnome aspektu, glagoli ostvarivanja javljaju se u oba aspekta (usporedivi s Lehmannovim difuznim leksemima), dok glagoli postignuća dolaze ponajprije u perfektivnome aspektu (usporedivi s Lehmannovim leksemima ostvaraja).

Za imperfektivni aspekt ne može se reći da ima morfološko opće značenje, nego je njegova morfološka funkcija identična leksičko-akcionalnoj funkciji određenoga imperfektivnoga glagola, pa prema tome u konkretnome slučaju može biti riječ o funkciji tijeka, ostvaraja, difuznoj ili stativnoj funkciji (Lehmann 2009b: 542f).

Na temelju rečenoga očito je kako će se grupa perfektivnih glagola kada su u pitanju njihova distribucija i funkcije u rečenici i tekstu drukčije ponašati od grupe imperfektivnih glagola (Lehmann 2009b: 542).

7.2. Gramatička derivacija – izvođenje aspektnih partnera

Glagolske se osnove u grubo mogu podijeliti u dvije grupe. U prvu grupu ulaze osnove bez aspektnoga afiksa, riječ je, dakle, o formalno neoznačenim glagolskim osnovama, odnosno o neizvedenim glagolima. U drugu grupu ulaze osnove s aspektnim afiksima, odnosno formalno označene glagolske osnove (Lehmann 1999a: 223). Potonje nastaju s pomoću aspektnih afikasa i u pravilu nose funkcionalne opozicije neoznačenih, odnosno neizvedenih osnova (Lehmann 1999a: 223). Upravo ta činjenica da formalna aspektna opozicija počiva na gramatičkoj derivaciji smatra se posebnošću slavenskoga aspekta, ne samo u formalno-funkcionalnoj teoriji, nego i kod drugih autora (Dahl 1985, 2000; Bybee et al. 1994).

Zadatak je, dakle, gramatičke derivacije omogućiti izricanje suprotnih aspektnih funkcija za svako leksičko značenje nekoga glagola, a njezina gramatičnost proizlazi upravo iz činjenice da se njome u načelu obuhvaćaju svi glagoli (Lehmann 2009b: 540). Nadalje, valja istaknuti kako u slučaju gramatičke derivacije leksičko značenje ostaje isto, a mijenjaju se temeljne akcionalne funkcije oblika, epizodičnosti, čestoće i fazičnosti (Lehmann 1999a: 223f). Iza tih promjena stoje funkcionalne operacije: situacijski se oblik mijenja s pomoću rekatégorizacije, profiliranja i konturiranja, a epizodičnost se mijenja putem modifikacije (Lehmann 2009b: 540). Iz toga proizlazi da gramatička derivacija omogućuje izvođenje nove konfiguracije iz zadane, odnosno već postojeće leksičko-akcionalne konfiguracije, primjerice da se telična glagolska značenja (npr. *z̑atvoriti_p*) osim u njihovu standardnomu obliku ostvaraja (bez faza), može rabiti i u obliku tijeka, odnosno s fazama (*z̑atvarati_i*), čime se omogućuje uporaba spomenutoga leksema u progresivnoj funkciji (Lehmann 1999a: 227; Lehmann 2009b: 530).

Za razliku od gramatičke derivacije tijekom koje se samo mijenjaju situacijski oblik, čestoća, fazičnost i epizodičnost, dok leksičko značenje ostaje isto, u slučaju leksičke derivacije mijenja se i značenje glagola, a izvedenica obično ima vlastiti aspektni korelat (Lehmann 1999a: 224), npr. *prepisati_p*, *proigrati_p*, *preraditi_p* ...

Podvrsta gramatičke derivacije ovisi o vrsti leksema (Lehmann 2009b: 540). Ako je riječ o leksemima primarnih ostvaraja aspektna će se derivacija imperfektivnih partnera provoditi putem sufiksacije (Lehmann 1999a: 224; Lehmann 2009b: 540). U slučaju hrvatskoga jezika, kao što je u poglavlju Aspektna tvorba istaknuto, plodni su sufiksi *-iva-/-jiva-* i *-ava-/-java-*.

Aspektni se partneri leksema tijekom izvode afiksima kojima se izražava jednofazičnost, tj. ističu se početna, završna ili srednja faza (Lehmann 2009b: 540). Iz rečenoga proizlazi kako su i ingresivni glagoli tvoreni prefiksacijom kao što su *zaigrati_p* i *odigrati_p* aspektni partneri jednoga od leksema glagola *igrati*. Osim prefiksacijom, perfektivni aspektni partneri leksema tijekom izvode se i sufiksacijom, točnije govoreći s pomoću *-nu-* (Lehmann 1999a: 224; Lehmann 2009b: 540). I na kraju treba spomenuti da postoje i supletivni aspektni partneri (Lehmann 1999a: 224).

7.3. Promjene LAF-a tijekom gramatičke derivacije

Kao što je već rečeno, na morfološkoj razini aspekta gramatičkom sufiksacijom, odnosno prefiksacijom,¹³⁶ nastaju glagolski partneri suprotnoga aspekta (Lehmann 2009a: 6). U Tablici 13 oblikovanoj prema tablicama (v. Lehmann 1981: 89; Lehmann 1999a: 229) i podacima u literaturi (v. Lehmann 2009a: 24-29) na hrvatskim primjerima prikazano je kako se leksičko-akcionalna funkcija mijenja tijekom izvođenja glagola suprotnoga aspekta.

Znakovi + i – upućuju na prisutnost, odnosno odsutnost teličnosti (situacijski tip), dok se kraticama O (ostvaraj), T (tijek), D (difuzni) i S (stativni) upućuje na situacijski oblik.

---

¹³⁶ Breu (1980: 200f, 204f) iznosi mišljenje slično Lehmannovu. Značenje perfektivnih derivata može biti identično značenju imperfektivnih osnovnih glagola. Breu (1980: 201) međutim ističe kako to ne znači da je značenje prefiksa prazno, nego samo znači da prefiks služi izricanju upravo one granice koja je ionako sadržana u korijenu osnovnoga glagola.

Tablica 13: Gramatičke promjene LAF-a¹³⁷

LEKSEM	NEIZVEDENI GLAGOL	TELIČNOST	OBLIK	DERIVAT	OBLIK	TELIČNOST
OSTVARAJ	<i>ẓatvoriti_P</i>	+	O	<i>ẓatvarati_i</i>	O / T	+
	<i>ṣjesti_P</i>	+	O	<i>ṣjedati_i</i>	O / T	+
	<i>odgovoriti_P</i>	+	O	<i>odgovarati_i</i>	O / T	+
	<i>ẓahvaliti_P</i>	+	O	<i>ẓahvaljivati_i</i>	O / T	+
	<i>ẓaboraviti_P</i>	+	O	<i>ẓaboravljati_i</i>	O / T	+
TIJEK	<i>plakati_i</i>	–	T	<i>ẓaplakati_P</i>	O	–
	<i>šetati_i</i>	–	T	<i>prošetati_P</i>	O	–
DIFUZNI	<i>čitati_i</i>	–/+	D	<i>pročitati_P</i>	O	+
	<i>pjevati_i</i>	–/+	D	<i>ẓapjevati_P</i>	O	–
				<i>otpjevati_P</i>	O	–
	<i>plesati_i</i>	–/+	D	<i>ẓaplesati_P</i>	O	–
				<i>otplesati_P</i>	O	–
	<i>mahati_i</i>	–/+	D	<i>mahnuti_P</i>	O	+
	<i>kapati_i</i>	–/+	D	<i>kapnuti_P</i>	O	+
STATIVNI	<i>ẓnačiti_i</i>	–	S	–		
	<i>ẓnati_i</i>	–	S	<i>doẓnati_P</i>	O	–
	<i>voljeti_i</i>	–	S	<i>ẓavoljeti_P</i>	O	–

Perfektivni leksemi ostvaraja mogu biti telični (prvotni ostvaraji) ili atelični (drugotni ostvaraji)¹³⁸ (Lehmann 1981: 90). Perfektivni telični leksemi prvotnih ostvaraja tvore svoje aspektne partnere sufiksacijom pri čemu se leksičko-akcionalne funkcije situacijskoga oblika i situacijskoga tipa, odnosno teličnosti, zadržavaju pa je izvedenica i dalje telični ostvaraj (Lehmann 2009a: 25). Upravo se u tome zrcali zajednička leksička funkcija, promijenilo se akcionalno fokusiranje situacije pa ju se sada poima kao neepizodični ostvaraj (Lehmann 1993: 272f). Međutim, moguća je i kontekstualna promjena leksičko-akcionalne funkcije oblika, ostvaraj se, naime, u progresivnome kontekstu može promijeniti u epizodičan tijek (Lehmann 1993: 273; Lehmann 2009a: 6, 25). U potonjemu slučaju procesom sufiksacije teličnih perfektivnih glagola sastavnice 'epizodično' i 's unutarinom granicom' ostaju sačuvane, no oblik ostvaraja zamjenjuje se oblikom tijeka, što znači da izvedenica glagolsku situaciju predočava kao višefaznu (Lehmann 2010: 89), što je oprimjereno u (24).

¹³⁷ Podatci o epizodičnosti ne daju se na razini glagola, odnosno leksema, jer ovise o kontekstu, Bondarko (1971: 14) za ruski jezik napominje kako perfektivni glagoli u načelu dolaze u epizodičnim situacijama (+(-)E), iako su mogući i u neepizodičnim situacijama, dok se imperfektivni glagoli podjednako rabe i u epizodičnim i neepizodičnim situacijama (+-E).

¹³⁸ Pod prvotnim ostvarajima podrazumijevaju se aspektno formalno neoznačeni leksemi, odnosno neizvedeni glagoli, koji se u Tablici 13 nalaze u drugome stupcu, dok se nazivom drugotni ostvaraji označavaju aspektni derivati čiji je situacijski oblik ostvaraja postignut aspektnom afiksacijom (u Tablici 13 nalaze se u petome stupcu).

(24) *Pogledaj_p! Marko zatvara_i vrata.*

Sufiksacijom izvedeni imperfektivni derivati teličnih perfektivnih glagola neutralni su s obzirom na obilježje 'dostizanje rezultata' i 'individualizacija'¹³⁹ (njem. Individualisierung) zbog čega se mogu odnositi na teličan tijek, teličnu ponovljenu radnju ili radnju uopće koja nema ni procesno ni značenje ponavljanja (Lehmann 1981: 90).

Perfektivni atelični leksemi drugotnih ostvaraja zapravo su delimitativni ili opće-rezultativni perfektivni glagoli koji također tvore svoje partnere sufiksacijom, a izvedenice baš kao i polazni glagoli označavaju dostizanje rezultata, no razlika je u neepizodičnosti zbog čega se njihove izvedenice ne može rabiti za označavanje trenutačnih procesa, nego samo za izricanje ponavljanih situacija ili glagolskih situacija općenito bez procesnoga ili značenja ponavljanja (Lehmann 1981: 90).

Imperfektivni atelični glagoli gotovo uvijek nisu formalno označeni, dok je njihova perfektivna izvedenica prefigurana prefiksima *po-*, *za-* ili *od-* (Lehmann 2009a: 25f). Prefiksacijom se naravno ne mijenja teličnost, nego samo oblik tako da od ateličnih leksema tijekom dobivamo atelične lekseme ostvaraja čija je granica (početak i kraj, odnosno središnji dio) gramatički stvorena (Lehmann 2009a: 26). Vrlo su rijetki imperfektivni atelični glagoli koji su izvedeni sufiksacijom, kao primjer navodi se ruski glagol *zanimat'sja* (Lehmann 1992b: 229).

Imperfektivni difuzni glagoli formalno su neoznačeni, dok njihovi perfektivni derivati mogu imati različite prefikse (Lehmann 2009a: 26). Kod ovoga tipa leksema difuzni oblik može afiksacijom ili u kontekstu poprimiti obrise ostvaraja ili tijekom (Lehmann 2009a: 27). Osim toga, u homogenome kontekstu takvi će se leksemi ostvariti atelično, dok će u heterogenome kontekstu biti telični (Lehmann 2009a: 27). Međutim, moguće je da čak i perfektivne izvedenice difuznih leksema i dalje ostanu difuzne (Lehmann 2009a: 28). Dakle, njihove perfektivne izvedenice s jedne strane mogu biti telične, a riječ je o opće-rezultativnim glagolima kao što je primjerice *pročitati_p* ili pak mogu biti atelične u slučaju prefikasa *za-*, *od-* i *po-* kojima se označavaju početna, završna, odnosno središnja faza (Lehmann 1981: 91f) u slučaju kojih, za razliku od polaznih glagola, izvedenice imaju obilježje epizodičnosti. Posebno se mogu izdvojiti difuzni konkluzivno-dekurzivni frekventativni atelični glagoli kao što su *mahatā* i *kapatā* koji tvore partnere sufiksom *-nu-*, a od polaznih se glagola razlikuju jedino u epizodičnosti (Lehmann 1981: 92).

---

¹³⁹ Čini se kako su individualizacija i epizodičnost iste pojave koje su se tijekom vremena različito imenovala. Individualizacija kao termin ne pojavljuje se u novijim radovima.

Razlike među leksemima, dakle, u suodnosu su i s načinom tvorbe partnera pa se tako može reći da telični leksemi partnere uglavnom tvore sufiksacijom, dok se od osnovnih difuznih leksema telični partner izvodi prefiksacijom (Lehmann 1998: 306f).

Rasprava o promjeni leksičko-akcionalne funkcije tijekom izvođenja aspektnih partnera može se zaključiti tvrdnjom kako je svim perfektivnim glagolima zajedničko obilježje epizodičnosti, dok je svim imperfektivnim glagolima zajedničko obilježje neepizodičnosti (Lehmann 1981: 93).

Kao što je na početku ovoga poglavlja već bilo istaknuto, gramatičkom se derivacijom i promjenom leksičko-akcionalne funkcije situacijskoga oblika dobivaju kognitivno i u uporabi „slabiji“ članovi aspektne opreke koji se zbog toga i nazivaju beta-glagolima, odnosno beta-partnerima (Lehmann 2009a: 30).

7.4. Aspektni partneri

Lehmann u svojim radovima upozorava kako se u teorijskoj aspektnoj literaturi, za razliku od jezičnih udžbenika namijenjenih jezičnoj uporabi, vrlo često može uočiti restriktivan stav prema aspektnim parovima, što je posljedica morfosintaktičkoga pristupa glagolskome aspektu (Lehmann 1981: 74f). A takav pak pristup kvalitativno i kvantitativno dovodi u pitanje aspekt kao gramatičku kategoriju. Kvantitativno jer se na taj način iz aspektne opreke isključuju mnogi prefiksacijom tvoreni perfektivni glagoli. Kvalitativno jer se takvim isključivanjem zanemaruje nužnost aspektnih opozicija u jezičnome sustavu koja proizlazi iz činjenice da određeni vremenski i modalni čimbenici zahtijevaju ili perfektivni ili imperfektivni aspekt (Lehmann 1981: 84). Dakle, ignoriraju se oni čimbenici zbog kojih se aspekt i razvio kao gramatička kategorija (Lehmann 1981: 84). Osim toga, dio problema izvire i iz samoga termina aspektni par koji upućuje na dvočlanost toga odnosa, što je pak uzrokovalo gomilanje jalovih rasprava sve u svrhu ne bi li se prepoznali glagoli koji zaista tvore parove kako bi ih se s pouzdanošću razgraničilo od onih koji ne ulaze u aspektne opreke (Lehmann 1981: 86).

Ako se pak promijeni kut gledanja na glagolski aspekt, s funkcionalne, odnosno tekstnosintaktičke točke gledišta, kojoj u središtu stoji aspektna uporaba, dobivaju se potpuno drukčiji uvidi (Lehmann 1981: 75) jer, kao što je već rečeno, na rečeničnoj i tekstnoj razini određeni vremenski i modalni čimbenici dolaze u kombinaciji s točno određenim aspektom (Lehmann 1981: 84). U leksemski orijentiranoj koncepciji aspektnih partnera aspektna se opreka odnosi na samo jedno leksičko značenje koje je temeljnome leksemu i izvedenici isto (Lehmann 2009b: 546). Pojedina se leksička značenja jednoga višeznačnoga glagola mogu

razlikovati s obzirom na situacijski tip i situacijski oblik iz čega proizlazi da različiti leksemi nekoga glagola mogu imati i različite aspektne partnere (Lehmann 2009b: 538). Prema formalno-funkcionalnoj teoriji dva glagolska leksema aspektni su partneri ako imaju zajedničku leksičku funkciju (Lehmann 1993: 282). Drugim riječima, glagoli se mogu smatrati aspektnim partnerima ako se razlikuju samo u aspektnome afiksu dok se leksičke osnove odnose na iste entitete ili označavaju različite faze istih entiteta (Lehmann 1984: 61, 63), odnosno ako se razlikuju u jednome akcionalnome značenju ($\pm$ rezultatивно, $\pm$ početak i/ili kraj, $\pm$ epizodičnost¹⁴⁰) (Lehmann 1981: 85). Dakle, ako se derivacijom mijenja situacijski oblik, odnosno fazičnost, epizodičnost i/ili čestoća, posrijedi je tvorba glagolskoga partnera (Lehmann 1999a: 223f). Izdvajanje početne ili završne faze kod glagola bez aspektnih partnera, npr. *igrati*_i – *zaigrati*_p i *odigrati*_p, smatra se gramatičkim, a takve izvedenice imaju funkcije perifernih aspektnih partnera (Lehmann 1999a: 218). Takvim shvaćanjem u aspektne opreke ulaze sve gramatičke funkcije uključujući i stativnu (Lehmann 2009b: 546).

7.4.1. Aspektni partneri leksema tijeka

Kao što je već u prethodnome dijelu rečeno, tvorba glagolskih partnera i vrsta partnerstva ovisi o tome kakav se oblik glagolske situacije označava nekim glagolom, tako će, primjerice, glagolski leksemi kojima se označava prvotni (atelični) tijek imati glagolske partnere kojima se izražava početak ili završetak, odnosno faze istoga entiteta, ili će pak imati glagolske partnere kojima se označava isti entitet, ali u cjelini, što se postiže prefiksom *po*-¹⁴¹ (Lehmann 1984: 62). No, može se dogoditi da za pojedine lekseme tijeka postoji samo jedan od spomenutih partnera, dok za druge postoje svi, npr. *zaplesati*_p, *poplesati*_p i *otplesati*_p (Lehmann 1984: 63). Komplementarnost aspektnih partnera nije očita samo na semantičkoj razini gdje se prefiksima *za*-, *po*- i *od*- označavaju različite faze nekoga tijeka ili tijek u cjelini, nego i na formalnoj razini jer se od takvih glagola ne mogu tvoriti sekundarni imperfektivni glagoli koji bi mogli označavati tijek i preuzeti konkretno-procesno, odnosno progresivno značenje¹⁴². Čak i u

---

¹⁴⁰ Prema starijoj terminologiji u originalnome tekstu stoji individualizacija.

¹⁴¹ Janda (2011: 13f) također navodi primjer s glagolom prefigiranim prefiksom *po*- kao perfektivnim pandanom za Non-Completable glagol *rabotat'*.

¹⁴² Ovaj je argument jako blizak testu sekundarne imperfektivizacije kojim se u tradicionalnim radovima utvrđivao status aspektnoga para. Lehmann, međutim ide korak dalje i tvrdi kako sama činjenica da je moguće izvođenje sekundarnih imperfektiva nije dovoljna da bi se opovrgnuo status identičnosti leksičkoga značenja osnovnoga glagola i izvedenice. Konačni je kriterij funkcionalni: ako sekundarni imperfektiv postoji i ne može preuzeti progresivnu funkciju, koja se može izraziti samo osnovnim imperfektivnim oblikom, onda osnovni imperfektivni i prefiksalni perfektivni oblik imaju isto značenje.

slučajevima kada je moguća sekundarna imperfektivizacija, aspektne izvedenice mogu nositi samo iterativnu funkciju. (Lehmann 1984: 85).

Međutim, ovdje valja spomenuti da fazni glagoli vrlo često konkuriraju funkcijama spomenutih aspektnih partnera koji označavaju faze pojedinih glagolskih situacija, što je posebice izraženo u svezi s isticanjem završne faze, tj. u distribucijskoj razlici između glagolskih partnera izvedenih prefiksom *od-* (Lehmann 1984: 64) s jedne strane i faznoga glagola *završiti_p* s leksemom *tijeka* s druge strane. Dakle, kao što spomenuti primjer uporabe faznih glagola pokazuje, izdvajanje početne odnosno završne faze nekoga *tijeka* ne mora uvijek biti gramatički izraženo s pomoću ingresivnih i egresivnih aspektnih partnera, nego ga se može izraziti i leksički, kombinacijom faznoga i imperfektivnoga glagola (Lehmann 1999a: 218).

U svezi s tim može se napomenuti kako se vrlo često događa da glagolske izvedenice tvorene faznim prefiksima *za-* i *od-* poprimaju i druga, ne samo fazna značenja (Lehmann 1984: 64). Kao primjer može poslužiti hrvatski glagol *odigrati_p* koji sadrži dva glagolska leksema, prvi leksem ima fazno značenje, a drugi leksem *odigrati_{2p} se* ima značenje 'dogoditi se', a u tome je pak značenju moguća sekundarna imperfektivizacija, pri čemu nastaje glagol *odigravati se_i*. Također se upozorava da prefiks *po-* može, ali i ne mora imati i značenjsku sastavnicu deminutivnosti (Lehmann 1984: 65). I u slučaju leksikalizacije faznih značenja i u slučaju širenja značenja ne može se govoriti o aspektnim partnerima.

Osim aspektnih partnera kojima se izdvajaju početna, središnja i završna faza *tijeka*, treba se dodati kako leksemi *tijeka* s dekurzivnom i mutativnom funkcijom, kao što su npr. *plakati_i*, *spavati_i*, *šetati_i*, i *hodati_i*, mogu tvoriti i sintaktički motivirane aspektne partnere u obliku predurativnoga perfektivnoga glagola, primjerice *šetati_i* – *prošetati_p* (Lehmann 1999a: 232).

7.4.2. Aspektni partneri leksema ostvaraja

Kada je riječ o leksemima kojima se izriču glagolske situacije koje imaju oblik prvotnih ostvaraja i njihovim aspektnim partnerima, može se reći kako oba aspektna partnera označavaju iste entitete (Lehmann 1984: 62). Imperfektivni partneri takvih glagola označavaju ili ponovljene ostvaraje ili pak središnju fazu *tijeka* (Lehmann 1984: 79). Oni se od leksema prvotnoga *tijeka* razlikuju po tome što njihov imperfektivni oblik ne podrazumijeva nužno situacijski oblik *tijeka*, nego se to ostvaruje tek s pomoću konteksta (Lehmann 1984: 79).

Iz činjenice da, kao što je u potpoglavlju o temeljnim akcionalnim funkcijama napomenuto, telične situacije ne mogu biti započete niti završene proizlazi da ostvaraji kao telične situacije ne mogu biti dopuna faznim glagolima. Međutim, upravo je svrha aspektnih

partnera i aspektne derivacije promijeniti takvu zadanost tako da se sufiksacijom izvedeni imperfektivni telični leksemi kao što je npr. *otvarati*, za razliku od njihovih perfektivnih partnera, mogu rabiti u progresivnoj funkciji i uz fazne glagole (Lehmann 1999a: 226)

7.4.3. Aspektni partneri stativnih leksema

Nepostojanje aspektnih partnera tipično je za lekseme kojima se označavaju stativne situacije (Lehmann 1984: 62). Međutim, čak i neki stativni leksemi, točnije rečeno relativni stativni glagoli mogu ostvariti sintaktičko parnjaštvo¹⁴³, što se vidi iz primjera u (25) i (26).

(25) *Kako Marko zna te informacije?*

(26) *Doznao ih je od pouzdanoga izvora.*

U svezi s tim svakako treba napomenuti kako su takvi sintaktički motivirani partneri uvijek rubni aspektni partneri (Lehmann 1999a: 224). Za razliku od relativnih stativnih leksema apsolutni stativni leksemi, kao što je primjerice *značiti*, isključuju bilo kakvu mogućnost aspektnoga partnerstva (Lehmann 2009a: 18).

Vječna rasprava o aspektnim partnerima u formalno-funkcionalnoj teoriji zaključuje se na sljedeći način: osim kada su u pitanju stativni i dvoaspektni, za sve ostale glagole, pa čak i atelične, postoje funkcionalni aspektni partneri (Lehmann 2009a: 2). Pojednostavljeno rečeno to znači kako je funkcija aspektnih partnera omogućiti da se leksičko značenje (u načelu) svakoga glagola kombinira s rečeničnim i tekstnim funkcijama obaju aspekata (Lehmann 2009a: 2). U svrhu toga izvode se glagoli suprotnoga aspekta. Međutim, pri tome procesu može se dogoditi, posebice u ruskome jeziku, da postoji jedan glagolski partner ili više njih (Lehmann 1981: 86, 92; Lehmann 2009a: 2). Takav stav o višestrukim partnerstvima ponajprije poizlazi iz svijesti o leksičkome temelju glagolskoga aspekta i višeznačnosti glagola. U formalno-funkcionalnoj teoriji ističe se, dakle, kako jedan imperfektivni glagol može imati više perfektivnih parnjaka koji nastaju perfektiviziranjem pojedinih značenja. Postoji li po leksičko-akcionalnoj funkciji i po aspektu jedan partner, riječ je o standardnome, odnosno prototipnome partneru (Lehmann 1999a: 224). Ima li više partnera, glagol s najapstraktnijim značenjem i s najvećim brojem aspektnih funkcija prototipni je partner, dok su svi ostali rubni partneri

---

¹⁴³ To počiva na mogućnosti da se kod tzv. relativnih stativnih leksema izdvoji njihova lijeva, odnosno početna granica. O toj mogućnosti također govore Filip (1994: 228) i Breu (1980: 208f).

(Lehmann 1999a: 224). Za razliku od ostalih aspektnih teorija, formalno-funkcionalna teorija ateličnim leksemima tjeka ne odriče mogućnost izvođenja aspektnih partnera. Tako se *plakati*_i i *zaplakati*_p smatraju legitimnim glagolskim partnerima jer *zaplakati*_p označava samo različitu fazu, točnije rečeno početnu, istoga entiteta kao i *plakati*_i. Međutim, postoje slučajevi u kojima nije moguće izvođenje aspektnih partnera. Ne postoji li za određeni glagol glagolski partner, kao primjerice za *odgovarati*_{2i}, *značiti*_i, *stajati*_i (*koštati*_i), razlozi se kriju u glagolskoj osnovi, odnosno u leksičkome značenju (Lehmann 2001b: 112).

U formalno-funkcionalnoj teoriji postulira se da je pitanje praznih prefikasa stara kontroverza (Lehmann 1999a: 223), pozornost se s raščlanjivanja prefiksima upisanih nijansi značenja preusmjerava na rečenične i tekstne funkcije aspekata. Unatoč različitoj terminologiji, ne zanemaruje se praktična vrijednost termina aspektni par s obzirom na to da neizvorni govornici slavenskih jezika isprva zaista uče samo glagole u paru, zbog čega se predlaže primjena toga termina isključivo u okviru metodike nastave za neizvorne govornike (Lehmann 1981: 88).

8. ASPEKT NA REČENIČNOJ RAZINI

Glagoli se umeću u rečenice prema načelu slaganja pri čemu se izvorne akcionalne funkcije glagola uklapaju u rečenicu ili pod utjecajem konteksta dolazi do rekategorizacije (Lehmann 1993: 284f). Što to točno znači, bit će prikazano na primjeru kanonskih i nekanonskih funkcija obaju aspekata na rečeničnoj razini koje se opisuju u ovome dijelu rada. Pregled svih funkcija s hrvatskim primjerima donesen je u Tablici 14 koja je nastala prema podacima u literaturi (Lehmann 1981: 77; Lehmann 2009a: 19f, 25f) i prilagodbom već postojećih tablica (Lehmann 2009a: 19f).

Na rečeničnoj razini razlikuju se kanonske i nekanonske funkcije perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta, pri čemu potonje počivaju na kontekstno uvjetovanim promjenama epizodičnosti i čestoće prvih (Lehmann 2009a: 20), a u Tablici 14 nisu otisnute masno. U većini se slučajeva na rečeničnoj razini aspektne funkcije pripisuju samo jednome od dvaju oprečnih aspekata s kojim se u pravilu mogu neograničeno rabiti, dok je za uporabu drugoga aspekta potrebno ostvariti određene kontekstne preduvjete (Lehmann 2009b: 546).

Tablica 14: Kanonske i nekanonske rečenične funkcije¹⁴⁴

FUNKCIJA	ASPEKT	PRIMJER	OBLIK	ČESTOĆA	EPIZODIČNOST
KONKRETNO-ČINJENIČNA	PFV	(27) <i>Marko je skočio_p u more.</i> (28) <i>Marko će skočiti_p u more.</i>	ostvaraj	jednokratno	epizodično
EGZEMPLARNA	PFV	(29) <i>Uvijek je s Markom tako bivalo: skočio_p u more i zaronio_p.</i>	ostvaraj	višekratno	neepizodično
PROGRESIVNA	IPFV	(30) <i>Gledaj, Marko upravo skače, u more!</i>	tijek	jednokratno	epizodično
STATIVNA	IPFV	(31) <i>Marko je to znao.</i>	stativni	-	neepizodično
OPĆE-ČINJENIČNA	IPFV PFV	(32) <i>Je li Marko skakao, u more?</i>	ostvaraj	neodređena	neepizodično
ITERATIVNA	IPFV PFV	(33) <i>Marko svaki dan skače, u more.</i> (34) <i>Marko svaki dan skočio_p u more.</i>	tijek ostvaraj	višekratno	neepizodično
SUMARNA	PFV	(35) <i>Marko je tri puta skočio_p u more.</i>	ostvaraj	višekratno	epizodično

8.1. Konkretno-činjenična funkcija

Kanonska, odnosno temeljna funkcija perfektivnoga aspekta jest konkretno-činjenično značenje, tj. situacija se prikazuje kao jednokratni, epizodični ostvaraj (Lehmann 2009a: 19, 34). Prema tome slijedi kako se u takvoj situaciji prožimaju jednokratnost i rezultativnost (Lehmann 1981: 77). U tome slučaju riječ je o uporabi perfektivnih glagola u rečenicama koje ne sadrže

¹⁴⁴ Inventar funkcija u formalno-funkcionalnoj teoriji manji je nego kod Bondarka (1971). Od imperfektivnih funkcija u formalno-funkcionalnoj teoriji ne spominju se trajno-neprekidno značenje, kvalitativno-potencijalno značenje ni ograničeno-ponovljeno značenje (Bondarko 1971: 30f). Jedina perfektivna funkcija koja se ne spominje u formalno-funkcionalnoj teoriji, a navedena je kod Bondarka (1971: 23) jest potencijalno značenje. Dok se potencijalnim značenjem izražava mogućnost ili nemogućnost ostvarenja određene činjenice, cjelokupnost situacije (36), kvalitativno-potencijalnim značenjem označava se potencijalna mogućnost ostvarenja situacije koja je svojstvena subjektu, dakle ne izražava se cjelokupnost situacije (37) (Bondarko 1971: 23, 30f).

(36) *Pa tko bi ih **shvatio**_p ozbiljno?* hrWaC

(37) *Osim klarineta, **sviraš** li još koji instrument?* hrWaC

Trajno-neprekidno značenje i ograničeno ponovljeno značenje komentiraju se u fusnotama o stativnome i sumarnome značenju.

kontekstne čimbenike promjene (Lehmann 2009b: 546). U konkretno-činjeničnoj funkciji perfektivni se aspekt rabi neograničeno (Lehmann 2009b: 546).

8.2. Progresivna funkcija

Funkcija imperfektivnoga aspekta i progresivna funkcija djelomično se preklapaju, zbog čega se razlikuje progresivna i neprogresivna imperfektivnost (Lehmann 1992a: 9). Kanonska funkcija imperfektivnoga aspekta jest progresivna funkcija, tj. konkretno-procesno značenje, što znači da se situacija prikazuje kao središnja faza jednokratnoga epizodičnoga tijeka (Lehmann 1999a: 219; Lehmann 2009a: 20, 34; Lehmann 2009b: 532). Uporaba upravo te funkcije obično je potaknuta epizodičnim kontekstima kao što je primjerice *dok* (Lehmann 2009b: 546). Riječ je o prototipnoj funkciji imperfektivnoga aspekta (Lehmann 2001a: 89) koja se nikako ne može izraziti perfektivnim aspektom (Lehmann 2009b: 546).

Spomenuta se ograničenja uporabe progresivne funkcije ne odnose samo na perfektivne glagole jer se čak ni neki imperfektivni glagoli, točnije govoreći stativni atelični leksemi, ne mogu rabiti u takvim kontekstima (Lehmann 1998: 295; Lehmann 2009b: 547). Općenito govoreći, na mogućnost uporabe progresivne funkcije utječe postojanje senzomotorički opipljive promjene stanja stvari i agentivnost, tj. agensova kontrola djelovanja, drugim riječima voljnost, odnosno intencionalnost (Lehmann 2009b: 539).

Na početku poglavlja rečeno je kako se glagoli umeću u rečenicu prema načelu slaganja što uključuje i izvorne akcionalne funkcije, međutim kako se funkcije jednofaznih transformativnih leksema ostvaraja (npr. *otvoriti_p*) ne podudaraju s progresivnom funkcijom, potrebno ih je reinterpretirati kako bi ih se pojmlilo kao višefazne situacije (Lehmann 1998: 298) (npr. *otvarati_i*), što se na razini izraza postiže gramatičkom derivacijom, odnosno sufiksacijom. U slučaju konkluzivnih leksema ostvaraja kao što su primjerice glagoli govornih činova (npr. *obećati_p*) kod koji nema opipljive promjene stanja stvari, da bi se mogla ostvariti progresivna funkcija, reinterpretira se sastavnica fonetskoga ili pismenoga ostvaraja koja može poprimiti karakter višefazne situacije (Lehmann 1998: 298) (npr. *obećavati_i*). Dakle, prethodno rečeno može se sažeti na sljedeći način: glagolska situacija posjeduje potencijalno trajanje u slučaju leksema ostvaraja s izravno uočljivom promjenom stanja (Lehmann 1998: 299). Za razliku od toga, u slučaju leksema ostvaraja bez izravno uočljive promjene stanja stvari situacija ne posjeduje potencijalno trajanje, no ostvarivanje je progresivne funkcije u slučaju takvih leksema moguće na temelju reinterpretacije (Lehmann 1998: 299).

Nadalje, već je spomenuto da postoji zahtjev za agentivnošću kako bi se mogla ostvariti progresivna funkcija, međutim moguće je i neagentivne glagole rabiti u progresivnoj funkciji, no njihovo se značenje tada preključuje na agentivno, tako da primjerice *razbijati_i* dobiva značenjsku sastavnicu 'namjerno' (Lehmann 1998: 301) Osim toga, čini se da i granularnost utječe na neprogresivnost jer se leksemi koji se nalaze na njezinim polovima (sitno zrnasti s jedne strane i grubi s druge strane) ne mogu rabiti u progresivnoj funkciji (Lehmann 1998: 305).

U svezi s prethodnim napomenama može se dodati kako progresivna funkcija ne ovisi samo o leksičkome značenju glagola, nego je rezultat složenoga međudjelovanja leksičkoga značenja i okoline (Lehmann 1998: 297). Štoviše, ovjerenost rečenica s progresivnom funkcijom čini kontinuum na čijim se krajevima nalaze potpuno prihvatljive i potpuno neprihvatljive rečenice (Lehmann 1998: 296). Uzroci apsolutne nemogućnosti ostvarivanja progresivne funkcije dvojaki su. S jedne strane riječ je o semantičkim uzrocima koji su posljedica trenutačnosti glagola koja je nespojiva s trajanjem (Lehmann 1998: 300), kao npr. u slučaju glagola *naći_p*. Međutim, prema glagolskoj semantici ne može se predvidjeti hoće li se progresivna funkcija moći ostvariti, nego se tek a posteriori može utvrditi postojanje semantičkoga uzroka (Lehmann 1998: 300).

Osim spomenutih, postoje i strukturni razlozi nemogućnosti ostvarivanja progresivne funkcije, što se posebno tiče glagolskih trojki, kao što su primjerice *seliti_i* – *preseliti_p* – *preseljavati_i*, kod kojih se funkcije imperfektivnoga aspekta raspodjeljuju na dva imperfektivna oblika pri čemu se obično, uz poneke iznimke, sekundarni imperfektivni leksem najčešće rabi u (morfološki označenoj) iterativnoj funkciji, dok se prvi osnovni imperfektivni leksem rabi u progresivnoj i opće-činjeničnoj funkciji, što je u ruskome jeziku posebice izraženo u slučaju glagola kretanja (Lehmann 1998: 300f). Osnovnim se neizvedenim imperfektivnim oblikom može izražavati i iterativna funkcija, no u tome slučaju postoji zahtjev za rečeničnim naznakama (Lehmann 1998: 300f). U ruskome jeziku u slučaju glagola kretanja progresivna je funkcija isključivo vezana uz osnovni imperfektivni glagol, dok sekundarni imperfektivni glagol preuzima opće-činjeničnu i iterativnu funkciju (Lehmann 1998: 301).

8.3. Opće-činjenična funkcija

Opće-činjeničnom funkcijom¹⁴⁵ situacija se prikazuje kao neepizodična, dok čestoća ostaje neodređena (Lehmann 1999a: 219, 221; Lehmann 2009a: 20, 34). Vjerojatnost uporabe

---

¹⁴⁵ Ovo se značenje imperfektivnoga aspekta ne spominje u gramatikama hrvatskoga, bosanskoga i srpskoga jezika.

imperfektivnoga aspekta s tom funkcijom raste od zapada prema istoku (Lehmann 2009b: 547; usp. Dickey 2000). Na obveznost uporabe određenoga aspekta utječu i pragmatički čimbenici pa je za imperfektivni aspekt u toj funkciji u ruskome jeziku svakako obvezna sastavnica doživljajnosti (engl. *experiental*).¹⁴⁶ Ne samo u ruskome nego i u hrvatskome jeziku uporaba nekih glagola imperfektivnoga aspekta u opće-činjeničnoj funkciji može imati funkcionalnu varijantu poništenoga rezultata (Lehmann 2009b: 547; Dickey 2000: 110-116). Osim toga, u ruskome jeziku u svezi s glagolima govorenja neuspješnost neke radnje izražava se imperfektivnim aspektom (Lehmann 2009b: 547), kao u (38):

(38) *Upozoravao sam, ali sve je bilo uzalud.*

Čini se kako se u hrvatskome jeziku neizvedeni imperfektivni glagoli neograničeno mogu rabiti u ovoj funkciji, dok su rečenice samo s jednim dijelom izvedenih imperfektivnih glagola gramatički ovjerene na što se upućuje u teoriji o zapadnoj i istočnoj izoglosi (Dickey 2000: 110-116). Tako je rečenica donesena u (39) gramatički ovjerena, dok je rečenica pod (40) neovjerena.

(39) *Je li Marko ikada pomišljao na to?*

(40) **Je li Marko ikada padao s kreveta?*

8.4. Stativna funkcija

Stativnom se funkcijom¹⁴⁷ situacije prikazuju neepizodično, a čestoće nema jer situacije bez faza isključuju brojivost (Lehmann 1999a: 219, 221; Lehmann 2009b: 529). S imperfektivnim

¹⁴⁶ Neke grupe glagola vjerojatnije će se pojaviti u ovoj funkciji nego druge; u opće-činjeničnoj funkciji vrlo se često javljaju glagoli konkretnoga fizičkoga djelovanja, uključujući i glagole kretanja (*ići, raznositi, raditi, strijeljati*), glagoli govorenja (*govoriti, pričati*) glagoli znanja i percepcije (*vidjeti, slušati*) (Bondarko 1971: 29). Međutim, spomenute grupe glagola nisu jedine koje dolaze s opće-činjeničnom funkcijom; čak su i atelični glagoli kojima se izražavaju položaji (*stajati, sjediti*) i stativni glagoli (*imati, pripadati*) mogući u opće-činjeničnoj funkciji (Bondarko 1971: 29).

¹⁴⁷ Za razliku od Lehmana, Bondarko (1971: 30) ne navodi stativnu funkciju među značenjima imperfektivnoga aspekta. Stativni i atelični imperfektivni glagoli spominju se u svezi s trajno-neprekidnim značenjem: situacija se ne ostvaruje u određenome vremenskome odsječku (ili ne samo u određenome vremenskome odsječku), nego postojano, glagolska se situacija ne prekida, ne ponavlja, nego je monolitna (Bondarko 1971: 30). U formalno-funkcionalnoj teoriji nije jasno kojoj bi se funkciji pripisala sljedeća uporaba imperfektivnoga aspekta:

(41) *Vi ste to proživjeli, a mi to ne znamo. Mi danas živimo u posve drugim okolnostima.*

hrWaC

glagolima može se izražavati neograničeno, dok se s perfektivnim glagolima u pravilu ne može kombinirati (Lehmann 2009b: 547). Ta funkcija može potjecati od temeljnoga leksičkoga značenja, odnosno leksičko-akcionalne funkcije, ili se može ostvariti rekategorizacijom s pomoću konteksta, što je moguće posebice u svezi s leksemima ostvaraja koji ne uključuju vidljivu promjenu stanja, kao što su primjerice *razumjeti_P* – *razumijevati_i* (Lehmann 2009b: 547).

8.5. Iterativna funkcija

Iterativnom se funkcijom višekratne situacije ne prikazuju epizodično (Lehmann 1999a: 219, 221; Lehmann 2009a: 20, 34). Ovdje se mora istaknuti kako ponavljanje, odnosno iterativnost, nije vremenski pojam s obzirom na to da vremenska kvantiteta proizlazi iz zaključaka o periodičnosti situacije (Lehmann i Rauchenecker 1995: 201).

U uporabi te funkcije s imperfektivnim aspektom ne postoje nikakva ograničenja, dok u njezinomu izricanju perfektivnim aspektom postoje razlike s obzirom na zapadnu i istočnu izoglosu s time da je u potonjoj njezina uporaba izrazito ograničena (Dickey 2000: 49-93; Lehmann 2009b: 547). Tako se u hrvatskome jeziku, koji naginje zapadnoj izoglosi, moraju ostvariti određeni kontekstni preduvjeti kako bi rečenice s perfektivnim aspektom bile gramatički ovjerene. Iterativni se izrazi u jednostavnim prezentskim rečenicama u hrvatskome jeziku mogu kombinirati s perfektivnim aspektom sve dok se u rečenici nalaze priložne oznake koje jasno upućuju na ponavljanje situacije¹⁴⁸ (Dickey 2000: 70). Nadalje, uporaba perfektivnoga aspekta u perfektnim iterativnim kontekstima u standardnome hrvatskome jeziku neovjerena je, no u kondicionalnim rečenicama s perfektivnim aspektom potpuno je gramatična (Dickey 2000: 73).

8.6. Nekanonske funkcije

Osim spomenutih temeljnih rečeničnih funkcija aspekata, postoje i nekanonske, kao što je primjerice konkretno-činjenična funkcija imperfektivnoga aspekta u slučaju performativnoga prezenta, historijskoga prezenta ili u izravnim reportažama i uputama (Lehmann 1999a: 222; Lehmann 2009a: 20). No, u svezi s tim valja istaknuti razlike koje postoje u odabiru aspekta

---

¹⁴⁸ Također se čini kako je potreban dodatni pokazatelj totalnosti na mikrorazini kao što je primjerice *do kraja* kako bi se perfektivni aspektni partneri difuznih leksema (npr. *pročitati_i*) mogli rabiti u iterativnim prezentskim kontekstima *Svaku večer pročitam novine do kraja* (usp. Dickey 2000: 69).

među jezicima koji pripadaju zapadnoj i istočnoj izoglosi (Dickey 2000: 126-154, 155-174, 175-202).

U hrvatskome jeziku konkretno-činjenična funkcija u performativima i izravnim reportažama¹⁴⁹ izriče se imperfektivnim aspektom (Dickey 2000: 177-187, 169), historijski se prezent može kombinirati i s perfektivnim i imperfektivnim aspektom (Dickey 2000: 147), dok kod uputa postoji mogućnost uporabe obaju aspekata pri čemu izbor ovisi o tipu upute, npr. u didaskalijama prevladava perfekt (Dickey 2000: 158f), a u izravnim uputama dolaze i imperfektivni i perfektivni aspekt, što ovisi i o glagolskome leksemu i o priložnim oznakama u rečenici (Dickey 2000: 163, 168). Također se tvrdi kako su neke upute u prezentu generičke i odnose se na trenutačne situacije te da se u tome slučaju u svim slavenskim jezicima može rabiti perfektivni aspekt (v. Dickey 2000: 164).

S obzirom na to da se konkretno-činjenična funkcija gotovo isključivo izražava perfektom, ostvarivanje konkretno-činjenične funkcije u imperfektivnome prezentu, kao što je u slučaju reportaža ili telefonskih razgovora, smatra se nekanonskom, odnosno rubnom, funkcijom imperfektivnoga aspekta (Lehmann 2001a: 89) jer se relativno rijetko javlja (Lehmann 2010: 88f).

Što se tiče perfektivnoga aspekta, nekanonskim se rečeničnim funkcijama smatraju sumarna i egzemplarna. Potonja je funkcija perfektivnoga aspekta sa značenjem višekratno i neepizodično (Lehmann 2009a: 20, 34), pri čemu prevladava značenje u smjeru sporadičnosti (Lehmann 2009b: 547). Za razliku od nje, sumarnom¹⁵⁰ se nekanonskom funkcijom perfektivnoga aspekta višekratna situacija prikazuje kao sastavni dio jedne epizode (Lehmann 2009a: 34).

---

¹⁴⁹ Prema teoriji aspektnih parametara reportažni prezent u svim se slavenskim jezicima izražava imperfektivnim aspektom (Dickey 2000: 169).

¹⁵⁰ Sumarnoj je funkciji slično i ograničeno-ponovljeno značenje imperfektivnoga aspekta koje je navedeno u sljedećemu primjeru.

(42) *Znam samo da te nikad nema, i da barem šest puta **podgrijavam** večeru.*

hrWaC

Za razliku od sumarne funkcije kojom se prikazuje zbog konkretnih činjenica u njihovoj cjelini, epizodično, ograničeno-ponovljeno značenje ne karakterizira situaciju kao cjelinu (Bondarko 1971: 31). U formalno-funkcionalnoj teoriji ne spominje se ova funkcija.

8.7. Usporedba formalno-funkcionalne teorije i teorije aspektnih parametara

Prema onome što je prethodno izneseno jasno je kako su formalno-funkcionalna teorija glagolskoga aspekta i teorija o zapadnoj i istočnoj izoglosi (teorija parametara slavenskoga aspekta) u skladu. Razlike koje postoje terminološke su prirode pa se tako ostvaraj i epizodički ostvaraj koji se rabe u formalno-funkcionalnoj teoriji javljaju kao alternative naziva kvantitativna i kvalitativna određenost (Dickey 2000) koji su u uporabi u teoriji parametara (Lehmann 2009b: 533).

U objema se spomenutim teorijama pokazuje kako razlike u aspektnim funkcijama na rečeničnoj razini proizlaze iz različitoga konceptualiziranja temeljne funkcije perfektivnoga aspekta. Na istoku je temeljna funkcija perfektivnoga aspekta epizodični ostvaraj, odnosno vremenski određena totalnost, što znači da i slušatelj i govornik određenu situaciju vremenski povezuju s trenutkom govorenja ili nekom drugom situacijom (Lehmann 2009b: 527, 533). Smatra se kako se ta funkcija epizodičnoga ostvaraja čak i pod utjecajem konteksta na istoku može vrlo teško promijeniti (Lehmann 2009b: 533). Za razliku od toga, na zapadu je funkcija perfektivnoga aspekta samo ostvaraj, odnosno totalnost (Lehmann 2009b: 527, 533). S obzirom na to da je funkcija perfektivnoga aspekta u istočnoj izoglosi epizodični ostvaraj i da je s epizodičnošću usko povezana i čestoća, perfektivnim se glagolima, ako ne postoji kontekst kojim se indicira što suprotno, izražavaju isključivo jednokratne situacije (Lehmann 2009b: 533). U jezicima koji pripadaju zapadnoj izoglosi situacija je upravo suprotna te se funkcija višekratno može javljati i uz perfektivne glagole (Lehmann 2009b: 533) jer totalnost nema obilježje vremenske određenosti.

9. ASPEKT NA TEKSTNOJ RAZINI

Vremenom i aspektom kao glagolskim kategorijama prenose se informacije o dvjema vrstama kronologije, subjektivnoj kada glagolska situacija stoji u kronološkome odnosu prema psihičkome sada i objektivnoj kronologiji koja se sastoji od vremenskih odnosa među ostvarajima, tijekovima, stativnim situacijama što dodatno može uključivati i informacije o vremenu govorenja i kalendarske podatke (Lehmann 1992a: 30).

U razmijevanju kronoloških odnosa važnu ulogu osim aspekta igraju i sljedeći čimbenici: redosljed predikata (ikonička kronologija), vremenski leksik (prirodna kronologija) te leksičko-akcionalna funkcija (akcionalna kronologija) (Lehmann 2009b: 552f). Temeljne su kronološke relacije prijevremenost, istovremenost i poslijevremenost, a očituju se u odnosu između glagolske situacije i lokalizatora (Lehmann i Rauchenecker 1995: 200). Potonje čine vrijeme govorenja u slučaju deiktičkoga lokaliziranja, psihičko sada u slučaju subjektivnoga lokaliziranja, neka druga glagolska situacija u slučaju taksičkoga lokaliziranja ili prirodan ciklus, odnosno datum u slučaju kalendarskoga lokaliziranja (Lehmann i Rauchenecker 1995: 200).

U ovome poglavlju prikazuje se implicitno i eksplicitno deiktičko i taksičko smještanje glagolskih situacija, a posebna pozornost posvećuje se aspektnim taksičkim funkcijama.

9.1. Narativne kronološke funkcije

Još je početkom prošloga stoljeća upozoreno na to da aspekt može imati narativne kronološke funkcije (Koschmieder 1934: 64-74). Narativnu kronologiju razumijevamo s pomoću kombinacije prirodne i akcionalne kronologije koje se mogu dopunjavati ikoničkom kronologijom (Lehmann 1989: 63).

9.1.1. Prirodna, akcionalna i ikonička kronologija

Prirodna kronologija ovisi o našem poznavanju izvanjezične zbilje, o poznavanju scenarija, odnosno prirodnoga tijeka odvijanja nekih situacija (Lehmann 1989: 60; Lehmann 1992a: 32). Tri su temeljna tipa prirodne kronologije: konvencijski, situacijski i leksemski (Lehmann i Rauchenecker 1995: 211).

Akcionalna se kronologija temelji na akcionalnome obliku upisanome u leksičkome korijenu glagola, a u slavenskim je jezicima dodatno poduprta formalnim sredstvima, odnosno afiksima (Lehmann 1989: 61, 63).

Stoje li dvije glagolske situacije jedna nakon druge na temelju ikoničke kronologije, zaključujemo da su se te situacije i odigrale upravo tim redoslijedom kojim su navedene u tekstu (Lehmann i Rauchenecker 1995: 208).

9.2. Deiktičko i taksičko smještanje glagolskih situacija

S obzirom na vremensku koherenciju među akcionalnim situacijama razlikuju se deiktička, taksička i kompletivna orijentacija (Lehmann 2009b: 551).

Glagolska se situacija smješta u vremenu deiktički, odnosno s obzirom na trenutak govorenja ako izostaju dodatne informacije (Lehmann 1999a: 234). Deiktička kronologija, tj. odnos prema trenutku govorenja češće se jezično eksplicitno izražava i to s pomoću deiktičkih vremena kao što su prezent, perfekt, futur te glagolskim priložima (*jučer, preksutra, trenutačno*) i prijedložnim izrazima (*prije ljeta*) (Lehmann i Rauchenecker 1995: 204).

Osim upravo spomenutoga, postoji i taksičko lokaliziranje, odnosno smještanje situacije s obzirom na neku drugu situaciju (Lehmann 1999a: 234). Odnosi među dvjema situacijama ili među više njih u slavistici se, dakle, najčešće pripisuju taksičkoj paradigmi (Lehmann 2009b: 552). Taksičke aspektne funkcije pripadaju tekstno-vremenskim aspektnim funkcijama (Lehmann 2009a: 36), pri čemu može biti riječ o implicitno¹⁵¹ ili eksplicitno izraženome smještanju glagolske situacije (Lehmann 1999a: 234). Eksplicitnu morfološku taksičku funkciju imaju glagolski prilozi, veznici i vremena, kao što su primjerice pretprošlost, prebudućnost i narativna budućnost (Lehmann 1999a: 234; Lehmann 2009b: 552). Ostali su taksički odnosi implicitni, dakle počivaju na inferencijama, odnosno izvođenju zaključaka (Lehmann 2009b: 552).

Taksičko i deiktičko smještanje glagolskih situacija međusobno se isključuju, što se vidi i na primjeru narativnoga govora ili atemporalnih predikata (Lehmann 1999a: 235). Osim apsolutnoga smještanja, postoji i relativno smještanje glagolske situacije, tj. kompletivna orijentacija, riječ je o lokaliziranju ne s obzirom na aktualno vrijeme govorenja, nego s obzirom na glagol govorenja, mišljenja i osjećanja (Lehmann 1999a: 236). U slučaju kompletivne orijentacije vremenski je lokalizator glagol govorenja, osjećanja ili mišljenja u glavnoj rečenici prema čemu slijedi da su izravni i neizravni govor potkategorije kompletivne orijentacije (Lehmann 2009b: 551).

---

¹⁵¹ Funkcija se može smatrati eksplicitnom ako odgovara standardnome značenju (u potpunosti ili djelomično) neke sastavnice oblika, u protivnome riječ je o implicitnoj funkciji koja je rezultat inferencije (Lehmann i Rauchenecker 1995: 1999).

9.2.1. Eksplicitno smještanje glagolske situacije

Deiktičkim vremenima kao što su prezent, perfekt i futur ostvaruje se eksplicitno deiktičko smještanje, dok se eksplicitno taksličko lokaliziranje postiže glagolskim priložima (Lehmann i Rauchenecker 1995: 200), kao u (43).

(43) *Izašle_p smo zajedno van, zaključavši_p vrata.* hrWaC

Glagolski prilog prošli upućuje na to da postoji takslički odnos, međutim odgovor na pitanje je li u tome slučaju riječ o prijevremenosti ili istovremenosti eksplicitno se izriče aspektom i ikonički, odnosno redosljedom rečenica (Lehmann i Rauchenecker 1995: 201). U ruskome jeziku glagolski prilog prošli ispred glavne surečenice nosi funkciju pretprošlosti, dok u poziciji nakon glavne surečenice izražava funkciju taksličke koincidencije (Lehmann 1999a: 234). A potonju funkciju može preuzeti i glagolski prilog sadašnji (Lehmann 1999a: 234). Međutim, čini se kako u hrvatskome jeziku postoje drukčije tendencije, što se pokazuje primjerom donesenim u (44). Naime, u hrvatskome jeziku glagolski prilog prošli koji dolazi nakon glavne rečenice ne mora nužno imati funkciju taksličke koincidencije, nego i dalje može imati funkciju pretprošlosti, što zapravo ovisi o širemu kontekstu i leksičkome značenju obaju glagola.

(44) *Smirila_p ga je rekavši_p mu ....*

Osim prethodno spomenutih, postoji i eksplicitno kalendarsko smještanje s pomoću priloga i prijedložnih izraza (Lehmann i Rauchenecker 1995: 200).

9.2.2. Implicitno smještanje glagolske situacije

Pri povezanome deiktičkome smještanju više glagolskih situacija kao inferencije nastaju implicitne taksličke kronologije (Lehmann 1999a: 234). U slučaju epizodičnih situacija javljaju se kao niz, paralelizam i incidencija (Lehmann 1999a: 234), a riječ je o univerzalnim taksličkim funkcijama (Lehmann i Rauchenecker 1995: 210).

U Tablici 15 donesen je prikaz aspektnih taksličkih funkcija. Tablica je oblikovana na temelju podataka u literaturi (Lehmann 2009a: 20f, 36).

Tablica 15: Taksičke funkcije

TAKSIČKE FUNKCIJE	ASPEKT	PRIMJER
NIZ	PFV + PFV	(45) <i>Marko je ustao_p, odgovorio_p na profesorovo pitanje i sjeo_p.</i>
	IPFV + IPFV	(46) <i>Jučer je Marko kuhao_i ručak, gledao_i film i išao_i u šetnju.</i>
PARALELIZAM	IPFV + IPFV	(47) <i>Marko je odgovarao_i na pitanje i gledao_i profesora u oči.</i>
INCIDENCIJA	IPFV + PFV	(48) <i>Dok je Marko odgovarao_i na pitanje, netko je pokucao_p na vrata.</i>
KOINCIDENCIJA	IPFV + IPFV	(49) <i>Marko je probleme rješavao_i tako što je prijetio_i drugima.</i>
	PFV + PFV	(50) <i>Marko je postigao_p uspjeh tako što je izabrao_p dobru strategiju.</i>

Niz

U svezi s ruskim jezikom u formalno-funkcionalnoj teoriji glagolskoga aspekta ističe se kako se taksička funkcija niza narativnih glagolskih situacija izražava perfektivnim aspektom (Lehmann 1999a: 234; Lehmann 2009a: 36), što vrijedi i za hrvatski jezik, kao što se vidi iz primjera (45). Međutim, kako je u komparativnoslavističkim istraživanjima upozoreno, u jezicima koji pripadaju zapadnoj aspektnoj izoglosi i hrvatskome jeziku ta aspektna tekstna funkcija može biti ostvarena i slijedom rečenica u imperfektivnome aspektu (Dickey 2000: 212, 232), što potvrđuje rečenica u (46). Tako je nešto moguće i u jezicima istočne izoglose s pomoću eksplicitnoga kronološkoga sredstva kao što su primjerice prilog *potom*, *zatim*, *nakon toga* itd. (Lehmann 2009b: 552). U tome je slučaju došlo do ukidanja akcionalne kronologije koja se temelji na funkciji oblika upisanome u leksičkome korijenu glagola i prevladavanja kontekstne kronologije (Lehmann 2009b: 552).

Paralelizam i incidencija

Paralelne epizodične situacije izriču se imperfektivnim aspektom kao u (47), dok se incidencija izražava kombinacijom perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta kao u (48) (Lehmann 1999a: 234). U slučaju paralelizma i incidencije imperfektivni aspekt ima progresivnu funkciju (Lehmann 1999a: 235). Kada je u pitanju incidencija, imperfektivni aspekt predstavlja situacijsku pozadinu, dok se perfektivnim označava nastup nove situacije (Lehmann 2009b: 552).

Koincidencija

Kao što se iz primjera (49) i (50) vidi, koincidencija je aspektna taksička funkcija kojom se izražava identičnost dviju glagolskih situacija (v. Lehmann 2017). Koincidencija se može izraziti

ili dvjema imperfektivnim ili dvjema perfektivnim glagolskim situacijama (Lehmann 2017). U primjeru (49) imamo koincidenciju dviju imperfektivnih glagolskih situacija, odnosno situacija koje imaju akcionalni oblik tijeka, dok u primjeru (50) imamo koincidenciju dviju perfektivnih glagolskih situacija, odnosno situacija koje imaju akcionalni oblik ostvaraja. U oba primjera koincidencija je izražena eksplicitno, s pomoću veznika *tako što* (usp. Lehmann 2017).

10. RECEPCIJA TEORIJSKOGA MODELA

Osim jezikoslovaca koji pripadaju takozvanoj hamburškoj aspektnoj školi,¹⁸⁸ odnosno Lehmannovih učenika, nekim se njegovim postavkama koriste i drugi aspektolozi (npr. Dickey 2000, 2001; Gagarina 2008). U literaturi se tako na primjer može naići na tvrdnju da su Lehmannova višestruka aspektna partnerstva, koja ovise o kontekstu i o samome značenju leksičke osnove glagola, elegantno rješenje problema aspektnih parova (Dickey 2001: 42).

E. Petruhina (2014) napisala je svojevrsnu kritičku recenziju formalno-funkcionalne teorije glagolskoga aspekta i usporedila je sa semantičkim modelom kojim se koriste L. Janda i njezini suradnici, napominjući kako se ta dva pristupa međusobno ne isključuju, nego nadopunjuju, što vjerojatno poizlazi iz širega kognitivnolingvističkoga temelja na kojemu su razvijeni.

U svezi s kognitivnolingvističkim temeljem želi se istaknuti kako se i u formalno-funkcionalnoj teoriji (Lehmann 1999a, 2009a) i teoriji aspektnih parametara (Dickey 2000) predmnijeva stupnjevita struktura glagolskoga aspekta kao kategorije s jednim ili više prototipa koji čine središte. Time se pak u formalno-funkcionalnoj aspektnoj teoriji vrlo dobro objašnjava postojanje različitih vrsta perfektivnih i imperfektivnih leksema, pri čemu se ističe kako su perfektivni i imperfektivni alfa-glagoli, odnosno prototipni glagoli, ne samo češći, nego i kognitivno privilegirani, za razliku od njihovih aspektnih partnera (Lehmann 2010: 77). Tom stupnjevitošću aspekta kao gramatičke kategorije (Lehmann 1993, 2010) jasno se pokazuje kako je krajnje vrijeme za promjenu predodžbe o aspektu kao monolitnoj kategoriji koja je plod strukturalističkih promišljanja o simetričnoj, fleksijski strukturiranoj aspektnoj kategoriji (Lehmann 2010: 95).

Formalno-funkcionalna teorija našla je svoju primjenu i u praksi. Naime, J. Mende i suradnici pokazali su kako ju je moguće rabiti za ustroj rječnika glagola ruskoga jezika. U VARGOS-u je obrađeno 880 glagola, pri čemu svaki od njih uključuje sva moguća značenja, odnosno glagolske lekseme i sve njihove izvedene aspektne partnere. Analizirajući svako pojedino značenje glagola, autori rječnika zaključuju da jedan glagol može imati više glagolskih partnera te da se slijedom toga tradicionalno shvaćanje parnosti smatra neodgovarajućim

---

¹⁸⁸ Hamburškoj aspektnoj školi pripadaju mnogi njemački slavisti koji su pisali svoje doktorske disertacije i habilitacije pod mentorstvom V. Lehmana i koji su i nakon toga u svojem znanstvenome radu nastavili pisati u okviru formalno-funkcionalne teorije glagolskoga aspekta te su i sami pridonijeli razvoju spomenute teorije. Ovdje će se navesti neki od najvažnijih radova članova hamburške aspektne škole: Marszk (1996), Hansen (1996), Appel (1996), Anstatt (1996, 2003), Wiemer (1997), Born-Rauchenecker (2001), Brüggemann (2010), Krumbholz (2015).

(Mende et al. 2011: 5). Međutim, E. Petruhina (2014: 270) napominje kako su razgranata i stupnjevita rječnička rješenja i objašnjenja u kojima se teško može snaći čak i stručnjak posljedica pokušaja primjene složene aspektne teorije.

Čini se kako formalno-funkcionalna teorija nalazi svoj put i u primijenjenu lingvistiku. N. Gagarina (2008) primjenjuje je pri analizi govora troje djece kojima je prvi jezik ruski te zaključuje kako se puno češće koriste alfa-glagolima, dok se beta-glagoli rabe isključivo u određenim kontekstima.

Iako se to ne može smatrati izravnom kritikom Lehmannova modela, nego tek posrednom, važno je napomenuti da neki autori, primjerice Kuznecova i Janda (2013: 127) izbjegavaju funkcionalni kriterij u proučavanju aspektne tvorbe jer ga smatraju nepouzdanim, nego naginju drugim metodama, primjerice empirijskoj analizi opsežnoga jezičnoga materijala uz semantičku analizu neizvedenih imperfektivnih i od njih prefiksacijom izvedenih perfektivnih glagola te konstrukcija u kojima se oni rabe. Međutim, zanimljivo je istaknuti kako, premda ga se smatra nepouzdanim (v. Kuznecova i Janda 2013: 127), L. A. Janda koristi se funkcionalnim kriterijem kako bi provjerila perfektivne glagole dobivene empirijskim putem, odnosno potvrđene u korpusu, što pak pokazuje da ga je zapravo nemoguće zanemariti (v. Janda 2012b).

10.1. Doprinosi formalno-funkcionalne teorije razumijevanju aspekta

Mada su i ranije jezikoslovci (npr. Maslov 1948; Vendler 1957) bili svjesni činjenice da svi glagoli imaju inherentno akcionalno značenje te da se u nekim slučajevima postavljanjem granice uz pomoć dopuna ili prefikasa, odnosno tek iz konteksta može zaključiti o kojemu je inherentnome akcionalnome značenju riječ, i dalje je postojao veliki jaz između inherentnoga akcionalnoga značenja glagola i glagolskoga aspekta. Drugim riječima, u ranijim se radovima upozoravalo na to da te kategorije postoje, ali je nedostajao opis njihova međuodnosa. U literaturi se (Mønnesland 2007: 149f) primjerice s jedne strane *graditi*_i smatra durativnim teličnim glagolom, dok se s druge strane *pjevati*_i određuje kao durativni atelični glagol. Međutim, uz objekt u jednini oba će glagola biti telična. Uvođenjem leksičko-akcionalne funkcije i govoreći o difuznim ili pak o različitim vrstama stativnih leksema u formalno-funkcionalnoj teoriji, pokušavaju se ispraviti nedosljednosti uočene u drugim aspektološkim radovima pa se kao prvo skreće pozornost na to da je s obzirom na višeznačnost glagola potrebno posebno promatrati svako pojedino glagolsko značenje. U toj teoriji glagolski leksemi *graditi*_i i *pisati*_i (v.

značenja prema Matasović i Jojić 2002: 399, 951) pripadaju grupi difuznih leksema koji ovisno o glagolskoj situaciji i vrsti dopuna mogu biti ili telični ili atelični.

Dok su ranije aspektne teorije s jedne strane priznavale da svaki glagol ima aspekt, s druge je pak strane funkcionalna opreka 'dostizanje granice' i 'tijek s unutarnjom granicom' bila primjenjiva tek na ograničeni dio glagola (Lehmann 2009a: 3). Osim toga, priznavanje statusa glagolskoga para ili je bilo prepušteno semantičkoj intuiciji ili ga se osiguravalo morfološkim putem, ograničavajući aspektne parove samo na glagole tvorene sufiksacijom (Lehmann 1984: 85). U formalno-funkcionalnoj teoriji skreće se pozornost na to da se u skladu sa strukturalističkim promišljanjima samo sufiksaciju smatralo gramatičkom, pri čemu su prefigurirani glagoli s istim funkcijama neopravdano bili isključivani iz aspektnih opreka (Lehmann 2009a: 4).

Nadalje, u formalno-funkcionalnoj teoriji upozorava se na to da su opća značenja perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta konstruktivno nastali proučavanjem već postojećih kategorija te da mogu voditi u zablude jer se značenja koja se pripisuju samo jednome od dvaju oprečnih aspekata mogu ostvariti i s drugim (Lehmann 1981: 75f). Kao primjer prethodno rečenoga može poslužiti rezultativno značenje koje se tradicionalno pripisuje perfektivnome aspektu, međutim pri tome se zaboravlja kako se rezultativno značenje može ostvariti i s imperfektivnim glagolima u opće-činjeničnoj funkciji (Lehmann 1981: 75f) ili s imperfektivnim glagolima u konkretno-činjeničnoj funkciji ostvarenoj u izravnim reportažama.

I na kraju ovoga dijela o doprinosima izloženoga teorijskoga modela mogu se iznijeti neke samorefleksijske napomene njezina tvorca. S jedne strane velikom se prednošću formalno-funkcionalne teorije glagolskoga aspekta smatra jasno razlikovanje jezičnih razina zato što se samo na taj način može dobiti potpun uvid u to koje sastavnice na kojim razinama nose određenja značenja i kako se njihovom međusobnom sintezom pridonosi oblikovanju krajnjega aspektnoga značenja (Lehmann 2010: 80). S druge strane ističe se kako upravo nerazlikovanje razina vodi tome da se govori o iterativnome značenju imperfektivnoga aspekta i konkretno-činjeničnome značenju perfektivnoga aspekta premda je zapravo riječ o značenjima koja nose glagol i pripadajući mu kontekst (Lehmann 2010: 81).

Glavna je novina opisane teorije ujedinjavanje svih sastavnica u postojan međuovisan sustav oblika i njihovih funkcija, pri čemu se posebna pozornost posvećuje prijelazima između pojedinih sastavnica: leksika, morfologije, sintakse i teksta (Lehmann 2009a: 4). U ovome je dijelu doktorske disertacije pokazano kako se takva integralna teorija glagolskoga aspekta može primijeniti na hrvatski jezik, da se pojave vezane za hrvatski aspekt mogu tumačiti u tome

teorijskome okviru čime se na njih baca novo svjetlo iz jedne potpuno drukčije, a hrvatskoj (strukturalističkoj) aspektološkoj tradiciji umnogome i oprečne, perspektive.

IV. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE DVOASPEKTNIH GLAGOLA

11. METODE, ALATI I IZVORI JEZIČNI INFORMACIJA

Ponajprije je važno istaknuti kako ovaj rad nije teorijski, nego empirijski orijentiran, što znači da svrha rada nije oblikovati novi teorijski model opisa hrvatskoga aspekta, nego se s pomoću već postojeće, točnije rečeno formalno-funkcionalne, teorije glagolskoga aspekta nastoje objasniti posebnosti dvoaspektnih glagola u hrvatskome jeziku. Kao što se iz naslova može zaključiti, ovaj rad nije preskriptivne, nego deskriptivne prirode. Za razliku od eksploracijskih istraživanja koja služe stjecanju prvoga uvida u podatke i generiranju hipoteza, ovo je istraživanje eksplanativno, tj. skupu podataka pristupa se kako bi se testirale određene hipoteze, odnosno objasnile zanimljive pojave u podacima (usp. Gries 2014: 320).

Rezultati u ovome radu dobiveni su ispreplitanjem kvantitativnih (deskriptivna i inferencijska statistika) i kvalitativnih metoda, a kao što je u naslovu naznačeno, konačni je cilj provjera razlika u priručnicima hrvatskoga jezika (gramatikama i rječnicima te dijelom ostaloj stručnoj literaturi) i stanja u korpusima. Inferencijske statističke metode primjenjuju se kako bi se na temelju podataka koji se odnose na uzorak dobila predviđanja o cijeloj populaciji (usp. Gries 2014: 316). Budući da se nasumični uzorci međusobno razlikuju, inferencijska se statistika primjenjuje kako bi se ta varijacija kvantificirala i kako bi se na taj način bolje procijenili parametri koji se zaista odnose na populaciju (usp. Gries 2014: 316). Osim toga, inferencijske statističke metode pomažu razdvojiti slučajnu od sustavne varijacije (usp. Gries 2014: 316). Iako je ovaj rad isključivo usmjeren na jezične podatke, odnosno na opis stvarnoga jezičnoga stanja niza obilježja i funkcija dvoaspektnih glagola (leksičko-akcionalnih, morfoloških, rečeničnih i tekstnih), rezultati koji će biti izloženi u raspravama i zaključku mogli bi naći svoju primjenu u usustavljanju i poboljšanju budućih izdanja deskriptivnih i preskriptivnih priručnika.

11.1. Korpusna lingvistika i prefiksacija dvoaspektnih glagola

U radovima koji se izravno i usputno bave prefiksacijom i sufiksacijom dvoaspektnih glagola u hrvatskome i srpskome jeziku (npr. Stevanović 1952, Magner 1963, Lazić 1976, Dickey 2012, Hudeček et al. 2011, Kovačević 2011), čak i ako su provođeni na nekakvome tipu jezične građe (npr. novinskim tekstovima ili sl.), ne pruža se dovoljan uvid u jezična obilježja odabrane građe na temelju koje se iznose rezultati i zaključci. Upravo zato nemoguće je provjeriti njihovu pouzdanost.

Za razliku od prijašnjih pristupa, u ovome radu istraživački se dio temelji na načelima korpusne lingvistike, a potvrde sufikslnih i prefikslnih izvedenica dvoaspektnih glagola

pretraživane su u trima velikim korpusima i jednome potkorpusu suvremenoga hrvatskoga jezika. Odluka o takvome pristupu temelji se na činjenici da su se tijekom proteklih desetljeća korpusnolingvističke metode pokazale kao jedno od najsnažnijih oruđa u istraživanju usvajanja i procesuiranja jezika, jezične varijacije i promjena u jeziku te da tako dobiveni rezultati imaju visok stupanj objektivnosti i pouzdanosti (može ih se kvantificirati i ponoviti u drugim sličnim istraživanjima) (v. Gries i Newman 2014: 257).

Tijekom izrade nacrtu istraživanja nametnula su se dva velika razloga za odabir više korpusa kao jezičnih vrela iz kojih će se crpiti podatci. Naime, podatci dobiveni iz samo jednoga korpusa nipošto se ne mogu uopćiti na cijeli hrvatski jezik kao sustav jer koliko god se autori korpusa trudili učiniti ga reprezentativnim, svaki je korpus reprezentativan samo za sebe jer se njime nikada ne mogu obuhvatiti sve potencijalne jezične situacije (v. Kilgarriff i Grefenstette 2003: 1, 8), odnosno svi varijeteti nekoga jezika. Cilj je ovoga rada osigurati zastupljenost i nestandardnoga varijeteta hrvatskoga jezika kako bi se postigle generalizacije koje imaju veću snagu i koje bi mogle nešto reći i o hrvatskome jeziku kao sustavu. Upravo su stoga podatci prikupljeni iz triju korpusa kako bi se usporedilo dvoaspektne glagole u hrvatskome jeziku koji je donekle preskriptivno kontroliran (Hrvatski nacionalni korpus i Hrvatska jezična riznica) s dvoaspektnim glagolima u jeziku koji donekle nastaje u spontanome okruženju (Hrvatski mrežni korpus, odnosno njegov potkorpus Forum).

11.2. Hrvatski korpusi kao vrelo jezičnih podataka

Empirijski podatci o prefiksaciji i sufiksaciji dvoaspektnih glagola u hrvatskome jeziku dobiveni su iz Hrvatskoga nacionalnoga korpusa (HNK), Hrvatske jezične riznice (RIZ) i Hrvatskoga mrežnoga korpusa (hrWaC),¹⁸⁹ odnosno njegova potkorpusa Forum.

Osim toga, Hrvatska jezična riznica (RIZ) i Regensburški dijakronijski korpus hrvatskoga jezika (CroDi) rabljeni su kako bi se odredila relativna starost dvoaspektnih glagolskih posuđenica i kako bi se utvrdila relativna starost prefiksálnih i sufiksálnih izvedenica nastalih od osnovnih dvoaspektnih glagola. Tablica 16 donosi usporedan prikaz najvažnijih podataka koji se tiču spomenutih korpusa hrvatskoga jezika.

---

¹⁸⁹ U grafičkim prikazima umjesto kratice hrWaC rabi se kraća kratica WaC jer je spomenuti korpus bio tako kodiran u podatcima koji su unošeni u statistički program R.

Tablica 16: Usporedba najvažnijih obilježja korištenih korpusa

KORPUS	VELIČINA (POJAVNICA)	STAROST TEKSTOVA	TEKSTNE VRSTE	LEMATIZ.	POS	MSD
HNK	216 847 110	1990 –	hrvatska književnost, novine, časopisi, brošure, dopisi i pisma	da	da	da
RIZ	101 782 863	2. ² / ₂ 19. stoljeća –	hrvatska književnost, znanstvene publikacije, online časopisi i novine	da	da	da
hrWaC v2.2	1 397 757 548		tekstovi s vršne domene .hr	da	da	da
Forum	237 485 906	21. stoljeće	tekstovi s forum.hr stranice	da	da	da
CroDi	820 317	16., 17., 18. i ¹ / ₂ 19. stoljeća	književni, znanstveni, popularno-znanstveni i pravno-administrativni tekstovi	ne	ne	ne

Važno je istaknuti da dva analizirana korpusa, Hrvatski nacionalni korpus i Hrvatska jezična riznica, svaki na svoj način predstavljaju jedan dio hrvatskoga standardnoga jezika i odlikuju se pomno biranim tekstovima. U ovome su radu oba spomenuta korpusa uzeta u obzir kako bi jedan drugome u neku ruku služili kao kontrolna skupina jer je ipak riječ o korpusima nastalima na različitim institucijama, odnosno o projektima predvođenima drukčijim profilom stručnjaka s (dijelom) različitim vizijama o tome što čini hrvatski standardni jezik i kakav bi on trebao biti. Treći je korpus Hrvatski mrežni korpus oblikovan i od lektoriranih i od nelektoriranih tekstova prikupljenih s domene .hr. Potkorpus Hrvatskoga mrežnoga korpusa Forum sadrži isključivo nelektorirane tekstove sa stranice www.forum.hr.

11.2.1. Hrvatski nacionalni korpus

Prvi je računalni korpus standardnoga hrvatskoga jezika dostupan široj javnosti. Tijekom proteklih godina nadograđivan je, a trenutna verzija HNK v3.0 sadrži 216 847 110 pojava. Korpus190 je pretraživ preko sučelja NoSketchEnginea, a lematizacija i potpuna anotacija vrste riječi, kao i morfosintaktičkih obilježja olakšavaju jezikoslovcima prikupljanje podataka.

Važno je istaknuti kako su u korpus uključeni samo tekstovi nastali nakon 1990. godine, s obzirom na to da autor korpusa upravo tu godinu smatra prijelomnom za početak nesputanoga razvoja hrvatskoga jezika (Tadić 2002: 442). Nadalje, korpus se neprestano nadogađuje novijim tekstovima. Tijekom oblikovanja posebna se pozornost posvećivala

¹⁹⁰ http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/corp_info?corpname=HNK_v30

poželjnoj korpusnoj strukturi koja još uvijek nije postignuta s obzirom na to da potkorpus govorenoga jezika još uvijek nedostaje (Tadić 1998: 346; Tadić 2002: 446). Uzorkovanje tekstova vršeno je s obzirom na medij na kojemu su tekstovi objavljeni te na funkcionalne stilove, žanrove, područja i teme (Tadić 2002: 442).

11.2.2. Hrvatska jezična riznica

Projekt sastavljanja korpusa odobren je u svibnju 2005. godine, a proveden je na Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje u Zagrebu. Trenutačna verzija sadrži oko 101 782 863 pojavnica i dostupna je za online pretraživanje preko sučelja NoSketchEnginea na poslužitelju Clarin.¹⁹¹ Svrha korpusa jest osigurati javno dostupan lingvistički izvor za istraživanje hrvatskoga jezika koji sadrži ključne informacije o hrvatskome jezičnome standardu (Ćavar i Brozović Rončević 2012: 51). Izbor tekstova koji su nastali u okvirima raznih funkcionalnih stilova i žanrova nastalih od druge polovice 19. stoljeća¹⁹² do današnjega dana, dakle standardizacijskoga razdoblja hrvatskoga jezika, trebao bi pomoći ostvarivanju prethodno spomenute svrhe (Ćavar i Brozović Rončević 2012: 52-55). Obuhvaćeni su svi funkcionalni stilovi osim razgovornoga jezika. Za razliku od Hrvatskoga nacionalnoga korpusa u Hrvatskoj jezičnoj riznici nalaze se poetski tekstovi te neki književni prijevodi odabranih vrsnih hrvatskih prevoditelja (<http://riznica.ihj.hr/dokumentacija/index.en.html>). S obzirom na to da je posrijedi korpus koji sadrži tekstove koji su prošli rigorozan selekcijski proces, riječ je o zanimljivome vrelo jezičnih informacija, posebice ako u žarištu istraživačeva zanimanja leži usporedba idealnoga normiranoga hrvatskoga jezika s jedne strane i jezika koji je u svakodnevnoj uporabi s druge strane.

11.2.3. Hrvatski mrežni korpus

Najmlađi i do sada najveći korpus hrvatskoga jezika. Njegovo je oblikovanje počelo 2010. na Filozofskome fakultetu u Zagrebu. Trenutačna verzija Hrvatskoga mrežnoga korpusa (hrWaC v2.2) ima 1 397 757 548 pojavnica¹⁹³ prikupljenih s .hr domene (Ljubešić i Klubička 2014: 29). Prednosti su hrWaCa v2.2, uz veličinu, lematizacija i morfosintaktička anotacija, pri čemu

---

¹⁹¹ https://www.clarin.si/noske/run.cgi/corp_info?corpname=riznica

¹⁹² U tekstovima s opisom korpusa navodi se kako su u njemu tekstovi iz standardizacijskoga razdoblja hrvatskoga jezika (Ćavar i Brozović Rončević 2012: 52, <http://riznica.ihj.hr/dokumentacija/index.en.html>), međutim tijekom pretraživanja moguće je naići na tekstove iz još ranijih stoljeća kao što su Planine P. Zoranića ili Judita M. Marulića.

¹⁹³ http://nl.ijs.si/noske/all.cgi/corp_info?corpname=hrwac

je druga dobro opisana i dokumentirana (postoji priložena poveznica na podstranici Corpus Info), a korpus se može pretraživati preko sučelja NoSketchEnginea. Za razliku od ranijih verzija Hrvatskoga mrežnoga korpusa, najnovija se verzija hrWaC v2.2 odlikuje i zadovoljavajućom točnošću morfosintaktičke (92,53 %) i anotacije vrste riječi (98,11 %) (Ljubešić et al. 2016: 4268).

Dio je istraživačke zajednice kritičan prema ideji mrežnih korpusa jer se u njima mogu nalaziti tekstovi koje nisu napisali izvorni govornici ili čak tekstovi koji su nastali strojnim prevođenjem. Nadalje, posebnu pozornost privlače blogovi, postovi na forumima i komentari ispod novinskih tekstova jer se na prvi pogled mogu činiti kao loša jezična građa ponajprije jer sadrže dosta odstupanja od standardnojezične pravopisne norme. Kao klasičan primjer ovdje se mogu navesti tekstovi bez dijakritičkih znakova. Upravo se to obilježje u jednom od NLP eksperimenata pokazalo odlučujućim za procjenu tekstova kao standardnojezičnih ili ne (v. Ljubešić et al. 2015: 373). Jasno je da mnogi izvorni govornici kada pišu tekstove ne paze na standardnojezičnu normu (neki to i rade namjerno, gotovo u stilu manifesta), međutim sama ta činjenica nije dovoljno mjerilo da se takve tekstove proglasi negramatičnima i neprikladnima za jezičnu analizu. Gramatički pravilne jezične konstrukcije mogu biti napisane na pravopisno nepravilan način.

11.2.4. Potkorpus Forum Hrvatskoga mrežnoga korpusa

Hrvatski mrežni korpus osim standardnojezičnoga materijala sadrži i nelektorirane, odnosno tekstove koji pripadaju razgovornome registru. S obzirom na to da se ovaj rad bavi upravo razlikom između (pr)opisa i uzusa kada su u pitanju dvoaspektni glagoli, uz dva korpusa standardnoga jezika, Hrvatski nacionalni korpus i Hrvatsku jezičnu riznicu, te Hrvatski mrežni korpus koji sadrži i standardne i nestandardne tekstove, podatci će se prikupljati i iz Forum – potkorpusa Hrvatskoga mrežnoga korpusa. Za to postoje dva opravdana razloga. Kao prvo, sa sigurnošću možemo tvrditi da tekstovi koji se nalaze u potkorpusu Forum nisu lektorirani, što znači da normativistički stavovi o tome kako su prefiksalne i sufiksalne izvedenice dvoaspektnih glagola pleonastične imaju zanemariv utjecaj na to kako su izvorni govornici pisali svoje postove. Kao drugo, na taj se način iz metodoloških razloga¹⁹⁴ želi kontrolirati i veličinu korpusa, s obzirom na to da postoji opasnost da veći korpus kao što je Hrvatski mrežni korpus sadrži više izvedenica ne (samo) zbog vrste tekstova koji su u njemu, nego (i) zbog veličine. U

---

¹⁹⁴ “[...] the growth rate of vocabulary is a function of text size” (Baayen 1994).

Tablici 16 gore može se vidjeti kako je Hrvatski mrežni korpus znatno već od dvaju spomenutih korpusa hrvatskoga standardnoga jezika.

11.2.5. Regensburški dijakronijski korpus hrvatskoga jezika

Riječ je o korpusu koji obuhvaća tekstove pisane i štokavskom i čakavskom i kajkavskom stilizacijom književnoga jezika, kao i tronarječnim hibridom (Hansack et al. 2016: 6). U korpusu CroDi nalaze se književnoumjetnički, znanstveni, popularno-znanstveni te pravno-administrativni tekstovi nastali od 16. do početka 19. stoljeća, a njegova je veličina procijenjena na 820 317 pojavnica (Hansack et al. 2016: 6). Nastao je kao jedan u nizu dijakronijskih korpusa slavenskih jezika čiju je koncepciju po uzoru na dijakronijski dio Helsinškoga korpusa engleskoga jezika osmislio njemački slavist Roland Meyer (Hansack et al. 2016: 17). Slobodan pristup u sustavu ANNIS osiguran je preko mrežnoga poslužitelja Humboldtova sveučilišta u Berlinu od ljeta 2016. godine (Hansack et al. 2016: 16f).

11.3. NoSketchEngine

NoSketchEngine (Rychlý 2007) ograničena je i besplatna verzija programa koji pokreće komercijalnu uslugu SketchEngine. Riječ je o internetskoj konkordanseru s nizom alata (funkcija) koje omogućuju i olakšavaju korpusnu analizu. Svi su spomenuti korpusi pretraživani s pomoću programa NoSketchEngine. Najvažniji podatci o korpusima dostupni su pod rubrikom "Corpus Info" koja se nalazi u izborniku s lijeve strane rubnice.

NoSketchEngine omogućuje pretraživanje korpusa prema obliku riječi, osnovnome obliku (odnosno natuknici), skupu riječi, znakovima te prema upitu CQL (Corpus Query Language). S obzirom na to da se u što kraćem vremenu nastojalo prikupiti što više podataka, provedene pretrage kojima su se otkrivali novi oblici izvedeni od osnovnih dvoaspektnih glagola temeljile su se na upitima CQL.

11.3.1. Upiti CQL

Budući da je jedan od ciljeva ovoga rada utvrditi u kojoj je mjeri moguća afiksacija dvoaspektnih glagola, izrađeno je nekoliko upita CQL kojima su se vrlo brzo u korpusima mogle naći potvrde novoizvedenih oblika. Upitom

```
[lemma="(*organizira(ti | nje | n))"]
```

dobivale su se sve potvrde prefigiranih glagola, prefigiranih glagolskih imenica¹⁹⁵ i prefigiranih glagolskih pridjeva trpnih izvedenih od dvoaspektnog glagola *organizirati*_{i/p}.¹⁹⁶ Taj je osnovni upit rabljen kako bi se utvrdilo prefiksne izvedenice i stranih i domaćih¹⁹⁷ glagola (prvi dio upita CQL zamjenjivan je određenom dvoaspektnom natuknicom), dok se s pomoću upita CQL

```
[lemma="(organizir[ai]va(ti | nje | n))"]
```

utvrđivalo postoji li sufiksna izvedenica *organizirati* ili *organizirati* od osnovne dvoaspektne posuđenice *organizirati*_{i/p}. Isto se tako zamjenom prvoga dijela posuđenice na *-irati* u upitu CQL provjeravalo postoje li sufiksne izvedenice svih ostalih 199 dvoaspektnih glagolskih posuđenica. Sljedećim upitom provjeravalo se postoje li sufiksne izvedenice dvoaspektnog glagola slavenskoga podrijetla *odlikovati*_{i/p}

```
[(lemma="odlik.*(ti | n | nje)" & tag="(Vm.* | Ap.* | Nc.*)").198, 199
```

Zamjenom prvoga dijela upita CQL *odlik-* provjeravalo se postoje li sufiksne izvedenice svih ostalih 36 dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla.

¹⁹⁵ U slučaju da u korpusima nisu potvrđene glagolske izvedenice, nego samo izvedenice dvoaspektnih glagola u obliku glagolskih imenica ili glagolskih pridjeva trpnih, te su se potvrde smatrale dokazom da glagolske izvedenice zaista postoje. O sličnome problemu potencijalnih riječi raspravlja se i u kroatističkoj literaturi, tako se primjerice tvrdi da glagolske imenice *otkiseljavanje* i *otpepeljavanje* ne pretpostavljaju samo postojanje imperfektivnih glagola *otkiseljavati* i *otpepeljavati*, nego i prefektivnih glagola *otkiseliti*_p i *otpepeliti*_p (v. Babić 2002: 54).

¹⁹⁶ Iako je poznato da se glagolski pridjevi trpni tvore samo od prijelaznih glagola, o tome se nije vodilo računa u izradi upita CQL, tako da i upiti za neprijelazne glagole sadrže dio s oblikom za glagolski pridjevi trpni. Na taj se način štedjelo na vremenu jer se upiti nisu posebno prilagođavali, a vjerodostojnost podataka nije bila narušena jer korpusi ionako ne daju potvrde o glagolskim pridjevima trpnim izvedenima od neprijelaznih glagola.

¹⁹⁷ [lemma="(.*uzrokovati | nje | n)"] primjer je upita za pretraživanje potvrda o prefiksanim izvedenicama tvorenima od dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla. Budući da se pri izvođenju mnogih glagolskih imenica i pridjeva trpnih događaju razne glasovne promjene, u upite su uključeni i podatci o i alomorfima, npr. [lemma="(.*vi[dd]je | nje | n)"] [lemma="(.*čuvje | nje | n)"] [lemma="(.*razumlje | nje | n)"] [lemma="(.*kr[sš]t[ie] | nje | n)"] [lemma="(.*ča[sš]ć | nje | n)"] [lemma="(.*cijep | nje | n)"] [lemma="(.*danj | nje | n)"] [lemma="(.*noć | nje | n)"].

¹⁹⁸ Gore navedenom verzijom upita pretraživalo se Hrvatsku jezičnu riznicu, Hrvatski mrežni korpus i njegov potkorpus Forum, dok se upitom [(lemma="odlik.*(ti | n | nje)" & msd="(Vm.* | Ap.* | Nc.*)") pretraživalo Hrvatski nacionalni korpus.

¹⁹⁹ I kada je u pitanju bilo pretraživanje sufiksanih izvedenica, pri izradi upita u obzir su se morali uzeti podatci o alomorfiji, npr. [(lemma="vi[dd]je | nje | n)"] & tag="(Vm.* | Ap.* | Nc.*)").

11.3.2. Frequency

Sve potvrde koje su dobivene s pomoću prethodno spomenutih upita naknadno su obrađivane s pomoću NoSketchEngineova alata "Frequency" (nalazi se u izborniku s lijeve strane rubnice) koji omogućuje prikaz višerazinske distribucije čestote. Ovdje je bila dovoljna samo prva razina na kojoj se potvrde razvrstavalo na osnovni oblik. Tim je postupkom dobiven popis natuknica potvrđenih u korpusu koje su poredane prema čestoti. Na temelju toga popisa u Excelovu tablicu unosili su se podatci o prefiksanim i sufiksanim izvedenicama dvoaspektnih glagola.

11.4. Rječnici hrvatskoga jezika

U sljedećim dijelovima kratko se opisuju rječnici hrvatskoga jezika iz kojih su crpljeni podatci o raznim obilježjima dvoaspektnih glagola.

11.4.1. Hrvatski enciklopedijski rječnik / Hrvatski jezični portal (HJP)

Najveći je rječnik hrvatskoga jezika koji je online pretraživ. Sadrži 116 516 natuknica od čega 15 699 glagola. Ne sadrži samo standardno nego i žargonsko, dijalektalno te kolokvijalno jezično blago. Neprestano se nadograđuje i dopunjava novim natuknicama koje nastaju na temelju pojavnica u Hrvatskome nacionalnome korpusu. Hrvatski jezični portal poslužio je kao izvor sljedećih jezičnih podataka:

- 1) aspektni status glagolske natuknice
- 2) definicija značenja glagolske natuknice
- 3) broj značenja pripisan glagolskoj natuknici
- 4) podrijetlo dvoaspektne *-irati* natuknice
- 5) funkcionalna raslojenost dvoaspektnih glagola
- 6) metaforizacija značenja dvoaspektnih glagola

11.4.2. Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika (VRH)

S preko 120 000 rječničkih natuknica Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika (Jojić et al. 2015) najobuhvatniji je rječnik koji zrcali suvremeni hrvatski jezik. Sadrži riječi koje pripadaju svim funkcionalnim stilovima hrvatskoga standardnoga jezika te dijalektizme i žargonizme koji su u općoj uporabi. Iz Velikoga rječnika hrvatskoga standardnoga jezika dobiveni su sljedeći jezični podatci korišteni u empirijskome dijelu ovoga rada:

- 1) aspektni status glagolske natuknice
- 2) definicija značenja glagolske natuknice
- 3) broj značenja pripisan glagolskoj natuknici
- 4) podrijetlo dvoaspektne *-irati* natuknice
- 5) funkcionalna raslojenost dvoaspektnih glagola
- 6) metaforizacija značenja dvoaspektnih glagola
- 7) prijelaznost dvoaspektnoga glagola

11.4.3. Školski rječnik hrvatskoga jezika (ŠRHJ)

Izrađen je u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje i na službenim stranicama Instituta tvrdi se kako je riječ o normativnome jednojezičnome rječniku. Sadrži oko 30 000 natuknica. Budući da je riječ o rječniku namijenjenome u prvome redu učenicima završnih razreda osnovne škole i srednjoškolcima, mnogi dvoaspektni glagoli iz uzorka uopće nisu potvrđeni u njemu tako da se ovaj rječnik nije mogao rabiti kao primarni izvor informacija o dvoaspektnim glagolima. No, s obzirom na to da je riječ o rječniku visoke kvalitete, u njemu su se dodatno provjeravale sljedeće informacije:

- 1) definicija značenja glagolske natuknice
- 2) broj značenja pripisan glagolskoj natuknici

11.4.4. Rječnik hrvatskoga jezika (RHJ)

Jednosveščani jednojezični rječnik hrvatskoga jezika tiskan je 2000. godine u nakladi Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža i Školske knjige. Sadrži 64 000 riječi, od čega je 11 000 glagola. Za potrebe ovoga rada u spomenutom rječniku provjeravala se:

- 1) definicija značenja glagolske natuknice

11.4.5. Rječnik hrvatskog ili srpskog jezika (1880 – 1976)

S obzirom na to da je riječ o rječniku koji pruža dijakronijski pogled na rječničko blago od najstarijih vremena pa gotovo sve do naših dana, riječ je, dakle, o povijesnome rječniku koji

djelomično sadrži i terminologiju i posuđenice s pomoću njega pokušavala se odrediti relativna starost dvoaspektnih posuđenica na *-irati*.²⁰⁰

11.5. R

R (R Core Team 2016) besplatan je softver s otvorenim pristupom (engl. *open source*) te praktičan alat za deskriptivnu i inferencijsku statistiku. Njime se između ostaloga mogu vizualizirati kategoričke i numeričke varijable, izraditi grafički prikazi koji pružaju informativan i sažet uvid u rezultate analize te provesti klasični parametrijski i neparametrijski statistički testovi na kodiranim podacima. Osim osnovnoga paketa, u R se mogu instalirati dodatni paketi kojima se onda provode složenije statističke analize kao što su opći modeli višestruke regresije i logističke regresije. U ovome je radu rabljen uopćeni linearni mješoviti regresijski model (engl. *generalized linear mixed model*) s pomoću paketa “lme4” (Bates i Maechler 2009). Spomenuti statistički model u uporabi je u prirodoslovnim znanostima, a u posljednje vrijeme polako ulazi i u lingvističke radove jer omogućuje predviđanje vrijednosti binarne zavisne varijable s obzirom na vrijednosti nezavisnih varijabli različitoga tipa. Osim što se uopćenim linearnim mješovitim regresijskim modelom istodobno može testirati utjecaj više nezavisnih varijabli na zavisnu, njegova je prednost što u obzir može uzeti nasumičnost²⁰¹ vrijednosti varijabli te pomaže pri dobivanju valjanih generalizacija kada ne postoji ujednačen broj podataka za različite razine jedne te iste varijable.²⁰² Uopćeni linearni mješoviti model prikladan je i kada postoji tzv. dizajn ponovljenih

---

²⁰⁰ Rječnik hrvatskog ili srpskog jezika pruža podatke o tome kada je i u kojem tekstu pojedini glagol prvi put zabilježen u hrvatskome jeziku, međutim u njemu su se mogli naći podatci tek za nekolicinu dvoaspektnih glagolskih posuđenica. Stoga se podatke o relativnoj starosti određivalo i s pomoću Hrvatske jezične riznice i Regensbuškog dijakronijskoga korpusa hrvatskoga jezika. Naime, oba korpusa daju podatke o izvoru (ime teksta i godina, odnosno stoljeće) u kojemu se javljaju traženi glagoli.

²⁰¹ Neke su vrijednosti nezavisnih varijabli nasumične (engl. *random effects*), dok su druge fiksne (engl. *fixed effects*) (Baayen 2008: 241f). U potonje spadaju npr. prijelaznost osnovne dvoaspektne natuknice jer glagol u svim svojim značenjima može biti prijelazan ili neprijelazan ili pak dio značenja može biti prijelazan, dok je drugi dio neprijelazan. No, riječ je o ograničenome broju točno određenih razina (usp. Baayen 2008: 241f). Za razliku od toga, pri istraživanju dvoaspektnosti u obzir nisu uzeti svi dvoaspektni glagoli u hrvatskome jeziku, nego tek 237 glagola, pri čemu je njihov stvarni broj znatno viši. Nadalje, postoji vrlo velika vjerojatnost da odabrane nezavisne varijable neće pokriti sve značajne karakteristike odabranih dvoaspektnih natuknica, odnosno vrlo je vjerojatno da među dvoaspektnim natuknicama postoji varijanca koja je i dalje neobjašnjena (usp. Baayen 2008: 275). U takvim okolnostima dvoaspektne se natuknice moraju uključiti u model kao nasumični efekti (usp. Baayen 2008: 275). Prema tome, dvoaspektna natuknica ulazi u nasumične efekte. Uopćeni linearni mješoviti model u obzir uzima razliku između upravo spomenutih fiksnih i nasumičnih efekata i daje bolje generalizacije o cijeloj populaciji (v. Baayen 2008: 241f).

²⁰² U ovome radu „podrijetlo osnovne dvoaspektne natuknice“ s dvjema razinama (glagolska posuđenica (kodirana kao *-irati*) i glagoli slavenskoga podrijetla (kodirani kao *slav.*)) pratilo se kao nezavisna varijabla. Međutim, u uzorku domaćih dvoaspektnih glagola bilo je tek 37, dok je u uzorku stranih dvoaspektnih glagola bilo 200. Razlikuju li se glagoli koji se nalaze u tim dvjema grupama primjerice po svojim akcionalnim i ostalim

mjerenja (engl. *repeated measures design*), tj. kada se za istu jedinicu prikupljaju mjere koje se odnose na istu varijablu, ali u drukčijem okruženju²⁰³ (v. Baayen 2008: 242). Osim paketa “lme4”, korišteni su i paketi “vcd” (Meyer et al. 2017), “vcdExtra” (Friendly et al. 2017), “gridExtra” (Baptiste 2015), “DHARMA” (Hartig 2018), “lsmeans” (Lenth 2016), “effects” (Fox 2003), “standardize” (Eager 2017) i “reshape” (Wickham 2007).

---

za istraživanje značajnim obilježjima, postoji opasnost da tako nesrazmjeran broj u veličini grupa utječe na rezultate primijeni li se neki drugi statistički model (usp. Baayen 2008: 279f). Zahvaljujući algoritamski robustnome uopćenome linearnome mješovitome modelu i dalje je bilo moguće izvesti valjanu statističku analizu iako su razlike u veličini uzoraka velike.

²⁰³ U ovome radu podatci o prefiksaciji i sufiksaciji za svaku od 237 dvoaspektnih natuknica iz analiziranih uzoraka (iste jedinice) prikupljeni su četiri puta: u Hrvatskome mrežnome korpusu, Forumu, Hrvatskoj jezičnoj riznici i Hrvatskome nacionalnome korpusu (četiri mjere jedne te iste varijable u četiri različita okruženja).

12. POPULACIJA I UZORCI DVOASPEKTNIH GLAGOLA

U empirijskome dijelu ove disertacije analiziraju se prirodni podatci prikupljeni u trima korpusima hrvatskoga jezika. S obzirom na to da je jedan od ciljeva ovoga rada provjeriti u kojoj je mjeri moguće izvoditi nove prefigurane i sufigurane glagole od neizvedenih dvoaspektnih glagola i da bi brojanje svih novoizvedenih oblika od svih postojećih dvoaspektnih glagola u hrvatskome jeziku iziskivalo mnogo vremena i radne snage, u okviru ovoga doktorskoga rada ipak je bilo nemoguće uzeti u obzir cijelu populaciju. Stoga se slijedilo princip uzorkovanja. To znači da se podatci o afiksaciji dvoaspektnih glagola analizirani u ovome radu odnose na samo neke članove populacije, ali s obzirom na to da se uzorak nastojalo oblikovati tako da reprezentira populaciju u cjelini, uopćavanja i zaključci ipak donose informacije i o stanju u cijeloj populaciji. Naime, cijela je ideja statističke analize u ovome radu provesti istraživanje na pomno odabranome uzorku kako bi se na temelju vjerojatnosti mogli izvući zaključci o cijeloj populaciji.

U sljedećim potpoglavljima opisuju se populacija dvoaspektnih neizvedenih glagola i oblikovanje uzoraka rabljenih u empirijskome dijelu ovoga rada.

12.1. Populacija dvoaspektnih glagola u hrvatskome jeziku

Prema popisu priloženome u doktorskoj disertaciji Dvovidni glagoli u hrvatskome i slovenskome jeziku (Smailagić 2011) čini se da u hrvatskome jeziku postoje stotine i stotine dvoaspektnih glagola, mada se nigdje ne mogu naći točni podatci o njihovom broju. No, iz popisa je svakako jasno da za dio glagola postoje proturječni podatci u različitim rječnicima. Općenito se može reći kako se u populaciji dvoaspektnih glagola hrvatskoga jezika izdvaja nekoliko jasno različitih grupa:

- 1) dvoaspektni glagoli slavenskoga podrijetla tvoreni različitim sufiksima, odnosno glagoli koji pripadaju različitim konjugacijskim vrstama (zatvorena grupa)
- 2) dvoaspektne glagolske posuđenice na *-irati* (najveća grupa)
- 3) dvoaspektne glagolske posuđenice s raznim sufiksima, primjerice *vrbovati*_{i/p}, *sejvatī*_{i/p}, *divertitī*_{i/p} itd.
- 4) dvoaspektni glagoli koji završavaju na *-isati*, regionalno ograničeni (nemaju dubletne oblike na *-irati*), primjerice *begenisati*_{i/p}, *kalajisati*_{i/p}, *kidisati*_{i/p}, *kurtaľisati*_{se/p}, *saulisati*_{i/p}, *uvarisati*_{i/p}

- 5) dvoaspektni glagoli stranoga podrijetla koji završavaju na *-ovati* ili *-isati* (dubletni oblici glagola na *-irati*), primjerice *diskutovati*_{i/p}, *organizovati*_{i/p}, *sankcionisati*_{i/p}, *intervenisati*_{i/p}.²⁰⁴

Empirijsko istraživanje u ovome radu bavi se samo dvoaspektnim glagolima navedenim pod 1) i 2).

12.2. Uzorci dvoaspektnih glagola

Budući da je moguće da se dvoaspektne glagolske posuđenice razlikuju u spajanju s plodnim prefiksima hrvatskoga jezika od dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla, uzorak je neizvedenih glagola podijeljen u dvije temeljne grupe: dvoaspektni glagoli slavenskoga podrijetla i glagolske posuđenice. S obzirom na to da je prva grupa u usporedbi s drugom relativno mala i zatvorena, bilo ju je moguće uvrstiti u uzorak gotovo u cijelosti. Drugim riječima, moguće je da neki dvoaspektni glagoli slavenskoga podrijetla pak nisu bili uvršteni u uzorak jer ih se pri izradi uzorka jednostavno previdjelo.

12.2.1. Uzorak dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla

U ovome uzorku nalazi se 200 dvoaspektnih glagolskih posuđenica na *-irati*, što bi prema približnim procjenama veličine populacije trebalo biti i više nego dovoljno jer čini više od 10 % cijele populacije (Buchstaller i Khattab 2013: 82).²⁰⁵

Riječ je o stratificiranome nasumičnome (sustavnome) uzorku (v. Buchstaller i Khattab 2013: 78f), a u nastavku će se ukratko opisati način na koji je dobiven. Iz postojećega abecednoga popisa (Smailagić 2011) odabirani su glagoli, proporcionalno broju glagola pod tim slovom. Prije uvrštavanja na popis još se jednom provjeravala dvoaspektnost glagola u Hrvatskome jezičnome portalu i Velikome rječniku hrvatskoga jezika, pri čemu se pazilo da u uzorcima ne završe glagoli glagoli kao što su primjerice *kontrolirati*_i, *nominirati*_i, *eliminirati*_i, *provocirati*_i i *diktirati*_i koji su u jednome od spomenutih rječnika bili označeni kao perfektivni ili imperfektivni, dok su u drugome bili označeni kao dvoaspektni.

Osim toga, pazilo se i na čestoću natuknice pa su u uzorak s jedne strane uključeni iznimno česti glagoli (npr. *organizirati*_{i/p}, *parkirati*_{i/p}, *blokirati*_{i/p}), dok se s druge strane vodilo

---

²⁰⁴ U potonjemu slučaju riječ je o glagolima koji se zbog povijesnojezičnih razloga mogu naći u korpusima hrvatskoga jezika, ali ih suvremeni rječnici ne bilježe jer nisu dio standardnojezičnoga blaga.

²⁰⁵ U društvenim se znanostima primjerice smatra da za populaciju ispod 10 000 i uzorak od 3 % može s dovoljnom točnošću reprezentirati cijelu populaciju (Buchstaller i Khattab 2013: 82).

računa da u uzorak budu uključeni i rijetki glagoli (npr. *autostopirati*_{i/p}, *elektrizirati*_{i/p}, *halucinirati*_{i/p}). Naime, postoji mogućnost da se iznimno rijetke dvoaspektne glagolske posuđenice ponašaju znatno drukčije od onih koje su relativno česte u svakodnevnoj jezičnoj uporabi pa se na ovaj način pokušala osigurati reprezentativnost uzorka i spriječiti dobivanje rezultata koji bi odražavali jezično stanje tipično samo za jednu od tih dviju grupa. Upravo zbog toga uzorak se ne može smatrati potpuno proporcionalnim s obzirom na čestoću dvoaspektnih glagola na *-irati* u cijeloj populaciji. Naime, iako se u uzorku nalazi 46 glagola s relativnom čestoćom $0 \geq 1$ i 43 s relativnom čestoćom $1 \geq 2$ u Hrvatskome mrežnome korpusu hrWaC v2.2, potpuna stratifikacija prema čestoći uzrokovala bi previše rijetkih glagola. Osim toga, samo oni rijetki dvoaspektni glagoli koji su zabilježeni u svima trima, odnosno četirima analiziranim korpusima mogli su ući u uzorak.

Nadalje, u uzorku su glagoli koji su vrlo česti u razgovornome i publicističkome stilu hrvatskoga jezika, primjerice *tapirati*_{i/p}, *parkirati*_{i/p} i *registrirati*_{i/p}, ali i glagoli koji imaju terminološku notu te ih se češće nalazi u znanstvenome ili administrativno-pravnome stilu kao što su *deklinirati*_{i/p}, *fermentirati*_{i/p} i *neutralizirati*_{i/p}. Pazilo se također da u popis budu uključeni glagoli različitih akcionalnih obilježja, primjerice *garantirati*_{i/p}, *demonstrirati*_{i/p}, *balansirati*_{i/p}, *halucinirati*_{i/p}, *telefonirati*_{i/p}, *vegetirati*_{i/p}, *eksplozirati*_{i/p}, *šokirati*_{i/p}, *identificirati*_{i/p}, *kopirati*_{i/p} itd. Budući da je „relativna čestoća natukice“ jedna od nezavisnih varijabli, iz istraživanja su isključene sve dvoaspektne glagolske posuđenice na *-irati* za koje imaju homonimne glagole kao što su *ažurirati*_{i/p}, *matirati*_{i/p}, *trasirati*_{i/p} i *pasirati*_{i/p}. U uzorak dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla nisu uključeni glagoli spomenuti u potpoglavlju Populacija dvoaspektnih glagola u hrvatskome jeziku navedeni pod 3), 4) i 5) iz nekoliko razloga. Kao prvi razlog za zanemarivanje glagola navedenih pod 3) nameću se razlike u konjugacijskome tipu glagola, što bi potencijalno mogla biti nezavisna varijabla u objašnjavanju sufiksacije dvoaspektnih glagola. Svakako bi bilo zanimljivo pratiti tu varijablu kada su u pitanju strani glagoli, no problem je što se za pojedine konjugacijske razrede ne bi moglo zadovoljiti ni minimalan broj koji bi omogućio praćenje te varijable. Kao drugi razlog navodi se činjenica da je većina tih glagola zabilježena samo u Hrvatskome jezičnome portalu te ne samo da se ne bi mogla izvršiti dvostruka provjera njihova aspekta, nego se ne bi mogao pratiti ni broj njihovih značenja, tranzitivnost, pripadnost određenome registru itd. na način na koji su se te varijable pratile za ostale glagole (prikupljanjem podataka iz dvaju rječnika). Kao konačni razlog protiv uvođenja spomenutih triju grupa navodi se činjenica da bi vrlo vjerojatno bilo nemoguće sastaviti dovoljno velike uzorke s glagolima koji bi bili potvrđeni u svim korpusima koji se koriste u ovome istraživanju,

odnosno postoji opasnost da bi (neki) uzorci sa spomenutim trima skupinama glagola bili još manji od uzorka u kojemu se nalaze dvoaspektni glagoli slavenskoga podrijetla.

12.2.2. Uzorak dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla

U drugome uzorku nalaze se dvoaspektni glagoli slavenskoga podrijetla (bez završnoga *-irati*). U prvome redu riječ je o glagolima preuzetima iz popisa dvoaspektnih glagola u Smailagić (2011). Međutim, s obzirom na to da je uočeno kako u tome popisu nedostaju neki dvoaspektni glagoli slavenskoga podrijetla, primjerice *daniti_{i/p}*, *noćiti_{i/p}*, *poštovati_{i/p}* *zavjetovati se_{i/p}*, dopunilo ga se na osnovi podataka iz gramatičkih priručnika i lingvističkih radova. Važno je istaknuti kako su u popis uvršteni samo oni glagoli koji su i u Hrvatskome jezičnome portalu i Velikome rječniku hrvatskoga standardnog jezika bili označeni dvoaspektnima, zbog čega je s popisa isključeno 20 glagola. Glagoli *znamenovati* i *prorokovati* isključeni su jer nisu zabilježeni u Hrvatskome jezičnome portalu, a *biti* i *moći* isključeni su jer nisu punoznačni glagoli. Konačni uzorak obuhvaća 37 glagola i pri njegovu oblikovanju nije se posebno vodilo računa o reprezentativnosti jer su uključeni (gotovo) svi glagoli slavenskoga podrijetla u svezi s čijim dvoaspektnim statusom nema proturječnih podataka u gramatičkim i leksikografskim izvorima. Uzorak je, dakle, (gotovo) identičan cijeloj populaciji.

Na kraju ovoga poglavlja svakako valja napomenuti da koliko god se jezikoslovac trudio da uzorak bude reprezentativan, odnosno da odražava obilježja cijele populacije, u konačnici uzorak će rijetko biti savršena replika statističke distribucije svih podgrupa neke populacije (Buchstaller i Khattab 2013: 75).

13. DVOASPEKTNI GLAGOLI NA LEKSIČKOJ RAZINI

Želi li se u potpunosti razumjeti slavenski aspekt, a unutar njega i dvoaspektne glagole, dio analize svakako treba biti posvećen i leksičkome značenju glagola, odnosno njegovoj leksičko-akcionalnoj funkciji. Kao što je u dijelu posvećenome pregledu literature te posebice u dijelu koji donosi prikaz formalno-funkcionalne teorije glagolskoga aspekta već istaknuto, svaki glagolski leksem nosi određena leksičko-akcionalna značenja koja utječu na to hoće li njegov aspekt biti perfektivan ili imperfektivan. Nadalje, leksičko-akcionalna funkcija utječe i na to kako se izvodi suprotni član aspektne opreke: sufiksacijom ili prefiksacijom, a u sklopu potonje čak i na to koji će konkretno prefiksi biti uporabljeni. I na kraju, leksičko-akcionalna funkcija utječe i na to kako će se glagoli rabiti u kontekstu, odnosno na to koje će rečenične funkcije moći preuzeti, a koje ne.

U sljedećemu poglavlju Dvoaspektni glagoli na morfološkoj razini detaljno će se prikazati kako neki dvoaspektni glagoli ulaze u leksičku i aspektnu glagolsku tvorbu. U ovome se pak poglavlju na temelju podataka o izvođenju novih glagola od osnovnih dvoaspektnih želi dublje istražiti razlikuju li se leksičko-akcionalne funkcije onih dvoaspektnih glagola od kojih se izvode aspektno određeni perfektivni i imperfektivni korelati od leksičko-akcionalnih funkcija onih dvoaspektnih glagola koji ih ne tvore.

13.1. Stabilni i nestabilni dvoaspektni glagoli

Kao što je u poglavlju Dvoaspektni glagoli već napomenuto, još od sredine prošloga stoljeća ističe se kako nisu svi dvoaspektni glagoli jednako dvoaspektni, odnosno da postoje različiti stupnjevi dvoaspektnosti.²⁰⁶ Uočeno je da dio dvoaspektnih glagola naginje imperfektivnome, dok je drugi dio bliže perfektivnome aspektnome polu (Isaćenko 1960: 145; Maslov 1984: 87; Piperski 2016).²⁰⁷ Kako bi se odredilo koje je od oprečnih aspektnih značenja dominantnije u pojedinome dvoaspektnome glagolu, odnosno u pojedinomu njegovu značenju, u slavenskim se jezicima obično primjenjuju tvorbeni, paradigmatički i/ili rečenični kriterij. Međutim, u hrvatskome jeziku paradigmatički kriterij ne može dati jednoznačne rezultate jer se i perfektivni i imperfektivni aspekt javljaju u gotovo svim glagolskim oblicima; jedino aorist uglavnom dolazi

---

²⁰⁶ Za više informacija o nestabilnim dvoaspektnim glagolima v. poglavlje Dvoaspektni glagoli, potpoglavlje Različiti stupnjevi dvoaspektnosti.

²⁰⁷ Spomena se pojava neuravnotežene dvoaspektnosti može pratiti i na praktičnoj razini u Slovaru slovenskega knjižnega jezika. Naime, dvoaspektni su glagoli određivani kao perfektivni i imperfektivni, odnosno imperfektivni i perfektivni ovisno o tome koje od dvaju aspektnih značenja dominira u semantici samoga glagola (v. Smalagić 2011: 125).

s perfektivnim glagolima²⁰⁸ dok se imperfekt, kao što mu i ime govori, tvori isključivo od imperfektivnih glagola. Dodatni je problem s primjenom paradigmatskoga kriterija taj što je u slučaju imperfekta i aorista riječ o vremenima koja nisu u aktivnoj uporabi te se u skladu s tim posebice rijetko koriste s dvoaspektnim glagolima stranoga podrijetla.²⁰⁹

Nadalje, glagolski prilozi sadašnji i prošli također bi se u načelu mogli primijeniti kako bi se otkrilo koji dvoaspektni glagoli više naginju kojemu aspektnome polu. Premda su glagolski prilozi relativno dobro anotirani u korpusima i moglo bi ih se naći s velikom točnošću, i dalje kao problem ostaje činjenica da izvorni govornici hrvatskoga jezika tvore glagolski prilog prošli ne samo od perfektivnih, kao što to i nalaže norma, nego i od imperfektivnih glagola. Slično vrijedi i za glagolski prilog sadašnji, u korpusima se mogu pronaći primjeri u kojima je, suprotno normi, tvoren od perfektivnih glagola.²¹⁰ Iz upravo navedenih razloga za sada je najsmislenije zaobići paradigmatski kriterij kao indikator neuravnotežene dvoaspektnosti u hrvatskome jeziku.

U ovome će se poglavlju rabiti tvorbeni kriterij kako bi se odredilo kojemu aspektnome polu naginju dvoaspektni glagoli. Spomenuti će kriterij pomoći i pri utvrđivanju uravnoteženo

---

²⁰⁸ Međutim, mnogi autori upozoravaju kako se aorist tvori i od imperfektivnih glagola te ističu kako nipošto nije riječ o iznimkama (v. Ružić 1943; Babić 1976; Katičić 1986: 59).

²⁰⁹ U Hrvatskome mrežnome korpusu upit CQL [lemma="*irati" & tag="Vme.."] kojim se trebaju pronaći sve natuknice na *-irati* uporabljene u imperfektu rezultirao je primjerima s trima dvoaspektnim glagolima *servirati*_{i/p}, *insinuirati*_{i/p} i *registrirati*_{i/p}. Od spomenutih glagola samo se potonji nalazi u uzorku dvoaspektnih glagola koji se istražuju u ovome radu. Nadalje, pitanje točnosti korpusne anotacije i dalje je otvoreno. Naime, nastavci za prvo lice jednine i množine te drugo lice množine aorista i imperfekta podudaraju se, što utječe i na točnost morfološke anotacije. U primjeru (51) natuknica *registrirati*_{i/p} anotirana je kao imperfekt pri čemu kontekst jasno upućuje na to da je zapravo riječ o aoristu (u pitanju je takslička funkcija koja se naziva slijed, svi ostali glagoli u perfektivnome su aspektu).

(51) (...) i nakon što *registrirab*_p i *osigurab*_p auto, *spakirab*_p se i sve ostalo, sve u tom hrWaC
popodnevu, *uputi*_p se i ja u Lourdes (...)

Iako se upitom CQL [lemma="*irati" & tag="Vma.."] dobije znatno više primjera s dvoaspektnim natuknicama u aoristu, zbog gore spomenute podudarnosti dijela nastavaka za imperfekt i aorist, primjere i njihovu morfološku anotaciju trebalo bi ručno provjeriti. No, po svemu sudeći i tada bi u podacima prevladavale informacije o tome koji su dvoaspektni glagoli uporabljeni u aoristu, dok bi informacije o tome koji se dvoaspektni glagoli mogu rabiti u imperfektu nedostajali. Tek bi se usporedbom dovoljne količine podataka o uporabi dvoaspektnih glagola u oba vremena mogla dobiti potpuna slika o tome koji dvoaspektni glagoli naginju kojemu aspektnome polu.

²¹⁰ Ako se primjerice u sučelje NoSketchEnginea u polje Oblik riječi upiše oblik *čitavši*, pretragom Hrvatskoga mrežnoga korpusa dobije se 33 primjera, dok se za oblik *pročitajući* dobije 9 primjera. Za razliku od toga, u Hrvatskoj jezičnoj riznici samo se može pronaći *čitavši*, dok oblik *pročitajući* nije zabilježen. To znači da bi rezultati dobiveni u Hrvatskoj jezičnoj riznici bili bliže onome što nalaže norma i bolje bi služili kao orijentir za određivanje kojemu aspektnome polu naginju dvoaspektni glagoli, no valja imati na umu da je broj primjera dvoaspektnih glagola u glagolskome prilogu sadašnjemu i prošlome u spomenutom korpusu znatno manji nego u Hrvatskome mrežnome korpusu.

dvoaspektnih glagola. Naime, na temelju morfološke analize i pretrage perfektivnih i imperfektivnih izvedenica nastalih od osnovnih dvoaspektnih glagola u trima, odnosno četirima korpusima hrvatskoga jezika, a koja će detaljno biti prikazana u sljedećemu poglavlju, utvrđeno je kako dio dovoaspektnih glagola ne tvori ni leksičke ni aspektne izvedenice. S obzirom na to da za dio glagola ni u jednome od pretraživanih korpusa nije zabilježena nijedna prefiksalna ni sufiksalna izvedenica, može se reći kako je riječ o najstabilnijim, odnosno najprototipnijim dvoaspektnim glagolima. Od 237 u ovome radu analiziranih dvoaspektnih glagola 39 ih se nalazi u središtu kontinuuma dvoaspektnosti. Spomenuti su glagoli u Tablici 17 navedeni u stupcu PF0 SUF0.

Unutar onih dvoaspektnih glagola koji sudjeluju u izvođenju novih aspektno određenih glagola, kao što se u Tablici 17 vidi, jasno se mogu izdvojiti tri grupe: PF1 SUF0, PF0 SUF1 i PF1 SUF0.

Prvu grupu čine dvoaspektni glagoli koji sudjeluju samo u prefiksaciji, od 237 analiziranih glagola u toj se grupi nalazi 38 glagola (v. stupac PF1 SUF0). U svim pretraživanim korpusima od tih su glagola potvrđene prefiksalne izvedenice, dok sufiksalne izvedenice nisu potvrđene ni u jednome pretraživanome korpusu. Postojanje prefiksálnih izvedenica na morfološkoj razini upućuje na to da je riječ o nestabilnim dvoaspektnim glagolima koji u kontinuumu dvoaspektnosti naginju imperfektivnome aspektnome polu.

Drugu skupinu nestabilnih dvoaspektnih glagola čine oni dvoaspektni glagoli za koje su u pretraživanim korpusima pronađene potvrde o sufiksaciji, a u Tablici 17 navedeni su pod stupcem PF0 SUF1. Od 237 analiziranih dvoaspektnih glagola samo 8 ulazi u ovu grupu. Riječ je, dakle, o najmanjoj grupi nestabilnih dvoaspektnih glagola. Ovdje valja istaknuti kako su sufiksálne izvedenice jako rijetke, dakle one nisu kao u slučaju prefiksálnih izvedenica potvrđene u svim trima korpusima, nego samo u jednome – Hrvatskome mrežnome korpusu. Nadalje, iako su od glagola *večerati*_{i/p} i *ručati*_{i/p} u Hrvatskome mrežnome korpusu i Hrvatskoj jezičnoj riznici pronađene prefiksálne izvedenice, oni su uključeni u ovu skupinu jer prefiksálne izvedenice nisu bile potvrđene u svim analiziranim korpusima. Prefiksálne izvedenice od ostalih glagola navedenih u stupcu PF0 SUF1 nisu potvrđene ni u jednome korpusu. Osim toga, napominje se kako za sufiksálnu izvedenicu *impresioniravati*_i postoje samo dvije potvrde u Hrvatskome mrežnome korpusu koje nisu povezane s natuknicom *impresioniravati*_i; u jednome slučaju riječ je o glagolskoj imenici *impresioniravanje*, dok je u drugome slučaju riječ o infinitivu bez završnoga *-i* koji je anotiran kao Xf. Tvorbeni kriterij upućuje na to da dvoaspektni glagoli iz grupe PF0 SUF1 u kontinuumu dvoaspektnosti naginju perfektivnome aspektnome polu.

Treću grupu nestabilnih dvoaspektnih glagola čine dvoaspektni glagoli koji sudjeluju u izvođenju i prefikslnih i sufikslnih izvedenica (v. stupac PF1 SUF1). U toj se grupi od 237 analiziranih glagola nalaze tek 24 dvoaspektna glagola. Prefikslna izvedenice spomenutih dvoaspektnih glagola zabilježene su u svim trima analiziranim korpusima, dok su sufikslna izvedenice zabilježene samo u Hrvatskome mrežnome korpusu;²¹¹ samo je sufikslna izvedenica *angažiravati*_{i/p} zabilježena i u Hrvatskoj jezičnoj riznici. Tvorbeni kriterij ne daje nedvosmislene signale o tome naginju li nestabilni dvoaspektni glagoli iz spomenute grupe više perfektivnome ili imperfektivnome polu.²¹² Prvi uvid u to dobit će se nakon analize njihovih leksičko-akcionalnih funkcija, što će kasnije biti nadopunjeno analizama i podacima dobivenima na rečeničnoj i tekstnoj razini.

Hrvatski su dvoaspektni glagoli na temelju tvorbenoga kriterija podijeljeni u četiri grupe, a rezultati te podjele u skladu su s onim što se već tvrdilo u aspektološkoj literaturi: dvoaspektni glagoli nestabilna su grupa glagola, posebice kada je riječ o glagolima stanoga podrijetla (za češ. v. npr. Tahal 2011: 58).

---

²¹¹ Za sufikslnu izvedenicu u Hrvatskome mrežnome korpusu pronađena je samo glagolska imenica *poliravanje*.

²¹² J. Polančec u osobnoj komunikaciji napominje kako bi se čestoća pojedinih tvorbi, odnosno čestoća prefikslnih i sufikslnih izvedenica mogla uzeti kao pokazatelj naginjanja imperfektivnosti, odnosno perfektivnosti. Korpusni podatci pokazuju kako su prefikslna izvedenice nedvojbeno češće nego sufikslna, prema tome čini se kako dvoaspektni glagoli i iz ove skupine nestabilnih dvoaspektnih glagola više naginju imperfektivnome polu. Međutim, ta će pretpostavka biti revidirana nakon analize dvoaspektnih glagola na rečeničnoj razini.

Tablica 17: Podjela dvoaspektnih glagola prema tvorbenome kriteriju²¹³

	PF1 SUF0	PF1 SUF1	PF0 SUF1	PF0 SUF0
1.	<i>čuti</i> _{i/p}	<i>častiti</i> _{i/p}	<i>ručati</i> _{i/p}	<i>desetkovati</i> _{i/p}
2.	<i>imenovati</i> _{i/p}	<i>cijepiti</i> _{i/p}	<i>večerati</i> _{i/p}	<i>odlikovati</i> _{i/p} (<i>se</i>)
3.	<i>napredovati</i> _{i/p}	<i>jebati</i> _{i/p}	<i>asocirati</i> _{i/p}	<i>opetovati</i> _{i/p}
4.	<i>oblikovati</i> _{i/p}	<i>kerstiti</i> _{i/p}	<i>ekskomunicirati</i> _{i/p}	<i>proužrokovati</i> _{i/p}
5.	<i>sanjetovati</i> _{i/p}	<i>kušati</i> _{i/p}	<i>eksplozirati</i> _{i/p}	<i>prstenovati</i> _{i/p}
6.	<i>strijeljati</i> _{i/p}	<i>nočiti</i> _{i/p}	<i>impresionirati</i> _{i/p}	<i>užinati</i> _{i/p}
7.	<i>užrokovati</i> _{i/p}	<i>obražovati</i> _{i/p}	<i>rezultirati</i> _{i/p}	<i>veljeti</i> _{i/p}
8.	<i>žrtvovati</i> _{i/p}	<i>poštovati</i> _{i/p}	<i>uzurpirati</i> _{i/p}	<i>zavjetovati se</i> _{i/p}
9.	<i>analizirati</i> _{i/p}	<i>vezati</i> _{i/p}		<i>afirmirati</i> _{i/p}
10.	<i>aranžirati</i> _{i/p}	<i>blokirati</i> _{i/p}		<i>akceptirati</i> _{i/p}
11.	<i>blamirati</i> _{i/p}	<i>definirati</i> _{i/p}		<i>aklimatizirati</i> _{i/p}
12.	<i>bombardirati</i> _{i/p}	<i>drogirati</i> _{i/p}		<i>alarmirati</i> _{i/p}
13.	<i>cementirati</i> _{i/p}	<i>formirati</i> _{i/p}		<i>amnestirati</i> _{i/p}
14.	<i>cirkulirati</i> _{i/p}	<i>ignorirati</i> _{i/p}		<i>apelirati</i> _{i/p}
15.	<i>destilirati</i> _{i/p}	<i>informirati</i> _{i/p}		<i>apsorbirati</i> _{i/p}
16.	<i>dramatizirati</i> _{i/p}	<i>kombinirati</i> _{i/p}		<i>apstrahirati</i> _{i/p}
17.	<i>dresirati</i> _{i/p}	<i>minirati</i> _{i/p}		<i>deponirati</i> _{i/p}
18.	<i>elektrizirati</i> _{i/p}	<i>montirati</i> _{i/p}		<i>deportirati</i> _{i/p}
19.	<i>formulirati</i> _{i/p}	<i>okupirati</i> _{i/p}		<i>dotirati</i> _{i/p}
20.	<i>frizirati</i> _{i/p}	<i>organizirati</i> _{i/p}		<i>ekranizirati</i> _{i/p}
21.	<i>garantirati</i> _{i/p}	<i>parkirati</i> _{i/p}		<i>ekshumirati</i> _{i/p}
22.	<i>grupirati</i> _{i/p}	<i>polirati</i> _{i/p}		<i>evaluirati</i> _{i/p}
23.	<i>karakterizirati</i> _{i/p}	<i>reagirati</i> _{i/p}		<i>evidentirati</i> _{i/p}
24.	<i>komponirati</i> _{i/p}	<i>realizirati</i> _{i/p}		<i>evocirati</i> _{i/p}
25.	<i>komunicirati</i> _{i/p}			<i>galvanizirati</i> _{i/p}
26.	<i>koncentrirati</i> _{i/p}			<i>ilustrirati</i> _{i/p}
27.	<i>konstruirati</i> _{i/p}			<i>imponirati</i> _{i/p}
28.	<i>kopirati</i> _{i/p}			<i>inficirati</i> _{i/p}
29.	<i>kreditirati</i> _{i/p}			<i>inscenirati</i> _{i/p}
30.	<i>lektorirati</i> _{i/p}			<i>intervenirati</i> _{i/p}
31.	<i>licitirati</i> _{i/p}			<i>lokalizirati</i> _{i/p}
32.	<i>locirati</i> _{i/p}			<i>maturirati</i> _{i/p}
33.	<i>nivelirati</i> _{i/p}			<i>mumificirati</i> _{i/p}
34.	<i>normirati</i> _{i/p}			<i>oponirati</i> _{i/p}
35.	<i>orijentirati</i> _{i/p}			<i>pasterizirati</i> _{i/p}
36.	<i>regulirati</i> _{i/p}			<i>ratificirati</i> _{i/p}
37.	<i>strukturirati</i> _{i/p}			<i>sistematizirati</i> _{i/p}
38.	<i>testirati</i> _{i/p}			<i>sondirati</i> _{i/p}
39.				<i>verificirati</i> _{i/p}
	N=38	N=8	N=24	N=39

²¹³ Vodoravnim crtama u stupcima dvoaspektni glagoli slavenskoga podrijetla odvojeni su od dvoaspektnih glagolskih posuđenica.

13.2. Važnost LAF-a dvoaspektnih glagola

Kao što je u ovome radu već na više mjesta napomenuto, neki aspektolozi, i to ne samo oni koji rade u okviru formalno-funkcionalne teorije glagolskoga aspekta, ističu kako način kojim se izvode suodnosni glagoli suprotnoga aspekta ovisi o akcionalnim obilježjima samoga glagola. Ovdje će se spomenuti dva takva pristupa.

U formalno-funkcionalnoj teoriji ističe se kako telični leksemi u načelu imaju akcionalni oblik jednofaznoga ostvaraja i na morfološkoj su razini perfektivni. U slučaju kada se isto leksičko značenje teličnih leksema želi ili treba uporabiti u progresivnoj funkciji, koja zahtjeva višefazni akcionalni oblik tijeka, uporabit će se suodnosni imperfektivni glagol dobiven sufiksacijom (imperfektivizacijom). Za razliku od toga, atelična značenja imaju višefazni akcionalni oblik tijeka i u načelu se kodiraju imperfektivnim glagolima. Da bi se isto leksičko značenje izrazilo u konkretno-činjeničnoj funkciji, koja zahtjeva jednofazni akcionalni oblik ostvaraja, potreban je suodnosni glagol perfektivnoga aspekta koji se dobiva prefiksacijom i to s pomoću ingresivnoga prefiksa *z-*, egresivnoga prefiksa *od-* ili delimitativnoga prefiksa *po-*. Više informacija o tome kako se na vezu akcionalnih razreda i aspektne tvorbe gleda u formalno-funkcionalnoj teoriji može se pronaći u poglavlju Aspekt na morfološkoj razini. Slična objašnjena o uskoj vezi aspektne morfologije i akcionalnosti daju se i u teoriji o interakciji između leksičkih, temporalnih i aspektnih značenja (Breu 1985, 1994). Osim toga, i u nizu radova L. Jande (2007a, 2011, 2012b) ističe se kako postoji tijesna veza između aspektne morfologije i akcionalnosti.

Spomenute teorije i radovi u kojima se usmjerava pozornost na to kako postoji veza između aspektne morfologije i akcionalnosti svoje postavke temelje na primjerima glagola čija značenja u načelu mogu imati oba aspekta. Iznimku od toga naravno čine apsolutno stativni glagoli koji se u spomenutim teorijama također uzimaju u obzir, pri čemu se ističe da je u slučaju glagola koji pripadaju tome akcionalnome razredu izvođenje suodnosnih glagola suprotnoga (perfektivnoga) aspekta semantički blokirano. Dok se, dakle, u slučaju glagola čija značenja imaju oba aspekta podosta pisalo o odnosu akcionalnosti i aspektne tvorbe, o vezi između akcionalnosti i aspektne morfologije, odnosno o načinu na koji dvoaspektni glagoli tvore aspektno određene izvedenice nije se puno pisalo. U jednome radu uočeno je kako u ruskome jeziku postoji tendencija da se atelični ili difuzni dvoaspektni glagoli prefiksacijom perfektiviziraju (npr. *skopirovat'*_p), dok telični ili ostaju dvoaspektni ili se sufigiraju (npr.

normalizovyyvat') (v. Gehrke 2002: 30).²¹⁴ U drugim se radovima o ruskome jeziku ističe kako postoji snažna negativna korelacija između dvoaspektnosti i ateličnosti (v. npr. Janda 2007b, 2011). Kako je već istaknuto u poglavlju Dvoaspektni glagoli, u mnogim se radovima ističe kako je teličnost ključno obilježje koje omogućuje dvoaspektnost (v. npr. Maslov 1963; Čertkova i Čang 1998; Lehmann 2009; Janda 2011). Osim toga, rusisti (npr. Avilova 1968; Šeljakin 1983) skreću pozornost na to da aspektne parove tvore dvoaspektni glagoli koji su telično-rezultativni.

Budući da se, kao što je upravo još jednom istaknuto, u aspektološkoj literaturi spominje da odnos između aspektne tvorbe i akcionalnosti nije proizvoljan te da se i u radovima o dvoaspektnim glagolima pozornost pridaje njihovim akcionalnim obilježjima, u ovome dijelu doktorske disertacije pažnja će biti posvećena upravo leksičko-akcionalnoj funkciji dvoaspektnih glagola. To će biti učinjeno tako što će se podatci o derivacijskoj morfologiji dvoaspektnih glagola predstavljati u prethodnome potpoglavlju dopuniti podacima o značenjima i leksičko-akcionalnim funkcijama pojedinoga glagola. Cilj je, dakle, utvrditi postoje li razlike u akcionalnosti dvoaspektnih glagola koji se nalaze u različitim grupama u Tablici 17. Drugim riječima, želi se utvrditi je li akcionalnost dvoaspektnih glagola koji se nalaze u grupi PF0 SUF1 bitno različita od akcionalnosti dvoaspektnih glagola koji se nalaze u grupi PF1 SUF0. I svakako je najvažnije pitanje je li akcionalnost prototipnih dvoaspektnih glagola koji se nalaze u središtu kontinuuma dvoaspektnosti drukčija od akcionalnosti nestabilnih dvoaspektnih glagola.

Već se iz prvoga pogleda na popis glagola koji se u Tablici 17 nalaze u različitim grupama uočava da u grupi PF0 SUF0 prevladavaju glagoli koji uglavnom imaju telična akcionalna značenja, naravno s ponekim iznimkama kao što su *sondirati*_{i/p} u značenju 'pomno pratiti što' koje je atelično i ima akcionalni oblik višefaznoga tijeka te *odlikovati*_i se u značenju 'isticati se čime [*odlikuje se brzinom*]' koje je također atelično, ali ima akcionalni oblik stativne situacije bez faza.²¹⁵ Za razliku od toga, iako u grupi PF1 SUF0 i dalje možda prevladavaju glagoli koji uglavnom imaju telična akcionalna značenja, očito je kako među ima mnoštvo glagola koji imaju i atelična značenja, odnosno glagola čiji barem dio značenja ima akcionalni oblik višefaznoga tijeka i/ili akcionalni oblik stativne situacije bez faza. Kao primjeri navest će

---

²¹⁴ U originalnome tekstu ne rabi se termin difuzni glagoli nego ih se određuje kao "verbs with an under-specified telicity value".

²¹⁵ Iako je cijela natuknica u konzultiranim rječnicima hrvatskoga jezika određena kao dvoaspektna, ovdje se smatra da je spomenuto značenje bolje odrediti kao imperfektivno s obzirom na to da je riječ o apsolutno stativnome značenju koje ne može biti perfektivno.

se sljedeći glagoli: *cirkulirati*_{i/p}, *karakterizirati*_{i/p}, *kopirati*_{i/p}, *čuti*_{i/p}, *strijeljati*_{i/p} i *uzrokovati*_{i/p}. Slično vrijedi i za grupu PF1 SUF1: i u njoj se nalazi nemali broj glagola čiji barem dio značenja ima atelična akcionalna obilježja kao što su primjerice *drogirati*_{i/p} (*se*), *jebati*_{i/p}, *poštovati*_{i/p}, *ignorirati*_{i/p} i *častiti*_{i/p}. U maloj grupi PF0 SUF1 među teličnim glagolima prevladavaju konkluzivni telični glagoli koji imaju akcionalni oblik ostvaraja i čija se značenja ne mogu tako lako konceptualizirati kao višefazni tijek (npr. *eksplozirati*_{i/p}, i *ekskomunicirati*_{i/p}). Drugim riječima, njihova se značenja ne mogu tako lako rabiti u progresivnoj funkciji ili je u najboljem slučaju potreban poseban kontekst kako bi takve rečenice bile gramatične.

U sljedećemu potpoglavlju empirijski će se provjeriti razlikuju li se značenja dvoaspektnih glagola po akcionalnosti.

13.3. LAF stabilnih i nestabilnih dvoaspektnih glagola

Kako bi se empirijski moglo usporediti akcionalna obilježja značenja dvoaspektnih glagola iz četiriju različitih grupa navedenih u Tablici 17, bilo je nužno donijeti odluku o tome hoće li se u obzir uzeti svi glagoli i njihova značenja ili samo dio, u slučaju potonje odluke trebalo je odlučiti na čemu će se temeljiti uži izbor, zatim je bilo potrebno odabranu građu anotirati s obzirom na akcionalna obilježja, provjeriti distribuciju zavisne i nezavisne varijabe, odnosno njihovih razina te provesti statističku analizu. Kako je to točno provedeno, objašnjava se u nastavku.

13.3.1. Građa i anotacija

Iz Tablice 17 vidljivo je kako se u četirima grupama nalazi različit broj glagola. Najviše se glagola nalazi u grupama PF0 SUF0 (39 glagola) i PF1 SUF0 (38 glagola), najmanje se glagola nalazi u grupi PF0 SUF1 (8 glagola), dok je grupa PF1 SUF1 po broju glagola nešto veća (24 glagola), ali i dalje sadrži manje glagola nego grupa stabilnih dvoaspektnih glagola i grupa dvoaspektnih glagola od kojih su potvrđene prefiksne izvedenice. Kako bi se mogla provesti valjana statistička analiza, kojom će se provjeriti postoji li veza između aspektne tvorbe i akcionalnosti dvoaspektnih glagola, odlučeno je da se broj glagola u različitim grupama ujednači. S obzirom na to da se u najmanjoj grupi PF0 SUF1 nalazi tek 8 glagola koji će svi biti uzeti u obzir u statističkoj analizi, odlučeno je da i u ostalim grupama broj glagola čija će akcionalnost biti analizirana ne prelazi 10.

Budući da u svim ostalim grupama broj glagola prelazi 10, nasumičan izbor glagola za analizu proveden je s pomoću funkcije “RAND” u programu Excel koja je u stupcu pokraj

glagola svakome glagolu iz svake od preostalih triju grupa pripisala nasumičan cijeli broj jednak nuli ili veći od nule, a manji od jedinice. Dobivene su numeričke vrijednosti potom kopirane u sljedeći stupac s desne strane kao brojevnje vrijednosti (“Copy as Values”)²¹⁶ te su na kraju glagoli u svakoj od triju preostalih grupa s pomoću Excelove funkcije “Sort & Filter” poredani od najmanjeg do najvećega. Nakon toga u svakoj od triju preostalih grupa odabrano je prvih 10 glagola za statističku analizu. U Tablici 18 nalaze se glagoli koji su odabrani kao predstavnici grupa za dalju statističku analizu.

Potom su za svaki od odabranih glagola ispisana sva značenja kako bi ih se u sljedećemu koraku moglo klasificirati prema akcionalnim obilježjima. Značenja za svaki pojedini glagol preuzimana su iz Hrvatskoga enciklopedijskoga rječnika (Matasović i Jojić 2002), odnosno njegove elektroničke verzije Hrvatskoga jezičnoga portala, i potom su dopunjavana značenjima iz Velikoga rječnika hrvatskoga standardnoga jezika (Jojić et al. 2015). Samo za dio glagola konzultiran je i Školski rječnik hrvatskoga jezika (Birtić et al. 2013) s obzirom na to da spomenuti rječnik ne sadrži sve analizirane glagole.

Tablica 18: Uzorak glagola odabranih za statističku analizu

	PF1 SUF0	PF1 SUF1	PF0 SUF1	PF0 SUF0
1.	<i>aranžirati</i> _{i/p}	<i>blokirati</i> _{i/p}	<i>asocirati</i> _{i/p}	<i>apelirati</i> _{i/p}
2.	<i>blamirati</i> _{i/p}	<i>častiti</i> _{i/p}	<i>ekskomunicirati</i> _{i/p}	<i>apstrahirati</i> _{i/p}
3.	<i>bombardirati</i> _{i/p}	<i>definirati</i> _{i/p}	<i>eksplozirati</i> _{i/p}	<i>dotirati</i> _{i/p}
4.	<i>circulirati</i> _{i/p}	<i>drogirati</i> _{i/p}	<i>impresionirati</i> _{i/p}	<i>evocirati</i> _{i/p}
5.	<i>karakterizirati</i> _{i/p}	<i>jebati</i> _{i/p}	<i>rezultirati</i> _{i/p}	<i>galvanizirati</i> _{i/p}
6.	<i>kreditirati</i> _{i/p}	<i>informirati</i> _{i/p}	<i>ručati</i> _{i/p}	<i>ilustrirati</i> _{i/p}
7.	<i>licitirati</i> _{i/p}	<i>minirati</i> _{i/p}	<i>uzurpirati</i> _{i/p}	<i>inscenirati</i> _{i/p}
8.	<i>normirati</i> _{i/p}	<i>montirati</i> _{i/p}	<i>večerati</i> _{i/p}	<i>intervenirati</i> _{i/p}
9.	<i>savjetovati</i> _{i/p}	<i>noćiti</i> _{i/p}		<i>mumificirati</i> _{i/p}
10.	<i>strukturirati</i> _{i/p}	<i>okupirati</i> _{i/p}		<i>veljeti</i> _{i/p}

Važno je napomenuti kako su i varijante značenja bile navođene kao posebna značenja jer kao prvo, u nekim slučajevima imaju različita akcionalna obilježja i kao drugo, jer je to najbolji pristup za statističku analizu.²¹⁷ U nekim slučajevima bilo je teško odrediti je li riječ o jednome ili dvama različitim značenjima, posebice kada su se definicije u rabljenim rječnicima donekle,

²¹⁶ Ovaj je korak nužan jer se u protivnome svakim novim klikom na nasumično pridane brojevnje vrijednosti dobivene s pomoću funkcije RAND one mijenjaju, dok nakon što ih se kopira kao brojevnje vrijednosti u poseban stupac, ostaju stabilne.

²¹⁷ Izv. prof. dr. D. Filipović Đurđević s Odseka za psihologiju Filozofskoga fakulteta u Beogradu u osobnoj komunikaciji na temelju svojega dugogodišnjega istraživačkoga iskustva na području semantike savjetovala je da se u svrhu statističke analize broje i varijante značenja kao posebna značenja.

ali ne drastično razlikovale. Tada je konzultiran još jedan izvorni govornik,²¹⁸ aspektolog s kojim je u raspravi zaključeno jesu li u pitanju dva značenja, odnosno dvije varijante značenja, ili je u pitanju jedno te isto značenje koje je samo drukčije opisano. Nakon toga prema formalno-funkcionalnoj teoriji za svako je značenje anotiran akcionalni razred (ostvaraj, tijek...) te leksičko-akcionalna funkcija (transformativna, konkluzivna, dekurzivna, mutativna...). Anotacija je provođena u programu Excel iz paketa Microsoft Office. Slika 1 donosi prikaz kako je anotacija izgledala.

	A	B	C	D
1	BiaspectualVerb	Meaning	ActionClass	LAF
2	asocirati	1. povesti se /povoditi se za asocijacijom, izazvati/izazivati asocijaciju na što, stvoriti/stvarati asocijacije	event	conclusive
3	asocirati	2. zaključiti/zaključivati, prisjećati se ili sjetiti se čega pomoću asocijacije, doći/dolaziti do mišljenja o čemu asocij	event	conclusive
4	asocirati	3. ujedinjavati, združivati	event	transformative
5	ekskomunicirati	1. crkv. izopćiti/izopćivati iz crkvene zajednice, baciti/bacati anatemu, isključiti/isključivati koga iz Katoličke crkve	event	conclusive
6	ekskomunicirati	2. razg. ekspri. izbaciti/izbacivati (iz društva, iz kakvog kruga privilegiranih)	event	conclusive
7	eksplozirati	1. pustiti/puštati ili potaknuti/poticati iznenadno i snažno oslobađanje energije [eksplozirala bomba]; prasnuti, ras	event	transformative
8	eksplozirati	2. meton. izbiti/izbijati, provaliti/provaljivati (o izljevu osjećaja, radosti, bijesa, tuge i sl.)	event	conclusive
9	eksplozirati	3. odjednom izgubiti živce	event	conclusive
10	eksplozirati	4. pren. (na)rasti brzo i bez kontrole (o porastu stanovništva, o tumoru, o formi nekog sportaša i sl.), naglo se razvi	event	transformative
11	impresionirati	izazvati/izazivati jak, živ dojam	event	conclusive

Slika 1: Primjer anotacije²¹⁹ akcionalnih obilježja glagola iz grupe PF0 SUF1

13.3.2. Distribucija varijabli i statistička analiza

Anotacija akcionalnih obilježja koja je upravo bila detaljno predstavljena rađena je u svrhu testiranja sljedeće nul-hipoteze:

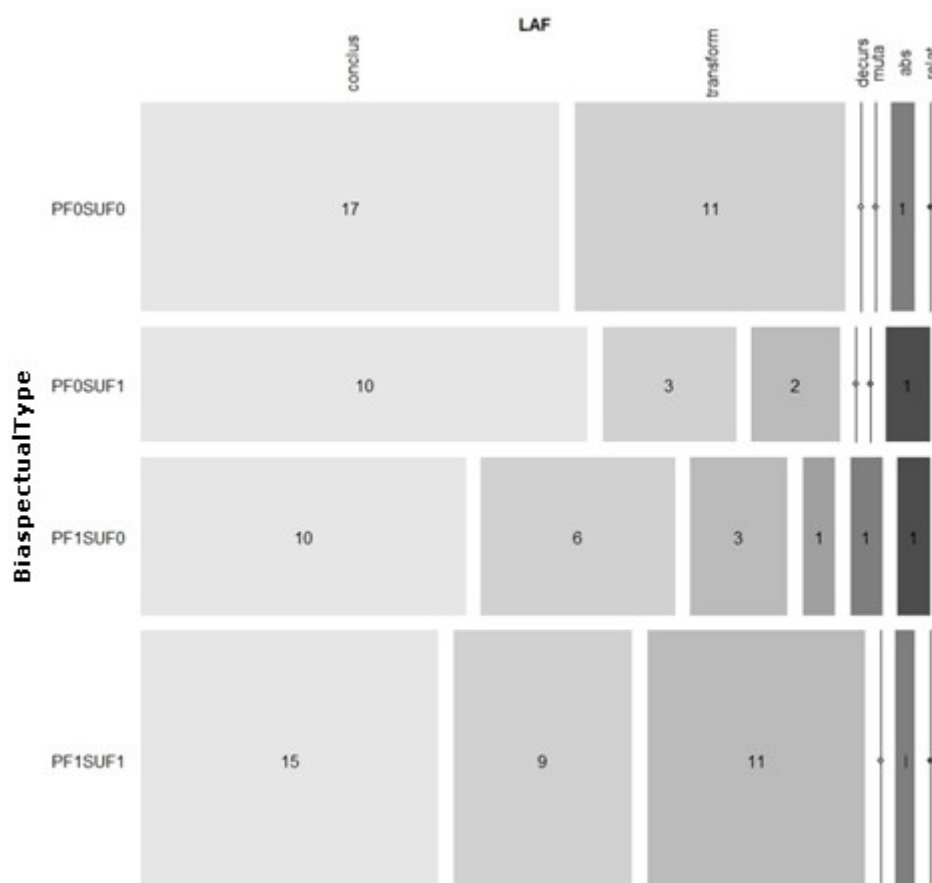
$H_{0,1}$ Način na koji dvoaspektni glagoli stupaju u izvođenje korelata suprotnoga aspekta nije motiviran leksičko-akcionalnom funkcijom (akcionalnim obilježjima koja su inherentna značenjima dvoaspektnih glagola). Drugim riječima, nema razlike u

²¹⁸ Ovom prilikom još jednom zahvaljujem kolegi J. Polančecu na pomoći i potpori.

²¹⁹ Budući da je riječ o dvojnomo doktorskome studiju i da će u komisiji na obrani doktorske disertacije biti članovi koji ne govore hrvatski jezik, na temelju cotutelle sporazuma o dvojnomo doktorskome studiju na kraju ovoga rada mora se priložiti iscrpan sažetak na engleskome jeziku, a kako bi strani čitatelji lakše mogli pratiti tekst, objašnjenja i rezultate, anotacija i grafikoni u ovome radu u potpunosti su izrađeni na engleskome jeziku.

leksičko-akcionalnoj funkciji (akcionalnim obilježjima) dvoaspektnih glagola koji pokazuju razlike s obzirom na stabilnost njihove dvoaspektnosti, odnosno koji se nalaze u različitim grupama u Tablici 18.

U Grafikonu 2 nalazi se prikaz suodnosa načina na koji dvoaspektni glagoli stupaju u izvođenje korelata suprotnoga aspekta kao zavisne varijable i leksičko-akcionalne funkcije kao nezavisne varijable. Obje su varijable kategoričke. Iz Grafikona 2 vidi se kako kategorička zavisna varijabla „način na koji dvoaspektni glagoli stupaju u izvođenje korelata suprotnoga aspekta“ ima 4 razine: dvoaspektni glagoli koji aspektne korelate tvore prefiksacijom (PF1 SUF0), dvoaspektni glagoli koji aspektne korelate izvode sufiksacijom (PF0 SUF1), dvoaspektni glagoli koji aspektne korelate tvore i prefiksacijom i sufiksacijom (PF1 SUF1) i dvoaspektni glagoli koji ne izvode aspektne korelate (PF0 SUF 0). Nezavisna kategorička varijabla „leksičko-akcionalna funkcija“ ima 6 razina: konkluzivna (conclus), transformativna (transform), dekurzivna (decurs), mutativna (mut), apsolutna (abs) i relativna (rel) funkcija.²²⁰

Grafikon 2: Odnos aspektnoga izvođenja i LAF-a

²²⁰ Detaljno objašnjenje leksičko-akcionalne funkcije (LAF-a) nalazi se u poglavlju Aspekt na leksičkoj razini, u potpoglavlju Vrste leksema.

Iz Grafikona 2 vidljivo je kako među glagolskim značenjima u grupi stabilnih dvoaspektnih glagola prevladavaju telična konkluzivna (17) i transformativna (11) leksičko-akcionalna funkcija. Među glagolskim značenjima u spomenutoj grupi nisu zabilježene atelične leksičko-akcionalne funkcije kao što su dekurzivna, mutativna i relativno stativna. Za razliku od toga u grupi nestabilnih dvoaspektnih glagola koji naginju imperfektivnome polu (PF1 SUF 0) zabilježene su ne samo telična konkluzivna (10) i transformativna (6) leksičko-akcionalna funkcija nego i atelične leksičko-akcionalne funkcije kao što su dekurzivna (3), mutativna (1), apsolutno (1) i relativno stativna (1).

Kako bi se statistički testirala nul-hipoteza $H_{0,1}$, zbog niskih vrijednosti u pojedinim poljima proveden je neparametrijski Fisherov test.

p -vrijednost = 0.0386

Dobivena p -vrijednost 0.0386 upućuje na to da se nul-hipotezu $H_{0,1}$ treba odbaciti te da se privremeno prihvaća alternativna hipoteza prema kojoj je način na koji dvoaspektni glagoli stupaju u izvođenje korelata suprotnoga aspekta motiviran leksičko-akcionalnom funkcijom (akcionalnim obilježjima koja su inherentna značenjima dvoaspektnih glagola).

Drugim riječima, među dvoaspektnim glagolima koji pokazuju razlike s obzirom na stabilnost dvoaspektnosti (nalaze se u različitim grupama u Tablici 18) uočavaju se akcionalne razlike (razlike u leksičko-akcionalnim funkcijama). Spomenute su razlike statistički značajne, odnosno nisu slučajne.

13.3.3. Rasprava

U prethodnome razdjelu pokazano je kako se dvoaspektni glagoli ne razlikuju samo u svojoj stabilnosti, odnosno u načinu na koji izvode korelate suprotnoga aspekta, nego i kako statistička analiza upućuje na to da iza tih razlika stoje statistički značajne razlike u leksičko-akcionalnoj funkciji. U ovome razdjelu na odabranim primjerima komentirat će se upravo spomenute razlike.

Već se na temelju prvoga pogleda na Grafikon 2 vidi kako u grupi PF1 SUF0 prevladavaju telična značenja s konkluzivnom (10 značenja) i transformativnom (6 značenja) leksičko-akcionalnom funkcijom. Za njima slijede atelična značenja koja pripadaju leksemima tijekom od čega 3 značenja imaju dekurzivnu leksičko-akcionalnu funkciju, dok samo jedno značenje ima mutativnu leksičko-akcionalnu funkciju. U ovoj su grupi najmalobrojnija stativna

atelična značenja; 1 značenje ima apsolutno stativnu leksičko-akcionalnu funkciju, i 1 značenje ima relativno stativnu leksičko-akcionalnu funkciju. Kada se promatra pojedinačne višeznačne glagole u grupi PF1 SUF0, vidi se kako njihova značenja također imaju različite leksičko-akcionalne funkcije, samo glagol *blamirati*_{i/p} u oba svoja telična značenja ima istu konkluzivnu leksičko-akcionalnu funkciju. Dekurzivna je leksičko-akcionalna funkcija zabilježena kod triju različitih dvoaspektnih glagola: *bombardirati*_{i/p} ('gnjaviti, dosađivati mnoštvom čega'), *circulirati*_{i/p} ('kretati se (ob. u krug, ili na malom prostoru, bez određenog cilja)') i *licitirati*_{i/p} ('isticati što kao vrijednost, zaslugu, razmetati se uložnim naporima'). Mutativna je leksičko-akcionalna funkcija zabilježena samo za značenje glagola *circulirati*_{i/p} ('kolati, kružiti'). Apsolutno stativnu leksičko-akcionalnu funkciju ima glagol *karakterizirati*_{i/p} u svojem značenju 'biti/bivati karakterističan predstavnik čega'.

I u grupi PF1 SUF1, baš kao i u grupi PF1 SUF0 prevladavaju telična značenja s konkluzivnom (15 značenja) i transformativnom (9 značenja) leksičko-akcionalnom funkcijom, a slijede ih atelična značenja s dekurzivnom funkcijom (11 značenja). Osim toga, u toj je grupi glagola zabilježeno 1 značenje s apsolutnom stativnom funkcijom. Nijedno značenje nema ateličnu mutativnu i relativno stativnu leksičko-akcionalnu funkciju. Jedino glagoli *definirati*_{i/p} i *informirati*_{i/p} u svim svojim značenjima imaju istu konkluzivnu leksičko-akcionalnu funkciju, dok se pojedinačna značenja ostalih višeznačnih glagola razlikuju po svojim funkcijama. Apsolutna se stativna funkcija javlja samo kod glagola *častiti*_{i/p} ('iskazivati čast kome, izražavati poštovanje') i *drogirati*_{i/p} se ('biti ovisnikom'). Dekurzivna je leksičko-akcionalna funkcija zabilježena kod triju ateličnih glagola *jebati*_{i/p} ('dosađivati, mučiti, gnjaviti, mrcvariti, umarati'), *okupirati*_{i/p} ('zabavljati (se) čime, zanimati se za što') i *blokirati*_{i/p}.

U grupi PF0 SUF1 također prevladavaju telična značenja s konkluzivnom (10 značenja) i transformativnom (3 značenja) leksičko-akcionalnom funkcijom. Samo dva dvoaspektna glagola, *ručati*_{i/p} i *večerati*_{i/p} u svojim neprijelaznim značenjima 'uzimati za ručak/večeru' imaju akcionalni oblik tijeka, tj. dekurzivnu leksičko-akcionalnu funkciju. U ovoj grupi samo je jedno značenje stativno; riječ je o apsolutno stativnoj leksičko-akcionalnoj funkciji glagola *rezultirati*_{i/p} ('imati za posljedicu, biti/bivati posljedica čega').

Kada se u Grafikonu 2 pogledaju odnosi izvođenja aspektnih korelata i leksičko-akcionalne funkcije, jasno se vidi kako se u grupi najstabilnijih dvoaspektnih glagola (PF0 SUF0) s jednom iznimkom nalaze samo telična značenja: konkluzivnu leksičko-akcionalnu funkciju ima 17 značenja, dok transformativnu leksičko-akcionalnu funkciju ima 11 značenja.

Samo glagol *ilustrirati*_{i/p} u svojem značenju 'biti primjer, služiti kao primjer, objašnjenje' ima apsolutnu stativnu leksičko-akcionalnu funkciju.

13.4. Zaključak i smjernice za dalja istraživanja

U ovome radu empirijski je pokazano ono što se već godinama tvrdi u teorijskoj aspektološkoj literaturi: teličnost je zaista ključno semantičko obilježje koje je usko povezano s dvoaspektnošću (usp. Maslov 1963; Čertkova i Čang 1998; Lehmann 2009; Janda 2011). Štoviše, teličnost je povezana i sa stabilnošću spomenute aspektne kategorije. Oni glagoli koji se na morfološkoj razini ponašaju kao najstabilniji dvoaspektni glagoli, dakle ne tvore ni perfektivne ni imperfektivne aspektne korelate, imaju gotovo beziznimno telične transformativne i konkluzivne leksičko-akcionalne funkcije. Prema tome, ne samo da dvoaspektnost kao takva ovisi o teličnosti, nego i stupanj dvoaspektnosti, odnosno postojanost dvoaspektnosti, ovisi o istim leksičko-akcionalnim obilježjima. Za razliku od toga, značenja glagola koji na morfološkoj razini pokazuju znakove nestabilne dvoaspektnosti (skloni su izvođenju prefikslnih i sufikslnih aspektnih partnera) nemaju samo telične transformativne i konkluzivne funkcije, nego u mnogo većem broju nego stabilni dvoaspektni glagoli imaju i značenja s ateličnim funkcijama. Očito je da afiksacija dvoaspektnih glagola nije nasumičan, odnosno nije proizvoljan proces. Riječ je o procesu koji je funkcionalno motiviran, odnosno o procesu čiji se korijeni nalaze u leksičko-akcionalnoj funkciji dvoaspektnih glagola.

Kao što je upravo istaknuto, među dvoaspektnim glagolima ima i onih s inherentnim stativnim značenjem. S obzirom na to da su mnogi dvoaspektni glagoli višeznačni, najčešće je samo jedno od značenja stativno, dok su ostala ili telična s konkluzivnom i transformativnom funkcijom ili atelična s mutativnom i dekurzivnom funkcijom. U svezi s tim ovdje se želi skrenuti pozornost na još jedan praktični leksikografski problem koji je uočen prilikom anotacije, obrade i analize građe. Naime, iako se glagolski aspekt u hrvatskim rječnicima tradicionalno određuje na razini glagolske natuknice, na mnogim primjerima vidi se kako bi bilo dobro ili aspekt određivati na razini pojedinoga značenja ili u najmanju ruku dati napomene za aspekt onih značenja koja aspektno odstupaju od aspekta natuknice u cjelini. Kao primjer može se uzeti glagol *karakterizirati*_{i/p} koji je i u Hrvatskome enciklopedijskome rječniku (Matasović i Jojić 2002: 555) i u Velikome rječniku hrvatskoga standardnoga jezika (Jojić et al. 2015: 534) i u Školskome rječniku hrvatskoga jezika (Birtić et al. 2013: 233) na razini natuknice određen kao dvoaspektan glagol. Međutim, spomenuti je glagol samo u svojem prvome značenju ('opisati/opisivati čiji karakter, posebnost koje osobe ili pojave, obaviti/obavljati

karakterizaciju') zapravo dvoaspektan, dok je u svojem drugome značenju ('biti/bivati karakterističan predstavnik čega') imperfektivan. Potonje je značenje apsolutno stativno značenje koje se ne može izraziti perfektivnim aspektom. Upravo zato takva bi značenja određenoga glagola bilo bolje klasificirati kao *imperfectiva tantum*. Glagoli čija su (gotovo) sva značenja apsolutno stativna kao što su primjerice *značiti*, *posjedovati*, *težiti* i *koštati* tradicionalno se na razini natuknice određuju kao imperfektivni glagoli. U skladu s tom aspektološkom tradicijom apsolutno stativna značenja dvoaspektnih natuknica i u hrvatskoj bi se leksikografiji trebala označavati kao imperfektivna. Nadalje, u tome se slučaju zapravo ne bi trebalo govoriti o dvoaspektnim glagolima jer je samo dio njihovih značenja dvoaspektan, dok su apsolutno stativna značenja imperfektivna. Kao primjer mogu poslužiti glagoli *častiti* i *karakterizirati*, naime, jedan je dio njihovih značenja teličan i dvoaspektan, dok je drugi dio apsolutno stativan i imperfektan.²²¹

Zaključci u ovome dijelu disertacije temelje se na analizi leksičko-akcionalnih funkcija značenja 38 dvoaspektnih glagola. Rezultati koji upućuju na važnost leksičko-akcionalne funkcije u stabilnosti dvoaspektnosti svakako su zanimljivi, no u budućim istraživanjima svakako bi bilo dobro proširiti bazu podataka, odnosno usporediti leksičko-akcionalne funkcije većega broja glagola s obzirom na to da je riječ o mnogobrojnoj grupi glagola. Budući da među dvoaspektnim glagolima ima mnogo višeznačnih glagola analiza leksičko-akcionalnih funkcija većeg broja dvoaspektnih glagola zapravo bi bila tema za posebnu doktorsku disertaciju.

---

²²¹ Raguž (1997: 158) upozorava da iste dvoaspektne natuknice slavenskoga podrijetla u jednim značenjima mogu biti jednoga, dok u drugim značenjima mogu biti drugoga aspekta, međutim ne komentira takve slučajeve s dvoaspektnim natuknicama stranoga podrijetla.

14. DVOASPEKTNI GLAGOLI NA MORFOLOŠKOJ RAZINI

U poglavlju Dvoaspektni glagoli istaknuto je kako mnogi aspektolozi, posebice oni koji se bave ruskim jezikom, tvrde da postoji općenita težnja za uklanjanjem dvoaspektnosti, odnosno za uklapanjem i stranih i domaćih takvih glagola u sustav aspektne morfologije (Isaćenko 1960; Mučnik 1966; Avilova 1968; Gladney 1982; Čertkova i Čang 1998; Zaliznjak i Šmelev 2000). To se obično ostvaruje na dva načina: morfološki aspektno nemarkiran glagol prefiksacijom dobiva korelat suprotnoga aspekta te postaje imperfektivan ili morfološki aspektno nemarkiran glagol sufiksacijom dobiva imperfektivnoga člana aspektne opreke te postaje perfektivan. Ovo je empirijsko poglavlje upravo na tome tragu: cilj mu je analizirati aspektnu tvorbu, odnosno izvođenje novih aspektno određenih glagola od osnovnih dvoaspektnih te čimbenike koji na nju utječu, no prije toga prvo će se promotriti koji su najčešći prefiksi kojima se prefigiraju dvoaspektni glagoli slavenskoga podrijetla i dvoaspektne glagolske posuđenice kako bi se među njima razgraničilo leksičke od gramatičkih prefikasa. Osim toga, prije prelaska na analizu čimbenika koji pospješuju prefiksaciju dvoaspektnih glagola, promotrit će se odnos prefiksacije i sufiksacije osnovnih dvoaspektnih glagola u hrvatskome jeziku, odnosno omjer u kojemu se spomenute glagolske tvorbe ostvaruju u slučaju dvoaspektnih glagola u hrvatskome jeziku.

14.1. Prefiksacija dvoaspektnih glagola: najčešći prefiksi

Budući da, kao što je u razdjelu Prefiksacija dvoaspektnih glagola poglavlja Dvoaspektni glagoli već istaknuto, za hrvatski jezik ne postoje podatci o tome kojim se prefiksima najčešće perfektiviziraju dvoaspektni glagoli, cilj je ovoga dijela doktorske disertacije predstaviti empirijske podatke upravo o tome. Kako glagolski prefiksi *de-*, *dez-*, *dis-* i *re-* koji su stranoga podrijetla i domaći prefiks *su-* ne utječu na aspekt glagolske posuđenice (v. Maslov 1956: 188; Donchenko 1971: 65, 73; Lazić 1976: 52), oni su u ovome dijelu isključeni iz analize.

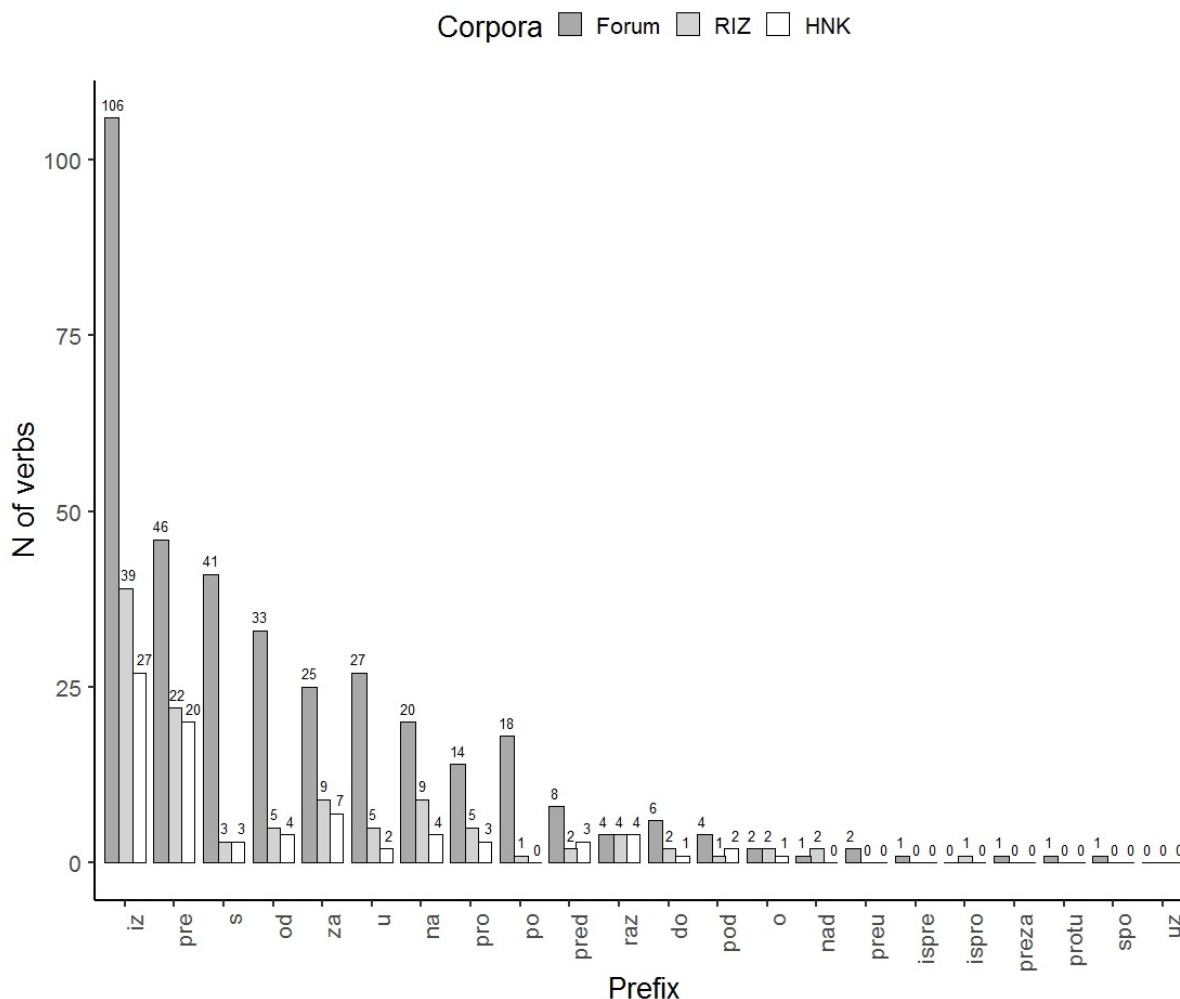
U ovome potpoglavlju prvo će se prikazati čestoća prefikasa koji su zabilježeni s izvedenicama dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla, a potom onih koji su zabilježeni s izvedenicama dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla. Potom će se spomenuti podatci usporediti kako bi se vidjelo ima li razlike u čestoći prefikasa kod tih dviju grupa glagola.

14.1.1. Prefiksacija stranih dvoaspektnih glagola: najčešći prefiksi

U Grafikonu 3 nalazi se prikaz čestoće jednostavnih i složenih domaćih prefikasa koji su potvrđeni kod izvedenica od 200 analiziranih dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla u trima

korpusima hrvatskoga jezika: potkorpusu Forum Hrvatskoga mrežnoga korpusa, Hrvatskoj jezičnoj riznici i Hrvatskome nacionalnome korpusu. Redoslijed prefikasa odgovara njihovoj apsolutnoj čestoći kod izvedenica koje su potvrđene u potkorpusu Forum.

Grafikon 3: Čestoća domaćih prefikasa s izvedenicama od dvoaspektnih glagola na *-irati*

Kao što se iz Grafikona 3 vidi, u svim trima spomenutim korpusima najčešći je prefiks *iz-* (*izdresirati_p*, *isfrižirati_p*, *iskopirati_p*, *izlektorirati_p*, *ispolirati_p*, *iskombinirati_p*...). Od 200 dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla iz uzorka predstavljenoga u poglavlju Populacija i uzorak dvoaspektnih glagola u Forumu je 106, u Hrvatskoj jezičnoj riznici 39, a u Hrvatskome nacionalnome korpusu 27 bilo potvrđeno s njim. Slijedi ga prefiks *pre-* koji s 46, 22 i 20 izvedenica u svim trima spomenutim korpusima zauzima drugo mjesto (*prekopirati_p*, *prepakirati_p*, *pregrupirati_p*).

Prefiksi *s-*, *od-*, *u-*, *za-*, *na-*, *po-*, *pro-* i *pred-* po čestoći nalaze se od trećega do desetoga mjesta u Forumu (*skoncentrirati_p*, *odreagirati_p*, *ukomponirati*, *zagarantirati_p*, *nafrižirati_p*, *potestirati_p*,

proanalizirati_p, *predregistrirati_p*...). U Hrvatskoj jezičnoj riznici čestoća prefikasa potvrđenih s izvedenicama dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla nešto je drukčija nego u Forumu, pa tako *za-* i *na-* zauzimaju treće mjesto, *od-*, *u-* i *pro-* dijele četvrto mjesto, na petom i šestom mjestu slijede ih *raz-* (*razmontirati_p*, *razminirati_p*...) i *s-*, dok se *pred-*, *do-*, *o-* i *nad-* (*dokomponirati_p*, *oformirati_p* i *nadlicitirati_p*...) nalaze na sedmom mjestu. U Hrvatskome nacionalnome korpusu treće mjesto zauzima prefiks *za-*, slijede ga *na-*, *od-* i *raz-* na četvrtom mjestu nakon kojih dolaze *pro-*, *s-* i *pred-* na petom mjestu. Prefiksi *u-* i *pod-* dijele šesto mjesto, dok se *do-* i *o-* nalaze na sedmom mjestu i potvrđeni su samo s po jednom izvedenicom od dvoaspektnoga glagola stranoga podrijetla (*dokomponirati_p*, *okarakterizirati_p*...).

Ni u Hrvatskoj jezičnoj riznici ni u Hrvatskome nacionalnome korpusu s izvedenicama od dvoaspektnih glagola nije potvrđen prefiks *protu-* koji je potvrđen samo s izvedenicom *protuargumentirati_p* u potkorpusu Forum. Nadalje, u Hrvatskome nacionalnome korpusu nisu potvrđene ni izvedenice od dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla s prefiksima *nad-* i *po-* koje su se mogle naći i u Hrvatskoj jezičnoj riznici i u potkorpusu Forum. Složeni prefiksi *preu-*, *ispre-*, *preza-* i *spo-* potvrđeni su samo po jedan put kod izvedenica od dvoaspektnih glagola u Forumu (*preukomponirati_p*, *ispreanalizirati_p*, *prezaokupirati_p*, *spoinstalirati_p*),²²² dok je sa složenim prefiksom *ispro-* potvrđena samo jedna izvedenica *isproanalizirati_p* i to u Hrvatskoj jezičnoj riznici.

Kao što je u poglavlju Dvoaspektni glagoli već napomenuo, u ranijim radovima o prefiksaciji dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla u srpskome jeziku istaknuto je da se samo 13 domaćih glagolskih prefikasa može kombinirati s dvoaspektnim glagolima (Lazić 1976: 52) te da se domaći prefiksi *nad-*, *pod-* i *uz-* ne spajaju s dvoaspektnim glagolima stranoga podrijetla (Lazić 1976: 57f). Rezultati ovoga empirijskoga istraživanja pokazuju da se u hrvatskome jeziku od dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla mogu izvoditi perfektivni glagoli s pomoću prefikasa *nad-* i *pod-*: potonji prefiks posvjedočen je u svim trima korpusima, dok je *nad-* potvrđen samo kod izvedenica od dvoaspektnih glagolskih posuđenica u Forumu i Hrvatskoj jezičnoj riznici. Nadalje, iako prefiks *uz-* nije potvrđen ni u jednome spomenutom korpusu, u Hrvatskome mrežnome korpusu može se pronaći jedna potvrda za natuknicu *uzfokusirati_p*. Ovdje se nipošto ne želi tvrditi da su spomenuti prefiksi česti kada se promatra prefiksacija

---

²²² U Forumu nije potvrđena glagolska natuknica *preukomponirati_p*, nego glagolska imenica *preukomponiranje*. S obzirom na to da se glagolske imenice izvode od glagola, možemo pretpostaviti postojanje i oblika *preukomponirati_p* iako nije posvjedočen. Glagolska natuknica *ispreanalizirati_p* posvjedočena je u glagolskome prilogu radnome *ispreanalizirali* koji nije napisan u skladu s pravopisnom normom standardnoga hrvatskoga jezika.

dvoaspektnih glagola, no moguće je naći njihove potvrde kada su u pitanju prefiksalne izvedenice od dvoaspektnih glagolskih posuđenice iz analiziranoga uzorka. Budući da je broj dvoaspektnih glagola u hrvatskome jeziku znatno veći od onoga koji je obuhvaćen ovim istraživanjem, pretpostavlja se da bi se u korpusima hrvatskoga jezika mogle naći potvrde spomenutih prefikasa i kod izvedenica od nekih drugih dvoaspektnih glagola koji nisu bili uključeni u uzorak.

Iz Grafikona 3 vidljivo je da su izvedenice od osnovnih dvoaspektnih glagola potvrđene sa 16 domaćih prefikasa u trima analiziranim korpusima hrvatskoga jezika. Tomu se može pridodati i 17. prefiks *uz-* koji je potvrđen u Hrvatskome mrežnome korpusu. Iz toga proizlazi da gore spomenute tvrdnje o prefiksaciji dvoaspektnih glagola u srpskome jeziku nipošto ne vrijede i za suvremeni hrvatski jezik.

Ako se podatci o čestoci domaćih prefikasa koji su potvrđeni kod izvedenica od dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla usporede s podacima o čestim prefiksima koji su u drugim slavenskim jezicima također potvrđeni kod izvedenica od dvoaspektnih glagola,²²³ među slavenskim jezicima uočavaju se vrlo slične tendencije. I u bugarskome i u slovenskome i u hrvatskome jeziku u najplodnije perfektivizatore spada prefiks *iz-*; u slovenskome jeziku još se i prefiks *s-/z-* navodi kao najplodniji perfektivizator dvoaspektnih glagola (usp. Plotnikova 1971: 35; Dickey 2012: 83, 89, 97). U hrvatskome jeziku kada je u pitanju prefiksacija dvoaspektnih glagolskih posuđenica potonji se prefiks nalazi na trećemu mjestu u potkorpusu Forum. Hrvatski i ruski jezik također dijele sličnosti kada je u pitanju prefiksacija dvoaspektnih glagola. Među najčešćim perfektivizatorima dvoaspektnih glagola u ruskome jeziku navode se prefiksi *s-*, *za-*, *pro-*, *ot-*, *na-* i *o-* (Čertkova 1996: 109; Čertkova i Čang 1998: 18; Timberlake 2004: 408). Pogleda li se Grafikon 3, vidi se kako svi spomenuti prefiksi, osim prefiksa *o-*, i u hrvatskome jeziku ulaze u deset najčešćih perfektivizatora dvoaspektnih glagola prema podacima iz potkorpusa Forum.

I na kraju valja istaknuti kako se u literaturi već isticalo da se dvoaspektne glagolske posuđenice u hrvatskome jeziku vrlo često perfektiviziraju prefiksom *iz-*, ali i to da se izvedenice tvorene spomenutim prefiksom ne mogu smatrati aspektnim parnjacima zbog značenja distributivnosti (v. npr. Dickey 2012: 92). Iako se ovdje ne želi tvrditi da prefiks *iz-* u svim potvrđenim slučajevima kod prefiksanih izvedenica od dvoaspektnih glagola ima isključivo gramatičku funkciju, odnosno služi isključivo izvođenju perfektivnih aspektnih

---

²²³ Podatci o čestim prefiksima koji su u drugim slavenskim jezicima također potvrđeni kod izvedenica od dvoaspektnih glagola predstavljeni su u razdjelu Prefiksacija dvoaspektnih glagola poglavlja Dvoaspektni glagoli.

korelata, u sljedećemu potpoglavlju Leksičke i gramatičke izvedenice dvoaspektnih glagola raščlambom značenja osnovnih dvoaspektnih glagola i prefikslnih izvedenica bit će pokazano kako spomenuti prefiks u hrvatskome jeziku u slučaju nekih dvoaspektnih glagola ipak ima isključivo gramatičku funkciju aspektnoga perfektivizatora.

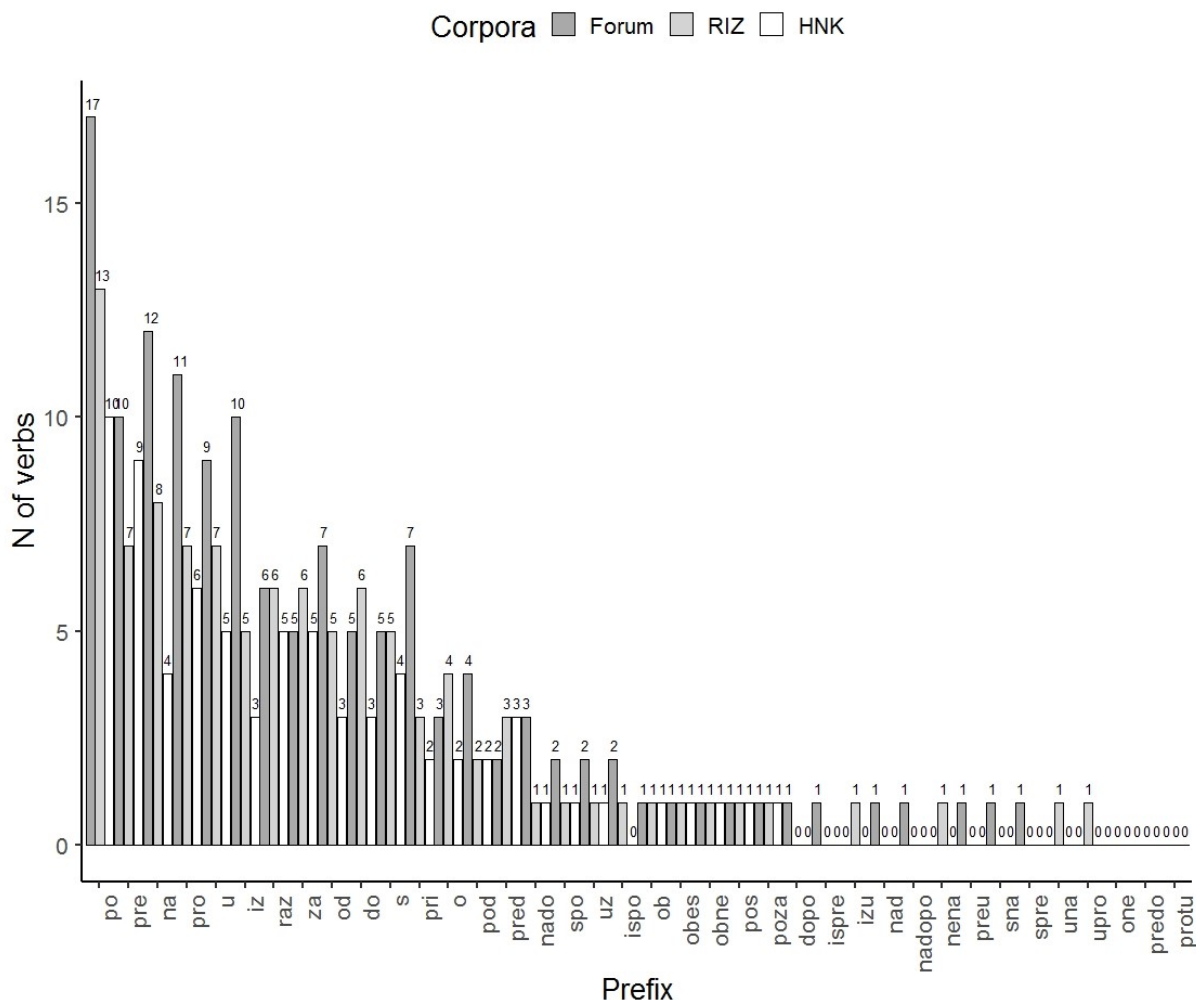
14.1.2. Prefiksacija dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla: najčešći prefiksi

U trima korpusima hrvatskoga jezika (potkorpusu Forum Hrvatskoga mrežnoga korpusa, Hrvatskoj jezičnoj riznici i Hrvatskome nacionalnome korpusu) pretražene su potvrde prefikslnih izvedenica za 37 dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla s pomoću upita CQL.²²⁴ U Grafikonu 4 nalazi se prikaz čestoće domaćih jednostavnih i složenih prefikasa koji su potvrđeni kod tih izvedenica. Kao i u Grafikonu 3, redoslijed prefikasa odgovara njihovoj apsolutnoj čestoći s izvedenicama koje su potvrđene u potkorpusu Forum. Već se i iz prvoga pogleda na Grafikon 4 da zaključiti kako je broj prefikasa potvrđenih s izvedenicama dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla znatno veći nego u slučaju izvedenica od dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla. U nastavku će se komentirati čestoća prefikasa koji su zabilježeni kod pet ili više izvedenica.

U svim trima korpusima najčešći je prefiks *po-* (***posavjetovati_p***, ***počastiti_p***, ***povezati_p***, ***po_pkrstiti_p***...), a u Forumu i Hrvatskoj jezičnoj riznici na drugome mjestu slijedi ga *na-* (***načuti_p***, ***navezati_p***, ***nacijepiti_p***...). Potom u Formu na trećemu mjestu dolazi *pro-* (***pron_zrokovati_p***, ***procijepiti_p***, ***prostrijeljati_p***...), dok četvrto mjesto dijele *pre-* (***prekrstiti_p***, ***preimenovati_p***, ***previdjeti_p***...) i *iz-* (***ispoštovati_p***, ***izvidjeti_p***, ***izvezati_p***...). Na petom je mjestu *u-* (***uvezati_p***, ***ukrstiti_p***, ***uoblikovati_p***), a šesto mjesto dijele *od-* (***odvezati_p***, ***odjebati_p***, ***odcijepiti_p***...) i *pri-* (***prividjeti_p***, ***privezati_p***...). Sedmi je prefiks *raz-* (***razvezati_p***, ***raskrstiti_p***, ***rascijepiti_p***...), dok *do-* (***dovezati_p***, ***docijepiti_p***...), *za-* (***začuti_p*** (*se*), ***zavezati_p***, ***zajebati_p***...) i *s-* (***svezati_p***, ***skrstiti_p***...) dijele osmo mjesto. Čestoća prefikasa zabilježenih s izvedenicama od dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla u Hrvatskoj jezičnoj riznici slična je prethodno predstavljenoj redoslijedu. U Hrvatskoj jezičnoj riznici treće mjesto dijele prefiksi *pre-*, *pro-* i *u-*, dok su na četvrtome mjestu *raz-*, *do-* i *za-*. Na petom su mjestu *iz-*, *od-* i *s-*. Redoslijed prefikasa po čestoći u Hrvatskome nacionalnome korpusu nešto je drukčiji nego u prethodno spomenutim dvama korpusima. Na drugome mjestu nalazi se prefiks *pre-*, a slijedi ga prefiks *pro-*. Četvrto mjesto dijele prefiksi *u-*, *raz-* i *za-*.

²²⁴ Upiti CQL predstavljeni su u razdjelu Upiti CQL, dok je uzorak od 37 dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla predstavljen u razdjelu Dvoaspektni glagoli slavenskoga podrijetla poglavlja Populacija i uzorak dvoaspektnih glagola.

Osim *nado-* (*nadovezati_p*, *nadocijepiti_p*...), *spo-* (*spojebati_p*) i *ispo-* (*ispovezati_p*) ostali su složeni prefiksi zabilježeni s po jednom izvedenicom od dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla, a dobar dio ih je potvrđen samo u jednome od triju analiziranih korpusa. Ukupno 18 jednostavnih i 17 složenih domaćih prefikasa potvrđeno je kod izvedenica od domaćih dvoaspektnih glagola.

Grafikon 4: Čestoća domaćih prefikasa s izvedenicama od domaćih dvoaspektnih glagola

14.1.3. Prefiksacija dvoaspektnih glagola: usporedba najčešćih prefikasa

Kao što je u prethodnim razdjelima ovoga potpoglavlja već istaknuto, 16 je jednostavnih domaćih prefikasa i 5 složenih domaćih prefikasa potvrđeno kod izvedenica od analiziranih 200 dvoaspektnih glagolskih posuđenica. Za razliku od toga, ukupno je 18 jednostavnih i 17 složenih domaćih prefikasa potvrđeno kod izvedenica od domaćih dvoaspektnih glagola. U trima pretraživanim korpusima kod prefikslnih izvedenica od dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla potvrđena su, dakle, dva jednostavna prefiksa više nego kod

dvoaspektnih izvedenica od dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla. Riječ je o prefiksima *ob-* (*obvezati_p*) i *uz-* (*uznapredovati_p*), pri čemu je, kao što je već istaknuto, potonji potvrđen s izvedenicom *uzfokusirati_p* u Hrvatskome mrežnome korpusu, ali ne i u njegovu potkorpusu Forum.

Prefiksne izvedenice od dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla imaju manje složenih prefikasa (ukupno 5) nego prefiksne izvedenice od dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla (ukupno 17). Složeni prefiksi *preza-* (*prezaokupirati_p*) i *ispro-* (*isproanalizirati_p*) zabilježeni su samo kod prefikslnih izvedenica od dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla iz analiziranoga uzorka, dok su složeni prefiksi *ispre-* (*isprejebati_p*, *ispreanalizirati_p*), *preu-* (*preuvezati_p*, *preukomponirati_p*) i *spo-* (*spojebati_p*, *spoinstalirati_p*) zabilježeni s izvedenicama od dvoaspektnih glagola iz obiju analiziranih grupa.

U slavenskoj aspektološkoj literaturi nije se posvećivala posebna pozornost razlikama u čestoći prefikasa koji su zabilježeni kod izvedenica od dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla s jedne strane i kod izvedenica od dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla s druge strane. Međutim, u ovome se radu uočava kako postoje razlike ne samo u broju prefikasa zabilježenih kod izvedenica od dvoaspektnih glagola iz dviju spomenutih grupa nego da postoje i razlike u čestoći jednostavnih prefikasa zabilježenih kod izvedenica od dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla s jedne strane i kod izvedenica od dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla s druge strane. U Tablici 19 nalazi se prikaz prefikasa s usporednim rangovima koji su im dodijeljeni na temelju čestoće, odnosno broja izvedenica od dvoaspektnih glagola kod kojih su potvrđeni u potkorpusu Forum.

Kao što je već u razdjelu Prefiksacija stranih dvoaspektnih glagola: najčešći prefiksi istaknuto, *iz-* je najčešći prefiks koji se primjenjuje za prefiksaciju dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla (npr. *izdresirati_p*, *isfrižirati_p*, *iskopirati_p*, *izlektorirati_p*, *ispolirati_p*, *iskombinirati_p*...). Za razliku od toga, kada su u pitanju izvedenice od dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla, taj se prefiks nalazi tek na četvrtome mjestu po čestoći (npr. *ispoštovati_p*, *izvidjeti_p*, *izvezati_p*...) premda se čini kako u objema grupama može imati funkciju gramatičkoga prefikasa. Dvoaspektni glagoli slavenskoga podrijetla najčešće se prefiguraju prefiksom *po-* (npr. *posavjetovati_p*, *počastiti_p*, *povezati_p*, *pokrstiti_p*...) koji se po čestoći kao prefiks dvoaspektnih glagolskih posuđenica nalazi tek na osmome mjestu (npr. *pokromirati_p*, *poasfaltirati_p*, *povegetirati_p*, *poskenirati_p*...). Prefiks *u-* jednako je čest i u prefigiranju dvoaspektnih glagola slavenskoga i stranoga podrijetla i nalazi se na petome mjestu (npr. *uvezati_p*, *ukrstiti_p*, *uoblikovati_p*).

Tablica 19: Čestoća prefikasa s izvedenicama od stranih i domaćih dvoaspektnih glagola

PREFIKS	RANG 1 (-irati, Forum)	RANG 2 (domaći, Forum)
<i>iz-</i>	1	4
<i>pre-</i>	2	4
<i>s-</i>	3	8
<i>od-</i>	4	6
<i>u-</i>	5	5
<i>za-</i>	6	8
<i>na-</i>	7	2
<i>po-</i>	8	1
<i>pro-</i>	9	3
<i>pred-</i>	10	11
<i>do-</i>	11	8
<i>raz-</i>	12	7
<i>pod-</i>	12	9
<i>o-</i>	13	10

14.2. Leksičke i gramatičke izvedenice dvoaspektnih glagola

Kao što je u razdjelu Stilska obilježja izvedenica već istaknuto, domaći prefiks bez problema dolazi na strane osnove pri čemu mogu nastati stilski neobilježene izvedenice. Isto tako, kako je u razdjelu Pleonastičnost afiksacije rečeno, iako se mnogi jezikoslovci slažu s činjenicom da dvoaspektni glagoli ne trebaju prefikse za promjenu aspekta, dio autora ipak priznaje da ih dvoaspektni glagoli katkada dobivaju kako bi se takav glagol jednoznačno odredio kao perfektivan.

Premda je status prefiksacije kao aspektne tvorbe u kroatističkoj literaturi prilično kontroverzan (v. poglavlje Aspektna i leksička tvorba), u ovome se radu u duhu Lehmannove formalno-funkcionalne teorije glagolskoga aspekta glagolskim izvedenicama tvorenima prefiksacijom ne odriče status korelata suprotnoga aspekta. U Tablici 20 nalazi se popis prefikasa koji se mogu dodati dvoaspektnim glagolima kako bi se od njih izveli aspektno određeni perfektivni članovi aspektne opreke.

Tablica 20: Prefiksi koji služe u izvođenju gramatičkih derivata nekih dvoaspektnih značenja

	Prefiks	Primjeri izvedenica	Značenje koje je perfektivizirano²²⁵
1.	iz-	<i>iskombinirati_p</i> <i>iskopirati_p</i> <i>isfrižirati_p</i> <i>ispoštovati_p</i>	provesti/provoditi, (iz)vršiti, (po)tražiti kombinaciju izraditi/izrađivati kopiju urediti/uređivati kosu (kratiti, češljati, bojiti) uvažavati, držati se (koga, čega) [<i>poštovati dogovor</i>]
2.	na-	<i>nafrižirati_p</i> <i>natapirati_p</i>	urediti/uređivati kosu (kratiti, češljati, bojiti) posebnim načinom češljanja (u)činiti da se kosa jako uzdigne i dobije na volumenu [<i>tapirati kosu</i>]
3.	o-	<i>okarakterizirati_p</i> <i>okrstiti_p</i>	opisati/opisivati čiji karakter ili dati/davati čiju karakteristiku <i>razg. pejor.</i> nazivati koga kojekako, svašta mu pridijevati, upućivati mu riječi pogrдна značenja
4.	od-	<i>odreagirati_p</i> <i>odspecijalizirati_p</i> <i>odručati_p</i>	odgovoriti/odgovarati na poticaj primljen izvana, pokazati/pokazivati reakciju provesti/provoditi specijalizaciju, posvetiti se specijalizaciji uzeti, uzimati, jesti, pojesti ručak; objedovati
5.	po-	<i>pokromirati_p</i> <i>poasfaltirati_p</i> <i>povegetirati_p</i> <i>posavjetovati_p</i> <i>počastiti_p</i>	prevući/prevlačiti kromom, dati/davati čemu površinu kroma položiti/polagati sloj asfalta <i>pren.</i> neaktivno živjeti; životariti 1. (koga, komu) dati/davati savjete 2. (se) a. zajednički razmotriti nešto, raspravljati o nečemu, dogovarati se; vijećati b. tražiti savjet od koga [<i>savjetovali smo se s profesorom</i>] iskazati/iskazivati čast i dobru volju simboličnim ugošćenjem (pri sređivanju računa, prigodnim darom i sl.); čašćavati
6.	pre-	<i>prekopirati_p</i>	inform. umnožiti/umnožavati informaciju i ponoviti je u drugom dijelu dokumenta, u drugoj datoteci ili memorijskoj lokaciji, ili na različitom mediju (iz kompjutera na disketu, CD ili obratno, i sl.)

²²⁵ Značenja dvoaspektnih glagola preuzeta su iz Hrvatskoga jezičnoga portala. U Tablici 20 može se jasno vidjeti kako se pri izradi rječnika nije vodilo računa o tome da se dvoaspektna značenja uvijek definiraju i perfektivnim i imperfektivnim istoznačnicama odnosno bliskoznačnicama. Dok se neka dvoaspektna značenja objašnjavaju s pomoću aspektnih korelata (npr. *kombinirati_{i/p}*, *kopirati_{i/p}*, *frižirati_{i/p}* itd.), druga se definiraju samo s pomoću imperfektivnih bliskoznačnica (npr. *krstiti_{i/p}*, *savjetovati_{2i/p}*, *negirati_{i/p}*). Premda potonje u nekim slučajevima može upućivati na činjenicu da je riječ o isključivo imperfektivnim, a ne dvoaspektnim značenjima, rječnička se definicija nipošto ne može smatrati sigurnim pokazateljem čisto imperfektivnoga značenja dvoaspektna natuknice. S obzirom na to da ovaj rad nije leksikografske prirode, značenja su preuzimana onako kako su navedena u citiranim rječnicima. Problemu (rječničkoga) definiranja pojedinih značenja natuknica koje su u suvremenim rječnicima određene kao dvoaspektna trebao bi se posvetiti poseban rad. Ovdje se želi dodati kako je upitno treba li se uopće cijelu natuknicu određivati kao dvoaspektnu ili bi se aspekt trebao određivati na razini značenja (o tome problemu već je bilo riječi i na kraju poglavlja Dvoaspektni glagoli na leksičkoj razini). Sličan se problem uočava i kod drugih glagola koji nisu dvoaspektni, neosporno je da je glagol *doći* u svojem primarnome značenju perfektivan, međutim kada ga se rabi u značenju 'stajati, koštati', on je imperfektivan jer u tome značenju ulazi u akcionalnu grupu stativnih glagola.

		<i>prekrstiti</i> _p <i>prenočiti</i> _p	(se) stavlјati na sebe znak križa; križati se ²²⁶ provesti, provoditi noć, počivati noću
7.	<i>pro-</i>	<i>proanalizirati</i> _p <i>prodestilirati</i> _p	provesti/provoditi, (iz)vršiti analizu, raščlaniti/raščlanjivati (iz)vršiti destilaciju
8.	<i>s-</i>	<i>sparkirati</i> _p <i>skoncentrirati</i> _p <i>smontirati</i> _p	ostaviti/ostavljati auto ili kakvo drugo vozilo na mjestu određenom za to [<i>nepropisno parkirati</i> ostaviti vozilo na mjestu koje nije određeno za parkiranje] skupiti/sakupljati na jedno mjesto [<i>koncentrirati paljbu, vojn.;</i> <i>koncentrirati snage</i>]; fokusirati, usredotočiti (što) obaviti/obavljati montažu
9.	<i>za-</i>	<i>zagarantirati</i> <i>zanegirati</i> <i>zamaskirati</i>	dati/davati garanciju za što; jamčiti poricati počinjeno djelo, tvrditi da što nije počinjeno; nijekati obučiti/oblačiti (se) u drugu odjeću s namjerom da se ostane neprepoznat; prurušiti/prurušavati (se)

Iz podataka koji su predstavljeni u Tablici 20 proizlazi da se devet domaćih prefikasa može smatrati perfektivizatorima dvoaspektnih glagola koji su se nalazili u analiziranim uzorcima. Moguće je da bi broj domaćih prefikasa kojima se izvode perfektivni korelati dvoaspektnih glagola bio još veći kada bi se još više glagola uključilo u uzorak. Drugim riječima, ne isključuje se mogućnost da još neki domaći prefiksi djeluju kao perfektivizatori dvoaspektnih glagola. Nadalje, spomenutih devet prefikasa ne služe uvijek i isključivo kao gramatički prefiksi. Ovdje se navode samo neki od primjera u kojima je očito da se spomenutim prefiksima od dvoaspektnih glagola izvode perfektivni glagoli s novim leksičkim značenjem: *isparkirati*_p, *izmontirati*_p, *izvidjeti*_p, *izvezati*_p, *nakopirati*_p, *naručati*_p se, *ovezati*_p, *odblokirati*_p, *odvezati*_p, *poskenirati*_p, *postrijeljati*_p, *preparkirati*_p, *predrogirati*_p se, *prečiti*_p, *preoblikovati*_p, *providjeti*_p, *skerstiti*_p, *svidjeti*_p, *zamparkirati*_p, *zavidjeti*_p.

Bez obzira na to što u kroatističkoj aspektološkoj tradiciji čak i autori koji priznaju prefiksaciju kao aspektnu tvorbu ne prihvaćaju delimitativni prefiks *po-*, egresivni prefiks *od-* i ingresivni prefiks *za-* kao perfektivizatore kojima se tvore aspektni korelati, u ovome se radu u skladu s formalno-funkcionalnom teorijom oni smatraju prefiksima kojima se tvore perfektivni aspektni partneri leksema tijekom (v. potpoglavlje Aspektni partneri).²²⁷ Osim toga, u skladu s formalo-funkcionalnom teorijom u ovome se radu aspektni korelati promatraju ne na razini perfektivni glagol – imperfektivni glagol, nego na razini pojedinačnih značenja određenoga

²²⁶ Ni VRH (Jojčić et al. 2015) ni RHJ (Šonje i Nakić 2000) ne navode ovo značenje kao jedno od značenja glagola *krstiti*_p (se), dok je u Hrvatskome jezičnome portalu cijela natuknica sa svim značenjima označena kao dvoaspektna. Međutim, zaista je upitno može li spomenuto značenje biti dvoaspektno, odnosno može li se i perfektivno značenje izraziti aspektno morfološki neoznačenim glagolom.

²²⁷ Prefiks *za-* rabi se i pri izvođenju perfektivnih članova aspektne opreke za relativna stativna značenja.

glagola. Drugim riječima, odustaje se od očekivanja da perfektivni aspektni korelat obuhvaća sva značenja osnovnoga imperfektivnoga/dvoaspektnoga glagola.²²⁸ Spomenuti se pristup jasno vidi i u analizi prefikasa koji služe gramatičkoj aspektnoj derivaciji aspektno određenih izvedenica od dvoaspektnih glagola donesenoj u Tablici 20.

14.3. Odnos prefiksacije i sufiksacije dvoaspektnih glagola

U ovome potpoglavlju prikazat će se rezultati korpusnoga istraživanja izvođenja aspektno određenih, perfektivnih i imperfektivnih glagola od morfološki aspektno nemarkiranih osnovnih glagola. Kako bi se uopće empirijski utvrdilo mogu li se u hrvatskome jeziku od osnovnih dvoaspektnih glagola tvoriti imperfektivni, odnosno perfektivni aspektno određeni glagoli u trima korpusima i jednome potkorpusu hrvatskoga jezika provjeravano je postoje li potvrde njihovih izvedenica s pomoću upita koji su predstavljeni u razdjelu Upiti CQL. Sljedeći grafikon prikazuje omjere prefiksanih i sufiksanih izvedenica od dvoaspektnih glagola iz obaju analiziranih uzorka. Kao što se i iz Grafikona 5 vidi, potvrde o izvedenicama dobivene su u Hrvatskome mrežnome korpusu (WaC), potkorpusu Hrvatskoga mrežnoga korpusa Forum (Forum), Hrvatskoj jezičnoj riznici (RIZ) i Hrvatskome nacionalnome korpusu (HNK).

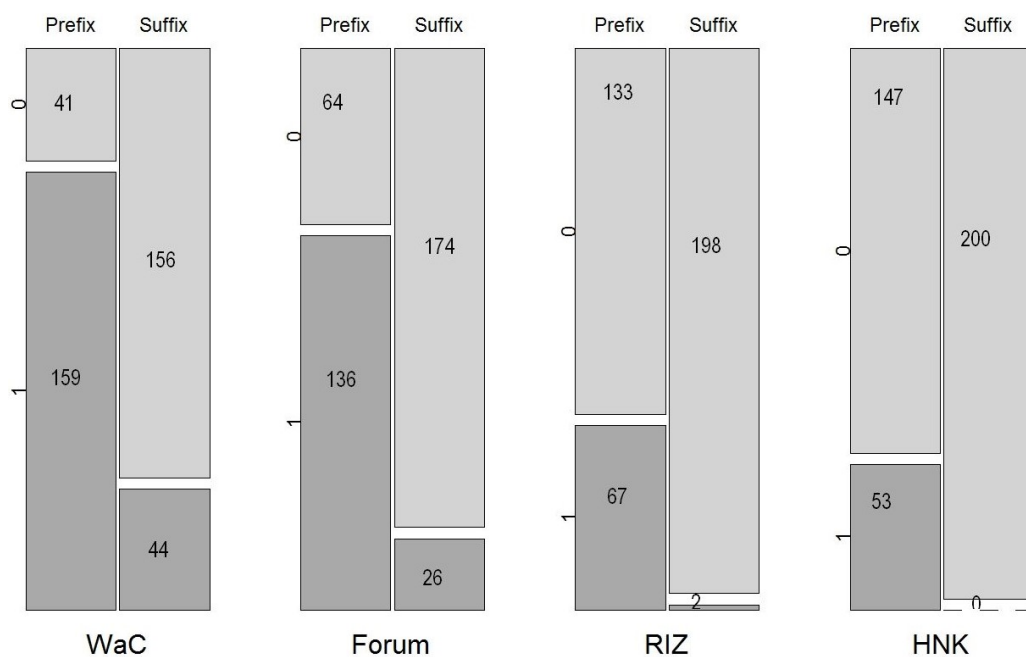
Sredinom prošloga stoljeća tvrdilo se da je dalja sufiksacija hrvatskoga i srpskoga sufiksa *-ira-* blokirana, tj. da glagoli koji imaju spomenuti afiks ne podliježu imperfektivizaciji. Kao razlog spomenute pojave navodila se činjenica da je *-ira-* sam po sebi imperfektivizacijski sufiks domaćih glagola (v. npr. Magner 1963: 628).²²⁹ Međutim, spomenute su tvrdnje u ovome radu empirijski opovrgnute, barem što se tiče hrvatskoga jezika s obzirom na to da su u dvama korpusima (i jednome potkorpusu) pronađene sufiksane *-ava-* i *-iva-* izvedenice od osnovnih dvoaspektnih glagola. Međutim, ovdje se nipošto ne želi tvrditi da su u hrvatskome jeziku za izvođenje aspektno određenih glagola od osnovnih dvoaspektnih glagola jednako važne i prefiksacija i sufiksacija. Kao što se u Grafikonu 5 vidi, u svim trima korpusima i jednome potkorpusu hrvatskoga jezika i u oba analizirana uzorka prefiksacija dvoaspektnih glagola prevladava nad sufiksacijom.

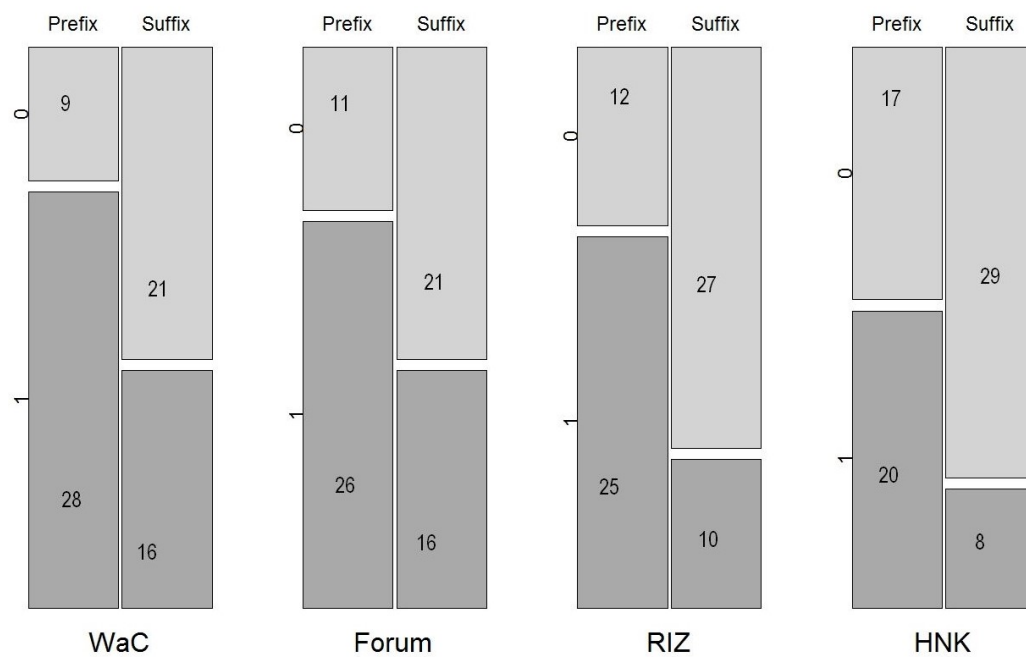
²²⁸ Kao što je u potpoglavlju Kritika shvaćanja „samo je sufiksacija čista vidska tvorba“ pokazano, čak ni glagoli izvedeni sufiksacijom, koju svi autori u kroatističkoj aspektološkoj literaturi smatraju čistom aspektnom tvorbom, često ne uspijevaju zadovoljiti taj kriterij.

²²⁹ Spomenute tvrdnje detaljno su predstavljene u razdjelu Sufiksacija dvoaspektnih glagola poglavlja Dvoaspektni glagoli.

irati

slav

Grafikon 5: Odnos prefiksacije i sufiksacije dvoaspektnih glagola

Na temelju Grafikona 5 mogu se postaviti sljedeće hipoteze.

- H_{0,2}** Nema razlike u vrsti afiksacije kojom se izводе aspektno određeni glagoli od dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla.

H_{0.3} Nema razlike u vrsti afiksacije kojom se izvode aspektno određeni glagoli od dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla.

Za provjeru hipoteze **H_{0.2}** na podacima dobivenim iz Hrvatskoga mrežnoga korpusa i potkorpusa Forum primijenjen je Pearsonov test χ^2 , dok je u slučaju podataka iz Hrvatskoga nacionalnoga korpusa i Hrvatske jezične riznice zbog maloga broja potvrda sufiksacije proveden Fisherov test.

$\chi^2 = 129.99$, $df = 1$, $p\text{-value} < 2.2e-16$ (WaC, *-irati*)

$\chi^2 = 123.26$, $df = 1$, $p\text{-value} < 2.2e-16$ (Forum, *-irati*)

$p\text{-vrijednost} < 2.2e-16$ (RIZ, *-irati*)

$p\text{-vrijednost} < 2.2e-16$ (HNK, *-irati*)

Kako bi se provjerila hipoteza **H_{0.3}**, proveden je Pearsonov test χ^2 .

$\chi^2 = 6.7833$, $df = 1$, $p\text{-value} = 0.009201$ (WaC, slavenski)

$\chi^2 = 4.4598$, $df = 1$, $p\text{-value} = 0.0347$ (Forum, slavenski)

$\chi^2 = 10.626$, $df = 1$, $p\text{-value} = 0.001115$ (RIZ, slavenski)

$\chi^2 = 6.9519$, $df = 1$, $p\text{-value} = 0.008373$ (HNK, slavenski)

Iako se na prvi pogled kada se promatra Grafikon 5 i uspoređuje prvi red (afiksacija dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla) s drugim redom (afiksacija dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla) može činiti kako je afiksacija dvaspektnih glagola slavenskoga podrijetla ujednačenija, odnosno da razlika između dvoaspektnih glagola za koje postoje prefiksalne i sufiksalne izvedenice nije tako drastična kao u slučaju dvoaspektnih glagolskih posuđenica, rezultati provedenih testova jednoznačno ukazuju na to da se obje nulte hipoteze treba odbaciti. Naime, i u slučaju dvoaspektnih glagolskih posuđenica i u slučaju dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla privremeno se treba prihvatiti alternativna hipoteza da postoji statistički značajna razlika u vrsti afiksacije.

U svezi s razlikama u tvorbi imperfektivnih i perfektivnih aspektno određenih izvedenica od osnovnih dvoaspektnih glagola u ruskome jeziku napominje se kako je prefiksacija znatno češća jer se uklapa u prototipnu sliku slavenske morfologije s jedne strane i zato što s druge strane u ruskome jeziku postoje morfološka ograničenja sufiksacije; *-yva-* sufiksacija dvoaspektnih *-ova-* glagola moguća je samo kada naglasak pada na otvornik *a* u tome sufiksu, a taj uvjet zadovoljava tek 15 % stranih dvoaspektnih glagola (v. Janda 2007b: 80).

S obzirom na to da je sufiksacija dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla potvrđena kod jako maloga broja analiziranih glagola i na to da uopće nije potvrđena u Hrvatskome nacionalnome korpusu, dok je u Hrvatskoj jezičnoj riznici potvrđena samo kod dva glagola, u ovoj se doktorskoj disertaciji neće moći istraživati čimbenike koji pospješuju odnosno blokiraju sufiksaciju dvoaspektnih glagola. Iz podataka u Grafikonu 5 čini se kako je sufiksacija nešto češća kod dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla, naime, zabilježena je u svim analiziranim korpusima. Međutim, valja imati na umu kako je broj glagola u uzorku dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla znatno manji nego u uzorku dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla. Ukratko, podatci koji su o sufiksaciji dvoaspektnih glagola u hrvatskome jeziku prikupljeni za potrebe ove disertacije nedovoljni su da bi se provela regresijska analiza čimbenika koji omogućuju sufiksaciju. Kako bi se rasvijetlilo spomenuti problem u hrvatskome jeziku, zadovoljavajući broj podataka morat će se prikupiti na drukčiji način. Za razliku od toga, prefiksacija dvoaspektnih glagola i stranoga i slavenskoga podrijetla dobro je potvrđena u hrvatskome jeziku kod glagola iz obaju analiziranih uzoraka i u sljedećemu potpoglavlju pokušat će se otkriti koji je čimbenici pospješuju, odnosno koji čimbenici negativno utječu na nju. Osim toga, u poglavljima koja slijede pokušat će se na rečeničnoj i tekstnoj razini, odnosno na razini taksličkih funkcija, istražiti dodatne čimbenike koji utječu na perfektivizaciju dvoaspektnih glagola u hrvatskome jeziku.

14.4. Regresijska analiza čimbenika vezanih uz prefiksaciju

Cilj ovoga potpoglavlja jest utvrditi koji čimbenici omogućavaju, odnosno sprječavaju prefiksaciju dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla i dvoaspektnih glagolskih posuđenica. Dio pretpostavki o čimbenicima koji su vezani uz prefiksaciju dvoaspektnih glagola inspiriran je tvrdnjama preuzetima iz slavenske aspektologije koje su detaljnije predstavljene u poglavlju Dvoaspektni glagoli, a dio je inspiriran općom lingvističkom literaturom i istraživačkom intuicijom.

U aspektološkoj se literaturi može naići na tvrdnje da je prefiksacija dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla olakšana kada glagol ima manje značenja te da na taj način nastaju perfektivni parnjaci koji se ne razlikuju u svojem značenju. U skladu s tim očekuje se da će podatci iz korpusa potvrditi da dvoaspektni glagoli koji imaju manje značenja češće dobivaju prefikse.

U ruskoj se aspektologiji isticalo kako postoje neke ključne razlike u trendu uklanjanja dvoaspektnosti te da je uklanjanje dvoaspektnosti puno izraženije kod stranih, nego kod

slavenskih reliktnih dvoaspektnih glagola. Ako je to zaista tako, korpusno bi istraživanje trebalo potvrditi da postoje statistički značajne razlike između dvoaspektnih glagolskih posudnica i dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla te da se potonji puno teže prefiguraju.

Mnogi autori ističu kako dvoaspektni glagoli tijekom vremena prelaze u aspektno određene glagole. U skladu s tim tvrdnjama može se očekivati da će korpusni podatci potvrditi da stariji dvoaspektni glagoli lakše dobivaju prefikse.

Iako se u slavističkoj literaturi čestoća neizvedenoga glagola ne spominje kao čimbenik koji utječe na njegovu prefiksaciju, intuitivno se može pretpostaviti da će češći dvoaspektni glagoli biti skloniji prefiksaciji.

U slavističkoj aspektološkoj literaturi s jedne strane ističe se kako nisu svi dvoaspektni glagoli na jednak način dvoaspektni, odnosno da su neki od njih manje stabilni kao dvoaspektni glagoli. S druge se strane također navodi kako se od nekih dvoaspektnih glagola izvode i prefiksalske i sufiksalske izvedenice, ali se ta dva čimbenika nigdje ne povezuju izriječno. U ovome radu pretpostavlja se da će dvoaspektni glagoli za koje postoje sufiksalske izvedenice biti skloniji izvođenju i prefiksalskih izvedenica.

U kroatističkoj literaturi napominje se kako je prefiksacija već prefiguriranih glagola iznimno rijetka pojava, a u ruskoj aspektološkoj literaturi ističe se kako je prefiksacija dvoaspektnih glagola ograničena postojećim prefiksima koji su dio dvoaspektnoga glagola. Prema tome, predviđa se da se dvoaspektni glagoli čija osnova počinje (sinkronijski i/ili dijakronijski) uočljivim prefiksalskim morfemom neće dalje prefigurirati.

U slavističkoj literaturi navode se neki fonološki i morfološki razlozi koji sprječavaju afiksaciju dvoaspektnih glagola. Gotovo polovica domaćih prefikasa završava otvornikom ili se sastoji samo od otvornika, zbog čega se pretpostavlja da će se dvoaspektni glagoli čija osnova počinje otvornikom rjeđe prefigurirati od onih koji počinju zatvornikom.

U starijoj aspektološkoj literaturi o bugarskome jeziku spominje se kako među dvoaspektnim glagolima prevladavaju prijelazni glagoli. Osim toga, i u drugim se istraživanjima pokazalo da postoji veza između nekih akcionalnih obilježja, kao što su npr. teličnost i puntualnost s jedne strane i prijelaznosti²³⁰ s druge strane (npr. Hopper i Thompson 1980). Na tome tragu pretpostavlja se da će prijelaznost značenja osnovnoga dvoaspektnoga glagola biti važan čimbenik u tvorbi prefiksalskih izvedenica.

---

²³⁰ „An action viewed from its endpoint, i.e., a telic action, is more effectively transferred to a patient than one not provided with such endpoint.“ (Hopper i Thompson 1980: 252).

U hrvatskoj i ruskoj aspektološkoj literaturi govori se o stilskim obilježjima prefiksálnih i sufiksálnih izvedenica. Slijedom se toga pretpostavlja da registar u kojemu se najčešće rabe osnovni dvoaspektni glagoli utječe na izvođenje prefiksálnih izvedenica.

U nekim se radovima²³¹ prefiksacija dvodi u vezu s metaforizacijom značenja. Na tome tragu u ovome se radu pretpostavlja da će neizvedeni dvoaspektni glagoli koji imaju metaforička značenja biti skloniji prefiksaciji.

Dio hrvatskih i srpskih jezikoslovaca predlaže normativnu diskvalifikaciju prefiksálnih izvedenica od dvoaspektnih glagola zbog njihove pleonastičnosti, u slavističkoj aspektološkoj literaturi napominje se kako dio izvedenica pripada razgovornome funkcionalnome stilu. Iako o tome ne postoje sociolingvističke studije, kada se govori o uporabi prefiksálnih izvedenica, ističe se kako ih lakše prihvaćaju mlađi govornici i govornici srednje dobi. Upravo na tome tragu u ovome se radu pretpostavlja da će različiti korpusi hrvatskoga jezika zrcaliti upravo spomenute tendencije. Korpusi hrvatskoga jezika koji sadrže tekstove koji pripadaju hrvatskome književnome kanonu i lektorirane tekstove imat će manje prefiksálnih izvedenica od dvoaspektnih glagola nego korpusi koji sadrže nelektorirane tekstove.

Upravo detaljno izložene pretpostavke o čimbenicima koji utječu na prefiksaciju dvoaspektnih glagola mogu se kratko formulirati u obliku sljedećih nul-hipoteza:

- H_{0.4}** Broj značenja osnovne dvoaspektne natuknice ne utječe na prefiksaciju.
- H_{0.5}** Ne postoje statistički značajne razlike u prefiksaciji dvoaspektnih glagolskih posuđenica i dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla.
- H_{0.6}** Ne postoje statistički značajne razlike u prefiksaciji starijih i novijih dvoaspektnih glagola.
- H_{0.7}** Frekvencija osnovne dvoaspektne natuknice ne utječe na prefiksaciju.
- H_{0.8}** Ne postoje statistički značajne razlike u prefiksaciji dvoaspektnih glagola za koje su potvrđene sufiksálne izvedenice i dvoaspektnih glagola za koje takve izvedenice nisu potvrđene.
- H_{0.9}** Ne postoje statistički značajne razlike u prefiksaciji dvoaspektnih glagola čija osnova počinje (dijakronijski i/ili sinkronijski) uočljivim prefiksálnim morfemom i dvoaspektnih glagola čija osnova ne počinje takvim morfemom.
- H_{0.10}** Ne postoje statistički značajne razlike u prefiksaciji dvoaspektnih glagola čija osnova počinje otvornikom i dvoaspektnih glagola čija osnova ne počinje otvornikom.
- H_{0.11}** Ne postoje statistički značajne razlike u prefiksaciji prijelaznih i neprijelaznih dvoaspektnih glagola.

---

²³¹ V. npr. Sokolova (2013).

- H_{0.12}** Registar u kojemu se najčešće rabe osnovni dvoaspektni glagoli ne utječe na prefiksaciju.
- H_{0.13}** Metaforizacija značenja osnovne dvoaspektne natuknice ne utječe na prefiksaciju.
- H_{0.14}** Korpusi hrvatskoga jezika, odnosno tekstovi koji se u njima nalaze, ne utječu na prefiksaciju.

14.4.1. Distribucija zavisne varijable i nezavisnih varijabli

U ovome empirijskome istraživanju postoji jedna zavisna varijabla („prefiksacija dvoaspektnoga glagola“) i 11 nezavisnih varijabli kojima se pokušava objasniti zašto dolazi do prefiksacije dvoaspektnih glagola. U ovome razdjelu donose se grafički prikazi njihove distribucije, a u Tablici 21 nalazi se njihov pregled.

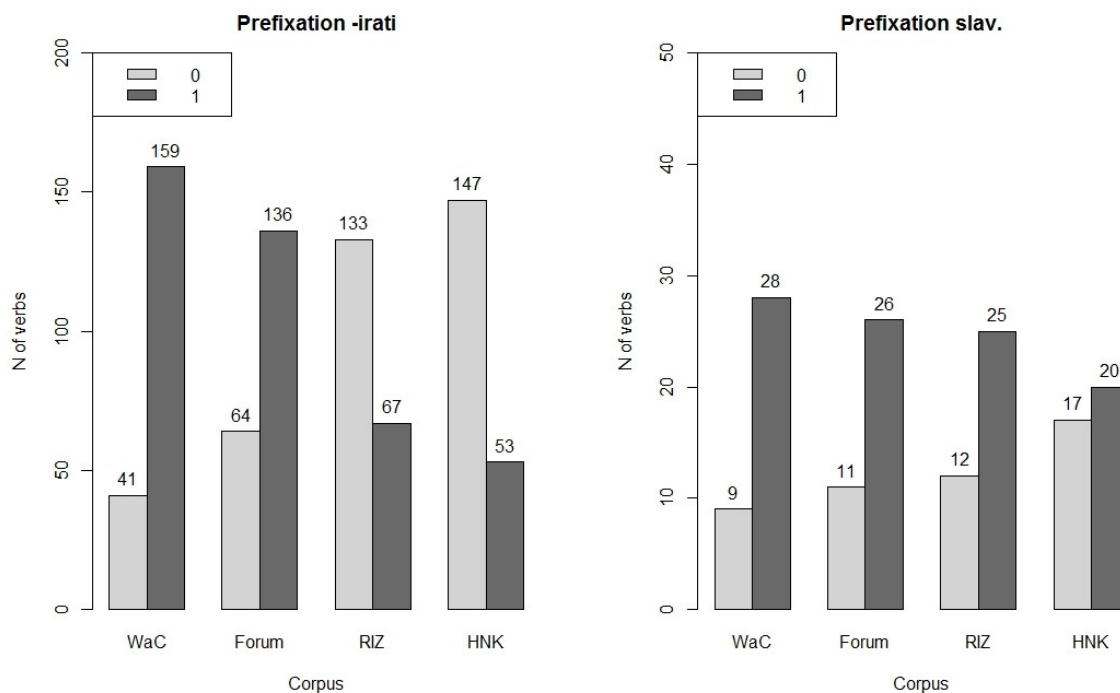
Tablica 21: Popis varijabli

VRSTA		VARIJABLA	KOD	TIP	RAZINE
zavisna	1.	prefiksacija dvoaspektnoga glagola	Pf	binarna	"0" i "1"
nezavisna	1.	broj značenja osnovne dvoaspektne glagolske natuknice	Sem	numerička	
	2.	podrijetlo osnovne dvoaspektne natuknice	Type	kategorička	"slav", "irati"
	3.	relativna starost osnovnoga dvoaspektnoga glagola	Age	numerička	"1"<"2"<"3"<"4"<"5"
	4.	relativna čestota osnovne dvoaspektne natuknice	RelFreq	numerička	
	5.	sufiksacija osnovnoga dvoaspektnoga glagola	Suf	binarna	"0" i "1"
	6.	prefiksadni morfem na osnovnome dvoaspektnome glagolu	OrigPf	binarna	"0" i "1"
	7.	početni otvornik na osnovnome dvoaspektnome glagolu	InVow	binarna	"0" i "1"
	8.	prijelaznost osnovne dvoaspektne natuknice	Transitivity	kategorička	"diffuse", "intrans", "trans"
	9.	stilaska raslojenost osnovne dvoaspektne natuknice	Register	kategorička	"neutr", "colloq", "term"
	10.	metaforizacija značenja osnovne dvoaspektne natuknice	Metaphor	binarna	"0" i "1"
	11.	korpus	Corpus	kategorička	Forum, RIZ, HNK, WaC

Važno je imati na umu kako su ne samo broj nego i tip zavisnih i nezavisnih varijabli i njihova operacionalizacija presudni za statističku analizu. Primjerice, ako je zavisna varijabla binarna i ako su nezavisne varijable različitoga tipa, onda su primjenjivi regresijski statistički modeli. Iz Tablice 21 vidi se kako je zavisna varijabla „prefiksacija dvoaspektnoga glagola“ kodirana kao „Pf“ operacionalizirana kao binarna varijabla s dvjema razinama: 0 (nema prefiksacije) i 1 (ima prefiksacije). Također se vidi kako među 11 nezavisnih varijabli ima binarnih („sufiksacija dvoaspektnoga glagola“, „prefiksadni morfem na osnovnome glagolu“, „početni otvornik na osnovnome glagolu“, „metaforizacija značenja osnovne natuknice“), numeričkih („broj značenja dvoaspektne glagolske natuknice“, „relativna starost dvoaspektnoga glagola“, „relativna čestota dvoaspektne natuknice“) i kategoričkih („podrijetlo“, „prijelaznost osnovne dvoaspektne natuknice“, „stilska raslojenost osnovne dvoaspektne natuknice“ i „korpus“). S obzirom na to da se u literaturi tvrdi kako bi se distribucijski prikazi podataka trebali koristiti češće nego što se koriste u izvještajima o lingvističkim istraživanjima (v. Johnson 2014: 292) i da se u slučaju numeričkih varijabli svakako preporučuje prvo provjeriti njihovu distribuciju (Johnson 2014: 290f), u ovome razdjelu bit će prikazana distribucija zavisne varijable i nezavisnih varijabli. Distribucija numeričkih varijabli bit će prikazana histogramima, dok će se distribuciju binarnih i kategoričkih varijabli prikazati stupcima.

Prikaz distribucije varijabli počinje s Grafikonom 6 koji donosi usporedan prikaz odnosa dvoaspektnih glagola s prefiksacijom i bez prefiksacije u svim četirima analiziranim korpusima i u oba uzorka.

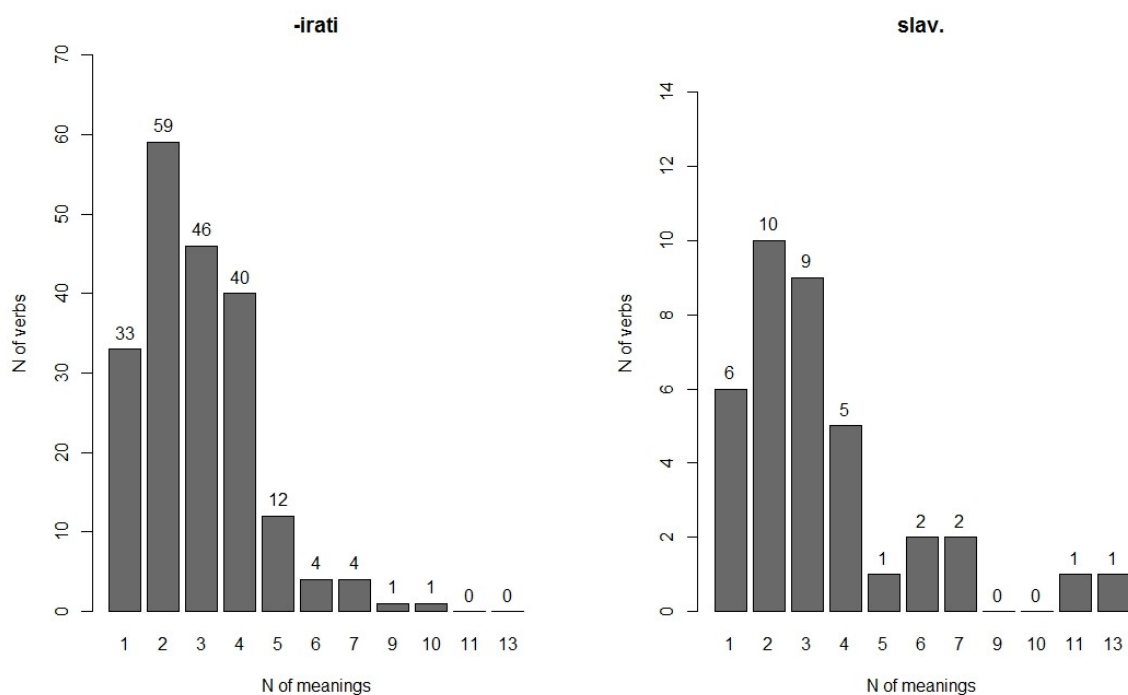
Grafikon 6: Prefiksacija dvoaspektnih glagola

Kao što je već rečeno, zavisna varijabla „prefiksacija dvoaspektnoga glagola“ kodirana kao „Pf“ operacionalizirana kao binarna varijabla s dvjema razinama: 0 (nema prefiksacije) i 1 (ima prefiksacije). U poglavlju Metode, alati i izvori jezičnih informacija, razdjelu Upiti CQL objašnjeno je kako su u analiziranim korpusima tražene potvrde prefikslnih izvedenica od dvoaspektnih glagola.

Iz Grafikona 6 vidi se da je od 200 analiziranih dvoaspektnih posuđenica u Hrvatskome mrežnome korpusu i njegovu potkorpusu Forum pronađeno više prefikslnih izvedenica nego u Hrvatskome mrežnome korpusu i Hrvatskome nacionalnome korpusu. Dok je u Hrvatskome mrežnome korpusu za 159 od 200 analiziranih dvoaspektnih posuđenica pronađena prefikslna izvedenica, u Hrvatskome nacionalnome korpusu tek je za 53 dvoaspektne glagolske posuđenice pronađena prefikslna izvedenica, što znači da je u tome korpusu tek za svaki četvrti analizirani dvoaspektni glagol pronađena prefikslna izvedenica. Premda je broj dvoaspektnih glagola stranoga podrijetla za koje je u Hrvatskoj mrežnoj riznici pronađena prefikslna izvedenica veći nego u Hrvatskome nacionalnome korpusu, on i dalje zaostaje za brojem dvoaspektnih glagolskih posuđenica za koje je u Forumu pronađena prefikslna izvedenica (67 nasuprot 136).

Dok je u Hrvatskome nacionalnome korpusu broj domaćih dvoaspektnih glagola od kojih su potvrđene prefiksne izvedenice (20) gotovo podjednak broju dvoaspektnih glagola od kojih nisu potvrđene prefiksne izvedenice (17), u Hrvatskome mrežnome korpusu tek za 9 od 37 analiziranih domaćih dvoaspektnih glagola nisu zabilježene prefiksne izvedenice. Što se tiče prefiksacije domaćih dvoaspektnih glagola, situacija u Forumu i Hrvatskoj jezičnoj riznici prilično je slična: za 26, odnosno 25 od 37 analiziranih domaćih dvoaspektnih glagola pronađene su prefiksne izvedenice.

Kao što se iz Tablice 21 vidi, prva nezavisna varijabla „broj značenja osnovne dvoaspektne glagolske natuknice“ kodirana kao „Sem“ numerička je varijabla. U poglavlju Metode, alati i izvori jezičnih informacija, potpoglavlju Rječnici hrvatskoga jezika objašnjeno je iz kojih su se rječnika crpili podatci o broju značenja osnovne dvoaspektne natuknice. S obzirom na to da se broj značenja navedenih za pojedinu dvoaspektnu natuknicu statistički značajno razlikovao od jednoga do drugoga rječnika, odlučeno je da se prvo ispišu sva značenja svake pojedine analizirane dvoaspektne natuknice koja su navedena u Hrvatskome enciklopedijskome rječniku te da ih se potom, ako postoje razlike, dopunjava značenjima navedenima u drugim korištenim rječnicima. Grafikon 7 donosi usporedan prikaz distribucije broja značenja osnovnih dvoaspektnih glagola iz obaju uzoraka prema podacima u konzultiranim rječnicima hrvatskoga jezika.

Grafikon 7: Broj značenja osnovne dvoaspektne glagolske natuknice

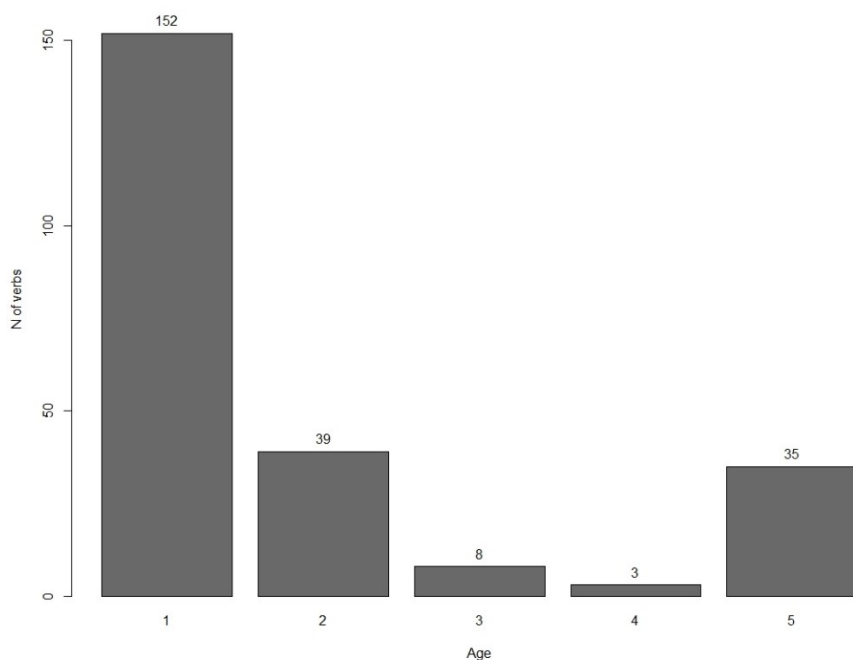
Iz Grafikona 7 jasno se vidi da među dvoaspektnim glagolima slavenskoga podrijetla ima glagola s nešto više značenja nego u grupi dvoaspektnih posuđenica. U objema grupama najveći broj analiziranih dvoaspektnih glagola ima 2 značenja (59 dvoaspektnih glagolskih posuđenica i 10 dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla), a slijede ih glagoli s tri značenja (46 dvoaspektnih glagolskih posuđenica i 9 dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla). Dok se u grupi dvoaspektnih glagolskih posuđenica nalazi više glagola s četiri značenja nego s jednim značenjem (40 nasuprot 33), u uzorku domaćih dvoaspektnih glagola više je glagola s jednim nego s četiri značenja (6 nasuprot 5). I lijeva i desna strana Grafikona 7 upućuju na to da distribucija broja značenja analiziranih dvoaspektnih glagola nije pravilna i da će se prikupljeni podatci u svrhu statističke analize morati logaritmirati.²³²

U Tablici 21 jasno se vidi kako je treća nezavisna varijabla „relativna starost osnovnoga dvoaspektnoga glagola“ kodirana kao „Age“ numerička varijabla²³³ s 5 razina. Najmlađe su dvoaspektne natuknice koje su u hrvatskome jeziku zabilježene prvi put tek u 20. stoljeću (relativna starost 1), slijede ih dvoaspektne natuknice iz 19. stoljeća (relativna starost 2). U sredini se nalaze dvoaspektne natuknice koje su prvi put potvrđene u 16., 17. i 18. stoljeću (relativna starost 3). Najstarije su dvoaspektne natuknice koje su naslijeđene iz praslavenskoga jezika (relativna starost 5), dok su nešto mlađe od njih južnoslavenske dvoaspektne natuknice i glagolske posuđenice zabilježene u 15. stoljeću (relativna starost 4). Grafikon 8 donosi prikaz spomenute varijable.

---

²³² Logaritmiranje podataka često se primjenjuje kako bi se promijenili aberantni rezultati i kako bi distribucija podataka u cjelini izgledala bliže normalnoj distribuciji (Johnson 2014: 293).

²³³ U poglavlju Metode, alati i izvori jezičnih informacija već je istaknuto kako se određivala relativna starost dvoaspektne natuknice.

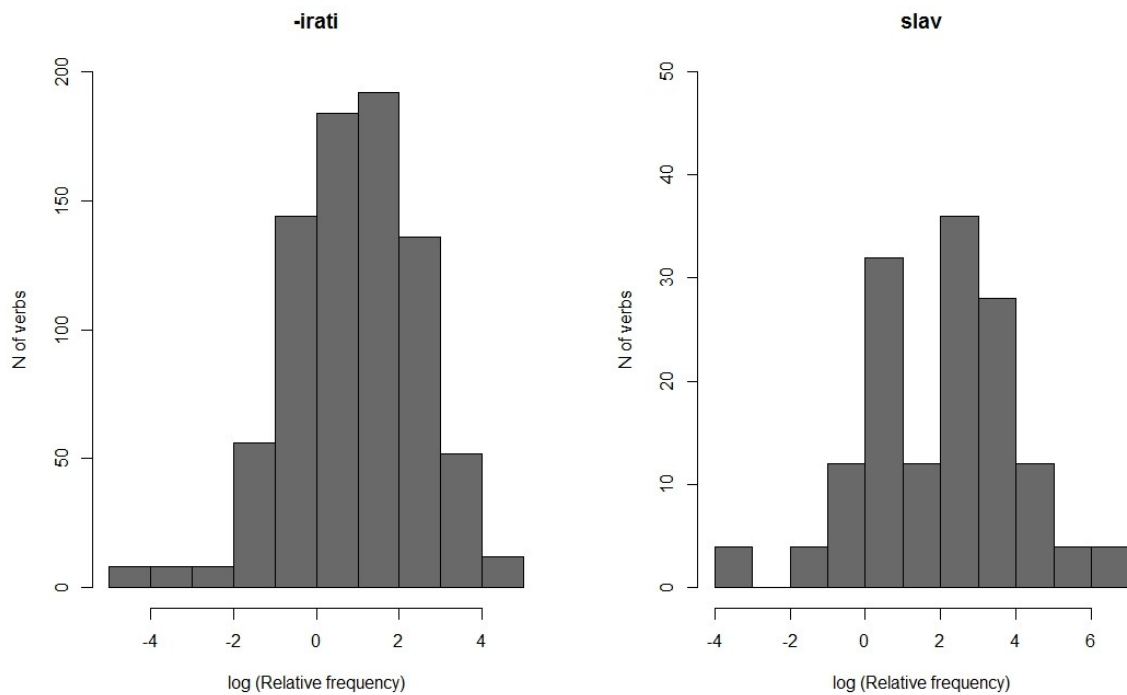
Grafikon 8: Relativna starost osnovnoga dvoaspektnoga glagola

Iz Grafikona 8 jasno se vidi kako najveći broj analiziranih glagola čine dvoaspektne glagolske posuđenice koje su prvi put u rječnicima i korpusima hrvatskoga jezika zabilježene u 20. stoljeću (152 glagola od ukupno 237 analiziranih glagola). Potom ih slijede dvoaspektne glagolske posuđenice koje su prvi put u rječnicima i korpusima hrvatskoga jezika zabilježene u 19. stoljeću (39 glagola od ukupno 237 analiziranih glagola). Na trećem su mjestu najstariji dvoaspektni glagoli koji su naslijeđeni iz praslavenskoga (35 glagola od 237 analiziranih glagola). Među 237 analiziranih glagola najmanje je južnoslavenskih dvoaspektnih glagola i dvoaspektnih glagolskih posuđenica iz 15. stoljeća, riječ je o tek 3 glagola.

Kao što se iz Tablice 21 vidi, četvrta nezavisna varijabla „relativna čestoća osnovne dvoaspektne natuknice“ kodirana kao „RelFreq“ numerička je varijabla. Kao što je već više puta istaknuto, podatci o prefikslnim i sufikslnim izvedenicama analiziranih dvoaspektnih glagola prikupljeni su iz triju, odnosno četiriju korpusa hrvatskoga jezika. Osnovne dvoaspektne natuknice u svakome od pretraživanih korpusa imaju drukčije apsolutne i relativne čestoće. Kako bi se izbjeglo da nezavisna varijabla ovisi o zavisnoj, na temelju podataka četiriju relativnih²³⁴ čestoća iz svakoga korpusa s pomoću aritmetičke sredine izračunata je posebna

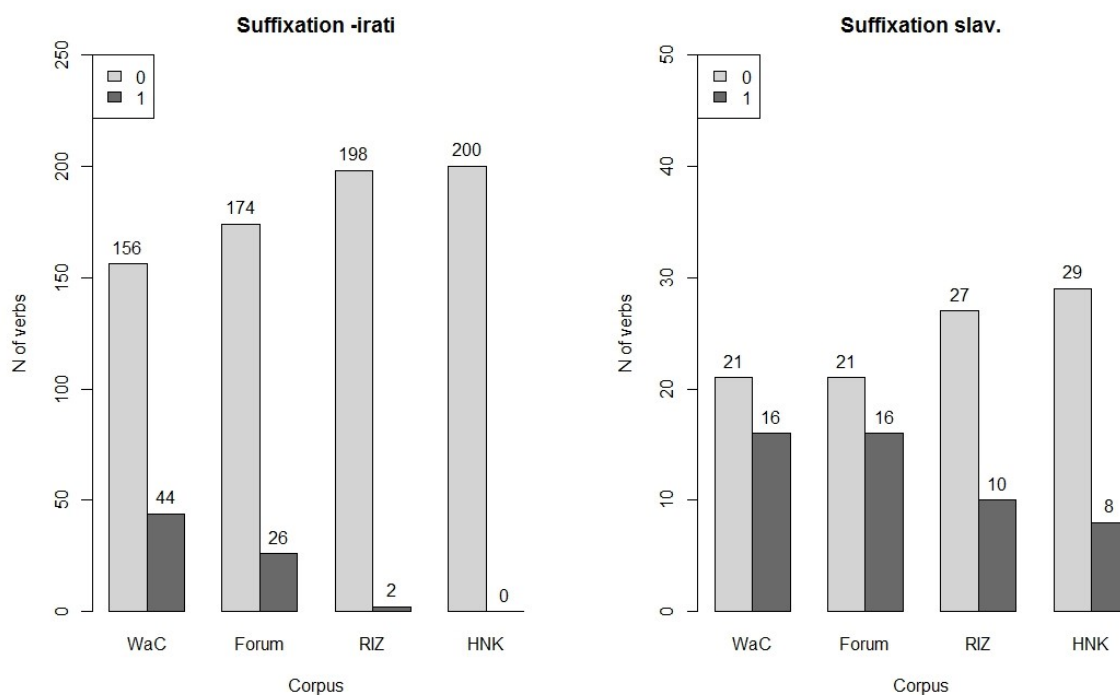
²³⁴ Ta se mjera koristi umjesto apsolutne frekvencije kako bi se moglo usporediti čestoće dvoaspektnih glagola u korpusima različitih veličina (v. Gries i Newman 2014: 275). Pretraživani korpusi uz podatke o apsolutnoj čestoći automatski generiraju i podatke o relativnoj čestoći (omjer odnosa apsolutne čestoće i broja tokena pomnožen s milijun).

neovisna relativna čestoća svake pojedine analizirane dvoaspektne natuknice. Kao i u slučaju nezavisne varijable „broj značenja osnovne dvoaspektne glagolske natuknice“ i distribucija relativne čestoće za glagole iz obaju analiziranih uzoraka nije bila pravilna. Budući da je spomenuta distribucija bila izrazito nepravilna, podatci o relativnoj čestoći osnovne dvoaspektne natuknice odmah su se logaritmirali. Prikaz logaritmirane relativne čestoće glagola u dvama analiziranim uzorcima nalazi se u Grafikonu 9.

Grafikon 9: Logaritmirana relativna čestoća osnovne dvoaspektne natuknice

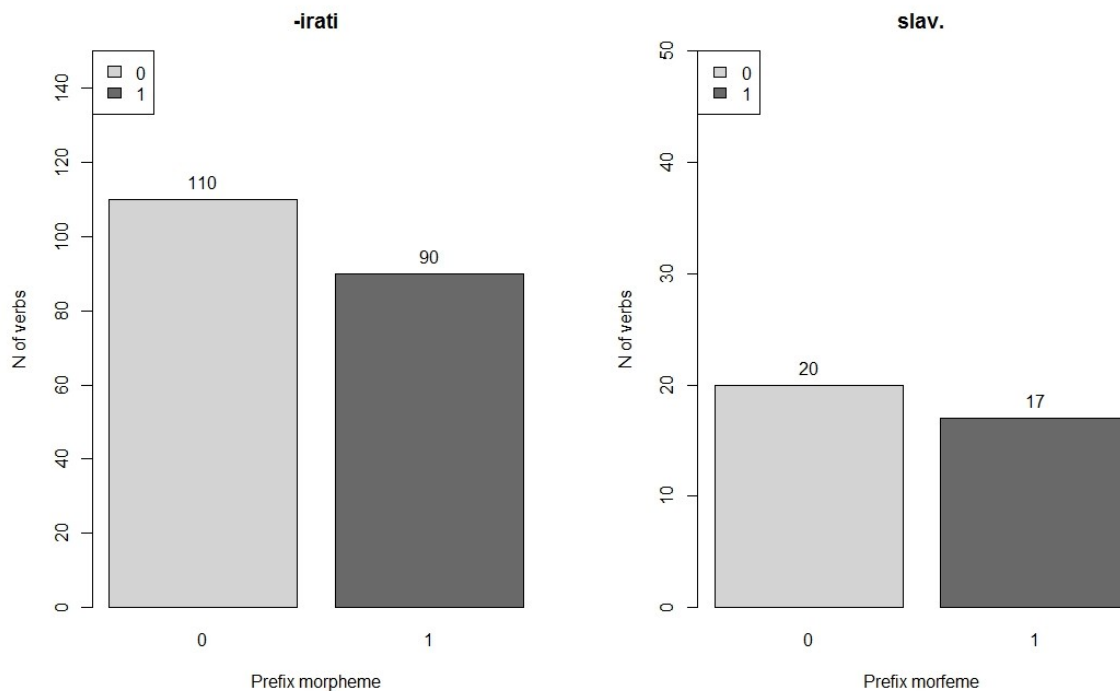
U Tablici 21 jasno se vidi kako je peta nezavisna varijabla „sufiksacija osnovnoga dvoaspektnoga glagola“ kodirana kao „Suf“ binarna varijabla s dvjema razinama: 0 (nema sufiksacije) i 1 (ima sufiksacije). U poglavlju Metode, alati i izvori jezičnih informacija, razdjelu Upiti CQL objašnjeno je kako su u analiziranim korpusima tražene potvrde sufiksalskih izvedenica od dvoaspektnih glagola. Sljedeći grafikon prikazuje odnos dvoaspektnih glagola sa sufiksacijom i bez sufiksacije u svim analiziranim korpusima i u oba uzorka.

Grafikon 10: Sufiksacija osnovnoga dvoaspektnoga glagola

Grafikon 10 jasno upućuje na to da je sufiksacija osnovnih dvoaspektnih glagola znatno češća u analiziranome uzorku domaćih dvoaspektnih glagola i to apsolutno vrijedi neovisno o pretraživanome korpusu. Naime, dok je u Hrvatskome mrežnome korpusu tek za 44 od 200 analiziranih dvoaspektnih posuđenica potvrđena sufiksalna izvedenica, u istome je korpusu za 16 od 37 analiziranih domaćih dvoaspektnih glagola pronađena sufiksalna izvedenica. U Hrvatskome nacionalnome korpusu nema potvrđenih sufikslnih izvedenica od 200 analiziranih dvoaspektnih posuđenica. Za razliku od toga, u istome je korpusu za 8 od 37 analiziranih domaćih dvoaspektnih glagola potvrđena sufikslna izvedenica. Može se dodati kako su u Hrvatskoj jezičnoj riznici potvrđene sufikslnne izvedenice od tek dvaju analiziranih dvoaspektnih posuđenica.

Kao što se iz Tablice 21 vidi, šesta nezavisna varijabla „prefikslni morfem na osnovnome dvoaspektnome glagolu“ kodirana kao „OrigPf“ binarna je varijabla s dvjema razinama: 0 (na osnovnome dvoaspektnome glagolu ne postoji sinkronijski i/ili dijakronijski uočljiv prefikslni morfem) i 1 (na osnovnome dvoaspektnome glagolu postoji sinkronijski i/ili dijakronijski uočljiv prefikslni morfem). U sljedećemu grafikonu nalaze se podatci o tome koliko osnovnih dvoaspektnih glagola iz obaju analiziranih uzoraka ima uočljiv prefikslni morfem.

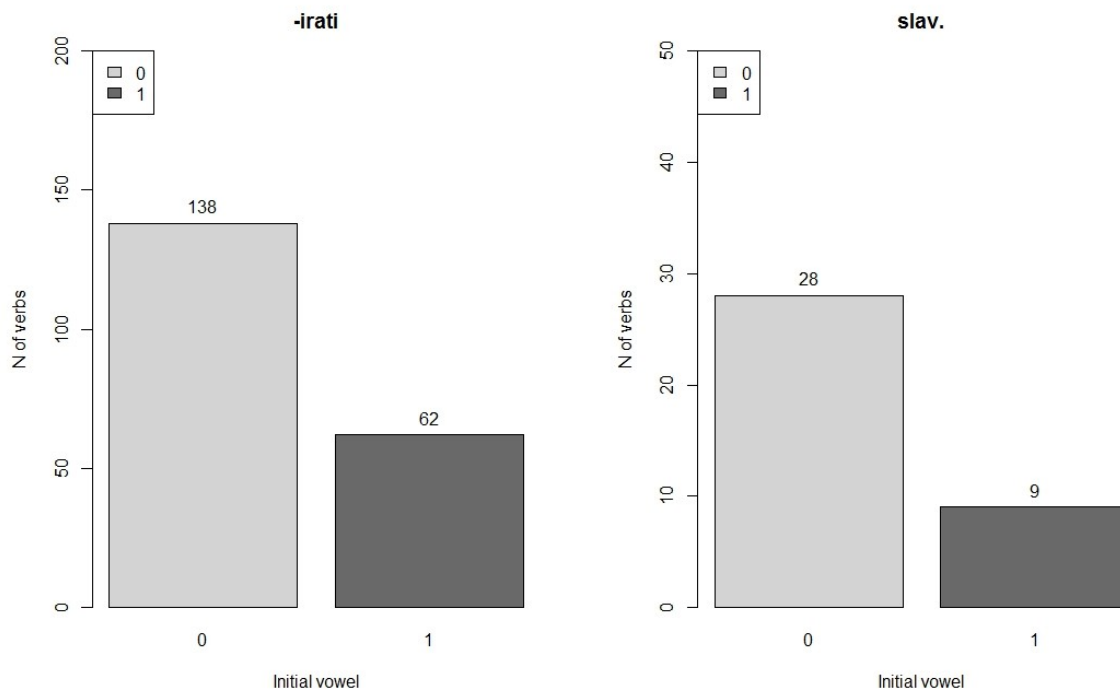

Grafikon 11: Prefiksadni morfem na osnovnome dvoaspektnome glagolu

Kao što se iz Grafikona 11 jasno vidi u obama analiziranim uzorcima, broj osnovnih dvoaspektnih glagola kod kojih postoji dijakronijski ili sinkronijski uočljiv prefiksadni morfem (npr. *poštovati*_{i/p}, *oblikovati*_{i/p}, *koncentrirati*_{i/p}, *reproducirati*_{i/p}, *deportirati*_{i/p}) nešto je manji od broja glagola kod kojih ne postoji takav morfem (npr. *čestitati*_{i/p}, *imenovati*_{i/p}, *silovati*_{i/p}, *šokirati*_{i/p}, *motivirati*_{i/p}, *vegetirati*_{i/p}). Od 200 analiziranih dvoaspektnih posuđenica 90 ima uočljiv prefiksadni morfem, dok u uzorku analiziranih dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla svaki drugi glagol ima uočljiv prefiksadni morfem (17 od 37).

U Tablici 21 jasno se vidi kako je sedma nezavisna varijabla „početni otvornik na osnovnome dvoaspektnome glagolu“ kodirana kao „InVow“ binarna varijabla s dvjema razinama: 0 (na početku dvoaspektne osnove ne postoji otvornik) i 1 (na početku dvoaspektne osnove postoji otvornik). Grafikon 12 donosi prikaz postojanja početnoga otvornika na osnovnome dvoaspektnome glagolu u obama uzorcima.

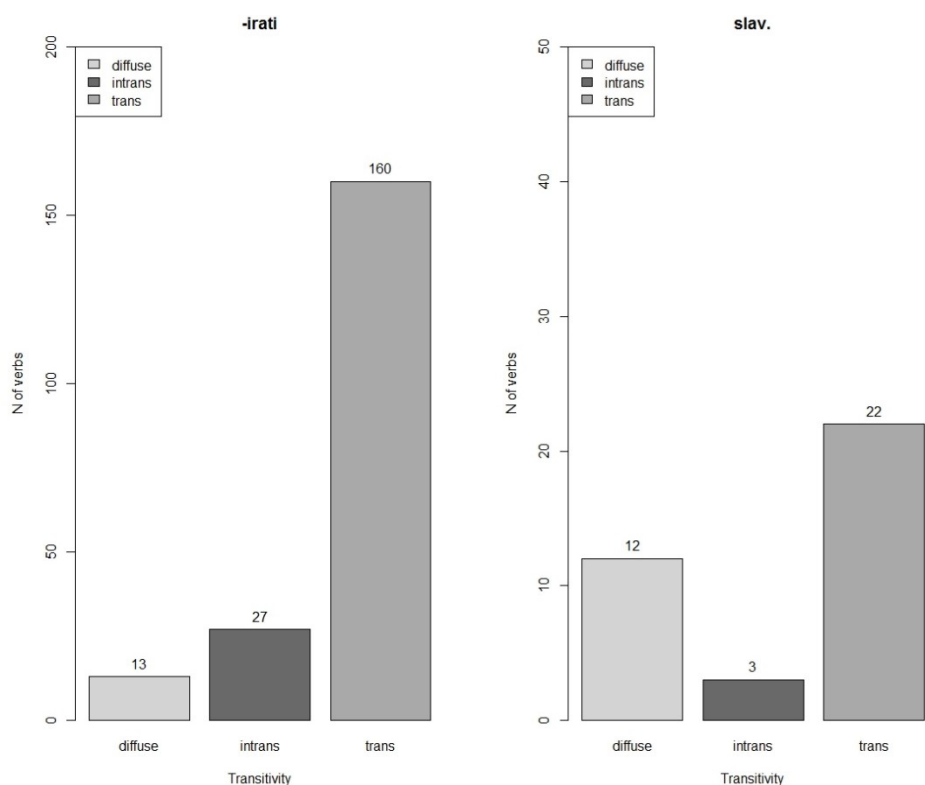

Grafikon 12: Početni otvornik na osnovnome dvoaspektnome glagolu

Odnosi stupaca u Grafikonu 12 jasno upućuju na to da je u obama analiziranim uzorcima broj osnovnih dvoaspektnih glagola bez otvornika na početku osnove (npr. *kamenovati*_{i/p}, *reagirati*_{i/p}, *garantirati*_{i/p}) veći broja glagola koji imaju otvornik na početku osnove (npr. *oblikovati*_{i/p}, *objedovati*_{i/p}, *analizirati*_{i/p}). Dok u grupi dvoaspektnih glagolskih posuđenica tek svaki treći glagol ima otvornik na početku osnove, u grupi dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla svaki četvrti glagol ima otvornik na početku osnove.

Osma nezavisna varijabla „prijelaznost osnovne dvoaspektne natuknice“ kodirana kao „Transitivity“ kategorička je varijabla s trima razinama: tranzitivni (tranz), intranzitivni (intranz) i difuzni (difuz). U potonjemu slučaju riječ je o glagolima koji su u nekim značenjima prijelazni, dok su u drugima neprijelazni, npr. *odlikovati*_{i/p} (*se*), *kontaktirati*_{i/p}, *demonstrirati*_{i/p}, *datirati*_{i/p} itd. Kao što je već u poglavlju Metode, alati i izvori jezičnih informacija, potpoglavlju Rječnici hrvatskoga jezika već istaknuto, podatci o prijelaznosti osnovne dvoaspektne natuknice prikupljali su se na temelju rječničkih natuknica u Velikome rječniku hrvatskoga standardnoga jezika (Jojić et al. 2015). Grafikon 13 donosi usporedan prikaz prijelaznosti dvoaspektnih glagola iz obaju analiziranih uzoraka.

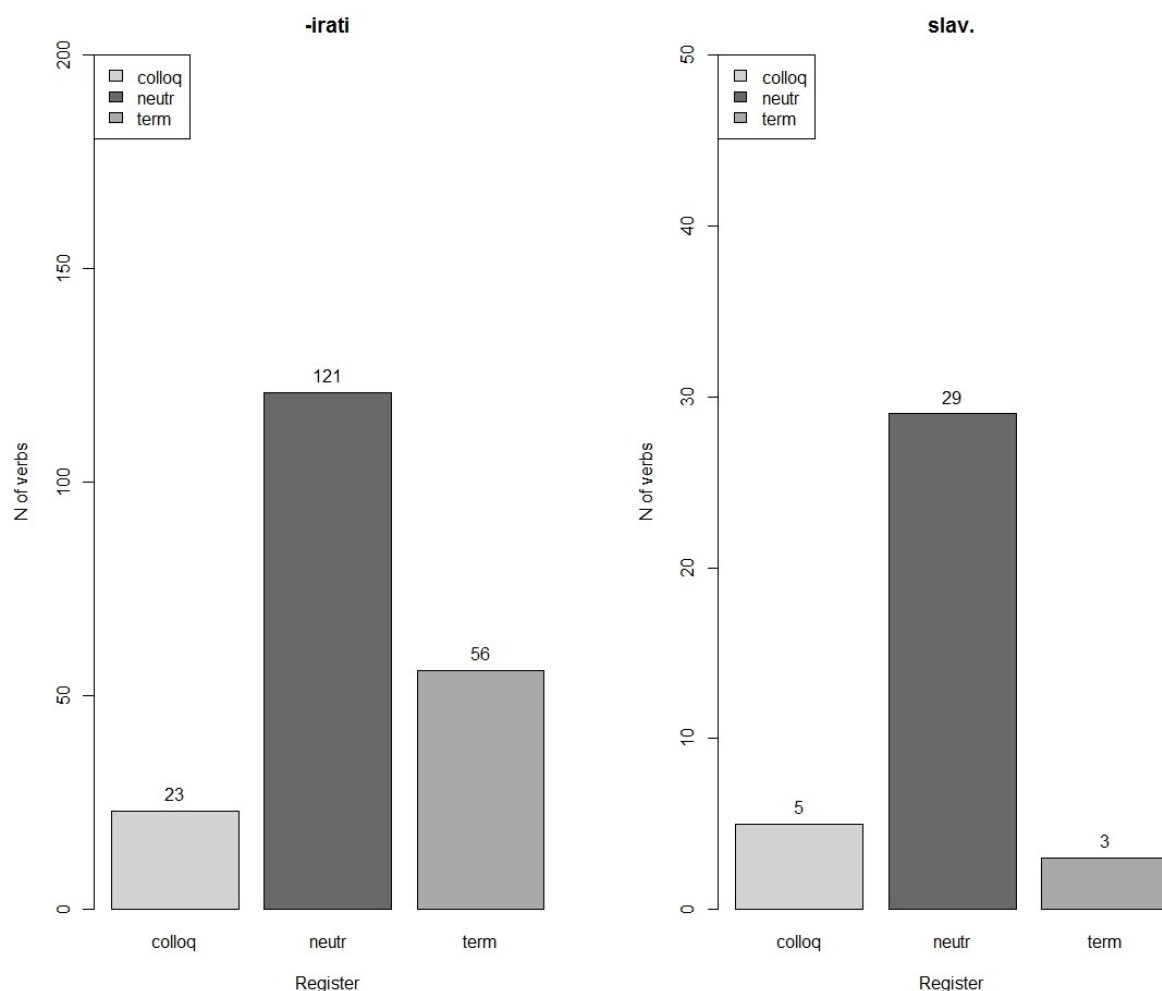

Grafikon 13: Prijelaznost osnovne dvoaspektne natuknice

Grafikon 13 jasno upućuje na to da u obama analiziranim uzorcima prevladavaju dvoaspektni glagoli koji su u svim svojim značenjima prijelazni. Dok su u grupi dvoaspektnih glagolskih posuđenica glagoli s difuznom prijelaznošću najrjeđi (svaki je petnaest glagol difuzan), u grupi domaćih dvoaspektnih glagola najrjeđi su neprijelazni glagoli (svaki je dvanaesti glagol neprijelazan). Za razliku od toga, u uzorku domaćih dvoaspektnih glagola svaki treći glagol ima difuznu prijelaznost: u nekim je značenjima prijelazan, dok je u drugima neprijelazan.

Kao što se iz Tablice 21 vidi, deveta nezavisna varijabla „stilaska raslojenost osnovne dvoaspektne natuknice“ kodirana kao „Register“ kategorička je varijabla s trima razinama: razgovorni (colloq), termini (term) i neutralni (neutr). Razgovorni znači da se osnovna dvoaspektna natuknica u cjelini rabi u razgovornome registru ili da se u razgovornome registru rabe neka njezina značenja (npr. *jebati_{i/p}*, *šutirati_{i/p}*, *pikirati_{i/p}*). Termini znači da se osnovna dvoaspektna natuknica u cjelini ili pojedina njezina značenja rabe u znanstvenim i stručnim tekstovima (npr. *cijepiti_{i/p}*, *apsorbirati_{i/p}*, *inficirati_{i/p}*). Neutralni znači da uporaba osnovne dvoaspektne natuknice nije obilježena s obzirom na neki određeni registar, odnosno da se osnovna dvoaspektna natuknica rabi u svakodnevnoj komunikaciji (npr. *doručkovati_{i/p}*, *komunicirati_{i/p}*, *informirati_{i/p}*, *inspirirati_{i/p}*). Kao što je već u poglavlju Metode, alati i izvori jezičnih informacija, potpoglavlju Rječnici hrvatskoga jezika istaknuto, podatci o stilskoj raslojenosti

osnovne dvoaspektne natuknice prikupljali su se na temelju rječničkih natuknica u Hrvatskome enciklopedijskome rječniku (Matasović i Jojić 2002) i Velikome rječniku hrvatskoga standardnoga jezika (Jojić et al. 2015). Grafikon 14 donosi usporedan prikaz stilske raslojenosti osnovne dvoaspektne natuknice u dvama analiziranim uzorcima.

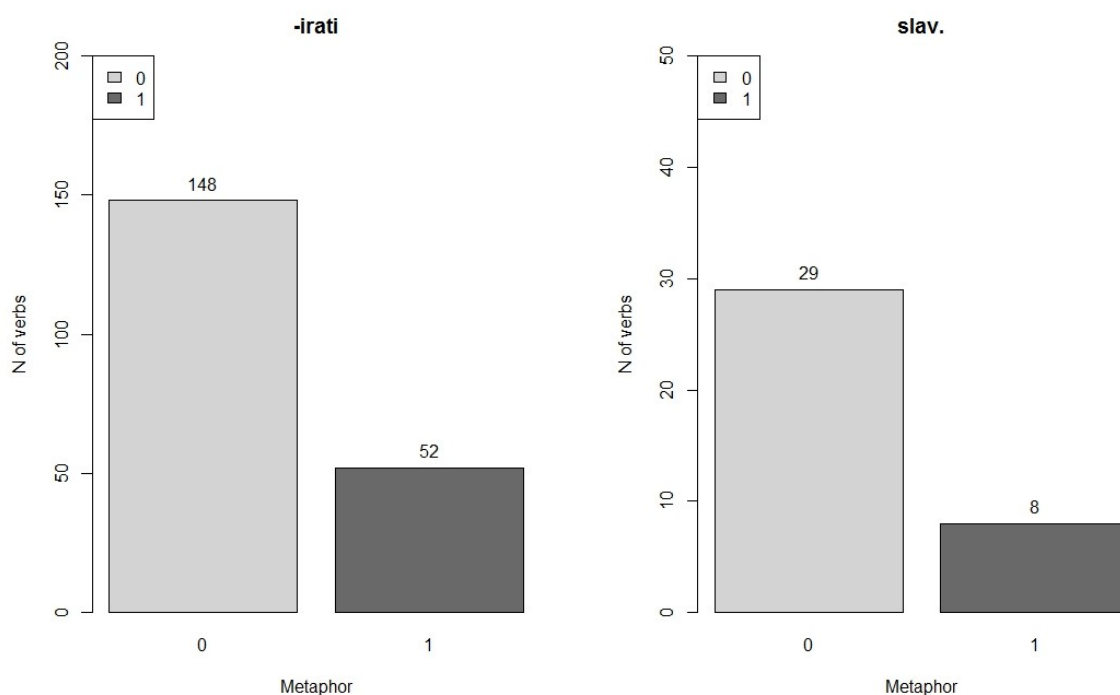

Grafikon 14: Stilska raslojenost osnovne dvoaspektne natuknice

U obama analiziranim uzorcima najviše je glagola koji nisu stilski obilježeni, u grupi dvoaspektnih glagolskih posuđenica takav je 121 od 200 analiziranih glagola, dok je u grupi dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla takvih 29 od 37 analiziranih glagola. Mnoge dvoaspektne glagolske posuđenice (56 od 200 analiziranih glagola) imaju terminološku notu, dok se tek 3 od 37 analiziranih dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla rabe kao termini. Među 200 analiziranih dvoaspektnih glagolskih posuđenica najmanje je onih koje se rabe u razgovornome registru, riječ je o tek 23 glagola.

Deseta nezavisna varijabla „metaforizacija značenja osnovne dvoaspektne natuknice“ kodirana kao „Metaphor“ binarna je varijabla s dvjema razinama: 0 (među značenjima osnovne

dvoaspektne natuknice nema metaforizacije) i 1 (među značenjima osnovne dvoaspektne natuknice ima metaforizacije). Kao što je u poglavlju Metode, alati i izvori jezičnih informacija, potpoglavlju Rječnici hrvatskoga jezika već istaknuto, podatci o metaforizaciji značenja osnovne dvoaspektne natuknice prikupljali su se na temelju rječničkih natuknica u Hrvatskome enciklopedijskome rječniku (Matasović i Jojić 2002) i Velikome rječniku hrvatskoga standardnoga jezika (Jojić et al. 2015). Grafikon 15 donosi usporedan prikaz metaforizacije značenja osnovnih dvoaspektnih natuknica u obama analiziranim uzorcima.

Grafikon 15: Metaforizacija značenja osnovne dvoaspektne natuknice

Odnosi stupaca u Grafikonu 15 jasno upućuju na to da je u obama analiziranim uzorcima broj osnovnih dvoaspektnih glagola bez metaforizacije značenja veći od broja glagola koji imaju metaforička značenja (npr. *krstiti_{i/p}*, *častiti_{i/p}*, *operirati_{i/p}*, *bombardirati_{i/p}*). I u grupi dvoaspektnih glagolskih posuđenica i u grupi dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla tek svaki četvrti glagol ima metaforička značenja.

14.4.2. Rezultati i rasprava

Uopćenim linearnim mješovitim regresijskim modelom (glmer modelom) s pomoću sljedeće formule:

```
glmer(Pf ~ Sem + Type + Age + RelFreq + Suf + OrigPf + InVow +
Transitivity + Register + Metaphor + Corpus + (1|Simplex),
family= "binomial")
```

statistički je testirano utječe li 11 spomenih čimbenika na prefiksaciju 237 analiziranih dvoaspektnih glagola u hrvatskome jeziku. Test je proveden u programu R (R Core Team 2016) s pomoću paketa lme4 (Bates i Maechler 2009),²³⁵ a u Tablici 22 nalaze se rezultati provedene statističke analize. U prvome stupcu nalazi se hipoteza u kojoj se spominje analizirani čimbenik, u drugome stupcu nalazi se popis analiziranih čimbenika, u trećemu su vrijednosti χ^2 , u četvrtome stupnjevi slobode, a u petome p -vrijednosti. Zvezdice koje se nalaze u šestome stupcu ističu čimbenike koji su statistički značajni, pri čemu broj zvezdica govori o jačini statističke značajnosti: tri zvezdice označavaju najjaču statističku značajnost. Točka upućuje na to da iako se čimbenik ne može smatrati statistički značajnim za prefiksaciju, ipak je uočena tendencija da se glagoli sa spomenutim čimbenikom češće prefiguraju.

Tablica 22: Rezultati statističke analize čimbenika²³⁶ koji utječu na prefiksaciju

	ANOVA TABLE	CHISQ	DF	PR(>CHISQ)	
	Response: Pf				
	(Intercept)	3.5851	1	0.0583	.
H_{0.4}	log_dat.Sem.p.0.1	2.18	1	0.139818	
H_{0.5}	Type	0.149	1	0.699502	
H_{0.6}	Age	0.0036	1	0.952401	
H_{0.7}	log_dat.RelFreq.p.0.1	14.5782	1	0.000135	***
H_{0.8}	Suf	7.296	1	0.006911	*
H_{0.9}	OrigPf	6.0101	1	0.014224	*
H_{0.10}	InVow	7.3639	1	0.006655	**
H_{0.11}	Transitivity	0.9503	2	0.621794	
H_{0.12}	Register	5.1686	2	0.075451	.
H_{0.13}	Metaphor	2.6608	1	0.10285	
H_{0.14}	Corpus	60.1169	3	5.55E-13	***

²³⁵ Razlozi zašto su u ovome empirijskome istraživanju korišteni spomenuti program i statistički test, odnosno model, detaljno su objašnjeni u poglavlju Metode, alati i izvori jezičnih informacija u potpoglavlju R.

²³⁶ Popis varijabli, kratice kojima su označavane, njihove razine i tip opisani su u razdjelu Distribucija zavisne varijable i nezavisnih varijabli.

Iz Tablice 22 vidljivo je da se utjecaj pet čimbenika (od ukupno analiziranih 11 čimbenika) ne može smatrati slučajnim. Statistički su najznačajniji čimbenici za prefiksaciju dvoaspektnih glagola relativna čestoća dvoaspektne natuknice i korpus, a slijede ih sufiksacija osnovnoga dvoaspektnoga glagola (postojanje sufiksalne izvedenice) i postojanje početnoga otvornika na osnovnome dvoaspektnome glagolu. Postojanje (sinkronijski i/ili dijakronijski uočljivoga) prefiksalnoga morfema na osnovnome dvoaspektnome glagolu posljednji je, peti, statistički značajan čimbenik u izvođenju prefiksálnih derivata od dvoaspektnih glagola. Čini se da postoji tendencija u odnosu stilske raslojenosti osnovne dvoaspektne natuknice, tj. registra u kojemu se rabi osnovni dvoaspektni glagol, odnosno njegova pojedina značenja s jedne i prefiksacije s druge strane. Međutim, valja istaknuti kako nije riječ o statistički značajnome čimbeniku.

U Tablici 23 donose se rezultati provedenoga *post hoc* testa kojim su testirani odnosi razina nezavisnih varijabli, odnosno čimbenika koji utječu na prefiksaciju.

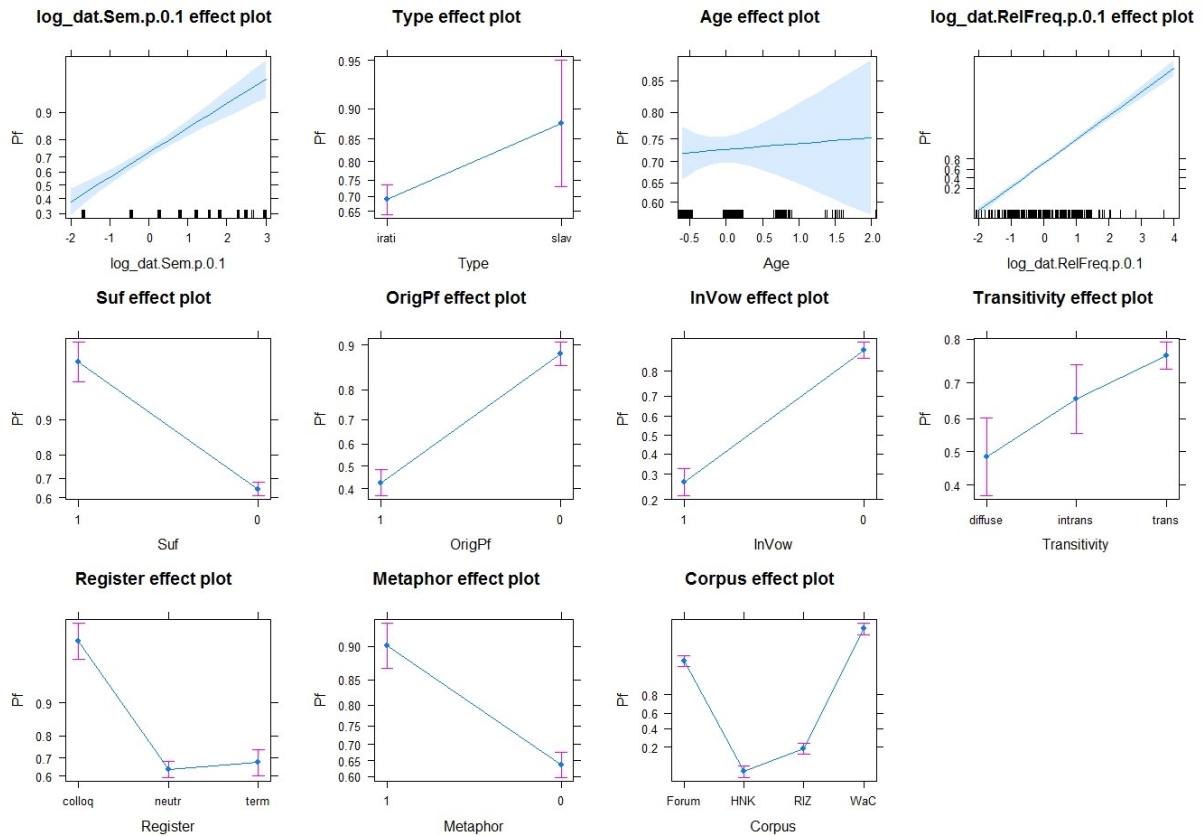
Tablica 23: Rezultati *post hoc* testa – odnosi razina varijabli koji utječu na prefiksaciju

	CONTRAST	ESTIMATE	SE	P.VALUE
H_{0,8}	Suf (contrast)			
	1 – 0	2.930001	1.084741	0.0069
H_{0,9}	OrigPf (contrast)			
	1 – 0	-2.33957	0.954319	0.0142
H_{0,10}	InVow (contrast)			
	1 – 0	-2.85375	1.051626	0.0067
H_{0,12}	Register (contrast)			
	colloq – neutr	3.144302	1.400888	0.0639
	colloq – term	2.975415	1.525673	0.1248
	neutr – term	-0.16889	1.00964	0.9847
H_{0,14}	Corpus (contrast)			
	Forum – HNK	5.868967	0.812434	<.0001
	Forum – RIZ	4.650636	0.702853	<.0001
	Forum – WaC	-1.69392	0.45799	0.0012
	HNK – RIZ	-1.21833	0.395102	0.011
	HNK – WaC	-7.56289	0.986283	<.0001
	RIZ – WaC	-6.34456	0.878682	<.0001

U prvome stupcu nalazi se hipoteza u kojoj se spominje analizirani čimbenik, u drugome stupcu nalazi se popis analiziranih čimbenika koji je otisnut masnim slovima, a ispod njega se uvijek nalaze njegove razine čije se vrijednosti uspoređuju s obzirom na ostvarenje prefiksacije, u trećemu stupcu nalaze se vrijednosti Estimate (procjena jačine rasta krivulje), u četvrtome SE (standardna pogreška), u petome *p*-vrijednosti. Negativne vrijednosti u trećemu stupcu upućuju

na to da je korelacija između prve razine određenoga čimbenika i prefiksacije dvoaspektnih glagola negativna.

Sljedeći grafički prikaz omogućuje bolje razumijevanje podataka iz Tablice 22 i 23 i lakše praćenje teksta koji potom slijedi.

Grafikon 16: Odnos prefiksacije i analiziranih varijabli

Čimbenici i odnosi njihovih razina u Tablici 23 predstavljeni su istim redoslijedom kojim su predstavljeni i u Tablici 22 i Grafikonu 16. Pri komentiranju rezultata *post hoc* testa prednost će se dati čimbenicima koji su statistički značajni, dok će se vrijednosti razina koje se odnose na stilsku raslojenost, odnosno registar osnovne dvoaspektno natuknice, čimbenika koji ima samo značajnost na razini tendencije, ostaviti za kraj.

Kako se iz Tablice 23 vidi, razlika u prefiksaciji osnovnih dvoaspektnih glagola za koje postoji i sufiksalna izvedenica (1) i onih za koje ne postoji sufiksalna izvedenica (0) statistički je značajna. Pozitivne vrijednosti u trećemu i petome stupcu upućuju na to da je korelacija između prefiksacije domaćim prefiksima i osnovnih dvoaspektnih glagola za koje postoje sufiksalne izvedenice pozitivna. Drugim riječima, takvi se glagoli češće prefiguraju. Da je to tako, vidi se i na slici “Suf effect plot” u Grafikonu 16: ako za osnovni dvoaspektni glagol postoji sufiksalna

izvedenica, vrijednosti prefiksacije leže visoko, dok za dvoaspektne glagole za koje ne postoji sufiksalna izvedenica vrijednosti prefiksacije leže nisko.

Iz Tablice 23 vidi se kako je razlika u prefiksaciji osnovnih dvoaspektnih glagola koji u osnovi već imaju prefiksalni morfem (1) i onih koji nemaju (0) statistički značajna. Negativni predznak u trećemu stupcu upućuje na to da je korelacija između prefiksacije domaćim prefiksima i osnovnoga dvoaspektnoga glagola koji u osnovi već ima prefiksalni morfem negativna, odnosno da se takvi glagoli rjeđe prefigiraju. To se jasno vidi i na slici “OrigPf effect plot” u Grafikonu 16: ako osnovni dvoaspektni glagol ima prefiksalni morfem, vrijednosti prefiksacije leže nisko, dok za dvoaspektne glagole bez prefiksalnoga morfema vrijednosti prefiksacije leže visoko.

Nezavisna varijabla „početni otvornik na osnovnome dvoaspektnome glagolu“ na prefiksaciju osnovnih dvoaspektnih glagola ima sličan utjecaj kao i netom spomenuta nezavisna varijabla „prefiksalni morfem na osnovnome dvoaspektnome glagolu“. Naime, razlika u prefiksaciji osnovnih dvoaspektnih glagola čija osnova počinje otvornikom (1) i onih čija osnova ne počinje otvornikom (0) statistički je značajna. Negativni predznak u trećemu stupcu upućuje na to da je korelacija između prefiksacije domaćim prefiksima i postojanja otvornika na početku osnove osnovnoga dvoaspektnoga glagola negativna. Drugim riječima, osnovni dvoaspektni glagoli čija osnova počinje otvornikom rjeđe se prefigiraju. To se može iščitati i sa slike “InVow effect plot” u Grafikonu 16: ako osnovni dvoaspektni glagol ima otvornik na početku osnove, vrijednosti prefiksacije leže nisko, dok za dvoaspektne glagole bez otvornika na početku osnove vrijednosti prefiksacije leže visoko.

Posljedna varijabla koja se pokazala statistički značajnom za prefiksaciju osnovnih dvoaspektnih glagola u hrvatskome jeziku jest „korpus“. Potvrde za prefiksaciju dvoaspektnih glagola iz analiziranoga uzorka češće su u potkorpusu Forum i Hrvatskome mrežnome korpusu nego u Hrvatskome nacionalnome korpusu i Hrvatskoj jezičnoj riznici. Razlike između prefiksacije u potkorpusu Forum s jedne strane i Hrvatskome nacionalnome korpusu i Hrvatskoj jezičnoj riznici s druge strane statistički su značajne. Isto tako razlike između prefiksacije u Hrvatskome mrežnome korpusu s jedne strane i Hrvatskoj jezičnoj riznici i Hrvatskome nacionalnome korpusu s druge strane statistički su značajne. Iako je prefiksacija češća u Hrvatskoj jezičnoj riznici nego u Hrvatskome nacionalnome korpusu, razlike u tvorbi prefiksálnih izvedenica od osnovnih dvoaspektnih glagola u njima nisu statistički značajne. Isto tako, prefiksacija je češća u Hrvatskome mrežnome korpusu nego u njegovu potkorpusu Forum; nadalje, razlike u prefiksaciji osnovnih dvoaspektnih glagola u spomenutim korpusima

pokazale su se ipak statistički značajnima. Spomenuti rezultati mogu se iščitati i sa slike “Corpus effect plot” u Grafikonu 16: vrijednosti prefiksacije leže visoko u korpusu hrWaC i njegovu potkorpusu Forum, dok u Hrvatskome nacionalnome korpusu (HNK) i Hrvatskoj jezičnoj riznici (RIZ) vrijednosti prefiksacije leže nisko.

Varijabla „stilaska raslojenost osnovne dvoaspektne natuknice“ nije se pokazala statistički značajnom, međutim pogleda li se u Tablicu 23, vidi se kako je razlika u prefiksaciji onih osnovnih dvoaspektnih glagola koji su neutralni s obzirom na registar i onih koji pripadaju razgovornome registru gotovo statistički značajna (p -vrijednost 0.0639), što se djelomično vidi i na slici “Register effect plot” u Grafikonu 16: ako osnovni dvoaspektni glagol pripada neutralnome registru, vrijednosti prefiksacije leže nisko, dok za osnovne dvoaspektne glagole koji pripadaju razgovornome registru vrijednosti prefiksacije leže visoko.

14.4.3. Zaključak i smjernice za dalja istraživanja

U ovome potpoglavlju s pomoću uopćenoga linearnoga mješovitoga regresijskoga modela statistički je testirano 11 čimbenika koji bi mogli pospješivati, odnosno sprječavati prefiksaciju dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla i dvoaspektnih glagolskih posuđenica u hrvatskome jeziku. Na temelju pretpostavki o tome koji su čimbenici važni oblikovano je 11 nul-hipoteza koje su predstavljene na početku ovoga potpoglavlja. Veći dio testiranih čimbenika spominje se u aspektološkoj literaturi, dok je dio pretpostavki o potencijalno presudnim čimbenicima bio inspiriran općom lingvističkom literaturom i istraživačkom intuicijom.

Unatoč tome što se u ruskoj aspektološkoj literaturi tvrdilo kako je prefiksacija dvoaspektnih glagola olakšana kada glagol ima manje značenja, rezultati dobiveni uopćenim linearnim mješovitim regresijskim modelom pokazuju da se nul-hipoteza $H_{0.4}$ ipak ne treba odbaciti. Drugim riječima, suprotno onome što se tvrdilo u aspektološkoj literaturi (npr. Avilova 1968), statistička analiza upućuje na to da broj značenja osnovne dvoaspektne natuknice ne utječe na prefiksaciju dvoaspektnih glagola.

Nadalje, u ruskoj se aspektologiji isticalo kako se dvoaspektne glagolske posuđenice i dvoaspektni glagoli slavenskoga podrijetla ponašaju različito kada je u pitanju uklanjanje dvoaspektnosti s pomoću prefiksacije, tj. da je kod dvoaspektnih glagolskih posuđenica uklanjanje dvoaspektnosti puno izraženije. Međutim, rezultati dobiveni uopćenim linearnim mješovitim regresijskim modelom ukazuju na to da se nul-hipoteza $H_{0.5}$ ipak ne treba odbaciti

jer ne postoji statistički značajna razlika u uklanjanju dvoaspektnosti kod dvoaspektnih glagola stranoga i domaćega podrijetla (pace Jászay 1999; Zaliznjak i Šmelëv 2000).

U teorijskoj se aspektološkoj literaturi često ističe kako dvoaspektni glagoli tijekom vremena prelaze u aspektno određene glagole iz čega proizlazi da bi stariji dvoaspektni glagoli trebali biti skloniji prefiksaciji. Ipak, kako rezultati uopćenoga linearnoga mješovitoga regresijskoga modela pokazuju, nul-hipotezu $H_{0.6}$ ne treba odbaciti jer ne postoje statistički značajne razlike u prefiksaciji starijih i novijih dvoaspektnih glagola (pace Mučnik 1966).

S ozbirom na to da se čestoća natuknice u mnogim istraživanjima pokazala značajnim čimbenikom, odlučeno je provjeriti utječe li i na prefiksaciju dvoaspektnih glagolskih posuđenica i dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla. Na temelju rezultata uopćenoga linearnoga mješovitoga regresijskoga modela odbacuje se nul-hipoteza $H_{0.7}$ da čestoća osnovne dvoaspektne natuknice ne utječe na prefiksaciju te se privremeno prihvaća alternativna hipoteza da postoji statistički značajna veza između relativne čestoće osnovne dvoaspektne natuknice i njezine prefiksacije, tj. da su češći glagoli skloniji prefiksaciji.

U aspektološkoj se literaturi ističe kako su neki dvoaspektni glagoli manje stabilni od drugih. Osim toga, spominje se kako se od nekih osnovnih dvoaspektnih glagola izvode i prefiksalne i sufiksalne izvedenice. Slijedom toga u ovome se radu, iako se to nigdje prethodno nije izrijekom povezivalo, pretpostavlja da će dvoaspektni glagoli od kojih postoje potvrđene sufiksalne izvedenice biti skloniji i izvođenju prefiksálnih izvedenica. Rezultati dobiveni uopćenim linearnim mješovitim regresijskim modelom pokazuju da se treba odbaciti nul-hipoteza $H_{0.8}$ o nepostojanju statistički značajnih razlika u prefiksaciji dvoaspektnih glagola za koje su potvrđene sufiksálne izvedenice i dvoaspektnih glagola za koje takve izvedenice nisu potvrđene i da se privremeno treba prihvatiti alternativna hipoteza da postoji statistički značajna razlika u prefiksaciji dvoaspektnih glagola za koje su potvrđene sufiksálne izvedenice i dvoaspektnih glagola za koje takve izvedenice nisu potvrđene. Drugim riječima, statistička analiza upućuje na to da je veza između prefiksacije i sufiksacije osnovnih dvoaspektnih glagola statistički značajna: glagoli za koje postoje sufiksálne potvrde češće se prefigiraju.²³⁷

I u kroatističkoj i u ruskoj aspektološkoj literaturi napominje se kako je prefiksacija već prefigiranih glagola iznimno rijetka pojava, odnosno da je prefiksacija dvoaspektnih glagola koji u osnovi imaju prefiks dodatno ograničena. Uopćenim linearnim mješovitim regresijskim modelom testirano je li to zaista tako. Rezultati statističke analize nedvosmisleno pokazuju kako

---

²³⁷ Taj rezultat govori nešto i o (ne)stabilnosti dvoaspektnosti tih glagola, što se kasnije još dodatno komentira u potpoglavlju 17.5. Postojanost dvoaspektnosti.

se nul-hipoteza $H_{0.9}$ o nepostojanju statistički značajnih razlika u prefiksaciji dvoaspektnih glagola koji imaju dijakronijski i/ili sinkronijski uočljiv prefiks i onih koji takav prefiks nemaju treba odbaciti i da se privremeno treba prihvatiti alternativna hipoteza da postoji razlika u prefiksaciji dvoaspektnih glagola koji imaju dijakronijski i/ili sinkronijski uočljiv prefiks i onih koji takav prefiks nemaju. Empirijsko je istraživanje pokazalo kako dijakronijski i/ili sinkronijski uočljiv prefiksalni morfem u osnovnome dvoaspektnome glagolu ima negativan utjecaj na njegovu prefiksaciju (u skladu s Babić 1978: 74; Piperski 2016: 3).

U literaturi o afiksaciji ruskih dvoaspektnih glagola često se spominju fonološka i morfološka ograničenja. S obzirom na to da gotovo polovica domaćih prefikasa ili završava otvornikom ili se sastoji samo od otvornika, željelo se provjeriti hoće li se dvoaspektni glagoli čija osnova počinje otvornikom teže prefigurirati nego oni čija osnova ne počinje otvornikom. Rezultati dobiveni uopćenim linearnim mješovitim regresijskim modelom upućuju na to da se treba odbaciti nul-hipoteza $H_{0.10}$ o nepostojanju statistički značajne razlike u prefiksaciji dvoaspektnih glagola čija osnova počinje otvornikom i dvoaspektnih glagola čija osnova ne počinje otvornikom i da se privremeno treba prihvatiti alternativna hipoteza da postoje statistički značajne razlike u prefiksaciji dvoaspektnih glagola čija osnova počinje otvornikom i dvoaspektnih glagola čija osnova ne počinje otvornikom. U ovoj doktorskoj disertaciji empirijski je pokazano kako se dvoaspektni glagoli koji na početku osnove imaju otvornik rjeđe prefiguriraju.

S obzirom na to da se u literaturi s jedne strane isticalo kako među bugarskim dvoaspektnim glagolima prevladavaju prijelazni glagoli, dok je s druge strane pokazano kako postoji veza između teličnosti i punktualnosti i prijelaznosti, u ovome se radu uopćenim linearnim mješovitim regresijskim modelom provjerilo je li prijelaznost značenja osnovnoga dvoaspektnoga glagola važan čimbenik u tvorbi prefiksanih izvedenica. Rezultati statističke analize pokazuju kako se nul-hipoteza $H_{0.11}$ o nepostojanju statistički značajne razlike između prefiksacije prijelaznih i neprijelaznih dvoaspektnih glagola ipak ne treba odbaciti. Drugim riječima, čini se kako prijelaznost osnovne dvoaspektno natuknice nije presudan čimbenik za njezinu prefiksaciju.

U aspektološkoj se literaturi često govori o stilskim obilježjima izvedenica nastalih od osnovnih dvoaspektnih glagola. Na tome tragu u ovome se radu uopćenim linearnim mješovitim regresijskim modelom provjerilo utječe li na tvorbu prefiksanih izvedenica funkcionalni stil, odnosno registar u kojemu se najčešće rabi osnovni dvoaspektni glagol. Prema rezultatima statističke analize nul-hipoteza $H_{0.12}$ ne treba se odbaciti jer veza između registra i

izvođenja prefikslnih derivata nije statistički značajna. Međutim, iako se veza između registra kojemu pripada osnovni dvoaspektni glagol i njegove sklonosti tvorbi prefikslnih izvedenica ne može smatrati statistički značajnom, valja napomenuti kako je ipak uočena tendencija da se glagoli koji dolaze u razgovornome registru češće prefigiraju nego glagoli koji se rabe kao termini ili glagoli koji su neobilježeni s obzirom na registar.

Budući da se u nekim radovima prefiksacija glagola dovodi u vezu s metaforizacijom značenja, uopćenim se linearnim mješovitim regresijskim modelom testiralo jesu li dvoaspektni glagoli čija su značenja metaforizirana ili čiji je dio značenja metaforiziran skloniji prefiksaciji. Rezultati statističke analize jasno pokazuju kako se nul-hipoteza $H_{0.13}$ ipak ne treba odbaciti jer veza između metaforizacije značenja osnovnoga dvoaspektnoga glagola i njegove sklonosti izvođenju prefikslnih derivata nije statistički značajna.

S obzirom na to da se u aspektološkoj literaturi spominje niz sociolingvističkih čimbenika u svezi s dvoaspektnim glagolima i njihovim izvedenicama (dio izvedenica pripada razgovornome funkcionalnome stilu, prefikslna izvedenice lakše prihvaćaju mlađi govornici i govornici srednje dobi), u ovome se radu pretpostavilo kako bi različiti korpusi hrvatskoga jezika mogli zrcaliti važnost nekih od upravo spomenutih čimbenika te da će korpusi hrvatskoga jezika koji sadrže standardnojezične tekstove imati manje prefikslnih izvedenica nego korpusi koji sadrže razgovorne i nelektorirane tekstove. Rezultati dobiveni uopćenim linearnim mješovitim regresijskim modelom pokazuju kako se nul-hipoteza $H_{0.14}$ o tome da se korpusi hrvatskoga jezika ne razlikuju s obzirom na prefiksaciju dvoaspektnih glagola treba odbaciti i da se privremeno prihvaća alternativna hipoteza: postoji statistički značajna razlika u prefiksaciji dvoaspektnih glagola s obzirom na korpus. Drugim riječima, prefiksacija dvoaspektnih glagola češća je u Hrvatskome mrežnome korpusu i njegovu potkorpusu Forum, dakle u korpusima u kojima postoje razgovorni i nelektorirani tekstovi, nego u Hrvatskoj jezičnoj riznici i Hrvatskome nacionalnome korpusu, tj. u korpusima koji sadrže tekstove na hrvatskome standardnome jeziku.

Zaključno se može reći kako je riječ o prvome takvome istraživanju dvoaspektnih glagola ne samo u hrvatskome jeziku nego u slavenskoj aspektologiji općenito na kraju kojega je prepoznato ukupno 5 čimbenika koji utječu na prefiksaciju dvoaspektnih glagola u hrvatskome jeziku. Ukupno dva čimbenika, „prefikslni morfem na osnovnome dvoaspektome glagolu“ i „početni otvornik na osnovnome dvoaspektnome glagolu“, odnosno njihove razine 1 (na osnovnome dvoaspektnome glagolu postoji dijakronijski i/ili sinkronijski uočljiv prefiks, na početku dvoaspektne osnove postoji otvornik) negativno utječu na prefiksaciju

dvoaspektnih glagola. Za razliku od toga, tri čimbenika pozitivno utječu na prefiksaciju dvoaspektnih glagola. „Relativna čestoća osnovne dvoaspektne natuknice“ i „korpus“ najznačajniji su među čimbenicima koji pozitivno utječu na prefiksaciju osnovnih dvoaspektnih glagola. U svezi s potonjim valja istaknuti da se prefiksacija dvoaspektnih glagola češće događa u tekstovima koji se nalaze u Hrvatskome mrežnome korpusu i njegovu potkorpusu Forum. Osim spomenutih čimbenika za prefiksaciju još je važna „sufiksacija osnovnoga dvoaspektnoga glagola“. Ako je razina čimbenika „sufiksacija osnovnoga dvoaspektnoga glagola“ jednaka 1 (za osnovnu dvoaspektnu natuknicu potvrđena je sufiksalna izvedenica), prefiksacija je osnovnoga dvoaspektnoga glagola olakšana.

Kao što je upravo sažeto pokazano, prefiksacija dvoaspektnih glagola nije nasumičan proces, nego upravo suprotno: ovim su empirijskim istraživanjem utvrđene određene pravilnosti u tome procesu. Naime, na nju utječe niz fonoloških („početni otvornik na osnovnome dvoaspektnome glagolu“), morfoloških („sufiksacija osnovnoga dvoaspektnoga glagola“, „prefiksalni morfem na osnovnome dvoaspektnome glagolu“) i ostalih čimbenika („relativna čestoća osnovne dvoaspektne natuknice“, i „korpus“). Isto je tako zanimljivo vidjeti kako ne postoje empirijski dokazi da su neki od čimbenika koji se u teorijskoj aspektološkoj literaturi provlače kao čimbenici koji su usko povezani s prefiksacijom dvoaspektnih glagola kao što su „podrijetlo osnovne dvoaspektne natuknice“, „relativna starost osnovne dvoaspektne natuknice“ i „broj značenja osnovne dvoaspektne natuknice“ zaista statistički značajni.

I na kraju valja napomenuti kako nije isključeno da su isti čimbenici ili jedan njihov dio važni i kada je u pitanju prefiksacija imperfektivnih glagola, no to tek treba empirijski provjeriti. Bilo bi, dakle, u nekomu posebnomu budućemu istraživanju zanimljivo usporediti razlikuje li se prefiksacija imperfektivnih i dvoaspektnih glagola kada su u pitanju spomenuti čimbenici. Isto tako treba dodati kako je moguće da bi se „prijelaznost osnovne dvoaspektne natuknice“ kao čimbenik ipak mogla pokazati značajnom kada je u pitanju prefiksacija dvoaspektnih glagola da su se podatci skupljali na drukčiji način, odnosno da se uključio veći broj glagola, da se gledalo svako pojedino značenje i da se razlikovalo između izravno i neizravno prijelaznih glagola kao i glagola koji imaju obveznu prijedložno-padežnu dopunu. U tome slučaju istraživanje bi se moralo potpuno drukčije koncipirati. Način na koji je ovo empirijsko istraživanje bilo koncipirano kao i broj odabranih glagola u uzorku dopuštao je provjeru važnosti čimbenika „prijelaznost osnovne dvoaspektne natuknice“ samo na ovaj način na koji je izvedeno.

15. DVOASPEKTNI GLAGOLI NA REČENIČNOJ RAZINI

Kao i svaka druga jezična pojava, glagolski aspekt živi u prvom redu u rečenici, pa nijedno proučavanje aspekatske problematike ne može biti potpuno bez proučavanja njegove funkcije u rečenici.

Jonke (1964-65: 72)

Dok je Lehmannova formalno-funkcionalna teorija glagolskoga aspekta i oblikovana tako da se aspekt obvezno promatra i na rečeničnoj razini, čak i autori (v. npr. Mønnesland 2007; Novak Milić 2008, 2010) koji svoje analize ne temelje na spomenutoj teoriji u novije vrijeme sve više pozornosti pridaju rečeničnoj razini u određivanju značenjsko-funkcionalnih obilježja glagolskoga aspekta u hrvatskome jeziku. A što se tiče dvoaspektnih glagola u literaturi se odavno ističe kako se tek na rečeničnoj razini, odnosno s pomoću konteksta može utvrditi nosi li uporabljeni dvoaspektni glagol perfektivno ili imperfektivno značenje (Isaćenko 1960: 143f; Avilova 1968: 66; Galton 1976: 294; Zaliznjak i Šmelčev 2000: 10; Čilaš Mikulić 2012: 11). Dakle, jasno je kako se aspekt može temeljito raščlaniti tek s pomoću sintaktičkoga pristupa problemu, tim više slijedi li se postulate formalno-funkcionalne teorije koja ističe važnost aspektnih rečeničnih funkcija. Prema tome, ni ova analiza dvoaspektnih glagola ne bi bila potpuna izostavi li se rečenična razina.

U kroatističkoj se literaturi (v. npr. Hudeček et al. 2011: 54) ističe kako mnogi perfektivni i imperfektivni glagoli koji su nastali prefigiranjem, odnosno sufigiranjem dvoaspektnih glagola nisu bili predmetom iscrpnijega proučavanja. S obzirom na to da se istim osnovnim (neizvedenim) dvoaspektnim glagolom iskazuju dva dijametralno suprotna aspektna značenja (perfektivno i imperfektivno), u ovome dijelu doktorske disertacije pratit će se ostvaraji dvoaspektnih glagola i onoga što je u literaturi do sada nedostajalo, njihovih perfektivnih i, u manjoj mjeri, imperfektivnih izvedenica na rečeničnoj razini.

Iz aspektološke literature poznato je kako neke aspektne rečenične funkcije u hrvatskome jeziku dolaze isključivo (npr. sumarna funkcija) ili češće (npr. konkretno-činjenična funkcija) s perfektivnim glagolima, dok druge dolaze uz imperfektivne glagole (npr. progresivna i stativna funkcija). S obzirom na to da su u jednome dvoaspektnome glagolu, kako teorija pretpostavlja, sadržana oba aspektna značenja, logično bi bilo pretpostaviti da dodatna perfektivizacija, odnosno imperfektivizacija osnovnoga dvoaspektnoga glagola nije potrebna kako bi se njime mogle izraziti određene aspektne rečenične funkcije. Dvoaspektni bi se glagoli, prema onome što se o njima u teoriji pretpostavlja, trebali moći kombinirati i s jednim i s

drugim aspektnim rečeničnim funkcijama. Pretraživanjem korpusa pokušat će se utvrditi postoje li ipak neka ograničenja u uporabi dvoaspektnih glagola s određenim aspektnim rečeničnim funkcijama, odnosno specijaliziraju li se njihovi aspektno određeni perfektivni i imperfektivni korelati za određene aspektne rečenične funkcije. Na temelju rezultata će se u završnome dijelu ovoga poglavlja komentirati postoje li indicije da dvoaspektni glagoli koji imaju aspektno određene partnere gube svoju dvoaspektnost na rečeničnoj razini.

Budući da će se u ovome dijelu rada analizirati aspekt na rečeničnoj razini, osim aspektnih rečeničnih funkcija, u analizu bi imalo smisla uključiti i kategoriju glagolskoga vremena. Gramatičke kategorije glagolskoga vremena i aspekta dva su najvažnija sustava koja služe za izricanje vremenskih koncepata u različitim svjetskim jezicima (Li-Shirai 2000), a upravo u slavenskim jezicima postoji snažna interakcija između glagolske kategorije vremena i aspekta (Lehmann 2009b: 548). Nijedno ozbiljnije aspektološko istraživanje nipošto ne može zaobići problematiku prepletanja, odnosno tijesnu interakciju tih dviju kategorija (Mønnesland 2007: 156). U vezi s ruskim dvoaspektnim glagolima u literaturi se (v. npr. Janda 2007b: 89f) napominje koja bi konkretna aspektna značenja u kojim vremenima trebali imati, npr. u perifrastičkome *budu* futuru samo imperfektivno, u prezentskim oblicima može biti riječ o obama aspektima, dok u perfektu obično imaju perfektivno značenje. U hrvatskome jeziku situacija je znatno složenija jer je i sustav vremena mnogo neovisniji od aspekta, odnosno praktički ne postoje ograničenja u uporabnoj kombinatorici (Čilaš Mikulić 2012: 110).²³⁸

Nadalje, u obzir bi valjalo uzeti i epizodičnost²³⁹ i njezinu interakciju s aspektnim rečeničnim funkcijama. Osim toga, dvoaspektni se glagoli i njihove izvedenice javljaju u rečenicama koje mogu biti jednostavne, nezavisnosložene i zavisnosložene što se isto ne bi trebalo ignorirati.²⁴⁰

---

²³⁸ U većini kroatističke literature navodi se da se imperfekt uz glagolski prilog sadašnji tvori jedino s glagolima imperfektivnoga, dok se aorist i glagolski prilog prošli tvore isključivo od glagola perfektivnoga aspekta. Što se ostalih vremena tiče, sva se mogu tvoriti s glagolima obaju aspekata, pri čemu se neki razilaze kada je u pitanju futur II. Silić (1987: 7) primjerice dopušta mogućnost njegove tvorbe i od glagola perfektivnoga aspekta, dok Kravar (1959/60: 30, 40) tvrdi kako je perfektivni aspekt u futuru II dio isključivo srpskoga jezika. Čini se kako se najdetaljniji opis odnosa glagolske kategorije vremena i aspekta može naći u knjizi *The Aspects of the Verb in Serbo-Croatian* (Ružić 1943). Za razliku od autora hrvatskih gramatika, Ružić zaključuje da se imperfektivni aspekt ipak može kombinirati sa svim glagolskim vremenima i načinima, mada se u nekima rjeđe javlja, primjerice u aoristu i glagolskome prilogu prošlome, dok se od perfektivnih glagola ne mogu tvoriti samo imperfekt i glagolski prilog sadašnji (Ružić 1943).

²³⁹ Više o epizodičnosti v. u poglavlju Osnovni koncepti formalno-funkcionalne teorije glagolskoga aspekta.

²⁴⁰ Važno je istaknuti kako u postojećim gramatikama i aspektološkim radovima o hrvatskome jeziku ne postoji detaljan prikaz spomenutih odnosa koji su međusobno višestruko isprepleteni. O izboru glagolskoga vremena i aspekta u subordinaciji postoji tek nekoliko usputnih radova, a slično vrijedi i za aspektne rečenične funkcije, dok se epizodičnost uopće ne spominje.

15.1. Rečenične funkcije prototipnih dvoaspektnih glagola

Dvoaspektni glagoli trebali bi se moći rabiti ne samo u perfektivnim aspektnim rečeničnim funkcijama kao što su konkretno-činjenična i sumarna nego i u progresivnoj rečeničnoj funkciji koja pripada domeni imperfektivnoga aspekta. Cilj je ovoga poglavlja steći uvid u to kako se dvoaspektni glagoli i njihove izvedenice ponašaju na rečeničnoj razini, odnosno provjeriti postoje li ikakvi dokazi koji bi upućivali na to da na rečeničnoj razini postoje značajne razlike između dvoaspektnih glagola i njihovih perfektivnih izvedenica. Da bi se to postiglo, prvo će se promotriti kako se na rečeničnoj razini ponašaju najprototipniji dvoaspektni glagoli koji se nalaze u središtu kontinuuma dvoaspektnosti. Kao primjeri takvih glagola uzeti su *ilustrirati*_{i/p}, *evidentirati*_{i/p}, *intervenirati*_{i/p} i *evaluirati*_{i/p}, a pretraživanjem korpusa provjeravalo se pojavljuju li se i u perfektivnim i u imperfektivnim aspektnim rečeničnim funkcijama.²⁴¹ Spomenuti su glagoli uzeti kao primjer najprototipnijih i nastabilnijih dvoaspektnih glagola jer u analiziranim korpusima hrvatskoga jezika za sada nisu zabilježene ni perfektivne ni imperfektivne izvedenice koje bi bile tvorene od njih.²⁴² Primjeri aspektnih rečeničnih funkcija sa spomenutim glagolima potječu iz Hrvatskoga mrežnoga korpusa.

Dvoaspektni glagoli *intervenirati*_{i/p} i *evidentirati*_{i/p} u primjerima (52) i (53) uporabljeni su u konkretno-činjeničnoj aspektnoj rečeničnoj funkciji.

(52)	<i>Iako je Hitna služba odmah intervenirala_p, vozač peglice umro_p je u vozilu (...)</i>	konkretno-činjenična f.	hrWaC
(53)	<i>Zavod je do sada evidentirao_p tristotinjak prijavljenih slučajeva gripe (...)</i>	konkretno-činjenična f.	hrWaC

Glagolske situacije izražene glagolima *intervenirati*_{i/p} i *evidentirati*_{i/p} u primjerima (52) i (53) imaju akcionalni oblik ostvaraja. Nadalje, obje spomenute glagolske situacije epizodične su i jednokratne (usp. Lehmann 2009a: 19, 34). Prototipno, konkretno-činjenična aspektna rečenična funkcija izražava se perfektivnim aspektom, uz neke iznimke kao što su primjerice historijski prezent, performativni prezent, izravne reportaže i upute (usp. Lehmann 1999a: 222; Lehmann 2009a: 20). Budući da je riječ je o funkciji u kojoj se perfektivni aspekt rabi neograničeno i da se primjeri (52) i (53) ne odnose na upravo spomenute iznimke, dvoaspektni glagoli glosirani su kao perfektivni. Iako dvoaspektni glagoli *intervenirati*_{i/p} i *evidentirati*_{i/p} nemaju

²⁴¹ Više o aspektnim rečeničnim funkcijama v. u poglavlju Aspekt na rečeničnoj razini.

²⁴² Potpuni popis dvoaspektnih glagola iz analiziranih uzoraka koji se nalaze u središtu kontinuuma dvoaspektnosti nalazi se u poglavlju Dvoaspektni glagoli na leksičkoj razini.

aspektno određene morfeme, oni su u primjerima (52) i (53) kontekstno aspektno određeni, odnosno aspektno ih određuje upravo konkretno-činjenična rečenična funkcija.

Kao što se može vidjeti na primjeru glagola *evaluirati*_{i/p}, *intervenirati*_{i/p} i *ilustrirati*_{i/p}, dvoaspektni glagoli javljaju se i u progresivnoj rečeničnoj funkciji. Glagolske situacije izražene spomenutim glagolima u primjerima (54)-(56) imaju akcionalni oblik tijeka, epizodične su i jednokratne (usp. Lehmann 1999a: 219; Lehmann 2009a: 20, 34).

(54)	<i>(...) premda ni ponuda francuske kompanije nije_i beznačajna momčadima koje je još uvijek evaluiraju.</i>	progresivna f.	hrWaC
(55)	<i>Zamislite koliko je_i pijana osoba koja namigiva²⁴³ policajcu dok ovaj intervenira, .. ma zamislite to?</i>	progresivna f.	hrWaC
(56)	<i>Slušamo_i glas glumca koji čita_i cjelovit tekst dok filmski kadrovi ilustriraju pročitano.</i>	progresivna f.	hrWaC

Dvoaspektni glagoli *evaluirati*_{i/p}, *intervenirati*_{i/p} i *ilustrirati*_{i/p} u primjerima (54)-(56) glosirani su kao imperfektivni jer se progresivna aspektna rečenična funkcija izražava beziznimno imperfektivnim aspektom (usp. Lehmann 2001a: 89).

Nadalje, u Hrvatskome mrežnome korpusu pronađeni su primjeri u kojima se dvoaspektni glagoli *evidentirati*_{i/p}, *ilustrirati*_{i/p} i *intervenirati*_{i/p} javljaju i u iterativnoj aspektnoj rečeničnoj funkciji. Iterativnom se funkcijom višekratne glagolske situacije u primjerima (57)-(59) prikazuju neepizodično (usp. Lehmann 1999a: 219, 221; Lehmann 2009a: 20, 34).

(57)	<i>I tajnice redovito evidentiraju_{i/p} naše dolaske i izbjivanja radi obračuna plaća (...)</i>	iterativna f.	hrWaC
(58)	<i>On tu glazbu, pak, vrlo rijetko ilustrira_{i/p}, a puno je češće tumači_i (...)</i>	iterativna f.	hrWaC
(59)	<i>Ponekad je intervenirala_{i/p} i policija.</i>	iterativna f.	hrWaC

Kao što je već na nekoliko mjesta u ovome radu istaknuto, hrvatski jezik naginje zapadnoj aspektnoj izoglosi, što znači da se iterativna funkcija može izražavati i imperfektivnim i perfektivnim aspektom (v. Dickey 2000: 49-93). Pri tome valja istaknuti kako se u slučaju potonjega (tj. perfektivnoga aspekta) moraju ostvariti određeni kontekstni preduvjeti, odnosno

²⁴³ U navedenome primjeru rabi se nestandardni oblik prezenta glagola *namigivati*.

nužno je da se u rečenicama nalaze priložne oznake koje nedvosmisleno upućuju na ponavljanje (v. Dickey 2000: 70). Međutim, uporaba priložnih oznaka ne znači da se mora rabiti perfektivni aspekt, nego da u takvim rečenicama i dalje postoji mogućnost izbora između dvaju aspekata. Budući da dvoaspektni glagoli nemaju morfološki označen aspekt i da su u primjerima (57)-(59) ispunjeni svi preduvjeti za uporabu i jednoga i drugoga aspekta, nemoguće je sa sigurnošću tvrditi koji je od dvaju aspekata ostvaren. Drugim riječima, u primjerima (57)-(59) ni aspektna rečenična funkcija ni kontekst ne pomažu pri jednoznačnome utvrđivanju aspekta dvoaspektnih glagola te ih se stoga glosiralo kao dvoaspektne.

Dvoaspektni glagoli *evidentirati*_{i/p} i *intervenirati*_{i/p} potvrđeni su i u sumarnoj rečeničnoj funkciji u Hrvatskome mrežnome korpusu. Višekratne glagolske situacije izražene dvoaspektnim glagolima *evidentirati*_{i/p} i *intervenirati*_{i/p} u primjerima (60) i (61) prikazane su kao sastavni dio jedne epizode i imaju akcionalni oblik ostvaraja (usp. Lehmann 2009a: 34). S obzirom na to da se sumarna aspektna rečenična funkcija izražava perfektivnim aspektom, dvoaspektni su glagoli *evidentirati*_{i/p} i *intervenirati*_{i/p} u primjerima glosirani kao perfektivni.

(60) *Mlađeg brata policija je **evidentirala**_p 13 puta, i to za razbojništvo, tučnjave, prijetnje i zloporabu droge.* sumarna f. hrWaC

(61) *U proteklih 12 sati vatrogasci su **intervenirali**_p tri puta.* sumarna f. hrWaC

Primjeri (62) i (63) donose dvoaspektne glagole u opće-činjeničnoj funkciji. Glagolske situacije izražene dvoaspektnim glagolima *ilustrirati*_{i/p} i *intervenirati*_{i/p} imaju akcionalni oblik ostvaraja i neepizodične su (usp. Lehmann 1999a: 219, 221; Lehmann 2009a: 20, 34).

(62) *Jesi li ikada **ilustrirala**_{i/p} tekst koji ti se uopće nije dopao?* opće-činjenična f. hrWaC

(63) *Je li policija ikad **intervenirala**_{i/p} u vašem domu?* opće-činjenična f. hrWaC

Budući da se u hrvatskome jeziku u opće-činjeničnoj funkciji može rabiti i perfektivni i imperfektivni aspekt, glagoli u primjerima (62) i (63) i dalje su glosirani kao dvoaspektni jer aspektna rečenična funkcija ni kontekst ne pomažu pri njihovu potencijalnomo jednoznačnome određenju.

Glagolske situacije kojima se izražava stativna aspektna rečenična funkcija imaju akcionalni oblik stativne situacije bez faza i ujedno su neepizodične (v. Lehmann 1999a: 219,

221; Lehmann 2009b: 529). Riječ je o aspektnoj funkciji koja se isključivo izražava imperfektivnim aspektom (v. Lehmann 2009b: 547). Slijedom toga, tvrditi da se dvoaspektni glagoli mogu rabiti u toj funkciji čini se neplauzibilnom. Drugim riječima, čak i ako višeznačni glagol, koji je na razini natuknice određen dvoaspektno, ima stativno značenje koje dolazi u stativnoj aspektnoj rečeničnoj funkciji (v. primjere (64) i (65)), teorijski bi bilo ispravnije takvo značenje smatrati samo imperfektivnim.

(64) *Naime, upravo ova zgrada najbolje **ilustrira** poseban status stativna f. hrWaC
koji je električna struja uživala, u Rijeci tih godina.*

(65) *Sve vrste se **odlikuju** bijelim prsima i plavim do crnim leđima. stativna f. hrWaC*

Osim toga, valja napomenuti da je u korpusu bilo nemoguće naći potvrde dvoaspektnih glagola u egzemplarnoj funkciji, no problem ne leži u dvoaspektnost, nego u samoj funkciji koja je iznimno rijetka i kontekstualno specifična tako da je teško naći primjere i s drugim (perfektivnim) glagolima u toj funkciji.

15.2. Rečenične funkcije nestabilnih dvoaspektnih glagola

U prethodnome potpoglavlju, na primjeru glagola *ilustrirati_{i/p}*, *evidentirati_{i/p}*, *intervenirati_{i/p}* i *evaluirati_{i/p}*, pokazano je kako dvoaspektni glagoli koji se nalaze u samome središtu kontinuuma dvoaspektnosti zaista mogu ispunjavati sve aspektne rečenične funkcije, jednom riječju i one koje su tipične za perfektivni aspekt, kao što su konkretno-činjenična i sumarna, i one koje su tipične za imperfektivni aspekt, kao što je progresivna. Osim toga, dvoaspektni glagoli rabe se i u aspektnim rečeničnim funkcijama u kojima i inače dolaze perfektivni i imperfektivni glagoli kao što su iterativna i opće-činjenična. Takvo stanje ne iznenađuje s obzirom na to da je sama bit dvoaspektnosti upravo u tome da se njome pokriva domena i perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta. Dakle, s obzirom na to da spomenuti glagoli mogu izraziti i perfektivne i imperfektivne rečenične funkcije, tj. da su sve funkcije dostupne takvim osnovnim dvoaspektnim glagolima, logično je da ne tvore prefiksalne, odnosno sufiksalne izvedenice.

Budući da neki dvoaspektni glagoli na morfološkoj razini pokazuju nestabilnost – naginju izvođenju perfektivnih ili imperfektivnih aspektnih korelata ili i jednome i drugome – moguće je da se upravo takvi nestabilni dvoaspektni glagoli i na rečeničnoj razini drukčije ponašaju od onih stabilnih. Kako bi se provjerilo postoje li znakovi nestabilne dvoaspektnosti i na rečeničnoj razini, na temelju korpusne građe utvrditi će se u kojim se sve aspektnim

rečeničnim funkcijama javljaju nestabilni dvoaspektni glagoli. Na primjeru glagola *analizirati*_{i/p} i *kopirati*_{i/p} prvo će se promotriti aspektne rečenične funkcije dvoaspektnih glagola koji se u kontinuumu dvoaspektnosti nalaze bliže imperfektivnome polu, odnosno aspektne rečenične funkcije onih osnovnih dvoaspektnih glagola od kojih su u svim analiziranim korpusima zabilježene perfektivne izvedenice.

(66)	<i>Analizirao</i> _p sam temperature sa PC Wizard-om 2008 i sve je _i ok.	konkretno-činjenična f.	hrWaC
(67)	(...) a prema postu koji je _i izbrisao, ali ga je revna Colour ipak <i>kopirala</i> _p .	konkretno-činjenična f.	hrWaC
(68)	On je objašnjavao _i i <i>analizirao</i> _i naš cijeli brak 45 min (...)	progresivna f.	hrWaC
(69)	tako da sam <i>kopirala</i> _i cijelo jutro I nisam _i usamljen slučaj. ²⁴⁴	progresivna f.	hrWaC
(70)	Redovito <i>analiziramo</i> _i i pratimo _i podatke o fluktuaciji (...)	iterativna f.	hrWaC
(71)	Ponekad <i>kopiram</i> _{i/p} epizodu po epizodu na hard, pa onda gledam _i .	iterativna f.	hrWaC
(72)	Sve smo to <i>analizirali</i> _p pomno tri puta, ali nije _i bilo koncentracije.	sumarna f.	hrWaC
(73)	Nema _i niti jednog dokumenta koji nisu pet puta <i>kopirali</i> _p (...)	sumarna f.	hrWaC
(74)	Jeste li ikada <i>analizirali</i> _{i/p} vlastiti položaj u automobilu?	opće-činjenična f.	hrWaC

Primjeri (68) i (69) potvrđuju da se dvoaspektni glagoli *analizirati*_{i/p} i *kopirati*_{i/p} bez problema rabe u progresivnoj, dakle imperfektivnoj aspektnoj rečeničnoj funkciji. Nadalje, iako na morfološkoj razini spomenuti dvoaspektni glagoli tvore aspektno određene perfektivne korelate, i dalje se javljaju u perfektivnim aspektnim rečeničnim funkcijama, kao što je sumarna (v. primjere (72) i (73)). S obzirom na to da je riječ o dvoaspektnim glagolima, nije ni čudno da mogu doći u aspektnim rečeničnim funkcijama kao što su konkretno-činjenična, iterativna i opće-činjenična (v. primjere (66) i (67), (70) i (71) te (74)) jer se spomenute funkcije u hrvatskome

²⁴⁴ Autorica navedene rečenice dosljedno piše početak rečenice bez velikoga početnoga slova. Veznik *i* krivo je napisan velikim početnim slovom vjerojatno zbog automatskoga ispravljanja koje se temeljilo na engleskome jeziku.

jeziku mogu izraziti i perfektivnim i imperfektivnim aspektom. Sažeto govoreći, kako se čini, gore navedeni primjeri s dvoaspektnim glagolima *analizirati*_{i/p} i *kopirati*_{i/p} ukazuju na to da čak i dvoaspektni glagoli od kojih u korpusima postoje potvrđeni perfektivni korelati i dalje bez ikakvih ograničenja preuzimaju aspektne rečenične funkcije ne samo imperfektivnih nego i perfektivnih glagola.

Kako bi se stekao potpun uvid u to mogu li dvoaspektni glagoli koji na morfološkoj razini pokazuju znakove neprototipne dvoaspektnosti i dalje izražavati aspektne rečenične funkcije i perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta, na primjeru glagola *parkirati*_{i/p} i *noćiti*_{i/p} analizirana je još jedna grupa nestabilnih dvoaspektnih glagola, onih od kojih se mogu izvoditi i perfektivni i imperfektivni aspektni korelati.

(75)	<i>(...) da je taj Šarić ljetos u Crikvenici parkirao_p auto na travnjaku i poludio_p kad (...)</i>	konkretno-činjenična f.	hrWaC
(76)	<i>Delegacija je noćila_p u Vinkovcima u vojarni Bosut a u jutarnjim satima otišla_p na Ovčaru i kod spomen obilježja položila_p vijenac i zapalila_p svijeću na spomen poginulih hrvatskih branitelja Vukovara.</i>	konkretno-činjenična f.	hrWaC
(77)	<i>Zgrabili_p smo ga bez problema dok je parkirao_i svoja kolica.</i>	progresivna f.	hrWaC
(78)	<i>(...) pa je znanstvenicima nekoliko puta svratio_p u kamp dok su noćili_i.</i>	progresivna f.	hrWaC
(79)	<i>Ja svaki dan parkiram_{i/p} tamo.</i>	iterativna f.	hrWaC
(80)	<i>(...) koji su većinom noćili_{i/p} na ulici...</i>	iterativna f.	hrWaC
(81)	<i>Vozачima koji su se više puta nepropisno parkirali_p (...)</i>	sumarna f.	hrWaC
(82)	<i>(...) i bio sam par puta noćio_p s njima (...)</i>	sumarna f.	hrWaC
(83)	<i>No, jeste li ikad parkirali_{i/p} brzo automobil?</i>	opće-činjenična f.	hrWaC
(84)	<i>No, dodaju kako nisu zamjećivali_i da je netko u kući ikada noćio_{i/p}.</i>	opće-činjenična f.	hrWaC

Unatoč tome što glagoli *parkirati*_{i/p} i *noćiti*_{i/p} na morfološkoj razini pokazuju znakove dvoaspektne nestabilnosti, na rečeničnoj se razini spomenuti glagoli javljaju i u imperfektivnoj

aspektnoj rečeničnoj funkciji, kao što je progresivna (v. primjere (77) i (78)), i u perfektivnim aspektnim rečeničnim funkcijama, kao što je sumarna (v. primjere (81) i (82)). Nadalje, spomenuti se glagoli javljaju i u aspektnim rečeničnim funkcijama koje se u hrvatskome jeziku mogu izraziti i perfektivnim i imperfektivnim aspektom kao što su konkretno-činjenična, iterativna i opće-činjenična (v. primjere (75) i (76), (79) i (80) te (83) i (84)).

Kao i u slučaju nestabilnih dvoaspektnih glagola *analizirati*_{i/p} i *kopirati*_{i/p} i primjeri s *parkirati*_{i/p} i *noćiti*_{i/p} koji pripadaju drugome tipu nestabilnih dvoaspektnih glagola ukazuju na to da iako su u korpusima hrvatskoga jezika potvrđeni njihovi perfektivni korelati, osnovni dvoaspektni glagoli i dalje bez ograničenja preuzimaju aspektne rečenične funkcije ne samo imperfektivnih nego i perfektivnih glagola.

15.3. Rečenične funkcije perfektivnih izvedenica

Kao što je u poglavlju Dvoaspektni glagoli prikazano, u literaturi se pretpostavlja da dvoaspektni glagoli zaista mogu preuzeti funkcije i perfektivnih i imperfektivnih glagola, a u prethodnim dvama potpoglavljima na temelju primjera iz korpusa pokazano je kako su i stabilni i nestabilni dvoaspektni glagoli potvrđeni u rečeničnim funkcijama obaju aspekata. Dakle, čini se kako primjeri iz korpusa potvrđuju aspektne teorijske pretpostavke da su aspektno određene izvedenice nastale od dvoaspektnih glagola izraz jezične zalihosti. To znači da jezični podatci iz korpusa indiciraju kako su teorijske tvrdnje o pleonastičnosti aspektno određenih izvedenica nastalih od osnovnih dvoaspektnih glagola uistinu opravdane i utemeljene. Međutim, ne smije se zanemariti ni mogućnost da je izvođenje aspektno određenih glagola ipak jezično motivirano. Naime, moguće je da se aspektno određene izvedenice specijaliziraju za određene aspektne rečenične funkcije ili da se rabe u potencijalno dvoznačnim kontekstima kako bi njima govornik mogao jednoznačno signalizirati npr. perfektivni aspekt.

Osim toga, kao što je u uvodnome dijelu ovoga poglavlja rečeno, ne smije se zanemariti ni odnos glagolske kategorije aspekta i vremena. Drugim riječima, postoji mogućnost da je izvođenje aspektno određenih glagola od osnovnih dvoaspektnih glagola motivirano i glagolskom kategorijom vremena, to jest moguće je da aspektno određene izvedenice češće dolaze u određenim vremenima.

I na kraju, ne smije se zanemariti ni mogućnost da je izvođenje aspektno određenih glagola motivirano epizodičnošću. Naime, moguće je da u epizodičnim kontekstima prevladavaju aspektno određene izvedenice. Na tragu gore iznesenih pretpostavki formulirane su sljedeće nul-hipoteze:

- H_{0.15}** Izvođenje aspektno određenih glagola od osnovnih dvoaspektnih glagola nije motivirano aspektnim rečeničnim funkcijama. Drugim riječima, između osnovnih dvoaspektnih glagola i njihovih perfektivnih izvedenica nema razlike na razini aspektnih rečeničnih funkcija.
- H_{0.16}** Izvođenje aspektno određenih glagola od osnovnih dvoaspektnih glagola nije motivirano glagolskom kategorijom vremena. Drugim riječima, osnovni dvoaspektni glagoli i njihove perfektivne izvedenice ne razlikuju se na rečeničnoj razini s obzirom na to u kojemu se glagolskome vremenu rabe.
- H_{0.17}** Izvođenje aspektno određenih glagola od osnovnih dvoaspektnih glagola nije motivirano epizodičnošću. Drugim riječima, između osnovnih dvoaspektnih glagola i njihovih perfektivnih izvedenica nema razlike s obzirom na to javljaju li se u epizodičnim ili neepizodičnim glagolskim situacijama.

Kako bi se spomenute hipoteze mogle opovrgnuti ili potvrditi, bilo je potrebno prikupiti rečenice s dvoaspektnim glagolima i rečenice s njihovim izvedenicama. U sljedećemu razdjelu opisuje se kako se pristupilo tome zadatku.

15.3.1. Građa i anotacija

U poglavlju Dvoaspektni glagoli na leksičkoj razini pokazano je kako među dvoaspektnim glagolima postoji nekoliko jasno različitih grupa. Kao prvo, tu su dvoaspektni glagoli koji su stabilni, odnosno u korpusima hrvatskoga jezika nisu pronađene njihove ni perfektivne ni imperfektivne izvedenice. S obzirom na to da na morfološkoj razini pokazuju znakove dvoaspektne stabilnosti, oni ovdje neće biti predmet daljega istraživanja.

Kao druga grupa izdvajaju se glagoli od kojih se izvode samo prefigurirani aspektno određeni korelati (PF1 SUF0) koji se prema tvorbenome kriteriju u kontinuumu dvoaspektnosti nalaze bliže imperfektivnome polu. U trećoj grupi izdvojeni su dvoaspektno nestabilni glagoli od kojih se tvore i prefiksalne i sufiksalne izvedenice (PF1 SUF1). Budući da su od dvoaspektnih glagola koji se nalaze u potonjim dvjema grupama u korpusima hrvatskoga jezika potvrđene perfektivne izvedenice, one će biti u žarištu interesa dok se pokušava potvrditi ili opovrgnuti gore navedene nul-hipoteze. S obzirom na to da se glagoli iz spomenutih dviju grupa na morfološkoj razini ponašaju različito (od jednih se tvore samo prefiksalne izvedenice, a od drugih i prefiksalne i sufiksalne), moguće je da razlike postoje i na rečeničnoj razini. Upravo zbog toga odvojeno su se prikupljali podatci za glagole iz grupe PF1 SUF0 i za glagole iz grupe PF1 SUF1, a kako je to točno učinjeno bit će upravo potanko objašnjeno.

U grupi PF1 SUF0 nalazi se 38 dvoaspektnih natuknica. Za svaku natuknicu iz spomenute grupe u svim trima analiziranim korpusima hrvatskoga jezika pronađene su potvrde prefikslnih izvedenica. Od svih prefikslnih izvedenica koje su bile potvrđene, odabrane su one koje se mogu smatrati gramatičkim izvedenicama.²⁴⁵ Pri tome se, naravno, opet vodilo računa o tome da su spomenute gramatičke izvedenice zabilježene u svim analiziranim korpusima hrvatskoga jezika. Zatim se usporedilo čestoće osnovne natuknice i njezine perfektivne izvedenice. Potom je odabrano onih 5 osnovnih dvoaspektnih natuknica i njihovih perfektivnih korelata među kojima je postojala najmanja razlika u relativnoj čestoći u potkorpusu Forum Hrvatskoga mrežnoga korpusa. Time se željelo osigurati da nije riječ o izvedenicama koje imaju samo rubnu uporabu.

Potom se prešlo na prikupljanje rečenične građe. U NoSketchEngineovo sučelje u polje „Lema“ upisan je infinitiv osnovnoga dvoaspektnoga glagola, kod polja “Text Types” kao potkorpus s pomoću padajućega izbornika odabran je “www.forum.hr” i potom su klikom miša pronađene sve rečenice s odabranom dvoaspektnom natuknicom u Forumu. Klikom na funkciju “1st hit in doc” odabrani su samo prvi primjeri s traženom natuknicom u određenome dokumentu, dok se funkcijom „Izmiješaj“ koja se nalazi s lijeve strane rubnice osiguralo da rečenice imaju nasumičan redoslijed. Potom se klikom na funkciju „Uzorak“ oblikovao željeni uzorak od 100 rečenica koje su zatim u obliku .txt datoteke pohranjene na računalo. Spomenuti postupak ponovljen je i za natuknice perfektivnih izvedenica dvoaspektnih glagola. Nadalje, isti je postupak primijenjen i za prikupljanje rečenica s dvoaspektnim glagolima iz grupe PF1 SUF1 i s njihovim perfektivnim izvedenicama. Ukupno je prikupljeno 1000 rečenica s dvoaspektnim glagolima i 911 s njihovim perfektivnim izvedenicama.²⁴⁶

Nakon što su sve rečenice s 10 dvoaspektnih glagola (5 iz grupe PF1 SUF0 i 5 iz grupe PF1 SUF1) i 10 njihovih perfektivnih izvedenica pohranjene na računalo u obliku .txt datoteke, pristupilo se njihovoj daljoj ručnoj anotaciji. Rečenice su otvorene s pomoću Excelove tablice te su se za svaku rečenicu (Sentence) ručno anotirale sljedeće varijable: „aspekt“ (Aspect),

---

²⁴⁵ U kroatističkoj aspektološkoj literaturi vrlo se kontroverzno raspravlja o tome treba li se prefikslna izvedenica smatrati aspektnim partnerima (odnosno parovima, tj. parnjacima prema kroatističkoj terminologiji), v. poglavlje Aspektni parovi. U ovome radu, kao i u formalno-funkcionalnoj teoriji, smatra se da prefikslna izvedenica mogu biti gramatičke, odnosno da mogu preuzeti funkcije aspektnih partnera. Međutim, kako odluka o tome jesu li izvedenice dvoaspektnih glagola perfektivni partneri ne bi bila temeljena samo na jezičnoj intuiciji autorice, kontaktiran je Jurica Polančec, izvorni govornik i aspektolog, kako bi se provjerilo smatra li i on navedene prefikslna izvedenice aspektnim partnerima, odnosno potencijalnim kandidatima za aspektno partnerstvo. Za statističku analizu odabrani su samo oni parovi glagola za koje je postojao konsenzus.

²⁴⁶ Broj rečenica s perfektivnim izvedenicama manji je od broja rečenica s dvoaspektnim glagolima jer je perfektivna izvedenica *isfrizirati*_p u potkorpusu Forum potvrđena samo 11 puta.

„aspektna rečenična funkcija“ (Function), „epizodičnost“ (Episodicity), „glagolsko vrijeme“ (Tense), „vrsta rečenica“ (Syntax) i „glagol“ (Verb). Kako je to točno u praksi izgledalo, može se vidjeti na Slici 2.

	A	B	C	D	E	F	
	Aspect	Function	Episodicity	Tense	Syntax	Verb	Sentence
1	perfective	CF	1	FUT	COORD	iskombinirati	) . Dimenzije su mi manje važne jer mi sada stane više
2	perfective	CF	1	FUT	MAIN	iskombinirati	barku ' , sve je nekako prenježna i cukrena , košala 99
3	perfective	CF	1	PRS	COORD	iskombinirati	nadala tome . Mali je u jaju dok nešto napravim , ništa
4	perfective	CF	1	PRS	COORD	iskombinirati	povrat se nađe jeftino , ali u odlasku je skupo . probaj
5	perfective	CF	1	FUT	MAIN	iskombinirati	torbu koja savršeno paše uz moju kombinaciju , neću
6	perfective	CF	1	FUT	COORD	iskombinirati	cajevi ne vrijede .. Hvala.Tamo sam na proteinski , skr
7	perfective	CF	1	FUT	MAIN	iskombinirati	i na satelit pa ti je možda najbolje počekati to ako već :
8	perfective	CF	1	PRF	COORD	iskombinirati	odgovor na prijasnje pitanje Protiv Shahtara su igrali s
9	perfective	CF	1	PRS	SUBORD	iskombinirati	20 kn " Marat ćemo počet skupljat po 100 kn .. Moram
10	perfective	CF	1	PRF	SUBORD	iskombinirati	ili bez Koristim post da najavim seminar jednog vrhuns
11	perfective	CF	1	PRF	COORD	iskombinirati	odjeca bas divno istice liniju tijela .. I cipele su skroz sl
12	perfective	CF	1	PRS	COORD	iskombinirati	odustala ier je preskupo . Pa šta ti onda stolar ne napravi
13	perfective	CF	1	PRS	COORD	iskombinirati	

Slika 2: Ručna anotacija aspektnih rečeničnih funkcija²⁴⁷

Anotirane su samo rečenice u indikativu i aktivu. Rečenice u kojima su dvoaspektni glagoli bili infinitivne dopune nisu anotirane. Osim toga, nije se anotiralo rečenice kod kojih se čak ni na temelju dostupnoga konteksta nije moglo odrediti o kojoj je aspektnoj rečeničnoj funkciji riječ, pri čemu je za analizu ostala tek 1/3 primjera. U Tablici 24 nalaze se podatci o dvoaspektnim glagolima i njihovim perfektivnim izvedenicama na temelju kojih su izrađena dva uzroka s rečenicama kod kojih su anotirane aspektne rečenične funkcije. Osim toga, u Tablici 24 nalaze se i podatci o točnome broju rečenica koje su od ukupno 1911 analiziranih rečenica na kraju postupka anotacije preostale za statističku analizu. U uzorku PF1 SUF0 nalazilo se 355 rečenica, 221 rečenica u kojoj je bio uporabljen dvoaspektni glagol i 134 rečenice s perfektivnim glagolom. Uzorak PF1 SUF1 nešto je veći, sadrži 365 rečenica, 175 s dvoaspektnim i 190 s perfektivnim glagolima.

²⁴⁷ Anotacija je dosljedno provedena na engleskome jeziku, a razlog za to jest program R u kojemu se kasnije provodila statistička obrada.

Tablica 24: Dvoaspektni glagoli i perfektivne izvedenice u prikupljenoj građi

PF1 SUF0		PF1 SUF1	
DVOASPEKTNI	PERFEKTIVNI	DVOASPEKTNI	PERFEKTIVNI
<i>analizirati</i> _{i/p}	<i>proanalizirati</i> _p	<i>častiti</i> _{i/p}	<i>počastiti</i> _p
<i>frižirati</i> _{i/p}	<i>isfrižirati</i> _p	<i>kombinirati</i> _{i/p}	<i>iskombinirati</i> _p
<i>karakterizirati</i> _{i/p}	<i>okarakterizirati</i> _p	<i>nočiti</i> _{i/p}	<i>prenočiti</i> _p
<i>koncentrirati</i> _{i/p}	<i>skoncentrirati</i> _p	<i>parkirati</i> _{i/p}	<i>sparkirati</i> _p
<i>kopirati</i> _{i/p}	<i>iskopirati</i> _p	<i>polirati</i> _{i/p}	<i>ispolirati</i> _p
N=221	N=134	N=175	N=190
Σ = 355		Σ = 365	

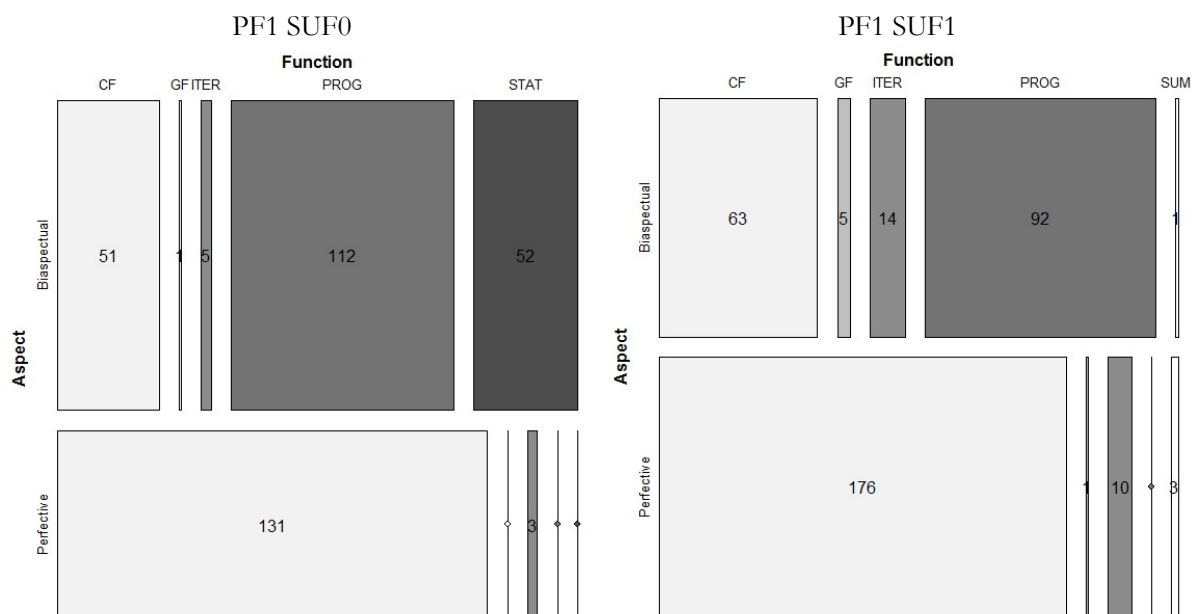
15.4. Analiza rečeničnih funkcija perfektivnih izvedenica

Kao što je već rečeno u prethodnome razdjelu, sve su rečenice anotirane s obzirom na aspekt, aspektnu rečeničnu funkciju, epizodičnost, glagolsko vrijeme, vrstu rečenice i glagol. „Aspekt glagola“ kategorička je zavisna varijabla s dvjema razinama: dvoaspektan i perfektivan. „Aspektna rečenična funkcija“, „epizodičnost“, „glagolsko vrijeme“ i „vrsta rečenice“ nezavisne su varijable i također imaju kategoričku narav. U sljedećemu razdjelu prikazat će se distribucija varijabli te će se kratko komentirati njihove razine.

15.4.1. Distribucija varijabli

U Grafikonu 17a nalazi se prikaz suodnosa aspekta kao zavisne varijable i aspektnih rečeničnih funkcija kao nezavisne varijable. Iz Grafikona 17a vidi se kako je nezavisna varijabla „aspektne rečenične funkcije“ kategorička i ima 6 razina: konkretno-činjenična (CF), opće-činjenična (GF), iterativna (ITER), progresivna (PROG), sumarna (SUM) i stativna (STAT).

Progresivna (PROG) i stativna funkcija (STAT) zabilježene su samo s dvoaspektnim glagolima, što ne začuđuje jer je riječ o aspektnim rečeničnim funkcijama koje su tipične za imperfektivne glagole, dakle i nisu mogle biti potvrđene s perfektivnim glagolima. U obama uzorcima u konkretno-činjeničnoj funkciji (CF) perfektivne izvedenice prevladavaju nad dvoaspektnim glagolima od kojih su izvedene (131 nasuprot 51 te 176 nasuprot 63). Sumarna je funkcija (SUM) potvrđena samo u drugome uzorku i češće se izriče perfektivnim nego dvoaspektnim glagolima (3 nasuprot 1). Za razliku od toga, iterativna se funkcija (ITER) češće izražava dvoaspektnim nego perfektivnim glagolima (5 nasuprot 3 te 14 nasuprot 10). Slično vrijedi i za opće-činjeničnu funkciju (GF) koja je u uzorku PF1 SUF0 potvrđena samo s jednim dvoaspektnim glagolom, dok se u drugome uzorku u pet rečenica javlja s dvoaspektnim i u jednoj rečenici s perfektivnim aspektom.

Grafikon 17a: Odnos aspekta kao zavisne varijable i aspektnih rečeničnih funkcija

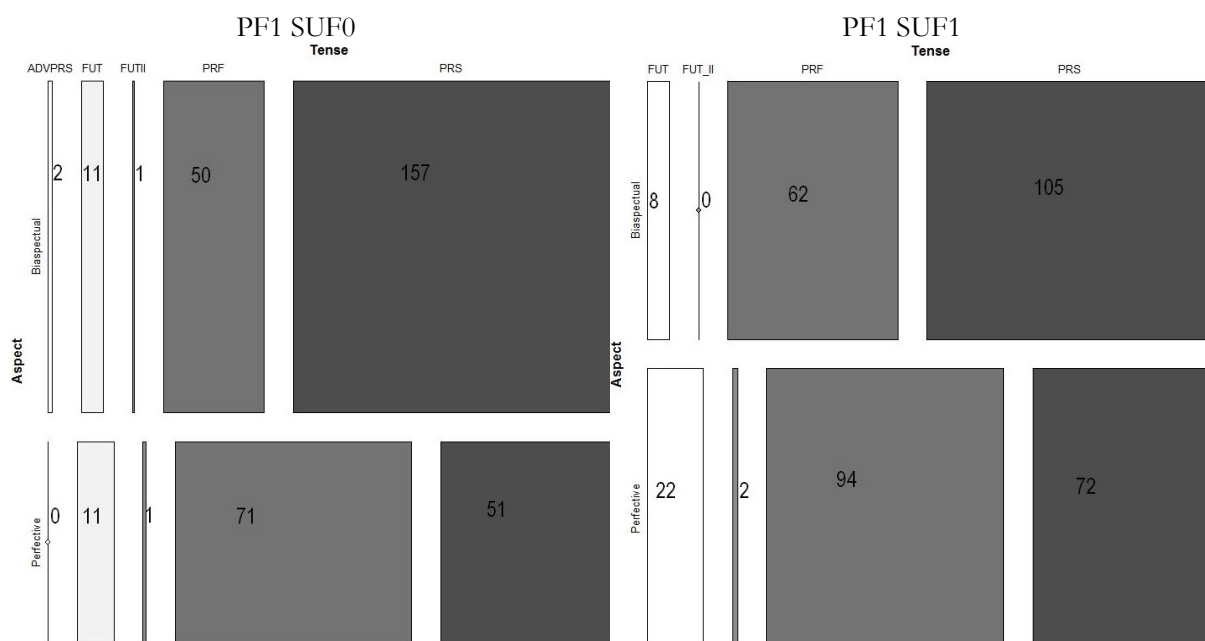
U Grafikonu 18a nalazi se prikaz suodnosa aspekta kao zavisne varijable i glagolskoga vremena kao nezavisne varijable. Iz Grafikona 18a vidi se kako je nezavisna varijabla „glagolsko vrijeme“ kategorizirana i ima 5 razina: prezent (PRS), perfekt (PRF), futur I (FUT), futur II (FUTII) i glagolski prilog sadašnji (ADVPRS).²⁴⁸

Glagolski prilog sadašnji zabilježen je samo s dvoaspektnim glagolima, što je i očekivano jer se spomenuti oblik nikada ne tvori od perfektivnih glagola.²⁴⁹ Futur I zabilježen je i s dvoaspektnim i perfektivnim glagolima. Dok je u uzorku PF1 SUF0 futur I ravnomjerno zabilježen i s dvoaspektnim i perfektivnim glagolima, u uzorku PF1 SUF1 češće je zabilježen s potonjima (8 nasuprot 22). Slično vrijedi i za futur II, u prvome je uzorku zabilježen i s perfektivnim i s dvoaspektnim glagolima, dok se u drugome uzorku javio samo u dvjema rečenicama s perfektivnim glagolima. U oba uzorka perfekt se češće javlja s perfektivnim glagolima (50 nasuprot 71 te 62 nasuprot 94). Situacija s prezentom obrnuta je, i u uzorku PF1

²⁴⁸ Glagolski prilog sadašnji u gramatikama hrvatskoga jezika ne klasificira se kao glagolsko vrijeme. Ovdje ga se promatralo u sklopu spomenute kategorije iz praktičnih razloga jer se nije željelo uvoditi novu kategoriju samo zbog dva primjera. Spomenuti će primjeri biti isključeni iz dalje statističke analize čime se rješava i problem njihove klasifikacije.

²⁴⁹ Ispravnije bi možda bilo tvrditi kako se u hrvatskome standardnome jeziku glagolski prilog sadašnji nikada ne tvori od perfektivnih glagola. Međutim, u fusnoti 210 već je komentirano kako u korpusima postoje sporadične potvrde glagolskoga priloga sadašnjega tvorenoga od perfektivnih glagola u nestandardnim idiomima hrvatskoga jezika.

SUF0 i u uzorku PF1 SUF1 prevladava u rečenicama s dvoaspektnim glagolima (157 nasuprot 51 te 105 nasuprot 72).

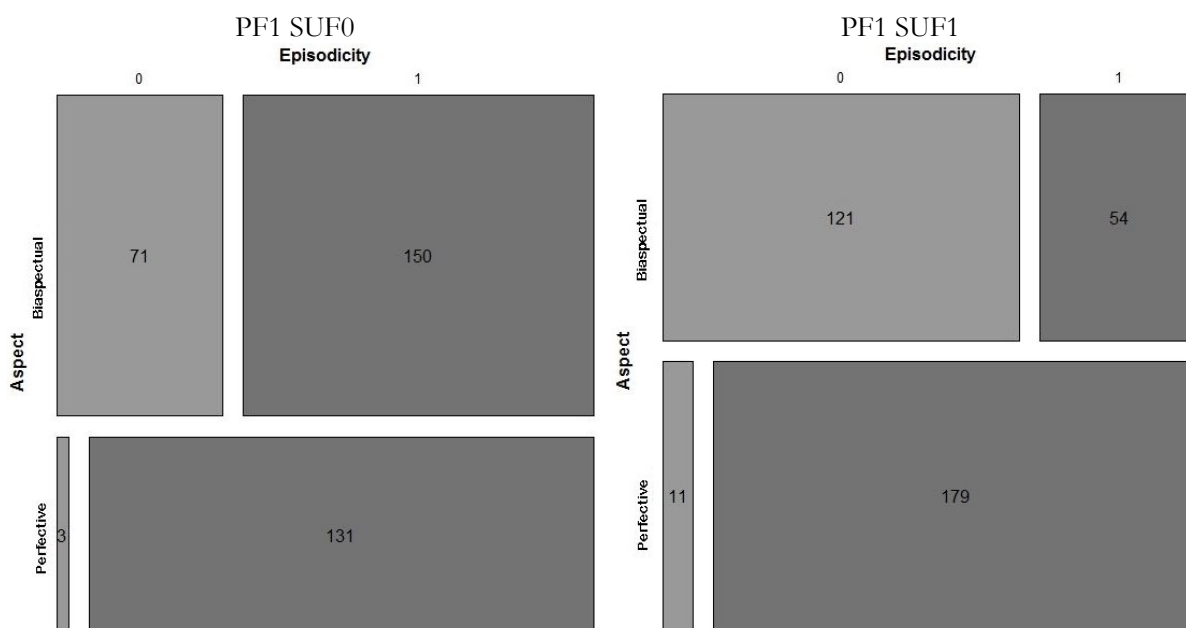
Grafikon 18a: Odnos aspekta kao zavisne varijable i vremena kao nezavisne varijable

U Grafikonu 19a nalazi se prikaz suodnosa aspekta kao zavisne varijable i epizodičnosti kao nezavisne varijable. Iz Grafikona 19a vidi se kako je nezavisna varijabla „epizodičnost“ kategorička i ima 2 razine: epizodično i neepizodično.

Dok se dvoaspektni glagoli javljaju i u epizodičnim i u neepizodičnim glagolskim situacijama, u oba uzorka kod perfektivnih dvoaspektnih glagola dominiraju epizodične glagolske situacije nad neepizodičnim glagolskim situacijama (131 nasuprot 3 te 179 nasuprot 11). To i ne iznenađuje uzme li se u obzir da se perfektivnim glagolima u analiziranim uzorcima uglavnom izražava konkretno-činjenična aspektna rečenična funkcija kojom se glagolske situacije prikazuju epizodično.

Budući da se u iterativnoj i stativnoj funkciji javljaju samo imperfektivni glagoli, rečenice s njima bit će isključene iz dalje statističke analize jer su vrijednosti nula u slučaju spomenutih funkcija s perfektivnim aspektom kategoričke. Isključivanjem rečenica s progresivnom funkcijom automatski se isključuju i rečenice s glagolskim prilogom sadašnjim koje se također javljaju samo s glagolima imperfektivnoga aspekta. Nakon što se isključe rečenice sa spomenutim aspektnim rečeničnim funkcijama, odnos epizodičnih i neepizodičnih rečenica

također će biti dijelom promijenjen. Upravo zbog toga u sljedećemu će razdjelu grafički biti ponovno prikazani odnosi zavisne i nezavisnih varijabli.

Grafikon 19a: Odnos aspekta kao zavisne varijable i epizodičnosti kao nezavisne varijable

15.4.2. Statistička analiza: dvoaspektni glagoli i perfektivne izvedenice

Građu opisanu u prethodnome razdjelu prikupljalo se kako bi se provjerio međuodnos glagolskoga aspekta kao zavisne varijable i triju nezavisnih varijabli: aspektnih rečeničnih funkcija, glagolskoga vremena i epizodičnost s jedne strane te odnos glagolskoga aspekta kao zavisne varijable i dviju interakcija s druge strane. U potonjemu slučaju riječ je o interakciji aspektnih rečeničnih funkcija s glagolskim vremenom te interakciji aspektnih rečeničnih funkcija s epizodičnošću. Naime, poznato je kako se u hrvatskome jeziku sva vremena mogu slobodno kombinirati i s perfektivnim i imperfektivnim aspektom, stoga bi u daljoj statističkoj analizi bilo mudro promatrati ne samo odnos aspekta kao zavisne varijable i glagolskoga vremena kao nezavisne varijable nego i odnos aspekta kao zavisne varijable i interakcije aspektne rečenične funkcije s glagolskom kategorijom vremena. Osim toga, s obzirom na to da se određenim aspektnim rečeničnim funkcijama glagolske situacije prikazuju epizodično, dok se drugima prikazuju neepizodično, u daljoj bi statističkoj analizi trebalo promatrati ne samo odnos aspekta kao zavisne varijable i epizodičnosti kao nezavisne varijable nego i odnos aspekta kao zavisne varijable i interakcije aspektne rečenične funkcije s epizodičnošću.

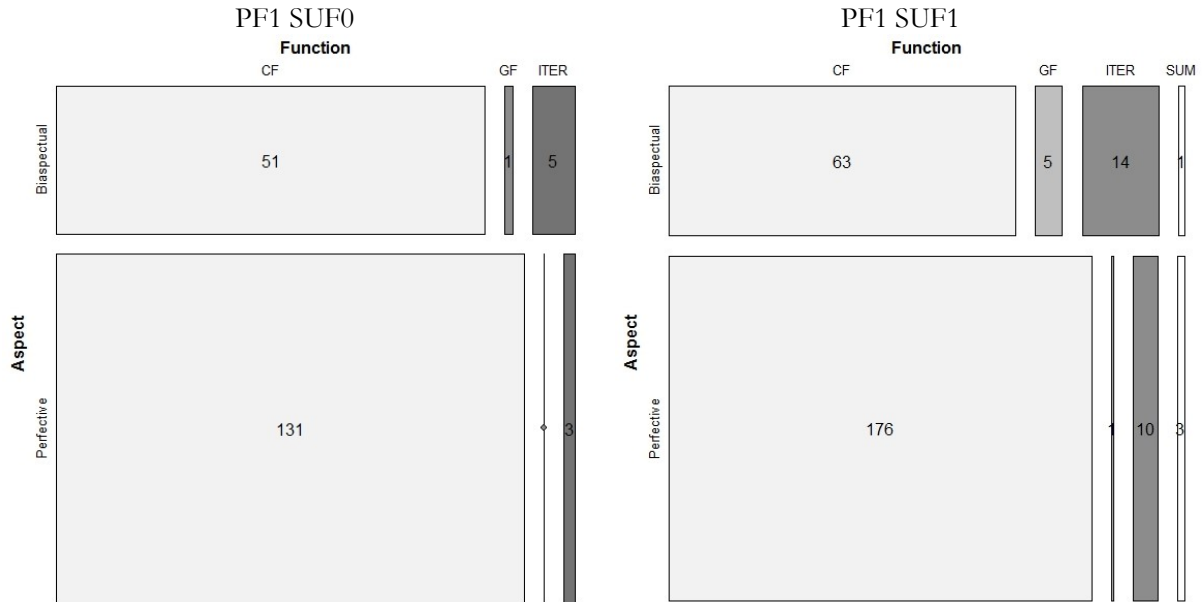
Regresijski statistički modeli, kao što je npr. uopćeni linearni mješoviti model, omogućuju praćenje spomenutih složenih odnosa i testiranja njihove statističke značajnosti. Nadalje, u spomenutom se modelu glagol može uvrstiti kao nasumična varijabla (engl. *random effect*) čime se uzima u obzir i varijacija koja postoji unutar različitih dvoaspektnih glagola što ujedno omogućuje i bolju generalizaciju zaključaka. To bi značilo da bi se zaključci doneseni na uzorku dvoaspektnih glagola i njihovih perfektivnih izvedenica mogli bolje generalizirati na cijelu populaciju dvoaspektnih glagola.²⁵⁰ Nažalost, kao što se iz Grafikona 17a, 18b i 19a vidi, prikupljeni podatci nisu prikladni za testiranje spomenutim statističkim modelom. Čak i kada se iz podataka isključi progresivna i stativna funkcija čije su vrijednosti nula, u slučaju perfektivnih glagola kategoričke (nema ovjerenih primjera u kojima bi progresivna funkcija bila izražena perfektivnim aspektom) i dalje ostaje činjenica da za funkcije kao što su iterativna, sumarna i opće-činjenična ima jako malo potvrda. Naime, iako je po analiziranome glagolu iz korpusa povučeno po 100 primjera, pri ručnoj je anotaciji otpalo gotovo 2/3 primjera zbog toga što su u obzir uzimani samo primjeri u indikativu, aktivu i primjeri u kojima dvoaspektni i perfektivni glagoli nisu bili infinitivne dopune. S obzirom na to da glagolska kategorija načina u Hrvatskome mrežnome korpusu ni njegovu potkorpusu Forum nije anotirana, jedina alternativa za dobivanje većega broja primjera bila bi korištenje upita CQL u kojima bi se navodili glagolski oblici koji su dopušteni. To bi se trebalo dopuniti korištenjem NoSketchEngineove funkcije „Filtar“ kojom bi se onda dodatno izbacilo primjere sa *se* pasivom i kondicionalom. Na taj bi način vjerojatno nakon ručne anotacije bio sačuvan veći broj primjera koji bi bio iskoristiv za statističku analizu. Treća mogućnost bila bi povećati broj primjera koji se povlači iz korpusa na 200 ili 300 rečenica po testiranome glagolu. Međutim, čak i kada bi se primijenila upravo spomenuta alternativna rješenja, i dalje bi ostao problem da je konkretno-činjenična funkcija puno češća od ostalih funkcija.²⁵¹ U ovim uvjetima jedino što preostaje jest pojedinačno testirati nul-hipoteze $H_{0.15}$ – $H_{0.17}$ predstavljene u potpoglavlju Rečenične funkcije perfektivnih izvedenica s pomoću Fisherova testa, umjesto da se primijeni uopćeni linearni mješoviti regresijski model koji bi omogućio istodobno praćenje važnosti nekoliko nezavisnih varijabli, njihovih interakcija i glagola kao nasumičnoga čimbenika. Prednost je dana Fisherovu testu, a ne testu χ^2 zato što za neke razine nezavisnih varijabli ima

---

²⁵⁰ Detaljnije objašnjenje uopćenoga linearnoga mješovitoga modela može se naći u potpoglavlju R poglavlja Metode, alati i izvori jezičnih informacija.

²⁵¹ Ujednačeni podatci za sve funkcije mogli bi se dobiti jedino eksperimentalnim putem, pomno dizajniranim eksperimentom koji bi onda omogućio i ukrštanje aspektne rečenične funkcije s glagolskom kategorijom vremena, npr. rečenice s konkretno-činjeničnom funkcijom u prezentu, perfektu i futuru itd.

jako malo potvrda. Grafikonu 17b, 18b i 19b donose prikaze podataka nakon što su iz građe isključene progresivna i stativna funkcija, čime su se ujedno i omjeri broja rečenica s određenim vremenima i epizodičnim vrijednostima (epizodično, neepizodično) promijenili.

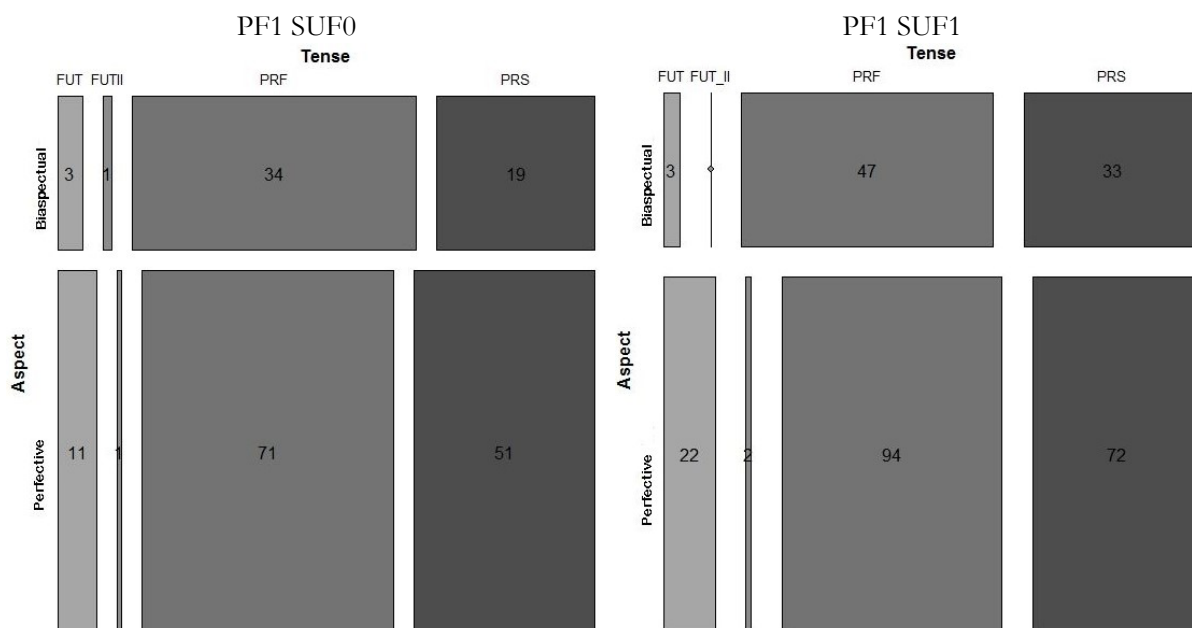
Grafikon 17b: Odnos aspekta i aspektnih rečeničnih funkcija

Na temelju podataka prikazanih u Grafikonu 17b nul-hipoteza $H_{0.15}$ testirana je Fisherovim testom s pomoću programa R. Dobivene p -vrijednosti navedene su niže.

p -vrijednost = 0.02184 (uzorak PF1 SUF 0)

p -vrijednost = 0.0002411 (uzorak PF1 SUF1)

Budući da su p -vrijednosti u oba slučaja ispod 0,05, razlike u distribuciji aspektnih rečeničnih funkcija smatraju se statistički značajnima, što znači da se nul-hipoteza $H_{0.15}$ odbija i privremeno se prihvaća alternativna hipoteza da između osnovnih dvoaspektnih glagola i njihovih perfektivnih izvedenica postoje razlike na razini aspektnih rečeničnih funkcija.

Grafikon 18b: Odnos aspekta i vremena

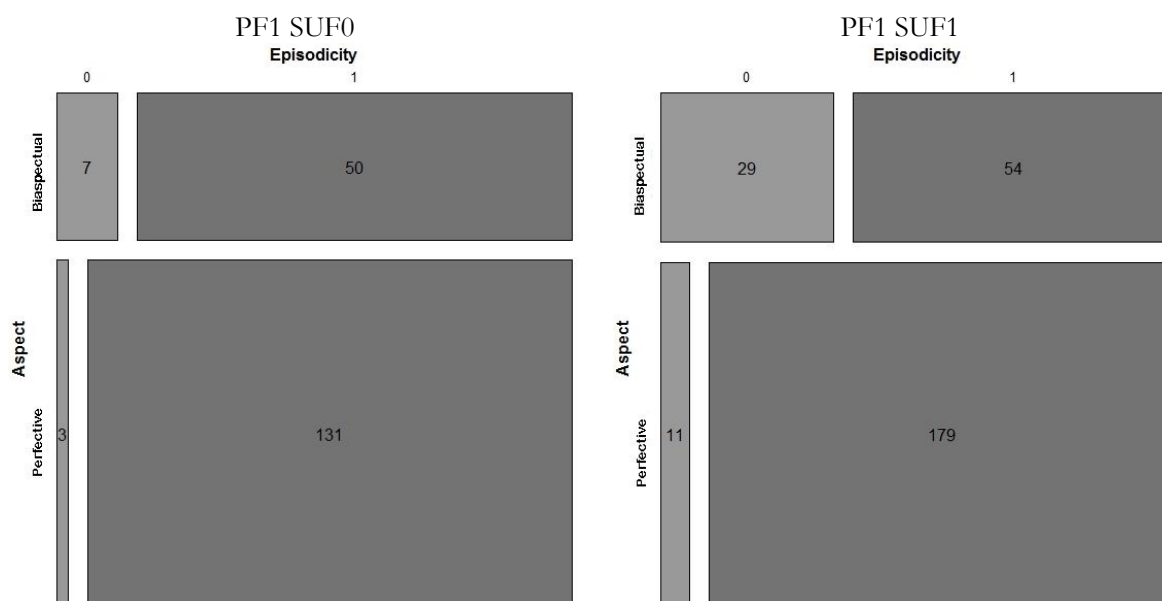
Na temelju podataka prikazanih u Grafikonu 18b nul-hipoteza $H_{0.16}$ testirana je Fisherovim testom s pomoću programa R. Dobivene p -vrijednosti navedene su dolje.

p -vrijednost = 0.6239944 (uzorak PF1 SUF 0)

p -vrijednost = 0.133578 (uzorak PF1 SUF1)

S obzirom na to da su p -vrijednosti u oba slučaja iznad 0,05, razlike u distribuciji glagolskih vremena ne smatraju se statistički značajnima, što znači da je nul-hipoteza $H_{0.16}$ valjana, odnosno izvođenje aspektno određenih glagola očito nije motivirano glagolskom kategorijom vremena. Točnije govoreći, osnovni se dvoaspektni glagoli i njihove perfektivne izvedenice ne razlikuju na rečeničnoj razini s obzirom na to u kojemu glagolskome vremenu dolaze.

Grafikon 19b: Odnos aspekta i epizodičnosti

Na temelju podataka prikazanih u Grafikonu 19b nul-hipoteza $H_{0.17}$ testirana je Fisherovim testom s pomoću programa R. Dobivene p -vrijednosti navedene su dolje.

p -vrijednost = 0.008537827 (uzorak PF1 SUF 0)

p -vrijednost = 2.776961×10^{-9} (uzorak PF1 SUF1)

Budući da su p -vrijednosti u oba slučaja ispod 0,05, razlike u distribuciji dvoaspektnih glagola i njihovih perfektivnih izvedenica s obzirom na epizodične i neepizodične situacije smatraju se statistički značajnima, što znači da se nul-hipoteza $H_{0.17}$ odbija i privremeno se prihvaća alternativna hipoteza da između osnovnih dvoaspektnih glagola i njihovih perfektivnih izvedenica postoje razlike s obzirom na to javljaju li se u epizodičnim ili neepizodičnim glagolskim situacijama, odnosno može se reći kako je izvođenje aspektno određenih glagola motivirano epizodičnošću.

15.4.3. Rasprava

Kao što se iz Grafikona 17b vidi, sve četiri rečenične funkcije koje se u hrvatskome jeziku moraju, odnosno mogu izraziti perfektivnim aspektom (konkretno-činjenična, iterativna, sumarna i opće-činjenična) u analiziranoj građi potvrđene su i s dvoaspektnim glagolima i s njihovim perfektivnim izvedenicama. Međutim, postoje očite razlike u njihovoj distribuciji, a rezultati Fisherova testa provedenoga u prethodnome razdjelu s jedne strane sugeriraju da su te razlike statistički značajne i s druge strane ukazuju na to da su funkcionalno motivirane. Nažalost, da bi se moglo nešto više reći o prirodi tih razlika koje se nipošto ne mogu smatrati slučajnima, nužno je prikupiti više podataka. Dok se pak ne prikupi više podataka, postojeći podatci dalje će se kvalitativno analizirati.

Prvo će se promotriti primjeri aspektnih rečeničnih funkcija s perfektivnim izvedenicama dvoaspektnih glagola iz prvoga uzorka (PF1 SUF0). Iz Grafikona 17b, koji se nalazi u prethodnome razdjelu, vidi se kako su perfektivne izvedenice iz prvoga uzorka potvrđene u samo dvjema aspektnim rečeničnim funkcijama: konkretno-činjeničnoj i iterativnoj.

(85)	<i>Jel možda²⁵² netko reći_p tko ih je sve tako "lijepo" isfrizirao_p?</i>	konkretno-činjenična f.	hrWaC
(86)	<i>Tvoj post sam iskopirao_p na hard disk (...)</i>	konkretno-činjenična f.	hrWaC
(87)	<i>Štoviše, tako sam ga i okarakterizirao_p.</i>	konkretno-činjenična f.	hrWaC
(88)	<i>Proanalizirat_p ćemo te tvrdnje.</i>	konkretno-činjenična f.	hrWaC
(89)	<i>Ja ću se skoncentrirati_p na Zakon o prekršajima (NN 88/02), a ostali (...)</i>	konkretno-činjenična f.	hrWaC
(90)	<i>(...) jako malo njih katkad proanalizira_p svoje postupke i mane.</i>	iterativna f.	hrWaC

Kao što se iz primjera (85)-(90) da zaključiti, svih pet analiziranih perfektivnih izvedenica (**isfrizirati_p**, **iskopirati_p**, **okarakterizirati_p**, **proanalizirati_p** i **skoncentrirati_p**) iz prvoga uzorka

---

²⁵² Ovaj način oblikovanja upitnih rečenica nije dio hrvatskoga standardnoga jezika.

potvrđeno je u konkretno-činjeničnoj funkciji. Za razliku od toga, u iterativnoj je funkciji u ručno anotiranoj građi potvrđen samo glagol *proanalizirati*_p, i to tri puta.

Analizirane perfektivne izvedenice iz uzorka PF1 SUF1 potvrđene su u četirima aspektnim rečeničnim funkcijama. Iz primjera (91)-(101) jasno se vidi kako je svih pet perfektivnih izvedenica potvrđeno u konkretno-činjeničnoj aspektnoj funkciji (*iskombinirati*_p, *ispolirati*_p, *počastiti*_p, *prenočiti*_p i *sparkirati*_p).

(91)	<i>I cipele su_k skroz_z slatke, lijepo si sve iskombinirala_p. Nešto ćemo iskombinirati_p.</i>	konkretno-činjenična f.	hrWaC
(92)	<i>Na samom kraju sam grubom krpom ispolirao_p stalak i sad je kao nov.</i>	konkretno-činjenična f.	hrWaC
(93)	<i>Joj ja sam se danas počastila_p prekrasnom crnom pašminom sa srebrnim vezom i vintage torbicom...</i>	konkretno-činjenična f.	hrWaC
(94)	<i>Tu noć smo prenočili_p u obližnjem Hafjellu.</i>	konkretno-činjenična f.	hrWaC
(95)	<i>Evo.. ukratko – prije mjesec dana se sparkirao_p krivo kod Rebra.</i>	konkretno-činjenična f.	hrWaC
(96)	<i>Ali ovih dana nas svaki dan bar jednom počasti_p spontanim umiranjem od smijeha (...)</i>	iterativna f.	hrWaC
(97)	<i>Mi se obično²⁵³ sparkiramo_p kod Glen View hotela (...)</i>	iterativna f.	hrWaC
(98)	<i>A u svome životu sam ih ispolirao_p jako puno puta.</i>	sumarna f.	hrWaC
(99)	<i>(...) ali dva-tri puta su me ljudi počastili_p sa stvarno finim domaćim pivom.</i>	sumarna f.	hrWaC
(100)	<i>(...) samo je jednom il dva^{put} prenoćio_p zavezan za ogradu na stepenicama.</i>	sumarna f.	hrWaC
(101)	<i>"Život – moje tijelo" je jedna od najboljih animiranih serija koje su ikad počastile_p naše TV prostore.</i>	opće-činjenična f.	hrWaC

U iterativnoj funkciji potvrđene su dvije perfektivne izvedenice *počastiti*_p i *sparkirati*_p (v. primjere (96) i (97)), dok su u ručno anotiranoj građi u sumarnoj funkciji potvrđene tri

²⁵³ Izvorni govornici često ne koriste dijakritičke znakove kada pišu postove na Forumu.hr.

izvedenice od dvoaspektnih glagola: *ispolirati*_p, *počastiti*_p i *prenočiti*_p (v. primjere (98)-(100)). Za razliku od toga, u opće-činjeničnoj funkciji potvrđena je samo jedna perfektivna izvedenica – *počastiti*_p (v. primjer (101)).

Budući da je svih deset analiziranih perfektivnih izvedenica iz obaju uzoraka potvrđeno u konkretno-činjeničnoj funkciji gotovo se čini kako se perfektivni aspekt javlja kako bi se spomenutu funkciju razgraničilo od progresivne. Naime, u nedostatku konteksta i jasnih taksličkih odnosa i ako se dvoaspektni glagol rabi u perfektu ili futuru (usp. (88) i (88')), primatelju poruke neće biti jasno ima li pošiljalatelj poruke na umu konkretno-činjenično ili progresivno značenje.

(88') *Analizirat*_{k/p} ćemo te tvrdnje.

Uporaba perfektivnih izvedenica umjesto osnovnih dvoaspektnih glagola u spomenutim kontekstima razrješava sve nedoumice oko toga što je pošiljalatelj poruke imao na umu. Spomenutu bi pretpostavku o važnosti perfektivnih izvedenica za nedvosmisleno ostvarivanje konkretno-činjenične aspektne rečenične funkcije svakako trebalo dalje dodatno testirati.

I na kraju valja istaknuti kako su oni jezikoslovci koji tvrde da se perfektivni glagoli obično ne rabe u iterativnoj funkciji u krivu (v. npr. Ridjanović 2012: 353).²⁵⁴ U hrvatskome jeziku govornik koji izražava habitualne, odnosno iterativne situacije zbog kombiniranja više pravila može sam birati aspekt, tj. kako će sagledati događaj (Čilaš Mikulić 2012: 145), a kao što primjeri iz analizirane građe pokazuju, čak se i perfektivne izvedenice dvoaspektnih glagola rabe u iterativnoj funkciji.

15.5. Rečenične funkcije imperfektivnih izvedenica

U žarištu interesa prethodnih potpoglavlja nalazili su se dvoaspektni glagoli i njihove perfektivne izvedenice, a njihov se odnos promatrao na rečeničnoj razini. Fisherov test pokazao je kako se nul-hipoteza $H_{0.15}$ da između osnovnih dvoaspektnih glagola i njihovih perfektivnih izvedenica nema razlike na razini aspektnih rečeničnih funkcija treba odbaciti te da se privremeno treba prihvatiti alternativna hipoteza da postoje statistički značajne razlike između

---

²⁵⁴ Iako se sljedeća Ridjanovićeva (2012: 353) tvrdnja "Since perfective verbs are not normally used for habitual actions [...]" "[...] a verb of perfective aspect cannot be used in the present tense to refer to an ongoing or a habitual action that takes place in a broadly defined present time." nalazi u knjizi o bosanskome jeziku, ovdje se pretpostavlja da se, kada je u pitanju iterativna funkcija, bosanski i hrvatski jezik ne razlikuju značajno.

osnovnih dvoaspektnih glagola i njihovih perfektivnih izvedenica na razini aspektnih rečeničnih funkcija.

Idealno bi bilo provesti sličan test za dvoaspektne glagole i njihove imperfektivne izvedenice. Stoga se postupak prikupljanja podataka opisan u razdjelu 15.3.1. Građa i anotacija primijenio i na dvije grupe dvoaspektnih glagola (PF0 SUF1 i PF1 SUF1) od kojih su zabilježene imperfektivne izvedenice. Iz potkorpusa Forum prikupljeno je dodatnih 600 rečenica s dvoaspektnim glagolima, po 100 za svih 5 koji su navedeni u uzorku PF0 SUF1 i još 100 za dvoaspektni glagol *organizirati*_{i/p} iz uzorka PF1 SUF1. Za preostala 4 dvoaspektna glagola iz uzorka PF1 SUF1 korišteno je 400 rečenica koje su prikupljene za analizu i usporedbu nestabilnih dvoaspektnih glagola i njihovih perfektivnih izvedenica na rečeničnoj razini. S obzirom na to da su imperfektivne izvedenice dvoaspektnih glagola prilično rijetke, iz potkorpusa Forum izvučene su tek 262 rečenice s 10 imperfektivnih glagola iz uzoraka PF0 SUF1 i PF1 SUF1. Kao i u slučaju dvoaspektnih glagola i njihovih perfektivnih izvedenica i ovdje je pri ručnoj anotaciji otpao velik broj primjera. U Tablici 25 nalazi se popis dvoaspektnih glagola i njihovih imperfektivnih izvedenica na temelju kojih su izrađena dva uzroka s aspektnim rečeničnim funkcijama kako bi se prikupila građa za statističku analizu. Osim toga, u Tablici 25 naveden je i točan broj rečenica koje su od ukupno 1262 rečenice na kraju postupka anotacije preostale za statističku analizu.

Tablica 25: Dvoaspektni glagoli i imperfektivne izvedenice u prikupljenoj građi

PF0 SUF1		PF1 SUF1	
DVOASPEKTNI	IMPERFEKTIVNI	DVOASPEKTNI	IMPERFEKTIVNI
<i>asocirati</i> _{i/p}	<i>asociravati</i> _i	<i>častiti</i> _{i/p}	<i>čašćavati</i> _i
<i>eksplozirati</i> _{i/p}	<i>eksploziravati</i> _i	<i>kombinirati</i> _{i/p}	<i>kombiniravati</i> _i
<i>rezultirati</i> _{i/p}	<i>rezultiravati</i> _i	<i>noćiti</i> _{i/p}	<i>noćivati</i> _i
<i>ručati</i> _{i/p}	<i>ručavati</i> _i	<i>parkirati</i> _{i/p}	<i>parkiravati</i> _i
<i>večerati</i> _{i/p}	<i>večeravati</i> _i	<i>organizirati</i> _{i/p}	<i>organiziravati</i> _i
N=381	N=99	N=196	N=88
Σ = 480		Σ = 284	

S obzirom na to da je broj rečenica s imperfektivnim izvedenicama u uzorku PF0 SUF1 bio više nego četiri puta manji (99 nasuprot 381), a u uzorku PF1 SUF1 bio i više nego upola manji (88 nasuprot 196) od broja rečenica s dvoaspektnim glagolima, odustalo se od statističke analize u korist kvalitativne analize podataka.

Svrha je kratke kvalitativne analize dobiti prvi uvid u to koje se aspektne rečenične funkcije izražavaju imperfektivnim izvedenicama dvoaspektnih glagola u analiziranim

uzorcima. U uzroku PF0 SUF1 imperfektivne izvedenice potvrđene su u progresivnoj i iterativnoj funkciji. Samo dvije (*ručavati* i *večeravati*) od pet analiziranih imperfektivnih izvedenica potvrđene su u iterativnoj funkciji (v. primjere (106) i (107)). Međutim, čak su četiri imperfektivne izvedenice (*asociravati*, *eksplodiravati*, *ručavati* i *večeravati*) potvrđene u progresivnoj funkciji (v. primjere (102)-(105)).

(102)	<i>Kad sam govorio, o srpskim vojnicima kao "govnima",</i> asociravao , sam stalno na njihovu (...)	progresivna f.	hrWaC
(103)	(...) samo je premalo ljudi čulo _p čak i dok je cijeli jedan dan nesmetano eksplodiravala .	progresivna f.	hrWaC
(104)	Taman sam s obitelji ručavao , kada se začuo _p prasak i kao potres od pet šest stupnjeva.	progresivna f.	hrWaC
(105)	Jednom davno kad sam večeravao u Miri malom ribarskom mjestu pored Venecije, čuo _p sam tu pjesmu (...)	progresivna f.	hrWaC
(106)	I ručavao , sam tamo vrlo često.	iterativna f.	hrWaC
(107)	Katkad je i večeravao .	iterativna f.	hrWaC

Za razliku od izvedenica iz uzroka PF0 SUF1, imperfektivne izvedenice iz uzorka PF1 SUF1 potvrđene su u trima aspektnim rečeničnim funkcijama: progresivnoj, iterativnoj i konkretno-činjeničnoj funkciji. Broj imperfektivnih izvedenica koje su zabilježene u progresivnoj i iterativnoj funkciji isti je – tri. Nadalje, čak dvije imperfektivne izvedenice, *čašćavati* (v. primjere (108) i (111)) i *noćivati* (v. primjere (109) i (112)) potvrđene su u objema spomenutim aspektnim rečeničnim funkcijama, dok je *parkiravati* (v. primjer (110)) zabilježen samo u progresivnoj, a *organiziravati* (v. primjer (113)) u iterativnoj funkciji.

(108)	<i>Dok su pametnjakovići srali,</i> čašćavali se, ispijali šeri brendije, djeca i žene su ginuli, ali ne njihova djeca.	progresivna f.	hrWaC
(109)	Tri godine sam noćivao , u sirotistu.	progresivna f.	hrWaC
(110)	E to mi se dogodilo _p sad kad sam parkiravao .	progresivna f.	hrWaC
(111)	Počela sam raditi _i pa ga čašćavam , ujutro, popodne i navečer.	iterativna f.	hrWaC

(112)	<i>I jako, jako cesto sam nocivala kod nje, sve do svoje 12. godine (...)</i>	iterativna f.	hrWaC
(113)	<i>Do preseljenja regata na Jarun, redovito je organiziravao prateljske nogometne susrete (...)</i>	iterativna f.	hrWaC
(114)	<i>(...) stalno parkiravaju na našu cestu na ovom zavoju kod kuglane (...)</i>	iterativna f.	hrWaC
(115)	<i>Već ga vidim_i – dolazi_i doma, parkirava auto, zviždi_i sa dva zabijena prsta u ustima, izlazi_i njegovo 3 oje djece (...)</i>	konkretno- činjenična f.	hrWaC

U konkretno-činjeničnoj funkciji zabilježena je imperfektivna izvedenica *parkiravati_i*. Riječ je o zanimljivome primjeru jer se konkretno-činjenična funkcija prototipno izražava perfektivnim aspektom. Međutim, u slučajevima kao što je onaj u primjeru (115) imperfektivni se aspekt rabi jer je u pitanju reportažni prikaz. S obzirom na to da je riječ o taksličkoj aspektnoj funkciji koja se naziva niz (situacije koje imaju akcionalni oblik ostvaraja nižu se jedna nakon druge), neupitno je da je riječ o konkretno-činjeničnoj funkciji.

Iako se ova kvalitativna analiza temelji na tek 14 primjera u kojima je uporabljeno 8 imperfektivnih izvedenica dvoaspektnih glagola, čini se kako je to dovoljno da se stekne prvi uvid u to u kojim se aspektnim rečeničnim funkcijama uopće javljaju imperfektivne izvedenice dvoaspektnih glagola. Važno je napomenuti kako u hrvatskome jeziku imperfektivni glagoli dolaze u pet aspektnih rečeničnih funkcija: progresivnoj, iterativnoj, stativnoj, opće-činjeničnoj i konkretno-činjeničnoj. Imperfektivne izvedenice iz analiziranih uzoraka potvrđene su u trima aspektnim funkcijama: progresivnoj, iterativnoj i konkretno-činjeničnoj. Činjenica da imperfektivne izvedenice dvoaspektnih glagola nisu zabilježene u stativnoj funkciji ne iznenađuje jer se u stativnoj funkciji najčešće javljaju glagoli sa stativnim značenjima, a dvoaspektni se glagoli upravo odlikuju time da su im nesvojstvena stativna značenja (samim time stativna su značenja nesvojstvena i njihovim imperfektivnim izvedenicama). Primjeri imperfektivnih izvedenica dvoaspektnih glagola u opće-činjeničnoj funkciji možda su mogli biti pronađeni u potkorpusu Hrvatskoga mrežnoga korpusa Forum da je u uzorak PF1 SUF1 uključeno više glagola. Drugim riječima, to što potvrde imperfektivnih izvedenica u opće-činjeničnoj funkciji nisu pronađene u korpusu, ne znači da su nemoguće, a moglo bi ih se dobiti ili proširivanjem uzroka ili eksperimentalnim putem, primjerice s pomoću procjene prihvatljivosti.

Svakako je važno istaknuti da je ovo kvalitativno istraživanje pokazalo kako imperfektivne izvedenice dvoaspektnih glagola nemaju isključivo habitualno, odnosno

iterativno značenje²⁵⁵ kao što se u literaturi tvrdilo (v. npr. Barić et al 1997: 375; Dickey 2000: 87). Analizirana građa pokazuje kako je iterativna funkcija samo jedna od funkcija koju mogu imati imperfektivne izvedenice dvoaspektnih glagola. Štoviše, od 10 analiziranih imperfektivnih izvedenica sedam je potvrđeno u progresivnoj funkciji, dok je u iterativnoj funkciji zabilježeno pet analiziranih imperfektivnih izvedenica.

15.6. Zaključak i smjernice za dalja istraživanja

U ovome su se poglavlju dvoaspektni glagoli analizirali na rečeničnoj razini. Prvi je cilj bio utvrditi dolaze li stabilni dvoaspektni glagoli, oni od kojih ni u jednome od pretraživanih kopusa nisu bile potvrđene ni prefiksalne ni sufiksalne izvedenice, zaista u svim aspektnim rečeničnim funkcijama, i onima koje su tipične za perfektivni i onima koje su tipične za imperfektivni aspekt. Iz grupe stabilnih dvoaspektnih glagola odabrani su *ilustrirati*_{i/p}, *evidentirati*_{i/p}, *intervenirati*_{i/p} i *evaluirati*_{i/p} te su potom u korpusima pretraženi primjeri i s perfektivnim i s imperfektivnim aspektnim rečeničnim funkcijama sa spomenutim glagolima. Pokazalo se kako se spomenuti glagoli zaista mogu rabiti i u aspektnim rečeničnim funkcijama perfektivnoga i u aspektnim rečeničnim funkcijama imperfektivnoga aspekta. Spomenuti će se rezultat uzeti kao privremeni pokazatelj da se dvoaspektni glagoli, kao što se u aspektološkoj literaturi tvrdi, zaista mogu rabiti i u perfektivnim i imperfektivnim kontekstima. Naravno, da bi se sa sigurnošću moglo tako nešto tvrditi, bilo bi nužno proširiti analizu na znatno veći broj dvoaspektnih glagola.

Drugi je cilj bio provjeriti postoje li statistički značajne razlike između nestabilnih dvoaspektnih glagola i njihovih perfektivnih, odnosno imperfektivnih izvedenica s obzirom na to u kojim se aspektnim rečeničnim funkcijama rabe, s obzirom na to dolaze li u epizodičnim ili neepizodičnim glagolskim kontekstima i s obzirom na to u kojim se glagolskim vremenima rabe. Kako bi se odgovorilo na to pitanje, iz potkorpusa Forum izvučeno je 3600 rečenica, od čega je 1600 rečenica rečenica bilo s osnovnim nestabilnim dvoaspektnim glagolima, 911 s perfektivnim izvedenicama i 262 rečenice s imperfektivnim izvedenicama.²⁵⁶ U svakoj od

---

²⁵⁵ Dickey (2000: 87) govori općenito o obilježjima imperfektivnih izvedenica dvoaspektnih glagola, no navodi gotovo isključivo imperfektivizirane oblike takvih glagola slavenskoga podrijetla. Za razliku od toga, u Hrvatskoj se gramatici ističe kako se od dvoaspektnih glagola sufiksima *-iva-* i *-ava-* dobivaju novi imperfektivni glagoli koji su iterativni pri čemu se napominje kako se ipak neke imperfektivne izvedenice, kao što su primjerice *ručavati* i *večeravati*, rabe i kao trajni glagoli (Barić et al 1997: 375).

²⁵⁶ Rečenice s imperfektivnim izvedenicama izvlačene su iz cijeloga Hrvatskoga mrežnoga korpusa, a ne samo iz njegova potkorpusa Forum kako bi se prikupio što veći broj.

spomenutih rečenica nalazio se jedan od sljedećih glagola: *analizirati*_{i/p}, *frizirati*_{i/p}, *karakterizirati*_{i/p}, *koncentrirati*_{i/p}, *kopirati*_{i/p}, *častiti*_{i/p}, *kombinirati*_{i/p}, *noćiti*_{i/p}, *parkirati*_{i/p}, *polirati*_{i/p}, *organizirati*_{i/p}, *asocirati*_{i/p}, *eksplozirati*_{i/p}, *rezultirati*_{i/p}, *ručati*_{i/p}, *večerati*_{i/p}; **proanalizirati**_p, **isfrizirati**_p, **okarakterizirati**_p, **skoncentrirati**_p, **iskopirati**_p, **počastiti**_p, **iskombinirati**_p, **prenočiti**_p, **sparkirati**_p, **ispolirati**_p; *asociravati*, *eksploziravati*, *rezultiravati*, *ručavati*, *večeravati*, *čašćavati*, *kombiniravati*, *noćivati*, *parkiravati* i *organiziravati*. Rečenice su potom ručno anotirane za sljedeće kategorije: aspekt, aspektna rečenična funkcija, epizodičnost, vrijeme i glagol (natuknica). S obzirom na to da su u obzir uzimane samo rečenice u indikativu i aktivu i da se iz analize isključilo rečenice u kojima su spomenuti glagoli bili infinitivne dopune, na kraju anotacijskoga procesa ostalo je 832 rečenice s dvoaspektnim glagolima, 324 rečenice s perfektivnim izvedenicama, 187 rečenica s imperfektivnim izvedenicama.

Svih deset analiziranih perfektivnih izvedenica (*isfrizirati*_p, *iskombinirati*_p, *iskopirati*_p, *ispolirati*_p, *okarakterizirati*_p, *počastiti*_p, *prenočiti*_p, *proanalizirati*_p, *skoncentrirati*_p i *sparkirati*_p) potvrđeno je u konkretno-činjeničnoj funkciji. Za razliku od toga, tri su izvedenice potvrđene u iterativnoj (*proanalizirati*_p, *počastiti*_p i *sparkirati*_p) i sumarnoj (*ispolirati*_p, *počastiti*_p i *prenočiti*_p) funkciji, dok je samo jedna perfektivna izvedenica (*počastiti*_p) potvrđena u opće-činjeničnoj funkciji. Međutim, važno je istaknuti kako su i dvoaspektni glagoli i njihove perfektivne izvedenice u analiziranoj građi potvrđeni u svim²⁵⁷ aspektnim rečeničnim funkcijama u kojima dolaze ili mogu doći perfektivni glagoli.

Kako bi se testiralo razlikuju li se osnovni dvoaspektni glagoli i njihove perfektivne izvedenice s obzirom na to u kojim se aspektnim rečeničnim funkcijama javljaju (v. **H_{0.15}**), iz dalje su analize isključene progresivne i stativne rečenice u kojima su se javile dvoaspektne natuknice jer su to aspektne rečenične funkcije koje se javljaju isključivo s imperfektivnim aspektom. Na temelju 57 rečenica s dvoaspektnim glagolima i 134 rečenice s njihovim perfektivnim izvedenicama iz uzorka PF1 SUF0 te 83 rečenice s dvoaspektnim glagolima i 190 rečenica s njihovim perfektivnim izvedenicama iz uzorka PF1 SUF1 proveden je Fisherov test. Rezultati testa pokazali su kako se nul-hipoteza **H_{0.15}** treba odbaciti te da se privremeno treba prihvatiti alternativna hipoteza da postoje statistički značajne razlike između osnovnih dvoaspektnih glagola i njihovih perfektivnih izvedenica na razini aspektnih rečeničnih funkcija. Iako su se, dakle, uspoređivale samo one aspektne rečenične funkcije koje su zajedničke

²⁵⁷ Kao što je već napomenuto, jedina je iznimka egzemplarna funkcija: u analiziranoj građi ni dvoaspektni glagoli ni njihove perfektivne izvedenice nisu potvrđeni u toj funkciji.

perfektivnim i dvoaspektnim glagolima, Fisherov test pokazuje kako među dvoaspektnim glagolima i njihovim perfektivnim izvedenicama postoje razlike.

Na istome setu rečenica testirane su još dvije nul-hipoteze, $H_{0.16}$ i $H_{0.17}$ kojima se provjeravalo postoje li među dvoaspektnim glagolima i njihovim perfektivnim izvedenicama razlike s obzirom na to u kojim se vremenima javljaju i s obzirom na to dolaze li u epizodičnim ili neepizodičnim glagolskim situacijama. Rezultati Fisherova testa pokazali su kako razlike između dvoaspektnih glagola i njihovih perfektivnih izvedenica s obzirom na njihovu distribuciju u različitim glagolskim vremenima nisu statistički značajne. Za razliku od toga, postoje statistički značajne razlike između dvoaspektnih glagola i njihovih perfektivnih izvedenica kada se promatra njihova distribucija u epizodičnim i neepizodičnim kontekstima. Spomenuti rezultati mogu se smatrati pokazateljima da je izvođenje aspektno određenih glagola vrlo vjerojatno funkcionalno motivirano, odnosno da aspektne rečenične funkcije i epizodičnost igraju važnu ulogu u nastanku perfektivnih izvedenica. Prema tome, čini se kako je neopravdano govoriti o pleonastičnosti takvih izvedenica (pace Stevanović 1952; Kovačević 2011; Hudeček et al. 2011). Da je zaista riječ o pleonazmima, onda između dvoaspektnih glagola i njihovih perfektivnih izvedenica ne bi postojale razlike u distribuciji na rečeničnoj razini s obzirom na to u kojim se aspektnim rečeničnim funkcijama javljaju i s obzirom na to javljaju li se u epizodičnim ili neepizodičnim kontekstima. Nadalje, s obzirom na to da među primjerima s perfektivnim izvedenicama prevladava konkretno-činjenična funkcija, pretpostavlja se da perfektivne izvedenice nastaju kako bi se spomenutu funkciju razgraničilo od progresivne. Naime, u slučaju rečenica s dvoaspektnim glagolima u perfektu i futuru u nedostatku jasnih taksličkih i drugih rečeničnih signala primatelju poruke često nije jasno radi li se o konkretno-činjeničnoj ili progresivnoj funkciji. Međutim, to je samo radna pretpostavka koju bi u budućnosti valjalo dublje istražiti.

U slučaju dvoaspektnih glagola i njihovih imperfektivnih izvedenica provedena je samo kvalitativna analiza jer omjer broja prikupljenih rečenica sa spomenutim glagolima nije bio prikladan ni za jednostavnije statističke testove. Na temelju kvalitativnoga uvida u podatke može se reći kako je čak sedam od deset analiziranih imperfektivnih izvedenica (*asociravati*, *časćavati*, *eksplodiravati*, *noćivati*, *parkiravati*, *ručavati* i *večeravati*) potvrđeno u progresivnoj funkciji. Za razliku od toga, pet je analiziranih imperfektivnih izvedenica (*časćavati*, *noćivati*, *organiziravati*, *ručavati* i *večeravati*) potvrđeno u iterativnoj funkciji, dok je samo jedna imperfektivna izvedenica (*parkiravati*) zabilježena u konkretno-činjeničnoj funkciji. Sažeto govoreći, imperfektivne su izvedenice iz analiziranih uzoraka potvrđene u trima aspektnim

funkcijama: progresivnoj, iterativnoj i konkretno-činjeničnoj. Valja imati na umu da imperfektivni glagoli u hrvatskome jeziku dolaze u pet aspektnih rečeničnih funkcija: progresivnoj, iterativnoj, stativnoj, opće-činjeničnoj i konkretno-činjeničnoj. Međutim, iako imperfektivne izvedenice u analiziranoj građi nisu potvrđene u opće-činjeničnoj funkciji, to i dalje ne znači da se imperfektivne izvedenice dvoaspektnih glagola ne mogu rabiti u spomenutoj funkciji. Potvrde bi se mogle dobiti ili proširivanjem uzroka ili eksperimentalnim putem, primjerice s pomoću procjene prihvatljivosti. Za razliku od toga, ne čudi to što imperfektivne izvedenice dvoaspektnih glagola u analiziranoj građi nisu bile potvrđene u stativnoj funkciji s obzirom na to da je riječ o funkciji koja se obično izražava stativnim glagolima koji su *imperfectiva tantum*.

Rezultati kvalitativne analize nedvosmisleno pokazuju kako imperfektivne izvedenice dvoaspektnih glagola nemaju isključivo habitualno, odnosno iterativno značenje kao što se u literaturi tvrdilo (pace Barić et al 1997: 375; Dickey 2000: 87). Štoviše, kao što pokazuje analizirana građa, iterativna je funkcija samo jedna od funkcija koju mogu imati imperfektivne izvedenice dvoaspektnih glagola. Naime, od deset analiziranih imperfektivnih izvedenica sedam je potvrđeno u progresivnoj funkciji, dok je u iterativnoj funkciji zabilježeno pet analiziranih imperfektivnih izvedenica.

I na kraju valja istaknuti kako je u ovome poglavlju pokazano da i stabilni i nestabilni dvoaspektni glagoli dolaze i u perfektivnim i imperfektivnim aspektnim rečeničnim funkcijama. Dok je takvo stanje za stabilne dvoaspektne glagole donekle bilo i očekivano jer cijela bit dvoaspektnost počiva upravo na tome da se spomenuti glagoli mogu rabiti i kao perfektivni i kao imperfektivni, situacija s nestabilnim dvoaspektnim glagolima donekle iznenađuje, tim više što se u dijelu aspektološke literature spominje kako dvoaspektni glagoli tijekom vremena gube svoju dvoaspektnost (v. Jászay 1999; Zaliznjak i Šmelëv 2000). Međutim, korpusni podatci podastri u ovome radu pokazuju kako se nestabilni osnovni dvoaspektni glagoli i dalje rabe i u perfektivnim i imperfektivnim aspektnim rečeničnim funkcijama iako imaju aspektno određene perfektivne i/ili imperfektivne korelate. Spomenuto opažanje upućuje na to da uklapanje dvoaspektnih glagola u aspektni morfološki sustav, odnosno proces dobivanja morfološki označenih perfektivnih i imperfektivnih aspektnih partnera ne znači da neizvedeni dvoaspektni glagoli automatski gube svoju dvoaspektnost (u skladu s Donchenko 1971; Čertkova i Čang 1998; Anderson 2002). Štoviše, podatci iz Regensburškoga dijakronijskoga korpusa upućuju na to da je perfektivna izvedenica *počastiti_p* u hrvatskome jeziku bila zabilježena već u 18. stoljeću, dok podatci iz Hrvatske jezične riznice pokazuju kako su

perfektivna izvedenica *prenoćiti*_p te imperfektivne izvedenice *večeravati*_i i *noćivati*_i u hrvatskome jeziku bile zabilježene već početkom 20. stoljeća. Dakle, iako se sa sigurnošću može tvrditi kako su tri spomenute izvedenice u uporabi već više od stotinu godina, dok je izvedenica *počastiti*_p u uporabi gotovo tristo godina, nestabilni osnovni dvoaspektni glagoli od kojih su spomenute izvedenice tvorene i dalje se rabe i u perfektivnim i u imperfektivnim kontekstima. Drugim riječima, čini se kako nestabilni osnovni dvoaspektni glagoli još uvijek nisu izgubili svoju dvoaspektnost (pace Jászay 1999; Zaliznjak i Šmelëv 2000).

16. DVOASPEKTNI GLAGOLI NA TEKSTNOJ RAZINI

Kao što je već u poglavlju Dvoaspektni glagoli istaknuto, mnogi autori tvrde da aspektno određene izvedenice nisu potrebne, štoviše da je riječ o pleonazmima jer osnovni dvoaspektni glagol koji je aspektno morfološki neobilježen može izraziti funkcije obaju aspekata: i perfektivnoga i imperfektivnoga. Dio autora, dakako, priznaje da izvorni govornici prefiksacijom i sufiksacijom izvode perfektivne i imperfektivne glagole od dvoaspektnih glagola jer su takve izvedenice onda komunikacijski prozirnije. U poglavlju Dvoaspektni glagoli na morfološkoj razini pokazano je kako su mnogi i domaći i strani dvoaspektni glagoli u hrvatskome jeziku skloni izvođenju aspektno određenih perfektivnih i imperfektivnih derivata. U poglavlju Dvoaspektni glagoli na rečeničnoj razini potanko je analizirano koje rečenične funkcije dvoaspektni glagoli mogu preuzeti i u kojim rečeničnim funkcijama prevladavaju aspektno određene izvedenice dvoaspektnih glagola. Cilj je ovoga poglavlja dobiti uvid u to kako se dvoaspektni glagoli i njihove izvedenice ponašaju na tekstnoj razini, odnosno dolaze li i u nizu, taksličkoj funkciji tipičnoj za perfektivni aspekt, i u paralelizmu, taksličkoj funkciji koja je tipična za imperfektivni aspekt.

Na početku će se promotriti glagoli *sistematižirati*_{i/p}, *ilustrirati*_{i/p}, *evidentirati*_{i/p}, *intervenirati*_{i/p} i *apsorbirati*_{i/p}. Ti su glagoli izabrani kao najprototipniji dvoaspektni glagoli koji se nalaze u središtu kontinuuma dvoaspektnosti jer u pretraživanim korpusima hrvatskoga jezika za sada nisu zabilježene ni perfektivne ni imperfektivne izvedenice koje bi bile tvorene od njih.²⁵⁸ U Hrvatskome mrežnome korpusu potražene su potvrde spomenutih dvoaspektnih glagola u četirima aspektnim taksličkim funkcijama: paralelizmu, nizu, incidenciji i koincidenciji.²⁵⁹

U dvama primjerima koji slijede dvoaspektni glagoli *ilustrirati*_{i/p} i *sistematižirati*_{i/p} uporabljeni su u taksličkoj funkciji koja se naziva paralelizam. Paralelizam je takslička funkcija u kojoj dvije glagolske situacije imaju akcionalni oblik tijeka (v. Lehmann 2017). Budući da je riječ je o funkciji koja je tipična za imperfektivne glagole, dvoaspektni glagoli glosirani su kao imperfektivni jer su u ovome slučaju kontekstno aspektno određeni iako i dalje nemaju aspektno određene morfeme.

- (116) (...) *njegova pustolovina postaje još uzbudljivija dok paralelizam hrWaC
minuciozno crta karte i **ilustrira** svoja otkrića.*

²⁵⁸ Potpuni popis dvoaspektnih glagola koji se nalaze u središtu kontinuuma dvoaspektnosti nalazi se u poglavlju Dvoaspektni glagoli na leksičkoj razini.

²⁵⁹ Više o aspektu na tekstnoj razini i aspektnim taksličkim funkcijama v. u poglavlju Aspekt na tekstnoj razini.

(117) *Spavajući, obnovljamo energiju, tijelo se opušta, i odmarā, dok mozak **sistematizira** informacije primljene tijekom dana.* paralelizam hrWaC

Vremenski interval u kojoj se događaju glagolske situacije crtanja i ilustriranja otvoren je, njegova ni lijeva ni desna granica nisu definirane, odnosno ne mogu se pripisati točno jednoj vremenskoj točki, a isto vrijedi i za glagolsku situaciju u kojoj protagonistova pustolovina postaje još uzbudljivija (usp. Lehmann 2017). Obje spomenute situacije podrazumijevaju neodređeno trajanje vremenskoga intervala u kojemu se odvijaju (usp. Lehmann 2017). S obzirom na to da obje situacije imaju otvorene intervale, podrazumijeva se da teku paralelno (usp. Lehmann 2017). Slično je i s rečenicom predstavljenom u (117). Glagolska situacija u kojoj mozak sistematizira informacije primljene tijekom dana teče usporedno sa spavanjem, opuštanjem i odmaranjem. Štoviše, u toj je rečenici paralelizam izražen kombinacijom glagolskoga priloga sadašnjega (*spavajući*) i imperfektivnim prezentom ostalih glagola. Prototipna funkcija glagolskoga priloga sadašnjega takslička je, odnosno taj oblik služi izražavanju paralelizma.

Dvoaspektni glagoli javljaju se i u taksličkoj funkciji koja se naziva niz, a ovdje su oprimjereni rečenicama u kojima su uporabljeni dvoaspektni glagoli *sistematizirati*_{i/p} i *ilustrirati*_{i/p}. Riječ je o taksličkoj konfiguraciji koja se sastoji od (barem) dviju situacija koje imaju akcionalni oblik ostvaraja (v. Lehmann 2017). Osim toga, nužno je da među spomenutim ostvarajima postoji odnos susljednosti (v. Lehmann 2017). U toj su taksličkoj funkciji uobičajeni²⁶⁰ perfektivni glagoli, stoga su u primjerima (118) i (119) svi glagoli, uključujući i dvoaspektne, označeni perfektivnim aspektom. Ni u primjeru (118) ni u primjeru (119) ne možemo govoriti o akcionalnoj kronologiji jer se redosljed odvijanja glagolskih situacija ne može obrnuti. Prirodna kronologija nalaže upravo onaj redosljed koji je poduprt i ikonički – prvo nešto obrađujemo, potom sistematiziramo, da bismo na kraju to mogli valorizirati (primjer (118)).²⁶¹ Isto vrijedi i za primjer (119): talent može biti prepoznat tek nakon što postoji pokazatelj koji bi upućivao na to, odnosno ilustracija. U potonjemu primjeru prirodna i ikonička kronologija dodatno su eksplicitno poduprte veznikom *nakon što* koji upućuje na susljednost glagolskih situacija.

---

²⁶⁰ Iznimku od toga pravila čini imperfektivni aspekt u historijskome prezentu, reportažama i uputama. Međutim, Dickey (2002) skreće pozornost na to da je čak i u tim kontekstima u hrvatskome i srpskome moguć perfektivni aspekt, dakle nije nužno da se rabi imperfektivni (usp. Lehmann 2017).

²⁶¹ Više o ikoničkoj, prirodnoj i akcionalnoj kronologiji v. u poglavlju Aspekt na tekstnoj razini.

- (118) *Obradila_P je, **sistematizirala_P** i valorizirala_P tekstilni inventar u Predsjedničkim dvorima.* niz hrWaC
- (119) *Nedugo nakon što je **ilustrirao_P** svoju prvu kartu za World of Warcraft Trading Card Game, nadležni ljudi prepoznali_P su njegov izniman talent (...)* niz hrWaC

U Hrvatskome mrežnome korpusu pronađeni su i primjeri u kojima se dvoaspektni glagoli javljaju u taksličkoj funkciji poznatoj pod nazivom incidencija. Riječ je o taksličkoj konfiguraciji s dvjema glagolskim situacijama od kojih jedna ima akcionalni oblik tijeka, dok druga ima akcionalni oblik ostvaraja (v. Lehmann 2017). Iz toga proizlazi da će glagol kojim se izražava tijek biti imperfektivan, dok će glagol kojim se izražava ostvaraj biti perfektivan, što je indeksima i označeno u primjeru (120). Dok je vremenski interval pripremanja dekreta otvoren, vremenski je interval u kojemu se događa intervencija talijanskoga predsjednika Napolitana zatvoren i preklapa se s prvospomenutim intervalom (v. primjer (120)).

- (120) *No, još dok se taj dekret tijekom jutra pripremao_i, **intervenirao_P** je talijanski predsjednik Napolitano (...)* incidencija hrWaC

Koincidencija je taksička funkcija kod koje su vremenski intervali dviju glagolskih situacija identični (v. Lehmann 2017). Akcionalni oblik glagolskih situacija kojima se izražava koincidencija može biti i ostvaraj i tijek (v. Lehmann 2017). U primjeru (121) imamo koincidenciju dviju glagolskih situacija koje imaju oblik tijeka, stoga je i dvoaspektni glagol označen kao imperfektivan jer se tijek izražava imperfektivnim glagolima. Za razliku od toga, u primjeru (122) imamo koincidenciju dvaju ostvaraja: Šeksovom intervencijom Kalmeta je spašen. I u jednome i u drugome primjeru koincidencija je izražena eksplicitno, s pomoću veznika *tako što* (usp. Lehmann 2017).

- (121) *Kreme s kemijskim zaštitnim faktorom štite_i kožu tako što **apsorbiraju_i** UV zrake i djelomično ih filtriraju (...)* koincidencija hrWaC
- (122) *(...) da je Šeks Kalmetu spasio_P od Kosorove, iako je ona već najavila_P njegovu smjenu, i to tako što je kod nje **intervenirao_P** na molbu zadarskog ministra (...)* koincidencija hrWaC

16.1. Taksičke funkcije nestabilnih dvoaspektnih glagola

U uvodnome dijelu ovoga poglavlja na primjeru glagola *sistematizirati*_{i/p}, *ilustrirati*_{i/p}, *evidentirati*_{i/p}, *intervenirati*_{i/p} i *apsorbirati*_{i/p} pokazano je kako dvoaspektni glagoli koji se nalaze u samome središtu kontinuuma dvoaspektnosti zaista mogu ispunjavati sve taksičke funkcije. Jednom riječju pokazano je kako se spomenuti glagoli javljaju i u nizu, taksičkoj funkciji tipičnoj za perfektivni aspekt, i u paralelizmu, taksičkoj funkciji koja je tipična za imperfektivni aspekt, kao i u incidenciji i koincidenciji, taksičkim funkcijama i perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta. Takvo je stanje i očekivano uzme li se u obzir pretpostavka da dvoaspektni glagoli izražavaju funkcije i perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta.

Sljedeći korak u analizi jest promotriti i aspektne funkcije u kojima se javljaju dvoaspektni glagoli koji sudjeluju u izvođenju aspektno određenih perfektivnih korelata kao što su *analizirati*_{i/p} i *kopirati*_{i/p}. Sada, dakle, u središte pozornosti dolaze glagoli koji se ne nalaze u samome središtu kontinuuma dvoaspektnosti, nego prije na rubu koji je bliži imperfektivnosti.

(123)	<i>Dok oni analiziraju, gospodarstvo umire.</i>	paralelizam	hrWaC
(124)	<i>Uzmeš_p nekoliko novina, analiziraš_p, pogledaš_p TV, više emisija, usporediš_p.</i>	niz	hrWaC
(125)	<i>Jer dok ti budeš komplicirala_i i analizirala, pojavit_p će se neka druga u igri.</i>	incidencija	hrWaC
(126)	<i>(...) i da se za svakog borca pažljivo sprema_i tako što analizira njegove borbe (...)</i>	koincidencija	hrWaC
(127)	<i>Njen je tim izmjerio_p nasilno ponašanje mladih ispitanika tako što su analizirali_p odgovore na pitanja (...)</i>	koincidencija	hrWaC
(128)	<i>(...) i pjevao_i uz nepostojeću muziku dok je kopirao podatke.</i>	paralelizam	hrWaC
(129)	<i>Knjige - svoje sam sama pretipkala_p, kopirala_p, i uvezala_p, ali ne na spiralni uvez, već u fascikl.</i>	niz	hrWaC
(130)	<i>Možda ga je jednostavno kopirala_p dok niste gledali.</i>	incidencija	hrWaC
(131)	<i>Problem sam riješio_p tako što sam kopirao_p cijeli jedan folder (...)</i>	koincidencija	hrWaC

Kao što se iz primjera (123)-(131) vidi, čak i nestabilni dvoaspektni glagoli kao što su *analizirati*_{i/p} i *kopirati*_{i/p}, odnosno oni od kojih u svim analiziranim korpusima postoje potvrđeni perfektivni korelati, preuzimaju taksličke funkcije i perfektivnih i imperfektivnih glagola.

S obzirom na to da postoji još jedna grupa nestabilnih dvoaspektnih glagola od kojih se uz perfektivne izvode i imperfektivni aspektni korelati, valjalo je i njih provjeriti. U svrhu kvalitativne analize aspektnih taksličkih funkcija kao primjer uzeti su glagoli *parkirati*_{i/p} i *častiti*_{i/p}. I ovaj je put cilj steći prvi uvid u to mogu li dvoaspektni glagoli koji na morfološkoj razini pokazuju znakove neprototipne dvoaspektnosti i dalje izražavati taksličke funkcije i perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta. Niže se nalaze primjeri spomenutih glagola u aspektnim taksičkim funkcijama.

(132)	<i>Dok je vozač lagano parkirao, nijemo smo promatrali_i rupe u zemlji.</i>	paralelizam	hrWaC
(133)	<i>Dok sam se parkirao, lagano dotaknem_p auto iza moga (...)</i>	incidencija	hrWaC
(134)	<i>Dodem_p u centar grada, popijem_p kavu u Radićevoj i parkiram_p na samom trgu, 240 cm od kafića, pa odem_p na Dolac po špeceraj (...)</i>	niz	hrWaC
(135)	<i>No možda je izlaz_z vozaču Smarta zablokirao_p crveni automobil tako što se pored njega parkirao_p naknadno.</i>	koincidencija	hrWaC
(136)	<i>Dok narod krepa_e²⁶² po ulicama oni se časte_i avionskim kartama u vrijednosti (...)</i>	paralelizam	hrWaC
(137)	<i>Pronašli_p su ga dva sata kasnije dok se častio_i masnim čevapima.</i>	incidencija	hrWaC
(138)	<i>Tad nam se nasmiješio_p i častio_p nas sve cugom i kolačima.</i>	niz	hrWaC
(139)	<i>Inovativne kompanije potiču_i kreativnost svojih zaposlenih tako što svakog časte_e sa po 100 dolara (...)</i>	koincidencija	hrWaC

Unatoč tome što spomenuti glagoli zbog tvorbe perfektivnih i imperfektivnih aspektno određenih izvedenica na morfološkoj razini pokazuju znakove dvoaspektne nestabilnosti, u analiziranome korpusu potvrđeni su ne samo u taksičkoj funkciji tipičnoj za imperfektivne glagole (paralelizam) nego i u taksičkoj funkciji perfektivnih glagola (niz). Osim toga, *parkirati*

²⁶² Riječ je o nestandardnome obliku prezenta glagola *krepanati*.

i/p i $častiti_{i/p}$ zabilježeni su i u incidenciji i koincidenciji, u taksničkim funkcijama u kojima dolaze glagoli obaju aspekata.

16.2. Taksničke funkcije perfektivnih izvedenica

Pretpostavka da dvoaspektni glagoli zaista mogu preuzeti funkcije i perfektivnih i imperfektivnih glagola i da su njihove aspektno određene izvedenice puki izraz jezične zalihosti koja se provlači aspektološkom literaturom ovdje se neće uzeti zdravo za gotovo, nego će se pretpostaviti **da je izvođenje aspektno određenih perfektivnih glagola na tekstnoj razini motivirano aspektnim taksničkim funkcijama**. Da bi se odgovorilo na spomenuto istraživačko pitanje, iz dvaju uzoraka (PF1 SUF0 i PF1 SUF1) spomenutih u poglavlju Dvoaspektni glagoli na rečeničnoj razini izvučene su samo one rečenice u kojima su postojali jasni taksnički odnosi te su na taj način oblikovana dva nova, manja uzorka. U Tablici 26 nalaze se podatci o uzrocima na temelju kojih bi se trebala provesti analiza. Osim toga, u Tablici 26 nalaze se i podatci o točnome broju rečenica s dvoaspektnim glagolima i njihovim perfektivnim izvedenicama koji su bili uporabljeni u aspektnim taksničkim funkcijama.

Tablica 26: Uzorci rečenica s taksničkim funkcijama

PF1 SUF0		PF1 SUF1	
DVOASPEKTNI	PERFEKTIVNI	DVOASPEKTNI	PERFEKTIVNI
<i>analizirati_{i/p}</i>	<i>proanalizirati_p</i>	<i>častiti_{i/p}</i>	<i>počastiti_p</i>
<i>koncentrirati_{i/p}</i>	<i>skoncentrirati_p</i>	<i>parkirati_{i/p}</i>	<i>sparkirati_p</i>
<i>kopirati_{i/p}</i>	<i>iskopirati_p</i>	<i>nočiti_{i/p}</i>	<i>prenočiti_p</i>
		<i>kombinirati_{i/p}</i>	<i>iskombinirati_p</i>
34	38	22	42
$\Sigma = 72$		$\Sigma = 64$	

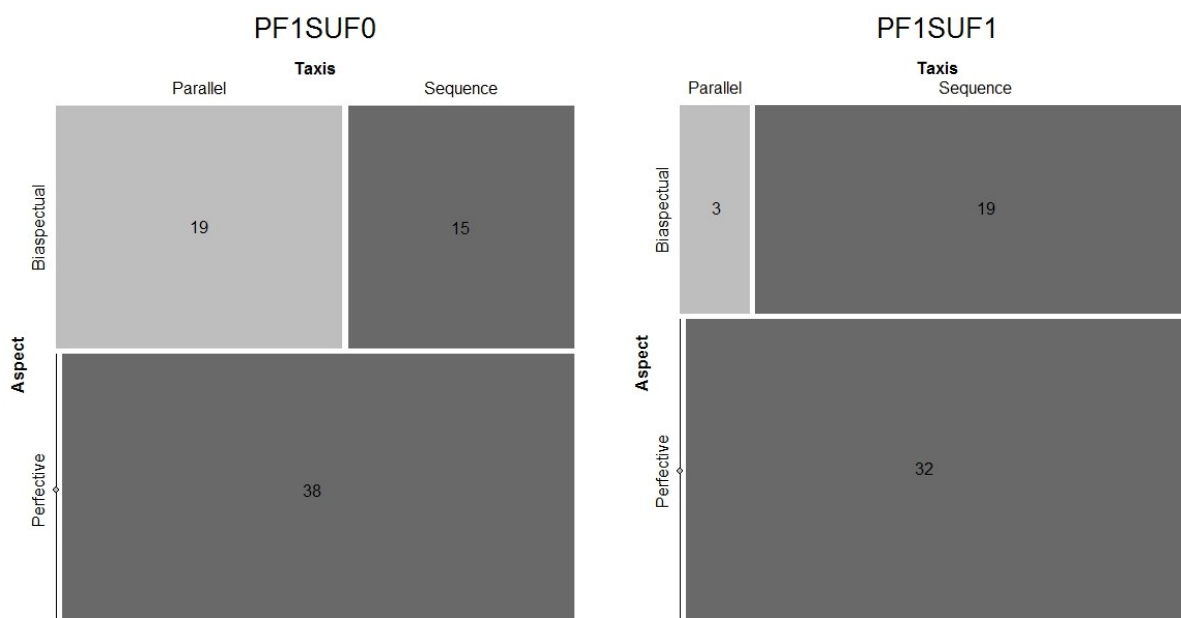
Kao što se vidi iz Tablice 26, vodilo se računa da se dvoaspektni glagoli koji na morfološkoj razini pokazuju razlike i tijekom analize taksničkih funkcija ne miješaju. Naime, s jedne strane postoje dvoaspektni glagoli od kojih se izvode samo prefiksni korelati (PF1 SUF0), dok su s druge strane oni od kojih se izvode i prefiksni i sufiksni derivati (PF1 SUF1). Osim što se glagoli iz spomenutih dviju grupa na morfološkoj razini ponašaju različito, moguće je da razlike postoje i na tekstnoj razini. Stoga se, predostrožnosti radi, podatke prvo promatralo odvojeno.

U uzorku PF1 SUF0 nalazile su se 72 rečenice, 34 u kojima je bio uporabljen dvoaspektni glagol i 38 rečenica s perfektivnim glagolom. Samo tri dvoaspektna glagola javljaju se u 34 analizirane rečenice: *analizirati_{i/p}*, *koncentrirati_{i/p}* i *kopirati_{i/p}*, dok su njihovi perfektivni

korelati *proanalizirati*_p, *skoncentrirati*_p i *iskopirati*_p uporabljeni u 38 analiziranih rečenica s perfektivnim aspektom. Upravo činjenica da se u uzorku nalaze aspektni partneri daje određenu težinu rezultatima jer nije riječ o rečenicama s nasumičnom grupom dvoaspektnih i perfektivnih glagola koji nisu nikako povezani. Ovdje se još jednom napominje kako su spomenute perfektivne izvedenice iz uzorka PF1 SUF0 potvrđene u svim pretraživanim korpusima hrvatskoga jezika, dakle nipošto nije riječ o izvedenicama koje imaju rubnu uporabu.

Uzorak PF1 SUF1 nešto je manji, sadrži 64 rečenice, 22 s dvoaspektnim i 42 s perfektivnim glagolima. Iako u uzorku ima manje rečenica, one sadrže četiri dvoaspektna glagola: *častiti*_p, *noćiti*_p, *parkirati*_p i *kombinirati*_p. Njihovi perfektivni korelati *počastiti*_p, *prenočiti*_p, *sparkirati*_p i *iskombinirati*_p uporabljeni su u 42 analizirane rečenice. Osim toga, ovdje se još jednom dodaje kako spomenute perfektivne izvedenice iz uzorka PF1 SUF1 nipošto nemaju rubnu uporabu u hrvatskome jeziku s obzirom na to da su potvrđene u svim pretraživanim korpusima hrvatskoga jezika.

Sve su rečenice anotirane s obzirom na aspekt glagola (dvoaspektan, perfektivan) i s obzirom na taksličku funkciju. „Aspekt glagola“ zavisna je varijabla, dok je „taksička aspektna funkcija“ nezavisna varijabla. U Grafikonu 20 nalazi se prikaz suodnosa varijabli u analiziranim uzorcima.

Grafikon 20: Odnos aspekta i taksičkih funkcija u analiziranim uzorcima

Kao što se iz Grafikona 20, vidi u oba analizirana uzorka dvoaspektni su glagoli zabilježeni u dvjema taksličkim funkcijama, paralelizmu (Parallel) i nizu (Sequence), pri čemu je u prvome uzorku paralelizam češći od niza (19 nasuprot 15), dok je u drugome uzorku niz češći od paralelizma (19 nasuprot 3). Ti rezultati signaliziraju da su dvoaspektni glagoli iz uzorka PF1 SUF1 u kontinuumu dvoaspektnosti ipak bliže perfektivnome polu upravo zato što se češće javljaju u taksličkoj funkciji koja je tipična za perfektivni aspekt nego u taksličkoj funkciji tipičnoj za imperfektivni aspekt. Osim toga, dodatni se dokaz za njihovo naginjanje perfektivnome polu može naći i na morfološkoj razini jer osim što su skloni izvođenju perfektivnih korelata, odlikuju se i izvođenjem sufikslnih, odnosno imperfektivnih aspektnih korelata. Nadalje, distribucija aspektnih rečeničnih funkcija prikazana u Grafikonu 17a u razdjelu 15.4.1. Distribucija varijabli također upućuje na to da dvoaspektni glagoli iz uzorka PF1 SUF1 više nego dvoaspektni glagoli iz uzorka PF1 SUF0 naginju perfektivnome polu.

U oba analizirana uzorka perfektivne izvedenice dvoaspektnih glagola zabilježene su samo u taksličkoj aspektnoj funkciji koja se naziva niz. Međutim, treba istaknuti kako je vrlo vjerojatno i moguće da se perfektivne izvedenice dvoaspektnih glagola rabe i u incidenciji i koincidenciji te da takvi primjeri postoje i u korpusima hrvatskoga jezika. Da su analizirani uzorci bili veći, odnosno da su uključivali veći broj rečenica ili da su uključivali veći broj glagola, moguće je da bi se u njima našli i primjeri sa spomenutim funkcijama.

Kao što se iz Grafikona 20 vidi, perfektivne izvedenice dvoaspektnih glagola u analiziranim uzorcima potvrđene su samo u taksličkoj aspektnoj funkciji koja se naziva niz. Nažalost, s obzirom na to da je vrijednost nula u slučaju paralelizma kod perfektivnih izvedenica kategorička nula (u paralelizmu dolaze isključivo imperfektivni glagoli), nema smisla testirati je li razlika u distribuciji statistički značajna. Tek kada bi se iz usporedbe isključio paralelizam i kada bi se prikupili podatci za incidenciju i eventualno koincidenciju, moglo bi se statistički testirati postoje li razlike između dvoaspektnih glagola i njihovih perfektivnih izvedenica na taksličkoj aspektnoj razini. S obzirom na to da potonje dvije taksličke funkcije nisu tako česte kao niz (i paralelizam), eksperimentalna metoda bila bi najbolja za prikupljanje podataka.

U danim okolnostima jedino preostalo rješenje bila je kvalitativna usporedba nestabilnih dvoaspektnih glagola i njihovih perfektivnih izvedenica na tekstnoj razini s obzirom na to u kojim se taksličkim funkcijama javljaju. Kvalitativnom analizom utvrđeno je kako se ne samo svih 7 analiziranih izvedenica navedenih u Tablici 26 nego i svih 7 analiziranih osnovnih dvoaspektnih glagola javlja u taksličkoj aspektnoj funkciji koja se naziva niz. U (140)-(146)

navode se primjeri s perfektivnim izvedenicama potvrđenima u taksičkoj aspektnoj funkciji koja se naziva niz.

(140)	<i>Pomoćnik Stanislav Vugrinec je dobro snimio_p Belgijance i proanalizirali_p smo njihovu igru.</i>	niz	hrWaC
(141)	<i>Obliznuo_p je usne i pažljivo se skoncentrirao_p na prizor ispred sebe.</i>	niz	hrWaC
(142)	<i>Otvorio_p sam normalno forum u browseru, otišao_p na View Source i iskopirao_p kompletan kod Info Centra dolje i zalijepio_p u template na dnu i preradio_p za (...)</i>	niz	hrWaC
(143)	<i>Tada se i ostali ozare_p i počaste_p me gromkim pljeskom.</i>	niz	hrWaC
(144)	<i>Prenoćio_p je na psihijatriji i vratili_p su ga doma.</i>	niz	hrWaC
(145)	<i>(...) i on doleti_p malo brže, sparkira_p pored frenda, izade_p van i kaže_p...</i>	niz	hrWaC
(146)	<i>Taman sam nagovorila_p dragog da kupimo_p sudericu, pronašla_p mjesto, iskombinirala_p prebacivanje struje i vode koji je bio osnovni problem i onda dmo došli_p u dućekas (...)</i>	niz	hrWaC

16.3. Zaključak i smjernice za dalja istraživanja

Dvoaspektni glagoli i njihove izvedenice na tekstnoj razini bili su u žarištu interesa ovoga poglavlja. Prvi je cilj je bio utvrditi dolaze li stabilni dvoaspektni glagoli, oni od kojih ni u jednome pretraživanome korpusu hrvatskoga jezika nisu bile zabilježene ni perfektivne ni imperfektivne izvedenice, i u nizu, taksičkoj funkciji koja je tipična za perfektivni aspekt, i u paralelizmu, taksičkoj funkciji tipičnoj za imperfektivni aspekt. Kao najprototipniji dvoaspektni glagoli koji se nalaze u središtu kontinuuma dvoaspektnosti izabrani su sljedeći glagoli: *sistematizirati_{i/p}*, *ilustrirati_{i/p}*, *evidentirati_{i/p}*, *intervenirati_{i/p}* i *apsorbirati_{i/p}*. U Hrvatskome mrežnome korpusu potražene su potvrde spomenutih dvoaspektnih glagola u četirima aspektnim taksičkim funkcijama: paralelizmu, nizu, incidenciji i koincidenciji. Pretraga je rezultirala očekivanim ishodom – stabilni dvoaspektni glagoli potvrđeni su ne samo u incidenciji i koincidenciji, taksičkim funkcijama i perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta nego i u nizu, taksičkoj funkciji tipičnoj za perfektivni aspekt, i u paralelizmu, taksičkoj funkciji koja je tipična za imperfektivni aspekt.

Drugi je cilj bio u Hrvatskome mrežnome korpusu potražiti potvrde i nestabilnih dvoaspektnih glagola, onih od kojih su potvrđene samo prefiksne izvedenice (PF1 SUF0) i onih od kojih su potvrđene i prefiksne i sufiksne izvedenice (PF1 SUF1) u četirima aspektnim taksničkim funkcijama: paralelizmu, nizu, incidenciji i koincidenciji. Kao primjer nestabilnih dvoaspektnih glagola odabrani su: *analizirati*_{i/p}, *kopirati*_{i/p}, *parkirati*_{i/p} i *čistiti*_{i/p}. Na kraju toga kratkoga uvida u ponašanje spomenutih nestabilnih dvoaspektnih glagola pokazalo se kako su u analiziranome korpusu potvrđeni ne samo u incidenciji i koincidenciji, dakle u taksničkim funkcijama u kojima dolaze glagoli obaju aspekata, nego i u taksničkoj funkciji koja je tipična za imperfektivne glagole (paralelizam) te u taksničkoj funkciji perfektivnih glagola (niz). Spomenuti rezultati upućuju na to da se očigledne razlike koje na morfološkoj razini postoje između stabilnih i nestabilnih dvoaspektnih glagola ne moraju nužno reflektirati i na tekstnoj razini.

Sljedeći je cilj bio statistički potvrditi razlikuju li se nestabilni dvoaspektni glagoli i njihove perfektivne izvedenice na tekstnoj razini s obzirom na to u kojim se aspektnim taksničkim funkcijama javljaju. Kako bi se to postiglo, na temelju uzoraka opisanih u poglavlju Dvoaspektni glagoli na rečeničnoj razini oblikovana su dva uzorka rečenica s jasnim taksničkim odnosima od ukupno 56 rečenica s nestabilnim dvoaspektnim glagolima (*analizirati*_{i/p}, *čistiti*_{i/p}, *kombinirati*_{i/p}, *koncentrirati*_{i/p}, *kopirati*_{i/p}, *noćiti*_{i/p} i *parkirati*_{i/p}) i od 80 rečenica s njihovim perfektivnim izvedenicama (***proanalizirati***_p, ***počistiti***_p, ***iskombinirati***_p, ***skoncentrirati***_p, ***iskopirati***_p, ***prenoćiti***_p i ***sparkirati***_p). Nažalost, s obzirom na to da su perfektivne izvedenice dvoaspektnih glagola u analiziranim uzorcima potvrđene samo u aspektnoj taksničkoj funkciji koja se naziva niz, dok su podatci za incidenciju i koincidenciju u analiziranome uzorku potpuno nedostajali i da su nestabilni dvoaspektni glagoli zabilježeni i u aspektnoj taksničkoj funkciji koja se naziva niz i u aspektnoj taksničkoj funkciji ponatoj pod nazivom paralelizam, statistička se analiza nije mogla provesti. Naime, vrijednost nula u slučaju paralelizma kod perfektivnih izvedenica kategorička je nula (u paralelizmu dolaze isključivo imperfektivni glagoli). Tek kada bi se iz usporedbe isključio paralelizam i kada bi se prikupili podatci za incidenciju i koincidenciju, moglo bi se statistički testirati postoje li razlike između dvoaspektnih glagola i njihovih perfektivnih izvedenica na taksničkoj aspektnoj razini. Budući da, kao što se pokazalo, u korpusima hrvatskoga jezika incidencija i koincidencija nisu tako česte aspektne taksničke funkcije kao niz, najprikladniji način za prikupljanje podataka bila bi eksperimentalna metoda, no to bi bio zadatak za neko buduće istraživanje.

S obzirom na to da nije bilo moguće provesti statističku analizu, na kraju se pristupilo kvalitativnoj usporedbi nestabilnih dvoaspektnih glagola i njihovih perfektivnih izvedenica na tekstnoj razini kako bi se utvrdilo postoje li razlike među njima s obzirom na to u kojim se taksličkim funkcijama javljaju. Na kraju se pokazalo kako se i svih 7 analiziranih perfektivnih izvedenica i svih 7 osnovnih nestabilnih dvoaspektnih glagola javlja u taksličkoj aspektnoj funkciji koja se naziva niz.

V. ZAVRŠNI DIO

17. ZAKLJUČCI

Iako je o dvoaspektnim glagolima napisano jako mnogo radova, većina ih je posvećena pojedinačnim problemima povezanim s dvoaspektnošću kao što su semantička obilježja dvoaspektnih glagola, određivanje aspekta dvoaspektnih glagola s pomoću konteksta, izvođenje novih aspektno određenih glagola od osnovnih dvoaspektnih glagola s pomoću prefiksacije i sufiksacije, prelazak glagola iz grupe dvoaspektnih u grupu aspektno određenih glagola, postojanost dvoaspektnosti itd.

Cilj ovoga rada bio je na temelju prethodnih spoznaja koje su nastale u okviru rascjepkanih istraživanja dati cjelovit prikaz dvoaspektnih glagola i dvoaspektnosti u sklopu formalno-funkcionalne teorije glagolskoga aspekta. Kako bi se odgovorilo na pitanje što je to što utječe na afiksaciju dvoaspektnih glagola, dakle na njihovo uklapanje u slavenski aspektni sustav na tvorbenome planu, i utječe li afiksacija na postupno gubljenje dvoaspektnosti, dvoaspektne se glagole u ovome radu promatralo na četirima jezičnim razinama: leksičkoj, morfološkoj, rečeničnoj i tekstnoj. S obzirom na to da je u aspektološkoj literaturi upozoreno kako u grupi dvoaspektnih glagola postoje glagoli koji su na različit način dvoaspektni te da neki među njima više naginju perfektivnome dok su drugi bliže imperfektivnome polu (v. potpoglavlje Različiti stupnjevi dvoaspektnosti) i da bi u uskoj svezi s tim mogla stajati i postojanost dvoaspektnosti kao gramatičkoga obilježja glagola,¹⁶⁹ u ovome su se radu analize dvoaspektnih glagola na leksičkoj, rečeničnoj i tekstnoj razini provodile na temelju dvoaspektnih glagola koji se prema tvorbenome kriteriju nalaze u četirima različitim grupama:

1. stabilni dvoaspektni glagoli (PF0 SUF0) – prema tvorbenome kriteriju u kontinuumu dvoaspektnosti nalaze se u sredini
2. nestabilni dvoaspektni glagoli (PF1 SUF0) – prema tvorbenome kriteriju u kontinuumu dvoaspektnosti naginju imperfektivnome polu
3. nestabilni dvoaspektni glagoli (PF0 SUF1) – prema tvorbenome kriteriju u kontinuumu dvoaspektnosti naginju perfektivnome polu
4. nestabilni dvoaspektni glagoli (PF1 SUF1) – tvorbeni kriterij ne daje jasne znakove kojemu aspektnome polu spomenuti glagoli naginju.

---

¹⁶⁹ Naime, u potpoglavlju Postojanost dvoaspektnosti pokazano je kako se aspektolozi razilaze u mišljenjima u svezi s aspektualizacijom dvoaspektnih glagola, odnosno njihovim postupnim i postojanim uklapanjem u slavenski binarni aspektni sustav. Dok neki tvrde kako dvoaspektni glagoli s vremenom polako postaju aspektno određeni, drugi navode primjere dvoaspektnih glagola koji unatoč tome što već dugi niz godina imaju aspektno određene korelate, i dalje nisu izgubili svoj dvoaspektni status.

17.1. Dvoaspektni glagoli na leksičkoj razini

S obzirom na to da tvorbeni kriterij nedvojbeno upućuje na razliku u stupnju dvoaspektnosti među pojedinim glagolima jer se neki od njih ne mogu ni prefigirati ni sufigirati, dok za druge postoje potvrde i prefiksálnih i sufiksálnih izvedenica, u prvome empirijskome poglavlju s pomoću Fisherova testa provjereno je može li se spomenuta razlika dovesti u vezu s leksičko-akcionalnom funkcijom, odnosno akcionalnim obilježjima dvoaspektnih glagola (**H_{0.1}**). Rezultati statističkoga testa otkrivaju da je afiksacija dvoaspektnih glagola funkcionalno motiviran proces, odnosno da se korijeni spomenutoga procesa nalaze u leksičko-akcionalnoj funkciji dvoaspektnih glagola, što je donekle bilo očekivano s obzirom na to da se ideja o tome već godinama provlačila u teorijskoj aspektologiji (v. npr. Maslov 1963; Čertkova i Čang 1998; Lehmann 2009; Janda 2011 u razdjelu Semantički uzroci). Nadalje, empirijsko istraživanje dvoaspektnih glagola na leksičkoj razini upućuje i na to da je teličnost kao leksičko-gramatička kategorija povezana sa stabilnošću dvoaspektnosti. Naime, značenja glagola iz grupe PF0 SUF0 imaju gotovo beziznimno telične konkluzivne i transformativne leksičko-akcionalne funkcije, dok dvoaspektni glagoli iz ostalih triju grupa imaju mnogo više značenja s ateličnim funkcijama (v. Grafikon 2). Iako se u ovome radu predstavlja prva empirijska potvrda da je leksičko-akcionalna funkcija važna za stabilnost dvoaspektnosti na tvorbenome planu, još jednom valja istaknuti kako su rezultati dobiveni na temelju uzorka od samo 38 dvoaspektnih glagola. Budući da je riječ o mnogobrojnoj grupi glagola, u budućim istraživanjima svakako bi bilo nužno proširiti bazu podataka, odnosno usporediti leksičko-akcionalne funkcije većega broja dvoaspektnih glagola.

17.2. Dvoaspektni glagoli na morfološkoj razini

U sklopu empirijskoga istraživanja na morfološkoj razini utvrđeno je kako se dvoaspektni glagoli slavenskoga podrijetla spajaju s 18 jednostavnih i 17 složenih domaćih prefikasa, dok se dvoaspektni glagoli stranoga podrijetla mogu spajati sa 16, odnosno 17 (ovisno o tome uzimaju li se u obzir i podatci iz Hrvatskoga mrežnoga korpusa) jednostavnih i 5 složenih domaćih prefikasa (usp. Grafikon 3 i Grafikon 4). Dvoaspektni glagoli stranoga podrijetla razlikuju se od domaćih dvoaspektnih glagola i po tome s kojim se prefiksima najčešće prefigiraju. Naime, dok se dvoaspektni glagoli slavenskoga podrijetla najčešće prefigiraju prefiksima *po-*, *na-* i *pro-*, spomenuti se prefiksi po rangu čestoće kod dvoaspektnih glagola

stranoga podrijetla nalaze tek na sedmom, osmom i devetom mjestu (v. Tablicu 19). Osim toga, uočeno je kako u hrvatskome i drugim slavenskim jezicima postoje vrlo slične tendencije u prefiksaciji dvoaspektnih glagolskih posuđenica. Kao prvo, *iz-* nije samo najčešći perfektivizator dvoaspektnih glagolskih posuđenica u hrvatskome, nego i u bugarskome i slovenskome jeziku. Kao drugo, i u hrvatskome i u ruskome jeziku *s-*, *z-a-*, *pro-*, *ot-/od-* i *o-* česti su perfektivizatori dvoaspektnih glagolskih posuđenica. Nadalje, iako se većina prefiksálnih izvedenica tvorenih od osnovnih dvoaspektnih glagola može smatrati tek leksičkim izvedenicama kod kojih postoji jasan pomak u značenju, u ovome radu pokazano je kako se dio izvedenica ipak može smatrati perfektivnim korelatima osnovnih dvoaspektnih glagola (v. Tablicu 20).

U okviru empirijskoga istraživanja dvoaspektnih glagola na morfološkoj razini uočeno je kako su dvoaspektni glagoli slavenskoga podrijetla u mnogo većoj mjeri skloniji sufiksaciji nego dvoaspektni glagoli stranoga podrijetla (v. Grafikon 5). Dok su sufiksálne izvedenice od dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla zabilježene su u svim trima, odnosno četirima pretraživanim korpusima, sufiksálne izvedenice od dvoaspektnih glagolskih posuđenica potvrđene su samo u Hrvatskome mrežnome korpusu i njegovu potkorpusu Forum. Međutim, iako Grafikon 5 na prvi pogled odaje dojam kako je odnos prefiksacije i sufiksacije u grupi dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla ujednačeniji nego kod dvoaspektnih glagolskih posuđenica, rezultati Fisherova i testa χ^2 upućuju na to da u obama uzorcima dvoaspektnih glagola postoji statistički značajna razlika u vrsti afiksacije kojom se izvode aspektno određeni glagoli (**H_{0.2}** i **H_{0.3}**).

U završnome dijelu poglavlja posvećenome dvoaspektnim glagolima na morfološkoj razini primjenjen je uopćeni linearni mješoviti regresijski model s pomoću kojega se testiralo 11 nul-hipoteza. Cilj je bio utvrditi koliko se i koje se od 11 nezavisnih varijabli mogu smatrati značajnim čimbenicima za prefiksaciju osnovnih dvoaspektnih glagola. Riječ je o prvome takvome istraživanju dvoaspektnih glagola ne samo u hrvatskome jeziku, nego u slavenskoj aspektologiji općenito koje je pokazalo kako prefiksacija dvoaspektnih glagola nije nasumičan proces, nego proces koji je motiviran raznim fonološkim, morfološkim i inim čimbenicima. Spomenuto je empirijsko istraživanje prepoznalo ukupno pet čimbenika koji utječu na prefiksaciju dvoaspektnih glagola u hrvatskome jeziku, od čega dva čimbenika (postojanje otvornika na početku osnove dvoaspektnoga glagola i postojanje dijakronijski i/ili sinkronijski uočljivoga prefiksálnoga morfema na osnovnome dvoaspektnome glagolu) imaju negativan utjecaj, dok tri čimbenika (postojanje sufiksálne izvedenice od osnovnoga dvoaspektnoga

glagola, relativna čestoća osnovne dvoaspektne natuknice i korpusi koji uključuju i nestandardnojezične tekstove kao što su Hrvatski mrežni korpus i njegov potkorpus Forum) pozitivno utječu na prefiksaciju dvoaspektnih glagola u hrvatskome jeziku. Dok je rezultat o negativnome utjecaju dijakronijski i/ili sinkronijski uočljivoga prefiksalnoga morfema na prefiksaciju osnovnoga dvoaspektnoga glagola u skladu s onime što se u aspektološkoj literaturi već tvrdilo (v. npr. Babić 1978: 74; Piperski 2016: 3), s pomoću uopćenoga linearnoga mješovitoga regresijskoga modela dokazano je kako se sljedeća tri čimbenika koji se u teorijskoj aspektološkoj literaturi provlače kao čimbenici usko povezani s prefiksacijom dvoaspektnih glagola ipak ne mogu smatrati statistički značajnim: broj značenja osnovne dvoaspektne natuknice (pace Avilova 1968), tip, odnosno podrijetlo dvoaspektnoga glagola (pace Jászay 1999; Zaliznjak i Šmelëv 2000) i relativna starost dvoaspektnih glagola (pace Mučnik 1966).

U nekomu posebnomu budućemu istraživanju svakako bi bilo zanimljivo usporediti razlikuje li se prefiksacija imperfektivnih i dvoaspektnih glagola, odnosno imaju li spomenuti čimbenici jednaku važnost u slučaju obiju grupa glagola. Nadalje, zbog relativno maloga broja potvrda sufiksálnih izvedenica u pretraživanim korpusima (sufiksálne izvedenice potvrđene su tek za 44 od 200 analiziranih dvoaspektnih glagolskih posuđenica i 16 od 37 analiziranih dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla) provedba složenije analize čimbenika koji utječu na sufiksaciju (npr. s pomoću uopćenoga linearnoga mješovitoga regresijskoga modela) nije bila izvediva. Svakako bi bilo ne samo zanimljivo nego i nužno u nekome posebnome istraživanju prikupiti veći broj sufiksálnih izvedenica od dvoaspektnih glagola kako bi se moglo utvrditi koji su čimbenici koji na nju pozitivno i negativno utječu.

17.3. Dvoaspektni glagoli na rečeničnoj razini

Dvoaspektni su glagoli analizirani i na rečeničnoj razini kako bi se utvrdilo dolaze li zaista u svim aspektnim rečeničnim funkcijama. Na temelju četiriju stabilnih dvoaspektnih glagola *ilustrirati*_{i/p}, *evidentirati*_{i/p}, *intervenirati*_{i/p} i *evaluirati*_{i/p} utvrđeno je kako na rečeničnoj razini za njih ne postoje ograničenja – rabe se u aspektnim rečeničnim funkcijama obaju aspekata. Međutim, spomenuti se rezultat može smatrati samo privremenim pokazateljem, dok bi za neosporive rezultate bilo nužno proširiti analizu na znatno veći broj dvoaspektnih glagola. Nadalje, na rečeničnoj razini na temelju uzoraka s nestabilnim dvoaspektnim glagolima i njihovim perfektivnim izvedenicama testirane su tri nul-hipoteze. Rezultati statističkih analiza pokazali su kako razlike između dvoaspektnih glagola i njihovih perfektivnih izvedenica s obzirom na

njihovu distribuciju u različitim glagolskim vremenima nisu statistički značajne (**H_{0.16}**). Za razliku od toga, postoje statistički značajne razlike između dvoaspektnih glagola i njihovih perfektivnih izvedenica kada se promatra njihova distribucija na razini aspektnih rečeničnih funkcija (**H_{0.15}**) i njihova uporaba u epizodičnim i neepizodičnim kontekstima (**H_{0.17}**). Spomenuti empirijski rezultati nedvojbeno ukazuju na to da je neopravdano govoriti o pleonastičnosti izvedenica dvoaspektnih glagola (pace Stevanović 1952; Kovačević 2011; Hudeček et al. 2011). O pleonazmima bi se moglo govoriti tek onda kada razlike u distribuciji aspektnih rečeničnih funkcija i razlike s obzirom na epizodičnost među nestabilnim dvoaspektnim glagolima i njihovim perfektivnim izvedenicama ne bi bile statistički značajne.

I na kraju, uporaba nestabilnih dvoaspektnih glagola i njihovih imperfektivnih izvedenica usporedila se samo kvalitativno jer prikupljeni podatci nisu bili prikladni za provođenje statističkoga testa. Analizirane imperfektivne izvedenice potvrđene su u trima aspektnim rečeničnim funkcijama: progresivnoj, iterativnoj i konkretno-činjeničnoj. Zanimljivo je istaknuti kako je ovo empirijsko istraživanje pokazalo da izvedenice dvoaspektnih glagola nemaju isključivo habitualno, odnosno iterativno značenje, kao što se u teorijskoj lingvističkoj literaturi tvrdilo (pace Barić et al 1997: 375; Dickey 2000: 87).

17.4. Dvoaspektni glagoli na tekstnoj razini

U posljednjemu stadiju empirijskoga istraživanja dvoaspektni glagoli, stabilni, nestabilni i perfektivne izvedenice potonjih promatrali su se na tekstnoj razini kako bi se utvrdilo u kojim se od četiriju aspektnih taksličkih funkcija koje se spominju u formalno-funkcionalnoj teoriji javljaju: paralelizmu, nizu, incidenciji i koincidenciji. Stabilni su dvoaspektni glagoli očekivano potvrđeni u svim četirima aspektnim taksličkim funkcijama u Hrvatskome mrežnome korpusu. Međutim, i nestabilni su dvoaspektni glagoli potvrđeni u svim četirima aspektnim taksličkim funkcijama. Oni se prema tome na tekstnoj razini ne razlikuju od stabilnih dvoaspektnih glagola. Kvantitativna statistička analiza kojom bi se usporedili nestabilni dvoaspektni glagoli i njihove perfektivne izvedenice s obzirom na to u kojim se aspektnim taksličkim funkcijama javljaju nije bila izvediva jer su perfektivne izvedenice nestabilnih dvoaspektnih glagola u analiziranim uzorcima potvrđene samo u jednoj taksličkoj funkciji – nizu.

U nekomu budućemu istraživanju bilo bi nužno proširiti bazu podataka eksperimentalnim putem i testirati nestabilne dvoaspektne glagole i njihove perfektivne izvedenice u sljedećim taksličkim funkcijama perfektivnoga aspekta: niz, incidencija i

koincidencija kako bi se moglo utvrditi postoje li statistički značajne razlike u distribuciji spomenutih glagola.

17.5. Postojanost dvoaspektnosti

Empirijsko istraživanje dvoaspektnih glagola na rečeničnoj razini rezultiralo je još jednim zanimljivim otkrićem. Naime, unatoč tome što se na morfološkoj razini nestabilni dvoaspektni glagoli aspektnom afiksacijom, odnosno izvođenjem aspektno određenih perfektivnih i imperfektivnih korelata uklapaju u slavenski aspektni sustav, čini se kako to i dalje ne znači da neizvedeni nestabilni dvoaspektni glagoli automatski gube svoju dvoaspektnost (u skladu s Donchenko 1971; Čertkova i Čang 1998; Anderson 2002) jer i stabilni i nestabilni dvoaspektni glagoli dolaze i u perfektivnim i imperfektivnim aspektnim rečeničnim funkcijama. Naime, i u perfektivnim i imperfektivnim aspektnim rečeničnim funkcijama rabe se čak i nestabilni dvoaspektni glagoli kao što su *častiti_{i/p}*, *noćiti_{i/p}*, *večerati_{i/p}* za koje već više od stotinu godina u hrvatskome jeziku postoje aspektno određeni korelati *počastiti_p*, *prenoćiti_p*, *večeravati_i* i *noćivati_i*. Ti empirijski dokazi proturječe tvrdnjama iz teorijske aspektološke literature da dvoaspektni glagoli tijekom vremena gube svoju aspektnost (v. Jászay 1999; Zaliznjak i Šmelëv 2000).

17.6. Problemi s klasifikacijom dvoaspektnih glagola

Iako na temelju analize 237 dvoaspektnih glagola na leksičkoj, morfološkoj, rečeničnoj i tekstnoj razini nisu otkriveni glagoli koji su u potpunosti krivo klasificirani kao dvoaspektni, odnosno nisu otkriveni glagoli čija bi sva značenja bila ili imperfektivna ili perfektivna, s obzirom na to da je riječ o velikoj populaciji glagola, nije isključeno da su neki od njih u potpunosti krivo klasificirani kao dvoaspektni. No, u ovome je radu na temelju analize 237 dvoaspektnih natuknica otkriveno kako neke od njih imaju značenja koja su imperfektivna. Naime, u poglavlju Dvoaspektni glagoli na leksičkoj razini pokazano je kako značenja nekih dvoaspektnih glagola imaju apsolutno i/ili relativno stativnu leksičko-akcionalnu funkciju. U poglavlju Dvoaspektni glagoli na rečeničnoj razini pri anotaciji aspektnih rečeničnih funkcija uočeno je kako neki glagoli koji su i u Hrvatskome enciklopedijskome rječniku (Matasović i Jojić 2002) i u Velikome rječniku hrvatskoga standardnoga jezika (Jojić et al. 2015) klasificirani kao dvoaspektni ipak dolaze u stativnoj aspektnoj rečeničnoj funkciji. Očito je riječ o samo nekim značenjima višeznačnih glagola koja su stativna, dok su ostala ili telična s konkluzivnom i transformativnom funkcijom ili atelična s mutativnom i dekurzivnom funkcijom. U hrvatskoj

leksikografskoj tradiciji glagolski se aspekt određuje na razini glagolske natuknice,¹⁷⁰ što znači da se svim značenjima nekoga višeznačnoga glagola pripisuje ista aspektna vrijednost. Međutim, na mnogim se primjerima dvoaspektno određenih natuknica vidi kako različita značenja jedne te iste natuknice mogu imati različite aspektne vrijednosti, odnosno da nisu uvijek sva značenja nužno dvoaspektna. Primjerice, dok se glagoli čija su (gotovo) sva značenja apsolutno stativna kao što su npr. *značiti*, *posjedovati*, *težiti* i *koštati* tradicionalno na razini natuknice određuju kao imperfektivna što je u potpunosti i u redu, problematično je kada se apsolutno stativno značenje glagola *karakterizirati*/_p 'biti/bivati karakterističan predstavnik čega' (Matasović i Jojić 2002: 555; Birtić et al. 2013: 233; Jojić et al. 2015: 534) koje se ne može izraziti perfektivnim aspektom određuje kao dvoaspektno samo zato što je prvo značenje spomenute natuknice dvoaspektno. Međutim, u spomenutom se slučaju zapravo ne bi trebalo govoriti o dvoaspektnome glagolu jer nisu sva značenja dvoaspektna, nego samo jedno. Stoga se u ovome radu zagovara određivanje aspekta na razini pojedinoga značenja ili u najmanju ruku predlaže se da se daju napomene za aspekt onih značenja koja aspektno odstupaju od aspekta natuknice u cjelini.

17.7. Dvoaspektni, bezaspektni ili neutralni

Osim naziva dvovidni glagoli, koji je ustaljen u slavenskim zemljama, postoji još cijeli niz naziva kojima se nastoji prenijeti što točnija informacija o ukupnosti glavnih aspektnih obilježja spomenute grupe glagola kao što su glagoli neodređenoga aspekta (v. Karcevski 1927), aspektno neutralni glagoli (v. Kravar 1964, 1980), bezaspektni glagoli (v. Koschmieder 1934; Lehmann 2013), anaspektualni glagoli (v. Timberlake 2004). Svi termini koji su do sada u literaturi bili predlagani imaju svoje prednosti i nedostatke.

Problem s nazivom dvovidni, odnosno dvoaspektni glagoli jest što pogrešno upućuje na neku vrstu aspektnoga hermafroditizma. Iako ime dvoaspektni glagoli zaista upućuje na supostojanje obaju aspekata u jednome glagolu, i sami aspektolozi koji ga koriste napominju kako se u kontekstu uvijek nužno ostvaruje samo jedan od aspekata (Isačenko 1960: 143f; Avilova 1968: 66; Galton 1976: 294; Zaliznjak i Šmelëv 2000: 10), dakle ni jedna jedina glagolska pojavnica nema istodobno i perfektivni i imperfektivni aspekt. Kako se onda od natuknice koja je istodobno i perfektivna i imperfektivna na kraju u rečenici dobije aspektno

---

¹⁷⁰ Povremene iznimke mogu se naći u Školskome rječniku hrvatskoga jezika (Birtić et al. 2013: 233).

određena, ili perfektivna ili imperfektivna glagolska pojavnica? Prema tome, možda bi donekle praktičnije bilo govoriti o aspektnoj neodređenosti glagolske natuknica (usp. Karcevski 1927). Dakle, aspektna vrijednost glagolske natuknice nije unaprijed određena, a na razini glagolske pojavnice i dalje može biti neodređena (u najmanju ruku za primatelja poruke) ili pak određena. Međutim, ako se naziv aspektno neodređeni glagoli stavi u kontekst u kojemu se „neodređen“ javlja u svezi s drugim gramatičkim kategorijama, onda postaje jasno da je svakako riječ o terminu koji navodi na pogrešan način razmišljanja. Naime, velika je razlika između onoga što neodređen znači u kontekstu „neodređeni vid pridjeva“ i „glagoli neodređenoga aspekta“.

Stoga bi naziv aspektno neutralni glagoli, koji predlaže Kravar (1964, 1980), mogao biti puno bolje rješenje od naziva glagoli neodređenoga aspekta. Glagolska je natuknica neutralna s obzirom na aspekt što joj omogućuje da se rabi i u perfektivnim i u imperfektivnim kontekstima, odnosno da je na razini pojavnice doživljavamo ili kao perfektivnu ili kao imperfektivnu. Međutim, u nekim bi slučajevima možda bilo prikladnije govoriti o zamućenoj, a ne neutralnoj aspektnoj vrijednosti, primjerice u slučajevima u kojima je kontekst aspektno neutralan i primatelju poruke nije jasno koja bi se aspektna vrijednost trebala realizirati iako je svjestan činjenice da je pošiljatelj poruke na umu imao jednu točno određenu aspektnu vrijednost. Drugi je problem što je spomenuta grupa glagola, kao što je u empirijskome dijelu ovoga rada i pokazano, prilično heterogena i ne može se govoriti o potpunoj aspektnoj neutralnosti. Ne samo ovo empirijsko istraživanje nego i neka ranija istraživanja pokazala su da neki od glagola koji su u tradicionalnoj terminologiji nazvani dvovidnima po svojim obilježjima više naginju imperfektivnome, dok drugi više tendiraju perfektivnome polu (v. Bunčić 2013; Piperski 2016). Dakle, ni naziv aspektno neutralni glagoli ne uspijeva u potpunosti prenijeti informacije o samoj biti spomenutih glagola.

Lehmann (2013) se zalaže za termin bezaspektni glagoli što argumentira formalnim i funkcionalnim kriterijima. U usporedbi sa svim ostalim drugim glagolima u slavenskim jezicima neosporno je da spomenutoj grupi glagola zaista nedostaje aspektna morfologija. Nadalje, kada se promatra funkcionalni kriterij, ne može se poreći da ih se rabi i u rečeničnim funkcijama perfektivnoga i u rečeničnim funkcijama imperfektivnoga aspekta, što je uostalom pokazano i u empirijskome dijelu ovoga rada. U kroatističkoj literaturi napominje se kako nazivi aspektno neutralni i bezaspektni glagoli nisu dobri jer spomenuta grupa glagola ne niječe glagolsku kategoriju aspekta (v. Babić 1991: 580). Time se vjerojatno hoće reći da se oni prema glagolskoj kategoriji aspekta odnose potpuno drukčije nego što se primjerice nebrojive imenice odnose prema gramatičkoj kategoriji broja. Lehmann (2013) povlači zanimljivu paralelu između

bezaspektnih glagola i nesklonjivih imenica. Iako na morfološkoj razini i kod spomenutih glagola i kod spomenutih imenica nedostaju morfološke oznake gramatičke kategorije aspekta, odnosno padeža, i dalje ih se na rečeničnoj razini rabi kao da ne postoji nikakva morfološka anomalija, za razliku od npr. nebrojivih imenica. Babić (1991: 580) je, dakle, u pravu kada kaže da spomenuti glagoli ne niječu glagolsku kategoriju aspekta.

Kao što je upravo pokazano, ni jedan od spomenutih termina nije bez mane jer svaki od njih može navesti na krive zaključke o temeljnim obilježjima analizirane grupe glagola. S jedne strane, termin bezaspektni glagoli od svih navedenih termina vjerojatno je najbliži samoj biti spomenute grupe glagola. S druge strane, iako je termin dvoaspektni glagoli vrlo neprecizan, ipak je riječ o terminu koji je čvrsto ukorijenjen u slavensku aspektološku tradiciju i teško da će ga neki prikladniji termin poput termina bezaspektni glagoli uspjeti potisnuti.

18. EXTENSIVE SUMMARY

This chapter presents in English the summarized structure of the doctoral thesis with a brief description of the main parts and the corresponding chapters. Special emphasis is laid on the summary of the first part (Introduction) and of the fourth part (Empirical research on biaspectual verbs).

18.1. First part: Introduction

In this introductory part the research goal, general research questions, purpose of the work and theoretical context of the doctoral thesis are briefly presented.

18.1.1. The topic of the research and the main problem

Verbal aspect as a grammatical category has attracted considerable attention in scholarly literature; some authors (e.g. Ivančev 1971: 164; Galton 1976: 7) even consider it to be the most important feature of a verb and the most important verbal category in Slavic languages. In contrast, scholars' opinions about the status of the aforementioned verbal category in other languages are quite divided. Some (e.g. Mønnesland 2003: 21; Verkuyl 1972: 4; Dahl 2000; Plungjan 2016: 346) claim that aspect is a category which is not unique to Slavic languages, while others (e.g. Galton 1976: 293) deny verbal aspect the status of a grammatical category in the languages which do not formally mark verbal aspect on the morphological level. However, it seems that all languages share one common feature: lexical aspect or actionality (cf. Breu 1980: 115; V. Lehmann 1992a: 3f) – a feature which refers to the internal temporal constituency of a situation and represents an inherent semantic property of the lexical root of a verb (cf. Maslov 1948; Vendler 1957; Lehmann 1999a; Anstatt 2003).

Apart from the above-mentioned actionality, Slavic languages also have a morphologically expressed verbal aspect. The latter is coded on the morphological level as perfective or imperfective. A new verb which has the same meaning as the base verb, but the opposite aspectual value, can be derived via affixes (for example *dati_p* → *davati_i* 'to give', *čitati_i* → *pročitati_p* 'to read').¹⁷¹ Slavic aspect is expressed in the infinitive and in all finite forms of a given verb (cf. Ridjanović 2012: 347). Typologists (e.g. Comrie 1976: 3; Bybee 1985: 152) agree

---

¹⁷¹ The index *p* stands for perfective and *i* for imperfective, and *i/p* index signalises biaspectuality. Aspectual values are indexed throughout the whole dissertation.

that aspect signals how the inner temporal structure of a verbal situation is seen. Depending on the actionality and its combination with the aspectual morphemes only one of the two aspects, either perfective or imperfective, can be attributed to a single verb. However, the situation is slightly more complicated since in all Slavic languages there are verbs which can have both aspects: perfective and imperfective, without any aspectual signals or affixation. Roughly speaking, at least the infinitives of such verbs, if no context is given, are biaspectual, as in the example presented in (1).

(1) *kopirati*_{i/p} ‘to copy’

(2) [...] *i*   *program*   *će*   *početi*   ***kopirati***
 and   program.NOM   FUT.3SG   start.PFV.INF   copy.IPFV.INF
sadržaj   *CD-a*   *u*   *direktorij*.¹⁷²
 content.ACC   CD.GEN   into   directory.ACC
 [...] and the program will start to copy the content of the CD into the [hrWaC] directory.

On the sentence level, only one of two aspectual values should be realized. Which one it is depends on several factors, such as other verbs in the same sentence. For instance, the infinitive form of the biaspectual lemma *kopirati* ‘to copy’ occurring in (2) has an imperfective value because only imperfective verbs can be complements of phase verbs such as *početi* ‘to start’. Also the verbal category of tense can help to determine the aspectual value of a biaspectual verb in a given utterance. For instance, in Croatian the aorist tense uses only perfective verbs,¹⁷³ while the imperfect and the actual present tense (which refers exclusively to ongoing situations) use imperfective verbs. Other sentence elements such as conjunctions, complementizers, temporal adverbials and the combination of clauses in coordination and subordination can also signal the aspectual value of a biaspectual verb. The complementizer *da* and the combination of predicates in the main clause and in its subordinative clause unambiguously signal that the aspect of the verb in the sentence (3) is imperfective.

(3) [...] *Almunia*   *tvrdi*   *da*   *Google*   ***kopira***
 Almunia.NOM   claim.IPFV.3PRS   that   Google.NOM   copy.IPFV.3PRS
sadržaj   *s*   *tzv.*   *okomitih* [...].

¹⁷² Most of the examples in this dissertation are from the Croatian web corpus (hrWaC) in its latest version v.2.2. I indicate next to each example if it originates from hrWaC, but not that it is from the version v2.2. If no source is given for an example, that means I have constructed it.

¹⁷³ There are some exceptions with imperfective verbs in the aorist (cf. Ružić 1943; Katičić 1986: 59).

content.ACC from so-called.GEN vertical.GEN
 ‘[...] Almunia claims that Google copies the content from the so-called [hrWaC]
 vertical [...].’

However, it is not always very easy to determine the aspect of a biaspectual verb in a sentence. For instance, in Croatian the future and perfect tense allow the usage of verbs of both aspects. Also, the lack of other sentence or discourse signals will leave the aspectual value of a given verb ambiguous. This means that the interpretation of the internal temporal structure of the situation will remain open, because both aspectual values can be attributed to that situation; cf. the example given in (4). In that sentence it is not clear whether the biaspectual verb *kopirati* ‘to copy’ is used in the general-factual or in the progressive function, i.e. whether it has perfective or imperfective aspectual value.

- (4) *Sutra ću kopirati tekst koji govori*
 tomorrow FUT.1SG copy.IPFV/PFV.INF text.ACC which.NOM speak.IPFV.3PRS
o odnosu Zakona i Milosti.
 about relation.LOC law.GEN and mercy.GEN
 ‘Tomorrow I will copy the text which speaks about the relationship [hrWaC]
 between Law and Mercy.’

18.1.2. Research goal

This dissertation aims to thoroughly re-examine the status of so-called biaspectual verbs in Croatian. This goal is to be achieved in stages, which are described in detail in Section 18.1.3.

First, if we accept that biaspectual verbs express both perfective and imperfective aspectual value with one and the same affix, it is evident that the affix is not marked with respect to either of the two aspectual values. When using biaspectual verbs native speakers have three possibilities. First, they can ignore the fact that biaspectual verbs are ambiguous with respect to aspectual value. Next, they can use the context to signal the desired aspectual value, as in (5) where the nominal phrase *cijeli Sanaderov dosje* ‘all of Sanader’s file’ syntactically signals perfectivity. Alternatively they can derive a new verb overtly marked for aspect like in (6) where the prefix *iz-* morphologically marks perfectivity. My research goal was to examine the third possibility more deeply.

- (5) [...] *Globusov novinar, koji je kopirao*
 Globus.POSS.ADJ.NOM journalist.NOM who.NOM be.3SG copy.PFV.PTCP
cijeli Sanaderov dosje, dao ga je [...].
 whole.ACC Sanader.POSS.ADJ.ACC file.ACC give.PFV.PTCP it.ACC be.3SG

[...] the journalist from Globus, who had copied all of Sanader's file, gave it [hrWaC]
[...].'

- (6) *USKOK je iskopirao taj članak i*
 USKOK.NOM be.3SG copy.PFV.PTCP that.ACC article.ACC and
zatražio od policije [...].
 ask.PFV.PTCP from police.GEN
 'USKOK had copied that article and demanded from the police [...].' [hrWaC]

If native speakers derive new verbs overtly marked for aspect from base biaspectual verbs, what happens with the aspect of the base verb, which was originally biaspectual? Does it also become aspectually defined over time or can it still be used as both perfective and imperfective?

Moreover, not all biaspectual verbs can produce new aspectually defined derivatives to the same extent. Therefore it is important to investigate and determine which factors affect the affixation of biaspectual verbs.

Next, after analysis on the lexical, morphological and sentential level, I examine the problem of the classification of biaspectual verbs in order to determine whether some of them were falsely classified as biaspectual. An example of this is the verb *deblokirati*, which according to the Hrvatski enciklopedijski rječnik (Matasović & Jojić 2002: 218) is biaspectual, while in some previous works (e.g. Babić 1978: 75) it was labeled perfective. Does the difference in classification indicate a development from monoaspectuality to biaspectuality, a phenomenon which can occur for certain verbs over the course of time (cf. Ivančev 1971: 177; Maslov 1984: 100; Chromý 2014: 89), or is it simply due to an incorrect determination of the aspect? Many linguists (for Russian see Maslov 1963: 97; Čertkova & Čang 1998: 24f; Jászay 1999: 169; Janda 2007b: 14, for Czech see Kopečný 1962: 42; Chromý 2014: 89, for Bulgarian see Maslov 1963: 96; Ivančev 1971: 175) point out that dictionaries diverge on the determination of biaspectual verbs. This phenomenon can also be observed in Smailagić's (2011) PhD dissertation, which compares biaspectual verbs in five monolingual dictionaries (three Croatian and two Slovenian). The author shows that even within one language, monolingual dictionaries differently determine aspectual values of one and the same verb.

Finally, there are differences not only as to the aspectual categorization of biaspectual verbs in dictionaries, but also in the terminology regarding this linguistic phenomenon. Linguists' opinions on the appropriate term for such verbs differ significantly. Some (e.g. Barić et al. 1997; Silić & Pranjković 2007; Babić 2007; Dickey 2012, 2014) call them biaspectual

because the absence of distinctive affixes allows the same verb to express both the perfective and imperfective aspect. Other authors (e.g. Kravar 1964: 37; Grubor 1953: 162) regard such verbs to have neutral aspect, using the sentential level as evidence, since a single form of such a verb covers both aspectual functions: perfective and imperfective. The latter opinion is closely related to one according to which such verbs are considered to be indefinite, with the possibility of their aspect being contextually determined; therefore, aspectual affixation is not necessary at all (cf. Mršić 1999: 153). Finally, contrary to the prevailing attitude that every Slavic verb has the grammatical category of aspect, some authors (e.g. Mønnesland 2003; Lehmann 2013) argue that the only sensible solution is to regard such verbs as aspectless.

In this dissertation the term biaspectual verbs is used, which is in accordance with the prevailing scholarly tradition. In the conclusion, however, the justification of that term is re-examined after multiple analyses of empirical data.

18.1.3. General research questions

This work strives to answer empirically a multitude of questions in four main steps. Before any deeper analysis is undertaken, it is crucial to determine whether new perfective or imperfective verbs can be derived from a biaspectual base verb. This is the starting point of all analyses in this work. In the first step meanings of biaspectual base verbs (their actionality) are analyzed. In the second step the analysis shifts to the multitude of factors which may influence the derivation of new aspectually defined verbs from biaspectual base verbs. The third and fourth step are focused on the sentential and textual level.

Meanings and actionality of biaspectual verbs

During this step a number of questions with respect to verbal semantics are answered: Which actional types can be identified in the lexical bases of biaspectual verbs? Are all the meanings of biaspectual verbs of the same actional type? Can a lexical base help to establish whether some biaspectual verbs are misclassified as such, i.e. are there verbs with prevailing stative meanings? What is the actional type of meanings of biaspectual verbs from which no derivatives have been attested? Do they differ from the meanings of biaspectual verbs from which derivatives do exist? Are the data in line with the assumption that actionality prevents or causes derivation of new perfective and imperfective forms?

Biaspectual verbs and their derivatives

As mentioned above, during this second step base biaspectual verbs and their new perfective and imperfective derivatives are analyzed. Data concerning the existence of the perfective and imperfective derivatives are extracted from three different corpora of contemporary Croatian (the Croatian national corpus, the Croatian language repository and the Croatian web corpus) and one subcorpus (Forum, a subcorpus of the Croatian web corpus). The former two represent corpora with the standard Croatian variety, the third contains texts from standard and non-standard Croatian varieties, while the subcorpus Forum mainly represents non-standard Croatian usage.

This second part of the empirical research seeks answers to a number of questions related to verbal derivation. Can a larger sample confirm the previous hypothesis that prefixation of biaspectual verbs is much more frequent than their suffixation? Are there differences between prefixation and suffixation with respect to the type/origin of biaspectual verb, i.e. biaspectual verbs of Slavic origin vs biaspectual borrowings? Do all biaspectual verbs, both Slavic and borrowed, form new verbs with Croatian prefixes and suffixes equally frequently? Which prefixes are used the most, and which occur extremely rarely? How many prefixes are attested with biaspectual verbs? Are new perfective and imperfective derivatives grammatical or lexical? What factors influence the derivation of new prefixed aspectually defined verbs?

Biaspectual verbs and their derivatives at the sentential and textual levels

During the third and fourth stage of the empirical research, biaspectual verbs and their derivatives are analyzed on the sentential and textual levels.

Which aspectual functions on the sentential level increase the usage of perfective and imperfective derivatives? Do episodicity and the verbal category of tense affect the affixation of biaspectual verbs? Are concrete-factual, summary and exemplary functions equally important for the prefixation of biaspectual verbs? Do aspectual functions on the textual level such as parallelism, incidence, coincidence and sequence of events have an impact on the affixation of the biaspectual base verbs?

18.1.4. Purpose of the work

As may be inferred from the research questions, the purpose of this thesis is to clarify the actual status of biaspectual verbs and, consequently, the status of biaspectuality in Croatian.

Therefore, in four main steps it is determined whether some of the verbs which have been defined as biaspectual have become overtly aspectually defined. Furthermore, based on an analysis of the lexical meanings of the biaspectual base verbs, an attempt is made to determine whether all verbs defined as such are truly biaspectual.

The analyses are conducted within the framework of the formal-functional theory of aspect, in which aspect is seen as a grammatical category with a lexical base and a compositional structure which can be observed on the morphological, sentential and textual levels. Thus, this thesis provides detailed analyses and new insight into the above-mentioned group of verbs, which can help improve new editions of existing dictionaries and grammar books. The theoretical part presents the formal-functional theory of Slavic aspect, which is still relatively unknown among Croatian aspectologists.

18.1.5. Theoretical context

The theoretical background of this work includes in the first place indisputable facts about Croatian aspect, as described in Chapters 1 – 3, which are the fruit of numerous papers and books dedicated to this topic (e.g. Filipović 1978, 1987; Katičić 1986; Barić et al. 1997; Raguž 1997; Mršić 1999; Babić 2002; Babić et al. 2007; Jelaska & Opačić 2005; Silić & Pranjković 2007; Novak Milić 2008, 2010; Čilaš Mikulić 2012), as well as some typological works (e.g. Comrie 1976; Dahl 1985; Smith 1991). Furthermore, of great importance are papers which directly or indirectly deal with biaspectuality in different Slavic languages (for Russian see Mučnik 1966; Avilova 1968; Donchenko 1971; Čertkova i Čang 1998; Jászay 1999; Anderson 2002; Janda 2007b; Korba 2007; Gorobec 2008; Bunčić 2013; Piperski 2016; for Croatian and Serbian see Stevanović 1952; Belić 1955-56; Grickat 1957; Magner 1963; Lazić 1976; for Slovenian see Plotnikova 1971; Smailagić 2011; for Bulgarian see Maslov 1963; Ivančev 1971; for Czech see Chromý 2014); these are presented in detail in the fourth chapter of the second part of this thesis.

In addition, the factors influencing choice of aspect in certain contexts, also with respect to cross-Slavic differences (Dickey 2000) is presented in detail in Chapter 1. And finally, always keeping in mind the results of Croatian and contrastive Slavic aspectology, analyses of empirical surveys were conducted within the framework of the formal-functional theory of aspect (Lehmann 1999a, 2009a). This theory is presented in detail in Chapter 5 – Chapter 10. It must be pointed out that this is the first application of the theory to the Croatian language.

18.2. Second part: State of the art

This part of the thesis is a literature review. Its goal is to provide a concise insight into Croatian verbal aspect mainly from the point of view of Croatian scholars. Since Bosnian, Croatian and Serbian are closely related languages, I could not neglect works written by Bosnian and Serbian authors, so their contributions to aspectology are also synthesized in this part of the thesis. This second part of the thesis consists of four chapters, which I briefly comment on.

In Chapter 1 I give an overview of the meanings of imperfective (Table 1) and perfective (Table 2) aspect that are mentioned most often by different authors. Most authors (e.g. Cochrane 1978; Silić 1978; Katičić 1986; Stanojčić & Popović 2002; Klajn 2006; Ridjanović 2012) list iterativity as a meaning of the imperfective aspect, while duration is its second most frequently mentioned meaning (cf. Silić 1978; Barić et al. 1997; Stanojčić & Popović 2002; Ridjanović 2012). The most frequently mentioned meanings of the perfective aspect are: indivisibility into phases (cf. Silić 1978; Katičić 1986; Barić et al. 1997) and the beginning or the end of a verbal situation (c.f. Katičić 1986; Stanojčić & Popović 2002; Klajn 2006). Although in Slavic languages aspect shares many common features, it is recognized that their meanings differ across them all (cf. Dickey 2000). Table 3 presents a summary of the differences in aspectual meanings, i.e. aspectual functions, across Slavic languages. These differences are very important as the theoretical framework I use, the formal-functional theory of aspect, was developed based on Russian.

In Chapter 2 I briefly present four processes which are used in Croatian to derive verbs of the same meaning with the opposite aspectual value: suppletion (*prići_p* → *pri^laziti_i* ‘to come closer/to approach’), accent shift (*pògledati_p* → *poglédati_i* ‘to look at’), prefixation (*kuhati_i* → *skuhati_p* ‘to cook’) and suffixation (*kupiti_p* → *kupovati_i* ‘to buy’). Table 4 presents suffixes used in Croatian to derive verbs with the opposite aspectual value, whereas Table 5 presents prefixes used in Croatian to derive new verbs from those that already exist in Croatian. It is important to note that only some of the prefixes listed in Table 5 are used to derive verbs with the same meaning and the opposite aspectual value. The majority of prefixes are used to derive new verbs with different lexical meanings, which usually have the opposite aspectual value. This is one of the reasons why some scholars (e.g. Maslov 1963; Silić 1978) have their doubts whether prefixation can be considered a purely grammatical process or rather a process which always contributes to the appearance of verbs with a new or slightly different lexical meaning. In contrast, most scholars (e.g. Maslov 1963; Silić 1978; Mrazović & Vukadinović 1990) agree

that suffixation is a purely grammatical process, which is used to derive verbs with opposite aspectual values.

Chapter 3 further explores the discussion of the derivation processes used to form verbs with opposite aspectual values. Most aspectologists (e.g. Maslov 1963; Silić 1978; Novak Milić 2008) recognize as true or pure aspectual pairs, i.e. pairs of verbs which differ only in aspect and not lexically, only base perfective verbs and their imperfective correlates derived via suffixation (like *kupiti_p* → *kupovati_i* ‘to buy’). However, some aspectologists (e.g. Vinogradov 1947; Bondarko & Bulanin 1967; Hamm 1967; Grickat 1966-67; Mlynarczyk 2004) claim that verbs of opposite aspectual value can be derived via prefixation if so-called empty prefixes are used (for instance *kubati_i* → *skubati_p* ‘to cook’).¹⁷⁴ Following this discussion, I try to prove that the traditional concept of pure aspectual pairs has some serious drawbacks, especially since verbs are an extremely polysemous group of words. Therefore, in Table 6, using the example of the aspectual pair *odgovoriti_p* – *odgovarati_i* ‘to answer’, I show that even verbs derived by suffixation very often do not fulfil the prerequisites such as full lexical identity which must be met by a pure aspectual pair in the traditional sense. For this reason, some linguists (e.g. Grickat 1966-67; Breu 1980; Lehmann 1988; Dickey 2006; Janda 2007a; Mende et al. 2011) offer new and different conceptual solutions to replace the traditional concept of aspectual pairs. The chapter ends with a brief introduction to *perfectiva* and *imperfectiva tantum*, verbs which, because of certain lexical properties, cannot form verbs of the opposite aspectual value, either via suffixation or via prefixation.

The last, fourth, chapter of the second part of the thesis gives an exhaustive overview of the various surveys which have been done on biaspectual verbs not only in Croatian, but also in other Slavic languages. I also touch upon the semantic and morphological triggers of biaspectuality. Moreover, language contact has also been recognized as a cause of biaspectuality. Many scholars (for Russian see Mučnik 1966; Avilova 1968; Donchenko 1971; Čertkova 1996; Čertkova & Čang 1998; for Slovenian see Plotnikova 1971; Korošec 1972; Dickey 2012; for Croatian and Serbian see Magner 1963; Lazić 1976; Silić & Pranjković 2007; Dickey 2012) have written about the affixation of biaspectual verbs. Namely, although base verbs can be used in both perfective and imperfective contexts, some of them seem to form perfective or imperfective counterparts, which are explicitly marked for aspect. However, some

---

¹⁷⁴ There are linguists (e.g. Filip 1999; Šarić 2012; Janda et al. 2013) who try to prove that empty prefixes do not exist and that the overlap between the meaning of the base verb and its respective prefix gives a false impression of emptiness.

authors (e.g. Donchenko 1971: 71, 103; Anderson 2002: 23f; Ivančev 1971: 188; Veselý 2010: 121f; Chromý 2014: 88) point out that although perfective or imperfective counterparts explicitly marked for aspect can be formed from biaspectual base verbs, biaspectuality seems to be a quite robust phenomenon. Others (e.g. Piperski 2016: 3) suggest that not all biaspectual verbs are equally robust with respect to aspectual shifts. Indeed, only some verbs tend to become imperfective or perfective over time. Moreover, it seems that some biaspectual verbs may only falsely be classified as such (cf. Čertkova 1996: 106; Čertkova & Čang 1998: 13, 16). Along with these topics, I also touch on the appropriate terminology for this group of verbs: biaspectual verbs, aspectually neutral verbs, verbs with indefinite aspect, anaspectual and aspectless verbs. In my thesis I decided to use the term biaspectual verbs, since it is the most commonly used, but after the presentation of my empirical study I comment on which term seems the most appropriate.

Each chapter in this second part of the thesis ends with a section called “Critical Summary of Chapter XY”. The purpose of these sections is to show some common theoretical inconsistencies which are present in the mainly Croatian aspectological literature that I looked at. This has been done in order to justify the choice of the formal-functional theory of aspect, which differs considerably from current Croatian aspectological thought.

18.3. Third part: Formal-functional theory of Slavic verbal aspect

The third part of the thesis contains not only an exhaustive presentation of the formal-functional theory of Slavic verbal aspect (Lehmann 1999a, 2009a), but also the first application of the theory to Croatian. The goal is to show that this theory offers new and original solutions to many complex and unsolved problems, most of which are touched upon in the first part of the thesis in the sections “Critical Summary of Chapter XY”. Since it is the most integral theory of Slavic aspect I am familiar with, I chose it as the theoretical framework of my thesis: its postulates were used to design empirical studies presented in the fourth part of the thesis. Moreover, the results obtained from the empirical studies were analyzed using this framework.

The fifth chapter brings insights into how Lehmann (1999a, 2009a) defines Slavic aspect: as a grammatical-derivational category with lexical basis and functional composition. Furthermore, it includes a thorough description of not only the basic actional functions: situational gestalt (form), situational type, episodicity and frequency, but also of how they interplay (cf. Lehmann 2009a: 7f). To be specific, situational gestalt and situational type form

a cluster – by default, telic situations take the form of an event, while atelic situations take the form of course or a stative situation. These default actional clusters can be changed on a morphological level. However, only situational gestalt can be changed, while telicity remains unchanged. Episodicity and frequency form the second cluster of basic aspectual functions (Lehmann 2009a: 3). Generally speaking, one-time situations are episodic, while multiple situations are non-episodic.

Chapters which follow present how the lexical base influences aspect on the morphological, sentential and textual level. Furthermore, they provide the first application of the formal-functional theory to Croatian: Croatian aspect is explained on each language level within this theoretical framework.

The lexical-actional function and types of lexemes (transformative, conclusive, mutative, decursive, transformative-mutative, conclusive-decursive, relative stative and absolute stative) are presented in Chapter 6. Furthermore, the chapter provides information on contexts, which can help in the classification of lexeme types.

In Chapter 7 it is demonstrated how different lexeme types are aspectually coded on the morphological level. By default, telic lexemes are coded as perfective and atelic lexemes as imperfective. However, grammatical derivation on the morphological level enables perfective coding of atelic lexemes (prefixation) and imperfective coding of telic lexemes (suffixation) (Lehmann 1999a: 224; Lehmann 1998: 306f). In this process, telicity stays unchanged but actional gestalt is changed and aspectual partners are formed (see Table 13 for examples).

Sentential aspectual functions are presented in Chapter 8. For some of these functions only imperfective verbs are used, for example for the progressive and stative function (Lehmann 1999a: 219; Lehmann 2009b: 529). Meanwhile, for other functions only perfective verbs are employed, for instance in the case of the summary and exemplary function (Lehmann 2009a: 20, 34). The iterative and general-factual functions can be expressed with both perfective and imperfective aspect in Croatian. Similarly, the concrete-factual function can be coded with both aspects. However, in Croatian it is coded with the perfective aspect by default, and only in certain contexts such as the historic present tense, performatives, running instructions and commentaries can the imperfective aspect be employed (cf. Lehmann 1999a: 222).

In Chapter 9 taxis aspectual functions are presented: incidence, coincidence, sequence and parallelism (cf. Lehmann 2009a: 20f, 36). In Croatian only parallelism is restricted to just one aspect – the imperfective, whereas sequence and coincidence can be expressed with both

perfective and imperfective verbs. Incidence is always expressed with both the imperfective and perfective aspect; the former presents an ongoing situation which is interrupted by the latter.

The final chapter of the third part, Chapter 10 not only presents an overview of the overall reception of the model, but also gives information on aspectological works written within this theoretical framework. In addition, this chapter recapitulates the main contributions of the formal-functional theory to the understanding of aspect. First, Lehmann's theory tries to bring together lexical aspect (actionality) on the one hand and morphologically expressed aspect (aspect in the narrow Slavic sense) on the other (cf. Lehmann 2009a: 6, 11). Second, it points out that the perfective – imperfective aspectual opposition or partnership is not restricted only to telic lexemes, since atelic lexemes can also form aspectual pairs (cf. Lehmann 2009a: 4). In my opinion Lehmann's most important contribution is the construction of an integral theory of aspect. Namely, he thoroughly explains how aspect functions in Slavic languages, starting from the lexical level and the lexical-actional function, through the morphological and sentential level, up to the textual level (cf. Lehmann 1999a, 2009a).

18.4. Fourth part: Empirical research on biaspectual verbs

This part describes how biaspectual verbs were tested on authentic language material: from three corpora (the Croatian national corpus, the Croatian language repository and the Croatian web corpus) and one subcorpus (Forum, a subcorpus of the Croatian web corpus) of contemporary Croatian. The first chapter of this part of the thesis, Chapter 11, offers an exhaustive description of the research methodology, sources of data and the tools used to gather the data. Subsequently two samples of analyzed biaspectual verbs are exhaustively presented in Chapter 12. The smaller sample comprises biaspectual verbs of Slavic origin (37 verbs) and the bigger sample consists of biaspectual verbal borrowings (200 verbs). In Chapters 13-16 the biaspectual verbs from the aforementioned samples are analyzed at each language level: lexical, morphological, sentential and textual. In Chapter 13 the link between the actionality of biaspectual simplex verbs and their tendency to derive new prefixed and suffixed derivatives is analyzed. In Chapter 14 an inferential statistical analysis of prefixation and factors that influence it is carried out with the help of a generalized linear mixed model. Biaspectual verbs and their derivatives are further analyzed on the sentential and textual

language levels in Chapters 15–16. The data and results obtained in this empirical part of the dissertation are interpreted within the framework of the formal-functional theory of aspect.

18.4.1. Biaspectual verbs on the lexical level

In theoretical aspectological literature (e.g. Maslov 1963; Čertkova & Čang 1998; Lehmann 2009; Janda 2011) it has been argued that telicity is an essential semantic feature, which is closely associated with biaspectuality. In this PhD dissertation, I have tried to empirically prove this theoretical claim by establishing the lexical-actional functions (LAFs) of each meaning of selected biaspectual verbs from the following four groups:

1. stable biaspectual verbs (PF0 SUF0: *apelirati*_{i/p} ‘to appeal to’, *apstrahirati*_{i/p} ‘to abstract’, *dotirati*_{i/p} ‘to donate/to provide financial help’, *evocirati*_{i/p} ‘to evoke’, *galvanizirati*_{i/p} ‘to galvanize’, *ilustrirati*_{i/p} ‘to illustrate’, *inscenirati*_{i/p} ‘to stage’, *intervenirati*_{i/p} ‘to intervene’, *mumificirati*_{i/p} ‘to mummify’, *veljeti*_{i/p} ‘to say’), all of which fall into the middle of the biaspectuality continuum, as neither perfective nor imperfective derivatives formed from them are attested in the four corpora of Croatian used for this dissertation
2. unstable biaspectual verbs (PF1 SUF0: *aranžirati*_{i/p} ‘to arrange’, *blamirati*_{i/p} ‘to embarrass’, *bombardirati*_{i/p} ‘to bomb’, *cirkulirati*_{i/p} ‘to circulate’, *karakterizirati*_{i/p} ‘to characterize’, *kreditirati*_{i/p} ‘to finance/to grant credit’, *licitirati*_{i/p} ‘to bid’, *normirati*_{i/p} ‘to standardize’, *savjetovati*_{i/p} ‘to advise’, *strukturirati*_{i/p} ‘to structure’), which tend to fall closer to the imperfective end of the biaspectuality continuum, since all four corpora of Croatian used for this dissertation have examples of their perfective derivatives, but none, of their imperfective derivatives
3. unstable biaspectual verbs (PF0 SUF1: *ručati*_{i/p} ‘to have lunch’, *večerati*_{i/p} ‘to have dinner’, *asocirati*_{i/p} ‘to associate’, *ekskomunicirati*_{i/p} ‘to excommunicate’, *eksplozirati*_{i/p} ‘to explode’, *impresionirati*_{i/p} ‘to impress’, *rezultirati*_{i/p} ‘to result’, *uzurpirati*_{i/p} ‘to usurp’), for which imperfective derivatives have been attested in the Croatian web corpus and the Croatian language repository, whereas their perfective derivatives have not been found in any of the corpora I used.¹⁷⁵ They tend to the perfective pole in the biaspectuality continuum

---

¹⁷⁵ As pointed out in Chapter 13, the only exceptions are the verbs *ručati*_{i/p} ‘to have lunch’ and *večerati*_{i/p} ‘to have dinner’, whose perfective derivatives were attested in the Croatian web corpus and the Croatian language repository. Hence, although their perfective derivatives were attested in some of the corpora examined, they

4. unstable biaspectual verbs (PF1 SUF1: *blokirati*_{i/p} ‘to block’, *definirati*_{i/p} ‘to define’, *drogirati*_{i/p} ‘to take stimulants’, *jebati*_{i/p} ‘to fuck’, *informirati*_{i/p} ‘to inform’, *minirati*_{i/p} ‘to mine’, *montirati*_{i/p} ‘to put up/to install’, *noćiti*_{i/p} ‘to spend the night’, *okupirati*_{i/p} ‘to occupy’, *častiti*_{i/p} ‘to respect’), for which perfective derivatives were attested in all four examined corpora of contemporary Croatian, while imperfective derivatives were confirmed only in the Croatian web corpus and in the Croatian language repository (the morphological level does not give clear signs where exactly those verbs fall in the continuum of biaspectuality, however, as it will later become clear, the sentential and textual level indicate they incline to the perfective pole)

The lexical-actional functions (LAFs) of 38 biaspectual verbs (10 + 10 + 8 + 10) from the aforementioned groups were analyzed for every single meaning of those verbs. As can be seen in Figure 2, Chapter 13, the LAFs of biaspectual verbs which show signs of unstable biaspectuality on the morphological level (verbs from the following three groups: PF1 SUF0, PF0 SUF1 and PF1 SUF1) differ somewhat from the LAFs which are ascribed to meanings of stable biaspectual verbs. Therefore, the Fisher exact test was conducted in order to test the following null-hypothesis:

H_{0.1} The way in which biaspectual verbs derive correlates of opposing aspect is not motivated by lexical-actional function (by actional features, which are inherent properties of meanings of biaspectual verbs). In other words, there is no difference in the lexical-actional function (the actional characteristics) of biaspectual verbs, which show differences as to the stability of their biaspectuality, i.e. of biaspectual verbs which are in the aforementioned four groups.

The results of the Fisher exact test (p -value = 0.02163) showed that the null-hypothesis should be rejected. Instead, for the time being an alternative hypothesis should be accepted: the way in which biaspectual verbs derive correlates of opposing aspect is motivated by lexical-actional function (by actional features, which are an inherent property of meanings of biaspectual

---

were included in the group PF0 SUF1 on account of the fact that perfective derivatives were not attested in all four examined corpora and because the group is rather small and would be even smaller without those verbs.

verbs). That is, the affixation of biaspectual verbs is a functionally motivated process, i.e., the above-mentioned process is rooted in the lexical-actional function of biaspectual verbs.

These results were somewhat expected, since the idea that telicity is important was present in theoretical aspectological literature. However, this is the first empirical evidence that not only biaspectuality as such depends on telicity, but also that the degree of biaspectuality, i.e., its stability and its perseverance on the morphological level, depends on the actional properties. Namely, those verbs which at the morphological level behave like the most robust biaspectual verbs, as neither perfective nor imperfective derivatives can be formed from them, have, almost without exception, only telic conclusive and transformative lexical-actional functions. In contrast, the meanings of biaspectual verbs which at the morphological level show signs of unstable biaspectuality (they are prone to form perfective and imperfective derivatives) have not only telic conclusive and transformative lexical-actional functions, but also meanings with atelic lexical-actional functions. Obviously, the affixation of biaspectual verbs is not random, i.e., it is not an arbitrary process. It is a process which is functionally motivated, that is, a process rooted in the lexical-actional function of biaspectual verbs.

One further observation should be mentioned here. As just pointed out above, there are also biaspectual verbs with inherent atelic meanings. Some of them have either absolute stative or relative stative lexical-actional function. Given the fact that many biaspectual verbs are polysemous, usually only one of the meanings is stative, while the remaining meanings are either telic with a conclusive or transformative lexical-actional function, or atelic with a mutative or decursive lexical-actional function. In connection to this, I would like to draw attention to yet another practical lexicographic problem noticed during the annotation, data processing and analysis. Namely, although verbal aspect in Croatian dictionaries is traditionally determined at lemma level, in many cases it would be good for aspect to be determined at the level of a particular meaning. If not, it would be good at least to provide remarks on the aspectual value of those meanings which diverge from the aspectual values of the majority of meanings. The verb *karakterizirati*_{VP} 'to characterize' can be used as an example. This verb is given as a biaspectual verb not only in *Hrvatski enciklopedijski rječnik* (Matasović & Jojić 2002: 555), but also in *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika* (Jojić et al. 2015: 534) and in *Školski rječnik hrvatskoga jezika* (Birtić et al. 2013: 233). However, it is only biaspectual in its first meaning ('to describe someone's character'), whereas in its other meaning ('to be a characteristic representative of something') it is imperfective. The latter meaning is an absolute stative meaning, which cannot be expressed with the perfective aspect. It is precisely these

kinds of verbs with these kinds of meanings that would be better classified as imperfectiva tantum. Verbs whose (almost) all meanings are absolute stative, for example *značiti* ‘to mean’, *posjedovati*, ‘to possess’, *težiti* ‘to weight’ and *koštati* ‘cost’, are traditionally considered imperfective verbs at lemma level. In accordance with this aspectual tradition, absolute stative meanings of biaspectual verbs should also be labeled imperfective in dictionaries. Moreover, the verb *karakterizirati*_{/p} ‘to characterize’ can hardly be considered a biaspectual verb if we take into account that only one of its meanings is biaspectual, while the other is absolute stative, hence imperfective.

Although this chapter brings new and interesting empirical insights which draw attention to the importance of the lexical-actional function for the stability and preservation of biaspectual verbs at the morphological level in Croatian, one should bear in mind that they were obtained from a sample of only 38 biaspectual verbs. Since biaspectual verbs are numerous, it would be essential to expand the database, i.e. to compare the lexical-actional functions of a larger number of biaspectual verbs in future research. Owing to the fact that many biaspectual verbs are polysemous, the analysis of the lexical-actional functions of a larger number of biaspectual verbs could in fact be a subject for a separate doctoral thesis.

18.4.2. Biaspectual verbs on the morphological level

The first part of the empirical study at the morphological level was intended to determine with which Croatian prefixes biaspectual verbs can be combined. The corpus study revealed the following results.

Biaspectual borrowings can be combined with 16 or 17 Croatian prefixes (depending on whether the data from the Croatian web corpus are taken into account), and not with 13 as has been claimed in an older aspectological paper (Lazić 1976: 52): see Figure 3 in Chapter 14. Furthermore, if we compare data on the prefixation of biaspectual verbs in Croatian with the data from the literature on the same process in other Slavic languages, it is obvious that Slavic languages demonstrate very similar patterns. Namely, *iz-* is the most common prefix which can be added to biaspectual verbal borrowings not only in Croatian, but also in Bulgarian and Slovene. In addition, Croatian and Russian also exhibit some similarities with respect to the prefixation of biaspectual verbs: in both languages the most common prefixes are *s-*, *za-*, *pro-*, *ot-/od-* and *o-*.

Biaspectual verbs of Slavic origin can be combined with 18 simple and 17 compound Croatian prefixes, and they differ from biaspectual borrowings not only with respect to the

number of prefixes with which they were attested, but also with respect to the most frequent prefixes: compare Figures 3 and 4 in Chapter 14. Biaspectual verbs of Slavic origin mostly take the following prefixes: *po-*, *na-* and *pro-*. In the case of prefixation of biaspectual borrowings these prefixes hold seventh, eighth and ninth place; for details on the frequency ranks of prefixes see Table 19 in Chapter 14.

The aim of the second part of the empirical study at the morphological level was to determine if at least some of the new perfective derivatives formed from biaspectual simplex verbs could be considered grammatical derivatives, i.e. aspectual partners of base biaspectual verbs. Many perfective derivatives formed from biaspectual simplex verbs can only be considered lexical derivatives since they convey a clear shift in the verbal meaning. Nevertheless, some derivatives can be considered perfective correlates of biaspectual simplex verbs if we apply the criteria which are conventionally applied to the aspectual partners in the formal-functional theory of verbal aspect. Namely, lexical verbal meaning is shared by the simplex and its derivative and the aspectual opposition concerns only the difference in aspectual affix. In other words, aspectual partners refer either to the same lexical entity or to different phases of the same lexical entity (cf. Lehmann 1984: 61, 63)). In Table 20 in Chapter 14 I list some of the perfective aspectual partners of biaspectual verbs that are based on these criteria.

The third part of the empirical study of biaspectual verbs at the morphological level was to discover the range of suffixation, i.e. how many and which Croatian biaspectual verbs can form imperfective derivatives. It turned out that biaspectual verbs of Slavic origin are more susceptible to formation of new derivatives via suffixation than biaspectual verbs of foreign origin. Moreover, imperfective derivatives of biaspectual verbs of Slavic origin were attested in all four examined corpora. In contrast, imperfective derivatives formed from biaspectual borrowings have not been confirmed in the Croatian national corpus, and only two such derivatives have been confirmed in the Croatian language repository. For a clearer picture of this phenomenon see Figure 5 in Chapter 14. Finally, I performed the Fisher exact test and χ^2 to test the following null-hypotheses:

H_{0.2} Biaspectual borrowings do not show differences in respect of affixation type when it comes to the derivation of aspectually defined verbs.

H_{0.3} Biaspectual verbs of Slavic origin do not show differences in respect of affixation type when it comes to the derivation of aspectually defined verbs.

Figure 5 in Chapter 14 suggests that the ratio of prefixation and suffixation in the sample of biaspectual verbs of Slavic origin is more uniform than in the case of biaspectual borrowings. Nevertheless, the *p*-values (for details see Section 14.3) indicate that there is a statistically significant difference in the type of affixation in both samples of biaspectual verbs.

Regarding suffixation, one important point must be mentioned here. I had originally planned to apply a generalized linear mixed model to identify both factors which influence prefixation and factors which influence suffixation in the scope of this PhD dissertation. Because of the relatively small number of attested derivatives in the examined corpora (suffixation was attested only for 44 out of 200 analyzed biaspectual borrowings and for 16 out of 37 analyzed biaspectual verbs of Slavic origin) it was impossible to perform a more complex analysis of factors which influence suffixation.

In the final part of Chapter 14 a generalized linear mixed model was applied to test 11 factors in order to determine if they influence prefixation of biaspectual verbs of Slavic origin and biaspectual borrowings in Croatian. The following 11 null-hypotheses on the importance of these factors were formulated:

- H_{0.4}   The number of meanings of a biaspectual lemma does not influence its prefixation.**
- H_{0.5}   There are no statistically significant differences in the prefixation of biaspectual verbs of Slavic origin and biaspectual borrowings.**
- H_{0.6}   There are no statistically significant differences in the prefixation of older and younger biaspectual verbs.**
- H_{0.7}   The relative frequency of a simplex biaspectual lemma does not influence its prefixation.**
- H_{0.8}   There are no statistically significant differences in the prefixation of biaspectual verbs for which suffixed derivatives were attested in corpora of Croatian language and biaspectual verbs for which no such derivatives were attested.**
- H_{0.9}   There are no statistically significant differences in the prefixation of biaspectual verbs whose stems begin with a diachronically and/or synchronically distinguishable prefix morpheme and biaspectual verbs whose stems do not begin with such a morpheme.**

- H_{0.10}** There are no statistically significant differences in the prefixation of biaspectual verbs whose stems begin with a vowel and biaspectual verbs whose stems do not begin with a vowel.
- H_{0.11}** There are no statistically significant differences in the prefixation of transitive and intransitive biaspectual verbs.
- H_{0.12}** The text register in which the biaspectual lemma is usually used does not influence the prefixation of biaspectual verbs.
- H_{0.13}** The metaphorical meaning(s) of biaspectual lemma does/do not influence the prefixation of biaspectual verbs.
- H_{0.14}** The corpora of Croatian language (i.e., the texts from which they are compiled) do not influence the prefixation of biaspectual verbs.

Most of the factors tested have been mentioned in theoretical aspectological literature. However, some of the assumptions about potentially important factors were inspired by general linguistic literature and research intuition. The results of the glmer model and post hoc test are presented in Tables 22 and 23 in Chapter 14. In the following I briefly comment on them.

Even though in Russian aspectological literature it has been argued that prefixation of biaspectual verbs will be more frequent if the verb has fewer meanings, the results obtained with the generalized linear mixed model show that the null-hypothesis **H_{0.4}** should not be rejected. In other words, statistical analysis suggests that the number of meanings of a biaspectual lemma does not affect its prefixation (pace Avilova 1968).

Furthermore, in Russian aspectology, it has been claimed that biaspectual borrowings and biaspectual verbs of Slavic origin differ in respect of prefixation. That is to say, biaspectual borrowings are more inclined to prefixation, i.e., to the elimination of biaspectuality. However, the results obtained with the generalized linear mixed model suggest that the null-hypothesis **H_{0.5}** should not be rejected since there is no statistically significant difference in prefixation between the two mentioned groups of biaspectual verbs (pace Jászay 1999; Zaliznjak & Šmelëv 2000).

Theoretical aspectological literature often claims out that over time, biaspectual verbs become aspectually defined. From this we could infer that the older biaspectual verbs are more prone to prefixation. Nevertheless, as the results of the generalized linear mixed model show, the null-hypothesis **H_{0.6}** should not be rejected in view of the fact that there are no statistically

significant differences in the prefixation of older and younger biaspectual verbs (pace Mučnik 1966).

Since frequency has been recognized as a significant factor in many linguistic studies, I decided to check whether it influences the prefixation of biaspectual verbs of Slavic origin and the prefixation of biaspectual borrowings. Based on the results of the generalized linear mixed model, the null-hypothesis $H_{0,7}$ is rejected. Therefore, an alternative hypothesis that the relative frequency of the simplex biaspectual lemma influences its prefixation will be accepted for the time being.

Theoretical aspectological literature points out that some biaspectual verbs are less stable than others. Additionally, one can find information that some biaspectual verbs have not only prefixed, but also suffixed derivatives. On that note, although this has never been explicitly linked, in this PhD thesis it is assumed that biaspectual verbs from which suffixed derivatives have been attested will be more susceptible to prefixation. The results obtained with the generalized linear mixed model indicate that the null-hypothesis $H_{0,8}$ should be rejected. Instead, an alternative hypothesis that there are statistically significant differences in the prefixation of biaspectual verbs for which suffixed derivatives were attested in the corpora of Croatian and biaspectual verbs for which no such derivatives were attested will be accepted for the time being. In other words, statistical analysis suggests that the link between the prefixation and suffixation of simplex biaspectual verbs is statistically significant: biaspectual verbs for which suffixed derivatives were attested are more prone to prefixation – see the results of the post hoc test in Table 23.

In both Croatian and Russian aspectological literature it has been claimed that prefixation of already prefixed verbs is extremely rare. That is, prefixation of biaspectual verbs which already have a prefix in their stem will be blocked. The generalized linear mixed model was applied in order to test these claims. The results of the statistical analysis unambiguously indicate that the null-hypothesis $H_{0,9}$ should be rejected. Therefore, for the time being the following alternative hypothesis will be accepted: the prefixation of biaspectual verbs which have a distinguishable diachronic and/or synchronic prefix in their stem and the prefixation of biaspectual verbs which do not have such prefix morphemes in their stem differ significantly. Empirical research has shown that having a diachronic and/or synchronic prefix morpheme in the stem of a biaspectual verb has a negative impact on its prefixation (which agrees with Babić 1978: 74; Piperski 2016: 3): see the results of the post hoc test in Table 23.

In the aspectological literature on the affixation of Russian biaspectual verbs attention has been drawn to phonological and morphological constraints. As almost half of the Croatian prefixes end with a vowel or consists only of a vowel, I decided to verify if biaspectual verbs whose stem does not begin with a vowel are more frequently prefixed than biaspectual verbs whose stem begins with a vowel. The results obtained with the generalized linear mixed model indicate that the null-hypothesis $H_{0.10}$ should be rejected. For that reason, an alternative hypothesis that there are statistically significant differences in the prefixation of biaspectual verbs whose stem begins with a vowel and of biaspectual verbs whose stem does not begin with a vowel will be accepted for the time being. In this PhD dissertation, it has been empirically demonstrated that biaspectual verbs which have a stem that begins with a vowel are less susceptible to prefixation: see the results of the post hoc test in Table 23.

In the literature it has been claimed that in Bulgarian, transitive verbs prevail in the group of biaspectual verbs, and in some studies it has been shown that there is a relationship between telicity, punctuality and transitivity. In this PhD thesis I checked whether transitivity influences the prefixation of simplex biaspectual verbs. The results of the statistical analysis performed with the help of the generalized linear mixed model strongly suggest that that null-hypothesis $H_{0.11}$ should not be rejected. In other words, it seems that the transitivity of the biaspectual simplex verb does not play an important role in its prefixation.

In aspectological literature scholars often touch upon the stylistic features of derivatives formed from simplex biaspectual verbs. Following their lead, in this thesis I decided to apply the generalized linear mixed model to determine whether diaphasic stratification, i.e. the register in which simplex biaspectual verbs are most commonly used, influences their prefixation. According to the results of the statistical analysis, the null-hypothesis $H_{0.12}$ should not be rejected. Nevertheless, statistical analysis of the empirical data has indicated a tendency – biaspectual verbs which occur in a colloquial register are more prone to prefixation than verbs which are used as terms or verbs which are neutral with respect to register (see the results of the post hoc test in Table 23).

Since in some scholarly papers prefixation is studied in relation to metaphorical meaning(s), I used the generalized linear mixed model to test whether biaspectual verbs with at least one metaphorical meaning are more susceptible to prefixation. The results of the statistical analysis clearly show that the null-hypothesis $H_{0.13}$ should not be rejected – the correlation between the metaphorical meaning(s) of a simplex biaspectual verb and its predisposition to become prefixed cannot be considered statistically significant.

Given the fact that some scholars relate a fair number of sociolinguistic factors to the usage of biaspectual verbs and their derivatives (e.g. some derivatives are labelled colloquial and prefixed derivatives are more acceptable to younger speakers), in this PhD thesis I assumed that the different corpora of Croatian could mirror the importance of some of the factors mentioned above. Moreover, I assumed that corpora of Croatian which are compiled from texts written in standard Croatian will have fewer prefixed derivatives than corpora which contain colloquial texts and texts which were not proofread and corrected in order to correspond to the norm. The results obtained with the generalized linear mixed model clearly indicate that the null-hypothesis $H_{0.14}$ should be rejected. Instead, an alternative hypothesis will be accepted for the time being: corpora of Croatian (texts from which they are compiled) do influence the prefixation of biaspectual verbs. In other words, the prefixation of biaspectual verbs is more frequent in the Croatian web corpus and its subcorpus Forum, i.e., in corpora which contain colloquial texts and texts which were not proofread, than in the Croatian language repository and in the Croatian national corpus, i.e. in corpora which are compiled of texts written in the standard Croatian variety (see the results of the post hoc test in Table 23).

To conclude, this is the first such survey of biaspectual verbs not only in Croatian, but in Slavic aspectology in general. In total, I identified five factors which affect the prefixation of biaspectual verbs in Croatian. Two factors, "prefix morpheme in the stem of the simplex biaspectual verb" and "initial vowel in the stem of the simplex biaspectual verb", influence prefixation negatively. In other words, level 1 of these factors (there is a diachronically and/or synchronically distinguishable prefix morpheme in the stem of the simplex biaspectual verb or the stem of the simplex biaspectual verb begins with a vowel) is negatively correlated with the prefixation of simplex biaspectual verbs.

In contrast, three investigated factors positively influence the prefixation of biaspectual verbs. "Relative frequency of the biaspectual lemma" and "corpus" are the most significant among the factors which positively influence the prefixation of biaspectual verbs – for p -values see Tables 22 and 23 in Chapter 14. Besides those two factors, the other significant factor is "suffixation of the simplex biaspectual verb". If the level of factor "suffixation of the simplex biaspectual verb" is equal to 1 (a suffixed derivative was attested for the simplex biaspectual verb), the prefixation of the simplex biaspectual verb is more probable.

As I just demonstrated, the prefixation of biaspectual verbs is not a random process, but quite the opposite: the empirical study of biaspectual verbs on the morphological level confirmed the presence of unquestionable regularities in the process of prefixation. Thus, the

process is influenced by phonological ("initial vowel in the stem of the simplex biaspectual verb"), morphological ("suffixation of the simplex biaspectual verb", "prefix morpheme in the stem of the simplex biaspectual verb") and other factors ("relative frequency of the biaspectual lemma" and "corpus"). It is also interesting to note that I could not find empirical evidence that some of the factors which were recognized as crucial for prefixation in theoretical aspectological literature, such as "origin of the biaspectual lemma", "relative age of the simplex biaspectual verb" and "number of meanings of biaspectual lemma", are indeed statistically significant for prefixation.

Finally, it should be noted that the same factors or a part of them could be relevant for the prefixation of imperfective verbs, but this has yet to be proven empirically. It would definitely be interesting to compare whether there is a difference in the prefixation of imperfective and biaspectual verbs with respect to the aforementioned factors. It should also be added that it is possible that the "transitivity of the biaspectual lemma" as a factor could still prove to be significant for the prefixation of biaspectual verbs in a separate future study. For instance, if one collects the data in a different way, including a bigger number of verbs, annotating transitivity with respect to each meaning and not with respect to the lemma as a whole, differentiating between direct and indirect transitivity and obligatory objects in a prepositional phrase, the results could be different. The way in which this empirical study was designed as well as the number of verbs selected in the sample allowed the importance of the factor "transitivity of the biaspectual lemma" to be verified only within a limited scope.

18.4.3. Biaspectual verbs on the sentential level

In Chapter 15 I empirically analyzed biaspectual verbs on the sentential level. That is, I determined in which aspectual sentential functions (i.e. concrete-factual, general-factual, progressive, etc.) they can appear.

The first goal of this chapter was to ascertain whether biaspectually stable verbs, from which neither perfective nor imperfective derivatives are attested (biaspectual verbs from the group PF0 SUF 0), can really be found in all aspectual sentential functions, i.e. not only where perfective verbs are usually used, but also in functions where imperfective verbs are typically employed. From this group I chose the following four verbs: *ilustrirati*_{i/p} 'to illustrate', *evidentirati*_{i/p} 'to record/to register', *intervenirati*_{i/p} 'to intervene' and *evaluirati*_{i/p} 'to evaluate', and inspected the Croatian web corpus in order to establish whether they were attested in both perfective and imperfective aspectual sentential functions. As the results revealed, the above-

mentioned verbs can indeed be used not only in aspectual sentential functions in which perfective verbs regularly occur, but also in those in which imperfective verbs are used. This result can serve as a provisional indication that as was claimed in theoretical aspectological literature, biaspectual verbs can indeed be used in both perfective and imperfective contexts. Of course, in order to corroborate this with certainty, it would be necessary to extend the analysis to a much larger number of biaspectual verbs.

The second goal of this chapter was to ascertain whether there are statistically significant differences between unstable biaspectual verbs and their perfective derivatives with regard to the tenses in which they are used, aspectual sentential functions in which they appear and whether they are used in episodic or non-episodic situations. The following three null-hypotheses were formulated:

- H_{0.15} Derivation of aspectually defined verbs from biaspectual verbs is not motivated by aspectual sentential functions. In other words, simplex biaspectual verbs and their perfective derivatives do not differ on the sentential level in respect of their usage in sentential aspectual functions.**
- H_{0.16} Derivation of aspectually defined verbs from biaspectual verbs is not motivated by the verbal category of tense. In other words, simplex biaspectual verbs and their perfective derivatives do not differ on the sentential level in respect of their usage in different tenses.**
- H_{0.17} Derivation of aspectually defined verbs from biaspectual verbs is not motivated by episodicity. In other words, simplex biaspectual verbs and their perfective derivatives do not differ on the sentential level in respect of their usage in episodic and non-episodic situations.**

To verify these hypotheses, I extracted 2773 sentences from Forum, the above-mentioned subcorpus of the Croatian web corpus. In total, 1600 sentences had simplex unstable biaspectual verbs, 911 had their perfective derivatives, and 262 sentences had imperfective derivatives.¹⁷⁶ Each of them contained one of the following verbs: *analizirati*_{i/p} ‘to analyze’, *frizirati*_{i/p} ‘to style hair’, *karakterizirati*_{i/p} ‘to characterize’, *koncentrirati*_{i/p} ‘to concentrate’,

---

¹⁷⁶ Since imperfective derivatives are rather rare, in order to gather as many examples as possible sentences with them were extracted from the whole Croatian web corpus and not only from its subcorpus Forum, as was done in the case of perfective derivatives.

*kopirati*_{i/p} ‘to copy’, *častiti*_{i/p} ‘to invite/to honor’, *kombinirati*_{i/p} ‘to combine’, *noćiti*_{i/p} ‘to spend the night’, *parkirati*_{i/p} ‘to park’, *polirati*_{i/p} ‘to blanch/to polish’, *organizirati*_{i/p} ‘to organize’, *asociirati*_{i/p} ‘to associate’, *eksplozirati*_{i/p} ‘to explode’, *rezultirati*_{i/p} ‘to result’, *ručati*_{i/p} ‘to have lunch’, *večerati*_{i/p} ‘to have dinner’; **proanalizirati**_p ‘to analyze-pfv’, **isfrižirati**_p ‘to style hair-pfv’, **okarakterizirati**_p ‘to characterize-pfv’, **skoncentrirati**_p ‘to concentrate-pfv’, **iskopirati**_p ‘to copy-pfv’, **počastiti**_p ‘to invite-pfv’, **iskombinirati**_p ‘to combine-pfv’, **prenoćiti**_p ‘to spend the night-pfv’, **sparkirati**_p ‘to park-pfv’, **ispolirati**_p ‘to blanch/to polish-pfv’; *asociirati*_{avati} ‘to associate-ipfv’, *eksploziravati* ‘to explode-ipfv’, *rezultiravati* ‘to result-ipfv’, *ručavati* ‘to have lunch-ipfv’, *večeravati* ‘to have dinner-ipfv’, *častjavati* ‘to invite/to honor-ipfv’, *kombiniravati* ‘to combine-ipfv’, *noćivati* ‘to spend the night-ipfv’, *parkiravati* ‘to park-ipfv’ and *organiziravati* ‘to organize-ipfv’. The sentences were then manually annotated for the following categories: aspect, aspectual function, episodicity, tense and verb (lemma) (see Illustration 2 in Chapter 15). Nevertheless, only sentences in indicative mood and active voice were taken into account. Moreover, sentences in which these verbs were infinitive complements were excluded from the analysis. Therefore, by the end of the annotation process only 832 sentences with biaspectual verbs, 324 sentences with their perfective derivatives and 187 sentences with their imperfective derivatives out of the total 2773 extracted sentences were taken into account for further analysis.

All ten of the perfective derivatives that were analyzed (**proanalizirati**_p ‘to analyze-pfv’, **isfrižirati**_p ‘to style hair-pfv’, **okarakterizirati**_p ‘to characterize-pfv’, **skoncentrirati**_p ‘to concentrate-pfv’, **iskopirati**_p ‘to copy-pfv’, **počastiti**_p ‘to invite-pfv’, **iskombinirati**_p ‘to combine-pfv’, **prenoćiti**_p ‘to spend the night-pfv’, **sparkirati**_p ‘to park-pfv’ and **ispolirati**_p ‘to blanch/to polish-pfv’) were attested in the concrete-factual function. In contrast, three derivatives were attested in the iterative (**proanalizirati**_p ‘to analyze-pfv’, **počastiti**_p ‘to invite-pfv’ and **sparkirati**_p ‘to park-pfv’), and the summary (**počastiti**_p ‘to invite-pfv’, **prenoćiti**_p ‘to spend the night-pfv’ and **ispolirati**_p ‘to blanch/to polish-pfv’) functions, while only one perfective derivative (**počastiti**_p ‘to invite-pfv’) was attested in the general-factual function. However, it is important to point out that not only analyzed perfective derivatives, but also their simplex biaspectual verbs were confirmed in all aspectual sentential functions in which perfective verbs appear.¹⁷⁷

---

¹⁷⁷ As already pointed out, the only exception is the exemplary function: neither biaspectual verbs nor their perfective derivatives analyzed in this thesis were attested in this function.

In order to test whether the base biaspectual verbs differ from their derivatives with respect to the aspectual sentential functions in which they appear (see **H_{0.15}**), I excluded all sentences in which biaspectual lemmas appear in the progressive and stative aspectual sentential function from further analysis, because only imperfective verbs can appear in those functions. Based on 57 sentences with biaspectual verbs and 134 sentences with their perfective derivatives from the PF1 SUF0 sample, and 83 sentences with biaspectual verbs and 190 sentences with their perfective derivatives from the PF1 SUF1 sample, I performed the Fisher exact test. The results showed that the null-hypothesis **H_{0.15}** should be rejected and that for the time being an alternative hypothesis should be accepted: derivation of perfective verbs from biaspectual verbs is motivated by aspectual sentential functions. In other words, simplex biaspectual verbs and their perfective derivatives do significantly differ on the sentential level in respect of their usage in sentential aspectual functions.

The other two hypotheses, **H_{0.16}** and **H_{0.17}**, were tested on the same set of sentences to check whether there were differences between biaspectual verbs and their perfective derivatives with respect to the tenses in which they appear and whether they surfaced in episodic or non-episodic situations. The results of the Fisher exact test showed that the differences between biaspectual verbs and their perfective derivatives on the sentential level with respect to their distribution in different tenses are not statistically significant. Thus, the null-hypothesis **H_{0.16}** should not be rejected.

In contrast, there are statistically significant differences between biaspectual verbs and their perfective derivatives in respect of their distribution in episodic and non-episodic contexts. The results of the Fisher exact test showed that the null-hypothesis **H_{0.17}** should be rejected and that for the time being an alternative hypothesis should be accepted: derivation of perfective verbs from biaspectual ones is motivated by episodicity, i.e.. simplex biaspectual verbs differ from their perfective derivatives on the sentential level in respect of their usage in episodic and non-episodic situations.

These results indicate that the derivation of aspectually marked verbs from base biaspectual verbs is probably functionally motivated. That is, aspectual sentential functions and episodicity play an important role in the emergence of perfective derivatives. Thus, it seems unjustified to label such derivatives pure pleonasm (pace Stevanović 1952; Kovačević 2011; Hudeček et al. 2011). If they were true pleonasm, significant differences in distribution on the sentential level with respect to aspectual sentential functions and with respect to episodicity should not be attested. Furthermore, given that the concrete-factual aspectual sentential

does not mean that such derivatives cannot be used there. Sentences with imperfective derivatives in the general-factual function could be obtained either by expanding the size of the sample or experimentally, i.e. through acceptability judgment tasks. In contrast, the fact that imperfective derivatives of biaspectual verbs in the analyzed samples were not attested in the stative function is not surprising, since this function is usually expressed by imperfectiva tantum stative verbs, i.e. verbs which cannot be biaspectual.

The results of the qualitative analysis unambiguously show that the imperfective derivatives of biaspectual verbs are not used exclusively in habitual or iterative contexts as suggested in the literature (pace Barić et al. 1997: 375; Dickey 2000: 87). Moreover, as the analysed material shows, the iterative function is only one of the aspectual sentential functions which imperfective derivatives of biaspectual verbs can have. On top of this, I would like to emphasize that all ten imperfective derivatives analysed were attested in the progressive function, while only five of them appeared in the iterative function.

Finally, this chapter demonstrated that both stable and unstable biaspectual verbs can be used in both perfective and imperfective aspectual sentential functions. This result was somewhat expected in the case of stable biaspectual verbs, since the whole essence of biaspectuality lies in the fact that these verbs can be used both as perfective and imperfective. However, for unstable biaspectual verbs the result is somewhat surprising, since some authors (e.g. Jászay 1999; Zaliznjak & Šmelëv 2000) claim that biaspectual verbs lose their biaspectuality over time. Nevertheless, the corpus data presented in this thesis show that unstable biaspectual verbs can still be used in both perfective and imperfective aspectual sentential functions, even though their aspectually marked perfective and/or imperfective correlates exist in the language and are used in aspectual sentential functions belonging to the domain of one aspect, perfective or imperfective. This observation suggests that the morphological integration of biaspectual verbs into the aspectual system, i.e., derivation of morphologically marked perfective and imperfective aspectual partners, still does not mean that the simplex biaspectual verbs automatically lose their biaspectuality (which agrees with Donchenko 1971; Čertkova & Čang 1998; Anderson 2002). Moreover, data from the Regensburg diachronic corpus of Croatian indicate that the perfective derivative *počastiti_p* ‘to invite-pfv’ was attested already in 18th century Croatian. Further, the data from the Croatian language repository show that the perfective derivative *prenočiti_p* and the imperfective derivatives *večeravati_i* ‘to have dinner-ipfv’ and *noćivati_i* ‘to spend the night-ipfv’ were attested in Croatian at the beginning of the 20th century. Thus, although the three derivatives mentioned

above have been in use for more than a hundred years and the derivative *počastiti*_{i/p} ‘to invite-pfv’ has been in use for almost three hundred years, the unstable simplex biaspectual verbs from which those derivatives come are still used in both perfective and imperfective contexts. Therefore, it seems that unstable simplex biaspectual verbs have not yet lost their biaspectuality (pace Jászay 1999; Zaliznjak & Šmelëv 2000).

18.4.4. Biaspectual verbs on the textual level

The focus of Chapter 16 was biaspectual verbs and their derivatives on the textual level. The first goal was to determine whether stable biaspectual verbs, for which no perfective or imperfective derivatives have been attested in the corpora of Croatian used for this dissertation, can be used not only in sequence, an aspectual taxis function which is typical for the perfective aspect, but also in parallelism, an aspectual taxis function which is typical for the imperfective aspect. To this end, I chose the following stable biaspectual verbs, which fall directly in the middle of the biaspectuality continuum: *sistematižirati*_{i/p} ‘to systematize’, *ilustrirati*_{i/p} ‘to illustrate’, *evidentirati*_{i/p} ‘to record/to register’, *intervenirati*_{i/p} ‘to intervene’ and *apsorbirati*_{i/p} ‘to absorb’. In the Croatian web corpus, I looked for sentences with these verbs in the following four aspectual taxis functions: parallelism, sequence, incidence and coincidence. The exploration of the corpus yielded the expected outcome – stable biaspectual verbs were attested not only in incidence and coincidence taxis functions, in which both the perfective and imperfective aspect can be used, but also in sequence, a taxis function typical for the perfective aspect, and in parallelism, a taxis function of the imperfective aspect.

The second goal was to determine whether unstable biaspectual verbs, those with prefixed derivatives (PF1 SUF0) and those with both prefixed and suffixed derivatives (PF1 SUF1), were attested in four aspectual taxis functions: parallelism, sequence, incidence and coincidence in the Croatian web corpus. In order to achieve this goal, I selected the following unstable biaspectual verbs: *analizirati*_{i/p} ‘to analyze’, *kopirati*_{i/p} ‘to copy’, *parkirati*_{i/p} ‘to park’ and *častiti*_{i/p} ‘to invite/to honor’. At the end of this brief investigation of the properties of these unstable biaspectual verbs it turned out that they appear not only in incidence and coincidence, taxis functions of both aspects, but also in parallelism, a taxis function which is typical for imperfective verbs, and in sequence, a taxis function of perfective verbs. These results indicate that existing differences between stable and unstable biaspectual verbs at the morphological level do not necessarily imply the existence of differences on the textual level.

The next goal was to confirm statistically whether there are differences between unstable biaspectual verbs and their perfective derivatives on the textual level with respect to the aspectual taxis functions in which they occur. To achieve this, two smaller samples of sentences with clear taxis relationships were formed on the basis of the samples described in Chapter 16. The samples contained a total of 56 sentences with unstable biaspectual verbs (*analizirati*_{i/p} ‘to analyze’, *častiti*_{i/p} ‘to invite/to honor’, *kombinirati*_{i/p} ‘to combine’, *koncentrirati*_{i/p} ‘to concentrate’, *kopirati*_{i/p} ‘to copy’, *noćiti*_{i/p} ‘to spend the night’ and *parkirati*_{i/p} ‘to park’) and 80 sentences with their perfective derivatives (*proanalizirati*_p ‘to analyze-pfv’, *počastiti*_p ‘to invite-pfv’, *iskombinirati*_p ‘to combine-pfv’, *skoncentrirati*_p ‘to concentrate-pfv’, *iskopirati*_p ‘to copy-pfv’, *prenoćiti*_p ‘to spend the night-pfv’ and *sparkirati*_p ‘to park-pfv’). However, in the analyzed sample perfective derivatives were attested only in the aspectual taxis function of sequence, while there were no instances of usage in the aspectual functions incidence and coincidence at all. Furthermore, unstable biaspectual verbs were attested only in the aspectual taxis functions sequence and parallelism (see Figure 20). Therefore, statistical analysis could not be performed, as the zero value in the case of perfective derivatives in the parallelism is a categorical zero (only imperfective verbs can be used in parallelism). The statistical analysis of differences between biaspectual verbs and their perfective derivatives at the textual level, i.e. at the level of taxis functions, would be possible only if the sentences with parallelism were excluded, and if there were data for incidence and coincidence. Since, as has been shown, in the corpora of Croatian the taxis functions incidence and coincidence are not as frequent as sequence, the most appropriate method for collecting additional data would be an experimental method. However, this would definitely be a task for future research.

Given the fact that it was not possible to carry out a statistical analysis, a qualitative comparison of unstable biaspectual verbs and their perfective derivatives at the textual level was conducted in order to ascertain whether there are differences between them in respect of the taxis functions in which they are used. The results of the qualitative analysis revealed that all 7 perfective derivatives analysed and all 7 simplex unstable biaspectual verbs appeared in the aspectual taxis function called sequence.

18.5. Fifth part: Conclusions

Although much has been written about biaspectual verbs, most of the focus has been on isolated problems of biaspectuality. In contrast, the aim of this thesis is to give a complete in-

depth account of biaspectual verbs and biaspectuality within the framework of the formal-functional theory of aspect. In order to find out what contributes to the affixation of biaspectual verbs, i.e. their morphological adaptation into the Slavic binary aspectual system, and whether affixation causes gradual loss of biaspectuality, biaspectual verbs were observed on four language levels: lexical, morphological, sentential and textual. Given that the verbs in the biaspectual group differ with respect to their biaspectuality and that some of them are closer to the perfective, and others to the imperfective pole (see Section 4.4.), the preservation of biaspectuality might be related to this.¹⁷⁸ In this thesis the analyses of biaspectual verbs on the lexical, sentential and textual level were conducted on biaspectual verbs from four different groups, which were based on derivational criteria:

1. stable biaspectual verbs (PF0 SUF0) – fall into the middle of the biaspectuality continuum according to the derivational criteria
2. unstable biaspectual verbs (PF1 SUF0) – tend to fall closer to the imperfective end of the biaspectuality continuum according to the derivational criteria
3. unstable biaspectual verbs (PF0 SUF1) – tend to fall nearer the perfective pole in the continuum of biaspectuality according to the derivational criteria
4. unstable biaspectual verbs (PF1 SUF1) – do not seem to incline towards either aspectual pole according to the derivational criteria.

18.5.1. Biaspectual verbs on the lexical level

Since the derivational criterion undoubtedly indicates the differences in the degree of biaspectuality between biaspectual verbs, in the first empirical chapter, Chapter 13, the Fisher exact test was used to verify whether those differences are related to lexical-actional functions, i.e. to the actional features of biaspectual verbs (**H_{0.1}**). The results of the statistical test showed that the type of affixation depends on the lexical-action function of the base biaspectual verb. In other words, affixation of biaspectual verbs is a functionally motivated process and its roots are in the lexical-actional functions of biaspectual verbs. These results were somewhat expected, since similar ideas are present in theoretical aspectological literature (e.g. Maslov

---

¹⁷⁸ In Section 4.3. I showed that aspectologists' opinions differ regarding the aspectualisation of biaspectual verbs, i.e. their gradual and persistent incorporation into the Slavic binary aspectual system. While some claim that biaspectual verbs gradually become aspectually defined, others argue that there are examples of biaspectual verbs which, despite the fact that they have had (im)perfective correlates for an extended period of time, have not yet lost their biaspectual status.

1963; Čertkova & Čang 1998; Lehmann 2009a; Janda 2011 in Section 4.1.1.). Furthermore, the empirical research on biaspectual verbs on the lexical level also suggests that telicity is related to the preservation of biaspectuality. To be specific, meanings of verbs from the PF0 SUF0 group have, almost without exception, telic conclusive and transformative lexical-actional functions, while biaspectual verbs from the other three groups have many more meanings with atelic lexical-actional functions (see Figure 2). Although this thesis brings the first empirical proof of the importance of lexical-actional functions for the stability and preservation of biaspectuality, once again it should be emphasized that the results were obtained on a sample of only 38 biaspectual verbs. Since these verbs form a substantial group in Croatian, it would certainly be necessary to expand the database in future research, i.e. to compare the lexical-actional functions of a larger number of biaspectual verbs.

18.5.2. Biaspectual verbs on the morphological level

Empirical research on the morphological level established that biaspectual verbs of Slavic origin can be prefixed with 18 simple and 17 compound Croatian prefixes, while biaspectual borrowings can be prefixed with 16 or 17 (depending on whether data from the Croatian web corpus are taken into account) simple and 5 compound Croatian prefixes (see Figures 3 and 4). Biaspectual borrowings also differ from biaspectual verbs of Slavic origin with respect to the frequency of the prefixes with which they merge. Namely, while biaspectual verbs of Slavic origin are mostly prefixed by *po-*, *na-* and *pro-*, these prefixes rank seventh, eighth and ninth with biaspectual borrowings (see Table 19). Also, it has been observed that Croatian and other Slavic languages show very similar tendencies in the prefixation of biaspectual borrowings. First, *iz-* is not only the most common perfectivizing prefix of biaspectual borrowings in Croatian, but also in Bulgarian and Slovene. Second, *s-*, *za-*, *pro-*, *ot-/od-* and *o-* are frequent perfectivizing prefixes of biaspectual borrowings in both Croatian and Russian. Furthermore, although most of the prefixed derivatives are lexical derivatives with a clear shift in meaning, I have also shown that some derivatives can be considered perfective correlates of base biaspectual verbs (see Table 20).

In the empirical study of biaspectual verbs at the morphological level it was observed that biaspectual verbs of Slavic origin are much more likely to be suffixed than biaspectual borrowings (see Figure 5). While suffixed derivatives of biaspectual verbs of Slavic origin were attested in all four corpora included in the study, suffixed derivatives from biaspectual borrowings were confirmed only in the Croatian web corpus and its sub-corpus Forum. At

first glance Figure 5 indicates that the relationship between prefixation and suffixation in the sample of biaspectual verbs of Slavic origin is more uniform than in the sample of biaspectual borrowings. However, the results of the Fisher exact test and χ^2 (null-hypotheses $H_{0.2}$ and $H_{0.3}$) indicate that there is a statistically significant difference in the type of affixation in both samples of biaspectual verbs.

In the final part of the chapter, dedicated to biaspectual verbs on the morphological level, a generalized linear mixed model was used to test 11 null-hypotheses. The aim was to determine how many and which of the 11 independent variables are significant factors for the prefixation of simplex biaspectual verbs. This is the first such survey of biaspectual verbs not only in Croatian, but in Slavic aspectology in general. It was shown that the prefixation of biaspectual verbs does not happen randomly. It is a process which is motivated by various factors including phonological and morphological. The survey identified five factors which affect prefixation of biaspectual verbs in Croatian. Two have a negative impact (a vowel at the beginning of the stem of the biaspectual verb and a diachronically and/or synchronically visible prefix on the simplex biaspectual verb). In contrast, three factors (the existence of a suffixed derivative from the base biaspectual verb, the relative frequency of the biaspectual lemma, and corpora which contain non-standard texts such as the Croatian web corpus and its sub corpus Forum) positively affect the prefixation of biaspectual verbs in Croatian. The result of the negative impact of a diachronically and/or synchronically visible prefix on prefixation is in accordance with theoretical literature (e.g. Babić 1978: 74; Piperski 2016: 3). However, with the help of the generalized linear mixed model I proved that the following three factors, which theoretical aspectological literature considered to be crucial for prefixation of biaspectual verbs, are not statistically significant at all: the number of meanings of the base biaspectual verb (pace Avilova 1968), the origin of the biaspectual verb (pace Jászay 1999; Zaliznjak & Šmelëv 2000) and the relative age of the biaspectual verb (pace Mučnik 1966).

In a future study it would be interesting to establish whether the prefixation of imperfective and biaspectual verbs differs, or whether these factors have equal importance for prefixation of both verb types. Additionally, due to the relatively small number of suffixed derivatives attested in the corpora I investigated (suffixed derivatives were attested for only 44 out of 200 analyzed biaspectual borrowings and 16 out of 37 biaspectual verbs of Slavic origin), a more complex analysis (i.e. generalized linear mixed model) of factors which influence suffixation was not possible. Certainly, it would not only be interesting but also necessary to gather a greater number of suffixed derivatives formed from biaspectual verbs in order to

determine which factors influence (positively and negatively) their suffixation in future research.

18.5.3. Biaspectual verbs on the sentential level

Biaspectual verbs were also analyzed on the sentential level. The first goal was to determine if stable biaspectual verbs can indeed be used in all aspectual sentential functions. Based on four stable biaspectual verbs, *ilustrirati*_{i/p} ‘to illustrate’, *evidentirati*_{i/p} ‘to record/to register’, *intervenirati*_{i/p} ‘to intervene’ and *evaluirati*_{i/p} ‘to evaluate’, it was established that on the sentential level there are no constraints – they can be used in the aspectual sentential functions of both aspects. However, for more robust results it would be necessary to extend the analysis to a much larger number of biaspectual verbs in future research. Furthermore, three null-hypotheses were tested on samples of unstable biaspectual verbs and their perfective derivatives on the sentential level. The results of statistical analysis showed that the differences between the biaspectual verbs and their perfective derivatives with respect to their distribution in different tenses are not statistically significant (**H_{0.16}**). In contrast, the differences between them with respect to their distribution in aspectual sentential functions (**H_{0.15}**) and their usage in episodic and non-episodic contexts (**H_{0.17}**) are statistically significant. These empirical results undoubtedly indicate that it is unjustified to label perfective derivatives of biaspectual verbs as mere pleonasm (pace Stevanović 1952; Kovačević 2011; Hudeček et al. 2011). It should be noted that the usage of unstable biaspectual verbs and their imperfective derivatives was compared only qualitatively, since the data collected were not suitable for statistical analysis. The imperfective derivatives analyzed are attested in three aspectual sentential functions: progressive, iterative, and concrete-factual. Hence, this empirical research has shown that imperfective derivatives of biaspectual verbs do not have habitual or iterative meanings only, as claimed in theoretical linguistic literature (pace Barić et al 1997: 375; Dickey 2000: 87).

18.5.4. Biaspectual verbs on the textual level

The last stage of empirical research was dedicated to the analysis of stable and unstable biaspectual verbs and their perfective derivatives on the textual level. The goal was to determine which of the aspectual taxis functions mentioned in the formal-functional theory of aspect they can appear in. As expected, stable biaspectual verbs were confirmed in the Croatian web corpus in all four aspectual taxis functions (parallelism, sequence, incidence and coincidence). However, unstable biaspectual verbs were also confirmed in those aspectual taxis

functions. Hence, on the textual level they do not differ from stable biaspectual verbs. Quantitative comparison of unstable biaspectual verbs and their perfective derivatives with respect to their distribution in different aspectual taxis functions was not possible, because the perfective derivatives of unstable biaspectual verbs in the samples analyzed were attested in only one aspectual taxis function – sequence.

In a future study, it would be necessary to experimentally expand the data base and test the distribution of unstable biaspectual verbs and their perfective derivatives in the following aspectual taxis functions: sequence, incidence and coincidence.

18.5.5. Preservation of biaspectuality

The empirical study of biaspectual verbs on the sentential level conducted in this thesis has resulted in another interesting discovery. To be specific, although on the morphological level unstable biaspectual verbs seem to fit into the Slavic aspectual system, since they produce perfective and imperfective correlates (verbs with opposing aspectual value) via grammatical derivation, the base unstable biaspectual verbs do not automatically lose their biaspectuality (in accordance with Donchenko 1971; Čertkova & Čang 1998; Anderson 2002), since both stable and unstable biaspectual verbs can be used in both the perfective and imperfective aspectual sentential functions. This includes unstable biaspectual verbs such as *častiti*_{i/p} ‘to invite/to honor’, *noćiti*_{i/p} ‘to spend the night’, *večerati*_{i/p} ‘to have dinner’, whose perfective and imperfective aspectual correlates *počastiti*_p, *prenoćiti*_p *večeravati*_i and *noćivati*_i were derived more than a hundred years ago in Croatian. This empirical evidence contradicts theoretical findings of Jászay 1999; Zaliznjak & Šmelëv 2000.

18.5.6. Problems with classification of biaspectual verbs

My analysis of 237 biaspectual verbs on the lexical, morphological, sentential and textual levels did not reveal that any of these verbs were incorrectly classified as biaspectual, but, their sheer number admittedly renders an incorrect classification of some of them possible. Nevertheless, I discovered that some biaspectual verbs from the samples analyzed have meanings which are imperfective. To be specific, in Chapter 13 I showed that some biaspectual verbs have meanings with an absolute and/or relative stative lexical-actional function. Further, in Chapter 15 I observed that some verbs which are classified as biaspectual in Hrvatski enciklopedijski rječnik (Matasović & Jojić 2002) and in Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika (Jojić et

al. 2015) are used in the stative aspectual sentential function. Obviously, only some meanings of polysemous verbs are stative, while the rest are telic with conclusive or transformative LAF or atelic with mutative or decursive LAF. In the Croatian lexicographic tradition, verbal aspect is determined at lemma level, i.e. the same aspectual value, either (im)perfective or biaspectual, is assigned to all meanings of a polysemous verb. However, I noticed many cases in which different meanings of a single polysemous biaspectual verb should have had different aspectual values, i.e., not all meanings are by definition biaspectual. Verbs with (predominantly) stative meanings, such as *značiti* ‘to mean’ and *posjedovati* ‘to possess’, are traditionally classified as imperfective at lemma level, which is completely correct. I find it problematic, however, when the absolute stative meaning of a verb such as *karakterizirati*_{i/p} ‘to be a characteristic representative of something’ (Matasović & Jojić 2002: 555; Birtić et al. 2013: 233; Jojić et al. 2015: 534), which categorically cannot be expressed with the perfective aspect, is classified as biaspectual only because the first meaning of the lemma *karakterizirati*_{i/p} is biaspectual. Therefore, in this thesis I advocate for the determination of aspect at the level of a particular meaning and not lemma or, at least, for a clear indication of when the aspect of a specific meaning differs from the aspect of the lemma as a whole, i.e. the majority of meanings.

18.5.7. Biaspectual, neutral or aspectless

Besides the term “biaspectual verbs”, which is commonly used in all Slavic countries, other terms were also proposed for the same group such as: “verbs of indefinite aspect” (see Karcevski 1927), “aspectually neutral verbs” (see Kravar 1964, 1980), “aspectless verbs” (see Koschmieder 1934; Lehmann 2013), “anaspectual verbs” (see Timberlake 2004). All of these terms have their advantages and disadvantages, as will be pointed out.

The problem with the term “biaspectual verbs” is that it wrongly indicates some kind of aspectual hermaphroditism. Although the above term does indicate that one verbal form simultaneously conveys both perfective and imperfective aspectual value, even the aspectologists who use it (e.g. Isačenko 1960: 143f; Avilova 1968: 66; Galton 1976: 294; Zaliznjak & Šmelëv 2000: 10), point out that only one aspectual value can be realized in any given context. In other words, no single verbal token has perfective and imperfective aspect at the same time. In light of this, it may seem better to speak about verbs, i.e. lemmas, with “indefinite” aspect (cf. Karcevski 1927), rather than about “biaspectual” ones. Thus, the aspect of the lemma is not predetermined, and at the level of token it may still be undefined (at least for the recipient) or defined: perfective or imperfective. However, the indefinite part of the

term “verbs of indefinite aspect” could be somewhat misleading. There is a great difference between what the indefinite conveys in the “indefinite adjective form” on the one hand and in “verbs with indefinite aspect” on the other. Therefore, the term “aspectually neutral verbs” suggested by Kravar (1964, 1980) could be a much better solution. The verbal lemma is neutral with respect to aspectual values, which allows it to be used in both perfective and imperfective contexts. However, in some cases aspect seems to be blurred rather than neutral, namely in an aspectually neutral context with no clear signals for progressive or concrete-factual meaning in the past or future tense, no clear taxis signals or when the recipient cannot clearly grasp which aspectual value is meant. Another problem with the term is the fact that this group of verbs, as has been shown in this thesis, is quite heterogeneous and it is not possible to speak about absolute aspectual neutrality: some verbs are more inclined to the imperfective and others to the perfective aspectual pole (see Bunčić 2013; Piperski 2016). For this reason, it seems that the term “aspectually neutral verbs” is not appropriate either.

Lehmann (2013) advocates for the term “aspectless verbs”, and he uses formal and functional criteria as arguments. It is indisputable that the group of verbs in question definitely lack morphologically distinctive aspectual features (formal criterion). Furthermore, it cannot be denied that these verbs are used in both perfective and imperfective aspectual functions on the sentential and textual level (functional criterion). However, Babić (1991: 580) pointed out that the terms “aspectually neutral verbs” and “aspectless verbs” do not fit, since these verbs are not categorically incompatible with aspect as a verbal category. That probably means that their relation to the verbal category of aspect is completely different from the relation of mass nouns to the grammatical category of number. Lehmann (2013) draws an interesting parallel between aspectless verbs and indeclinable nouns. Although at the morphological level both lack the morphological markings of their respective grammatical categories, at the sentential level they are still used as if there were no morphological anomaly, unlike, for example, mass nouns. Babić (1991: 580) is, therefore, right when he claims that these verbs are not categorically incompatible with the verbal category of aspect.

Ultimately, as has been demonstrated, none of the terms is flawless as each of them can be misleading. On the one hand, the term “aspectless verbs” is probably the best for conveying the essential characteristics of this group of verbs. On the other hand, although the term “biaspectual verbs” is, in a way, very imprecise, it is firmly rooted in Slavic aspectological tradition. Therefore, even more appropriate terms such as “aspectless verbs” will not easily replace the most common one: “biaspectual verbs”.

19. POPIS LITERATURE

- Agrell, S. (1908) *Aspektänderung und Aktionsartbildung beim polnischen Zeitworte: ein Beitrag zum Studium der indogermanischen Präverbia und ihrer Bedeutungsfunktionen*. Lund: Håkan Ohlssons Buchdruckerei.
- Anderson, C. (2002) *Biaspectual verbs in Russian and their implications on the category of aspect*. Honor thesis. University of North Carolina-Chapel Hill. Dostupno na: http://www.academia.edu/292389/Biaspectual_Verbs_In_Russian_and_Their_Implications_on_the_Category_of_Aspect
Zadnji pristup 8. 9. 2017.
- Andersson, S. G. (1972) *Aktionalität im Deutschen, eine Untersuchung unter Vergleich mit dem russischem Aspektsystem. I. Die Kategorien Aspekt und Aktionsart im Russischen und im Deutschen*. Studia Germanistica Upsaliensia 10. Uppsala: Skriv service AB.
- Anstatt, T. (1996) *Zeit. Motivierungen und Strukturen der Bedeutungen von Zeitbezeichnungen in slavischen und anderen Sprachen*. München: Verlag Otto Sagner.
- Anstatt, T. (2003) *Aspekt, Argumente und Verbklassen im Russischen*. Habilitationsschrift. Tübingen: Universität Tübingen.
- Appel, D. (1996) *Textsortenbedingter Aspekt-Tempus-Gebrauch im Russischen*. München: Verlag Otto Sagner.
- Avilova, N. S. (1967) „Slova internacional'nogo proischoždenija v russkom literaturnom jazyke novogo vremeni“. Moskva: Izdatel'stvo Nauka.
- Avilova, N. S. (1968) „Dvuvidovye glagoly s zaimstvovannoj osnovoj v sovremennom russkom jazyke“. U: *Voprosy jazykoznanija* 5, 66-78.
- Avilova, N. S. (1976) *Vid glagola i semantika glagol'nogo slova*. Moskva: Izdatel'stvo Nauka.
- Baayen, R. H. (1994) “Derivational Productivity and Text Typology”. U: *Journal of Quantitative Linguistics* 1:(1), 16-34.
- Baayen, R. H. (2008) *Analyzing Linguistic Data. A Practical Introduction to Statistics using R*. Cambridge University Press.
- Babić, S. (1976) „O tzv. aoristu imperfektivnih glagola“. U: *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 24:(2), 33-41.
- Babić, S. (1978) “Imperfectivization and the Types of Prefix-Derivation”. U: Filipović, R. (ur.) *Contrastive analysis of English and Serbo-Croatian*, 71-100. Volume two. Zagreb: Institute of Linguistics. Faculty of Philosophy, University of Zagreb.
- Babić, S. (2002) *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*. Zagreb: HAZU – Globus.
- Babić, S.; Brozović, D.; Škarić, I.; Težak, S. (2007) *Glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika*. Zagreb: HAZU – Globus.
- Bacz, B. (2005) “Verbal prefixation in Slavic: problems related to the analysis of the prefix z- in Polish”. U: *Langues et linguistique* 31, 1-18.
- Bacz, B. (2012) “Reflections on Semelfactivity in Polish”. U: *Studies in Polish Linguistics* 7, 107-128.
- Baptiste, A. (2015) *gridExtra: Miscellaneous Functions for "Grid" Graphics*. R package version 2.0.0.
- Barić, E.; Lončarić, M.; Malić, D.; Pavešić, S.; Peti, M.; Zečević, V.; Znika, M. (1997) *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bartnicka, B.; Hansen, B.; Klemm, W.; Lehmann, V.; Satkiewicz, H. (2004) *Grammatik des Polnischen*. München: Verlag Otto Sagner.
- Beane, F. W. (1988) “Derived prefixed imperfectives in modern Bulgarian”. U: *Revue des études slaves* 60:(2), 361-367.
- Belić, A. (1955-56) „O glagolima sa dva vida“. U: *Južnoslavenski filolog* 21, 1-13.

- Berger, T. (2011) „Perfektivierung durch Präfix im Tschechischen, vermeintliche und tatsächliche Besonderheiten“. U: *Wiener Slavistischer Almanach* 67, 33-52.
- Berger, T. (2013) „Imperfektive Verben in Handlungsfolgen im Westslavischen“. U: Kempgen, S.; Wingender, M.; Franz, N.; Jakiša, M. (ur.) *Deutsche Beiträge zum 15. Internationalen Slavistenkongress in Minsk 2013*, 57-66. München: Verlag Otto Sagner.
- Bertinetto, P. M.; Delfitto, D. (2000) “Aspect vs. Actionality: Why they should be kept apart”. U: Dahl, Ö. (ur.) *Tense and Aspect in the Languages of Europe*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Birtić, M.; Blagus Bartolec, G.; Hudeček, L.; Jojić, Lj.; Kovačević, B.; Lewis, K.; Matas Ivanković, I.; Mihaljević, M.; Miloš, I.; Ramadanović, E.; Vidović, D. (2013) *Školski rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bondarko, A. V. (1971) *Vid i vremena ruskog glagola: značenje i upotrebljenje. Posobie dlja studentov*. Moskva: Prosveščenie.
- Bondarko, A. V. (1976) *Teorija morfoložičeskih kategorij*. Leningrad: Izdatel'stvo Nauka.
- Bondarko, A. V.; Bulanin, L. L. (1967) *Ruskij glagol: posobie dlja studentov i učitel'ej*. Leningrad: Izdatel'stvo Prosveščenie.
- Born-Rauchenecker, E. (2001) *Temporale Verbsemantik und Kohärenz im Russischen*. München: Verlag Otto Sagner.
- Bošnjak-Botica, T. (2013) „Opća načela podjela na glagolske vrste u hrvatskome u perspektivi drugih bliskih jezika“. U: *Labor* 1:(15), 63-90.
- Brabec, I.; Hraste, M.; Živković, S. (1952) *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Breu, W. (1980) *Semantische Untersuchungen zum Verbalaspekt im Russischen*. München: Verlag Otto Sagner.
- Breu, W. (1985) „Handlungsgrenzen als Grundlage der Verbklassifikation“. U: Lehfeldt, W. (ur.) *Slavistische Linguistik 1984*, 9-34. München: Otto Sagner.
- Breu, W. (1994) “Interactions between Lexical, Temporal and Aspectual Meanings”. U: *Studies in Language*. 18:(1), 23-44.
- Brlobaš, Ž. (2004) *Glagolski vid u gramatikama do početka 20. stoljeća*. Doktorska disertacija. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Brüggemann, N. (2010) *Aktionale Dauer. Untersuchung zum lexikalischen Dauerpotenzial russischer Verben*. München: Verlag Otto Sagner.
- Bunčić, D. (2013) „Biaspektuelle Verben als Polyseme: über Homonymie, Aspektneutralität und die konative Lesart“. U: *Welt der Slaven* 58:(1), 36-53. Dostupno na: http://www.unituebingen.de/index.php?eID=tx_nawsecuredl&u=0&file=fileadmin/Uni_Tuebingen/SFB/SFB_833/C_Bereich/C2/Documente/Buncic_Biaspektuelle_Verben_WdS.pdf&t=1363547349&hash=2d05eb6a38b14ade1136ef0581ee81b173e3a861 Zadnji pristup 16. 3. 2013.
- Buchstaller, I.; Khattab, G. (2013) “Population samples”. U: Podesva, R. J.; Sharma, D. (ur.) *Research Methods in Linguistics*, 74-95. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bybee, J. L. (1985) *Morphology: A study of the relation between meaning and form*. Amsterdam: Benjamins.
- Bybee, J. L.; Perkins, R. D.; Pagliuca, W. (1994) *The evolution of grammar. Tense, aspect, and modality in the languages of the world*. Chicago: University of Chicago Press.
- Car, M. (1934) „Antologija ružnoga“. U: *Naš jezik* 2, 9-12.
- Chromý, J. (2014) “Impact of Tense on the Interpretation of Bi-Aspectual Verbs in Czech”. U: *Studie z aplikované lingvistiky* 2, 87-97.
- Cochrane, N. (1978) “Some problems in the representation of verbal aspect pairs in the lexicon”. U: Filipović, R. (ur.) *Contrastive analysis of English and Serbo-Croatian. Volume two*, 101-139. Zagreb: Institute of Linguistics. Faculty of Philosophy, University of Zagreb.

- Comrie, B. (1976) *Aspect*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cvikić, L.; Jelaska, Z. (2007) „Složenost ovladavanja glagolskim vidom u inojezičnome hrvatskome“. U: *Labor* 4, 190-216.
- Čertkova, M. J. (1996) *Grammatičeskaja kategorija vida v sovremennom russkom jazyke*. Moskva: Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta.
- Čertkova, M. J.; Čang, P. Č. (1998) „Evoljucija dvuvidovych glagolov v sovremennom russkom jazyke“. U: *Russian linguistics* 22, 13-34.
- Čilaš Mikulić, M. (2012) *Glagolski vid u hrvatskom kao drugom i stranom jeziku*. Doktorska disertacija. Filozofski fakultet. Zagreb.
- Ćavar, D., Brozović-Rončević, D. (2012) “Riznica: The Croatian Language Corpus”. *Prace filologiczne*, 63, 51-65.
- Dahl, Ö. (1985) *Tense and Aspect Systems*. Oxford: Blackwell.
- Dahl, Ö. (2000) The tense-aspect systems of European languages in a typological perspective. U: Dahl, Ö. (ur.) *Tense and Aspect in the Languages of Europe*, 3-25. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Dešić, M. (1985) „Polisemija i srpskohrvatski glagolski vid“. U: *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* 14:(2), 75-85.
- Dickey, S. M. (2000) *Parameters of Slavic Aspect: A Cognitive Approach*. Stanford: CSLI.
- Dickey, S. M. (2001) ““Semelfactive“ -*нѡ-* and the Western Aspect Gestalt”. U: *Journal of Slavic Linguistics* 9:(1), 25-48.
- Dickey, S. M. (2006) “Aspectual Pairs, Goal Orientation and PO-delimitatives in Russian”. U: *GLOSOS. The Slavic and East European Language Resource Center* 7, 1-37.
- Dickey, S. M.; Hutcheson, J. (2003) “Delimitative Verbs in Russian, Czech and Slavic”. U: Maguire, R. A.; Timberlake, A. (ur.) *American Contributions to the 13th International Congress of Slavists, Ljubljana, 2003, Volume 1*, 23-36. Bloomington: Slavica
- Dickey, S. M.; Kresin, S. C. (2009) “Verbal aspect and negation in Russian and Czech”. U: *Russian Linguistics* 33:(2), 121-176.
- Dickey, S. M. (2012) “Orphan prefixes and the grammaticalization of aspect in South Slavic”. U: *Jezikoslovje* 13:(1), 71-105.
- Donchenko, A. K. (1971) *Biaspectual -ovat' verbs in Russian*. University of Minnesota. Ph.D. Michigan: University Microfilms. A XEROX Company.
- Đurović, S.; Spasojević, M. (2014) „Još jedan pogled na vidske parnjake u srpskom jeziku“. U: *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* 57:(1), 183-197.
- Eager, C. D. (2017) *standardize: Tools for Standardizing Variables for Regression in R. R package version 0.2.1*.
- Filip, H. (1994) “Aspect and the semantics of noun phrases”. U: Vet, C.; Veters, C. (ur.) *Tense and aspect in discourse. Trends in Linguistics. Studies and Monographs* 75, 227-255. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Filip, H. (1999) *Aspect, Eventuality Types and Nominal Reference*. New York: Garland.
- Fox, J. (2003) “Effect Displays in R for Generalised Linear Models”. U: *Journal of Statistical Software* 8:(15), 1-27.
- Forsyth, J. (1970) *A grammar of aspect: usage and meaning in the Russian verb*. Studies in the modern Russian language. Cambridge: Cambridge University Press.
- Friendly, M.; Turner, H.; Zeileis, A.; Murdoch, D.; Firth, D. (2017) *Package 'vcdExtra'*.
- Gagarina, N. (2004) “Does the acquisition of aspect have anything to do with aspectual pairs?” U: *ZAS Papers in Linguistics* 33, 39-61.
- Gagarina, N. (2008) “Gestufte Nature of Aspectual Pairs”. U: Brehmer, B.; Bente Fischer, K.; Krumbholz, G. (ur.) *Aspekte, Kategorien und Kontakte slavischer Sprachen. Festschrift für Volkmar Lehmann zum 65. Geburtstag*, 161-172. Hamburg: Kováč.

- Galton, H. (1976) *The main functions of Slavic verbal aspect*. Skopje: Macedonian Academy of Sciences and Arts.
- Gehrke, B. (2002) *Aspectual affixes in Russian and Czech*. MA Thesis. Berlin: Institut für Slavistik, Humboldt Universität.
- Genis, R. (2012) "Polish dictionaries and the treatment of verbal aspect". U: Genis, R.; de Haard, E.; Kalsbeek, J.; Keizer, E.; Stelleman, J. (ur.) *Between West and East. Festschrift for Wim Honselaar, on the occasion of his 65th Birthday*, 175-198. Amsterdam: Pegasus.
- Gladney, F. Y. (1982) "Biaspectual Verbs and the Syntax of Aspect in Russian". U: *The Slavic and East European Journal* 26:(2), 202-215.
- Gojmerac, M. (1980) *Glagolski vid u hrvatskom ili srpskom i njemačkom jeziku*. Doktorska disertacija. Sveučilište u Zagrebu. Filozofski fakultet.
- Gorobec, E. A. (2008) *Dvuvidovye glagoly v sovremennom russkom jazyke. Problemy statusa i klassifikacii*. Diss. Kazan': Kazanskij gosudarstvennyj universitet IM. V. I. Ul'janova Lenina.
- Grickat, I. (1957) „O nekim vidskim osobenostima srpskohrvatskoga glagola“. U: *Južnoslavenski filolog* 22, 65-128.
- Grickat, I. (1966-67) „Prefiksacija kao sredstvo gramatičke (čiste) perfektivizacije (načelna razmatranja i savremena srpskohrvatska građa)“. U: *Južnoslavenski filolog* 27:(1-2), 95-221.
- Gries, S. Th.; Newman, J. (2014) "Creating and using corpora." U: Podesva, R. J.; Sharma, D. (ur.) *Research Methods in Linguistics*, 257-287. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gries, S. Th. (2014) "Basic significance testing." U: Podesva, R. J.; Sharma, D. (ur.) *Research Methods in Linguistics*, 316-336. Cambridge: Cambridge University Press.
- Grubor, Đ. (1953) *Aspektna značenja II*. Rad JAZU 295, 81-284. Zagreb: JAZU.
- Hamm, J. (1967) *Kratka gramatika hrvatskosrpskog književnog jezika: za strance*. Zagreb: Školska knjiga.
- Hansen, B. (1996) *Zur Grammatik von Referenz und Episodizität*. München: Verlag Otto Sagner.
- Hartig, F. (2018) *DHARMA: Residual Diagnostics for Hierarchical (Multi-Level/Mixed) Regression Models*. R package version 0.2.0.
- Holden, K. T. (1990) "The functional evolution of aspect in Russian". U: Thelin, N. (ur.) *Verbal Aspect in Discourse*, 131-158. Amsterdam: John Benjamins.
- Horecký, J. (1957) „O tvorení slovies predponami“. U: *Slovenská reč* 22:(3), 141-155.
- Hudeček, L.; Lewis, K.; Mihaljević, M. (2011) „Pleonazmi u hrvatskome standardnom jeziku“. U: *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 37:(1), 41-72.
- Isačenko, A. V. (1960) *Grammatičeskij stroj russkogo jazyka v sopostavlenii s slovackim. Čast' vtoraja: morfologija*. Bratislava: Izdatel'stvo Slovackej akademii nauk.
- Isačenko, A. V. (1962) *Die Russische Sprache der Gegenwart*. Volume 1. Halle (Saale): Niemeyer.
- Ivančev, S. (1971) *Problemi na aspektualnostta v slavjanskite ezici*. Sofia: Izdalestvo na Bălgarskata akademija na naukite.
- Ivanova, K. (1964) „Kăm văprosa za prefiksacijata na dvuvidovite glagoli ot čužd proizchod v săvremennija bălgarski ezik“. U: Andrejčin, L.; Georgijev, V.; Mirčev, K.; Stojkov, S. (ur.) *Izvestija na Instituta za bălgarski ezik* 11, 245-251. Sofija: Izdatelstvo na Bălgarskata akademija na naukite.
- Jakobson, R. O. (1971) „Zur Struktur des Russischen Verbums“. U: Jakobson, R. (ur.) *Selected writings* 2, 3-15. The Hague: Mouton.
- Janda, L. A. (2004) "A metaphor in search of a source domain: The categories of Slavic aspect". U: *Cognitive Linguistics* 15:(4), 471-527.

- Janda, L. A. (2007a) "Aspectual clusters of Russian verbs". U: *Studies in Language* 31:(3), 607-648.
- Janda, L. A. (2007b) "What makes Russian Bi-aspectual verbs Special". U: Divjak, D.; Kochanska, A. (ur.) *Cognitive Paths into the Slavic Domain*, 83-109. Berlin: Mouton de Gruyter. Dostupno na:
https://www.google.de/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwj4k8qojpbWAhXQSxoKHQhVDY0QFggmMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.unc.edu%2F~lajanda%2Fdivjakvolume.doc&usg=AFQjCNG57UobL8GHCRiO1XjVjk__FgKQUQ
 Zadnji pristup 3. 6. 2013.
- Janda, L. A. (2011) "Completeness and Russian aspect". U: Grygiel, M.; Janda, L. A. (ur.) *Slavic Linguistics in a Cognitive Framework*, 13-35. Vienna: Peter Lang.
- Janda, L. A. (2012a) "Borrowing Verbs into Russian: A Usage-Based Approach". Dostupno na: <http://ebookbrowse.com/borrowing-verbs-into-russian-ppt-d421989491>
 Zadnji pristup 8. 9. 2017.
- Janda, L. A. (2012b) „Russkie pristavki kak sistema glagol'nyh klassifikatorov“. U: *Voprosy jazykoznanija* 6, 3-48.
- Janda, L. A.; Lyashevskaya, O. (2011) "Aspectual pairs in the Russian National Corpus". U: *Scando-Slavica* 57:(2), 201-215.
- Janda, L. A.; Nessel, T.; Baayen, R. H. (2010) "Capturing correlational structure in Russian paradigms". U: *Corpus Linguistics and Linguistic Theory* 6:(1), 29-48.
- Janda, L. A.; Endresen, A.; Kuznetsova, J.; Lyashevskaya, O.; Makarova, A.; Nessel, T.; Sokolova, S. (2013) *Why Russian Aspectual Prefixes Aren't Empty: Prefixes as Verb Classifiers*. Bloomington: Slavica Publishers.
- Jászay, L. (1999) „Vidovye korreljaty pri dvuvidovych glagolach“. U: *Studia Russica* 17, 169-177.
- Jelaska, Z.; Opačić, N. (2005) „Glagolski vid i vidski parovi“. U: Jelaska, Z. (ur.) *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Jojić, Lj.; Nakić, A.; Vajs Vinja, N.; Zečević, V. (2015) *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Jonke, Lj. (1964) *Kratka gramatika hrvatskosrpskog jezika uz audiovizuelni tečaj*. Zagreb: Jugoton.
- Jonke, Lj. (1964-65) „Glagolski aspekt u tvorbi i u rečenici“. U: *Jezičnik* 11:(3), 65-72.
- Hansack, E.; Hansen, B.; Wald, V.; Horvat, M.; Perić Gavrančić, S. (2016) Regensburški dijakronijski korpus hrvatskoga jezika – CRODI. U: *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 42:(1), 1-19.
- Katičić, R. (1986) *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika. Nacrt za gramatiku*. Zagreb: JAZU – Globus.
- Karcevski S. (1927) *Système du verbe russe: essai de linguistique synchronique*. Prag: Legiografie.
- Kilgarriff, A.; Grefenstette, G. (2003) "Introduction to the Special Issue to the Web as Corpus". *Computational Linguistics*, V: (N), 1-15.
- Klajn, I. (2006) *Gramatika srpskog jezika za strance*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Klein, W. (1995) "A time-relational analysis of Russian aspect". U: *Language* 71:(4), 669-695.
- Komárek, M. (1984) „Prefixace a slovesný vid (k prefixům prostě vidovým a subsumpci)“. U: *Slovo a slovesnost* 45:(4), 257-266.
- Kopečný, F. (1962) *Slovesný vid v češtině*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.
- Korba, J. J. (2007) *The Development of Overt Aspectual Marking Among Russian Biaspectual Verbs*. Master Thesis. Chapel Hill.
- Korošec, T. (1972) „Nekateri slovenski nedovršni glagoli v dovršni funkciji“. U: *Seminar slovenskega jezika, literature in kulture* 8, 202-215.

- Koschmieder, E. (1929) *Zeitbezug und Sprache. Ein Beitrag zur Aspekt- und Tempusfrage*. Leipzig: Verlag und Druck von B.G. Teubner.
- Koschmieder, E. (1934) *Nauka o aspektach czasownika polskiego w zarysie. Próba syntezy*. Wilno: Towarzystwo Przyjaciół Nauk.
- Kovačević, M. (2011) „Pleonastička upotreba prefiksa u srpskome jeziku“. U: Kovačević, M. (ur.) *Gramatička pitanja srpskoga jezika*, 81-101. Beograd: Jasen.
- Kravar, M. (1964) „Aspektne osobitosti modalnih glagola (Na srpsko-hrvatskom materijalu)“. U: *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* 5, 35-49.
- Kravar, M. (1980) „Neke suvremene dileme oko glagolskoga vida (na građi hrvatskosrpskoga jezika)“. U: Radić, R. (ur.) *Jugoslavenski seminar za strane slaviste* 31, 5-17. Beograd: Štampa Minerva Subotica.
- Krile, I. (1976) „Gramatička struktura glagola pretvoriti (se) i pretvarati (se)“. U: *Jezik* 23, 152-156.
- Krumbholz, G. (2015) *Untersuchungen zum Ausdruck des Anfangs im Polnischen*. München: Verlag Otto Sagner.
- Kuznecova, J.; Janda, L. A. (2013) „Pristavki v svete kognitivnoj lingvistiki i tipologii (otklik na stat'ju A. A. Zaliznjak i I. L. Mikieljan)“. U: *Voprosy jazykoznanija* 4, 86-97.
- Langston, K.; Peti-Stantić, A. (2014) *Language planning and national identity in Croatia*. New York: Palgrave Macmillan.
- Lazić, M. (1976) „Prefixation of Borrowed Verbs in Serbocroatian“. U: *The Slavic and East European Journal* 20:(1), 50-59.
- Laziński, M. (1998) „Die spezifische Bedeutungen des imperfektiven Aspekts und die lexikalische Bedeutung polnischer Mitteilungsverben“. U: Giger, M.; Menzel, T.; Wiemer, B. (ur.) *Lexikologie und Sprachveränderung in der Slavia*, 115-132. Oldenburg: Bibliotheks- und Informationssystem der Universität Oldenburg.
- Lehmann, V. (1980) „Kontextuelle Aspekt- und Tempusemantik“. U: Weiss, D. (ur.): *Slavistische Linguistik 1979*, 94-118. München: Verlag Otto Sagner.
- Lehmann, V. (1981) „Aspektpartner und aspektuelle Verbgruppen im Russischen“. U: Hill, P.; Lehmann, V. (ur.) *Slavistische Linguistik 1980*, 74-94. München: Verlag Otto Sagner.
- Lehmann, V. (1984) „Affigierung und Verbbedeutung. Ein Beitrag zur aspektuellen Klassifizierung russischer Verben“. U: Rehder, P. (ur.) *Slavistische Linguistik 1983*, 61-87. München: Verlag Otto Sagner.
- Lehmann, V. (1988) „Der russische Aspekt und die lexikalische Bedeutung des Verbs“. U: *Zeitschrift für slavische Philologie* 48, 171-181.
- Lehmann, V. (1989) „Chronologische Funktionen des Aspekts im Sprachvergleich Russisch-Deutsch“. U: *Linguistische Arbeitsberichte* 70, 58-65.
- Lehmann, V. (1992a) „Grammatische Zeitkonzepte und ihre Erklärung“. U: *Kognitionswissenschaft* 2¹⁷⁹, 156-170. Dostupno na: <http://www.subdomain.verb.slav-verb.org/resources/VL.Zeitkonzepte.1992.pdf>. Posljednji pristup 5. 8. 2015.
- Lehmann, V. (1992b) „Terminativität als Sonderfunktion des imperfektiven Aspekts“. U: Reuther, T. (ur.) *Slavistische Linguistik 1991*, 227-240. München: Verlag Otto Sagner.
- Lehmann, V. (1993) „Die russischen Aspekte als gestufte Kategorien: Ein Beispiel für die Bedeutung der kognitiven Linguistik in der slavistischen Sprachwissenschaft“. U: *Die Welt der Slaven* 38:(2), 265-297.

---

¹⁷⁹ Korištena je online dostupna verzija navedena u popisu literature jer tiskanu verziju iz časopisa *Kognitionswissenschaft* nije bilo moguće nabaviti.

- Lehmann, V. (1997) „Der Aspekt – wie lexikalische Kategorien grammatische Funktionen motivieren“. U: Kosta, P.; Mann, E. (ur.) *Slavistische Linguistik 1996*, 137-154. München: Verlag Otto Sagner
- Lehmann, V. (1998) „Eine Kritik der progressiven Funktion als Kriterium aspektueller Verbkategorisierung“. U: *Die Welt der Slaven* 43, 295-306.
- Lehmann, V. (1999a) „Aspekt“. U: Jachnow, H.; Dönninghaus, S. (ur.) *Handbuch der sprachwissenschaftlichen Russistik und ihrer Grenzdisziplinen*, 214-242. Wiesbaden: Harrassowitz.
- Lehmann, V. (1999b) „Lexikalischer Stamm und grammatische Kategorie“. U: Rathmayr, R.; Weitlaner, W. (ur.) *Slavistische Linguistik 1998*, 137-149. München: Verlag Otto Sagner.
- Lehmann, V. (2001a) „Ipf. Aspekt & vdrug ‘plötzlich‘ (Die „Entstehung einer neuen Situation“ als Indikator für Grammatizitätsgrade und Lexikalische Aktionale Funktionen)“. U: Barentsen, A.; Poupynin, Y. (ur.) *Functional Grammar: Aspect and Aspectuality. Tense and Temporality. Essays in honour of Alexander Bondarko*, 85-92. München: LINCOM Europa.
- Lehmann, V. (2001b) „Lexiko-grammatische und grammatische Kategorien“. U: Lehmann, V.; Scharnberg, J. (ur.) *Slavistische Linguistik 2000*, 105 - 121. München: Verlag Otto Sagner.
- Lehmann, V. (2003a) „Alternationen der situativen und konnektiven/narrativen Orientierung“. U: Kuße, H. (ur.) *Slavistische Linguistik 2001*, 169-187. München: Verlag Otto Sagner.
- Lehmann, V. (2003b) „Grammatische Derivation (Aspekt, Genus verbi, Komparation, Partizip und andere Phänomene zwischen Flexion und Wortbildung)“. U: Berger, T.; Gutschmidt, K. (ur.) *Funktionale Beschreibung slavischer Sprachen. Beiträge zum XIII. Internationalen Slavistenkongress in Ljubljana*, 139-162. München: Verlag Otto Sagner.
- Lehmann, V. (2004) „Grammaticalization via extending derivation“. U: Bisang, W.; Himmelmann, N. P.; Wiemer, B. (ur.) *What Makes Grammaticalization? A Look from its Fringes and its Components*, 187-209. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Lehmann, V. (2008) „Pragmatische Quasi-Synonymie: Zur Höflichkeit des russischen Aspekts“. U: Nogórko, A.; Gladrow, W. (ur.) *Sprache und Gesellschaft. Festschrift für Wolfgang Gladrow*, 151-155. Frankfurt am Main: Lang.
- Lehmann, V. (2009a) „Formal-funktionale Theorie des russischen Aspekts“. Dostupno na: <https://docs.google.com/document/d/1yoJRTeEd2rrP5nQHMTdHPitzEhD8rbe20oefSJxsKM/edit?pli=1#>
Posljednji pristup 2. 12. 2015.
- Lehmann, V. (2009b) „Aspekt und Tempus“. U: Kempgen, S.; Gutschmidt, K. (ur.) *Die slavischen Sprachen: ein internationales Handbuch zu ihrer Struktur, ihrer Geschichte und ihrer Erforschung*. Volume 1, 526-556. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Lehmann, V. (2010) „Der slavische Aspekt im Licht der kognitiven Linguistik“. U: Anstatt, T. (ur.) *Die slavischen Sprachen im Licht der kognitiven Linguistik*, 77-99. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- Lehmann, V. (2013) „Aspektlose Verben“. Dostupno na: <https://docs.google.com/document/d/1ibZeINLsoarXqIcCKcj9USiGW7iPlutsVW-QKy-Coss/edit>
Posljednji pristup 16. 6. 2015.
- Lehmann, V. (2017) „Aspekt und Tempus: Die Zeitintervalle vom Lexem bis zum Diskurs (Am Beispiel des Russischen und Deutschen)“. U: *Wiener Slavistischer Almanach* 80, 229-280.

- Lehmann, V.; Rauchenecker, E. (1995) „Temporale Implikationen nichttemporaler Kategorien“. U: Jachnow, H.; Wingender, M. (ur.) *Temporalität und Tempus. Studien zu allgemeinen und slavistischen Fragen*, 199-223. Wiesbaden: Harrassowitz.
- Lenth, R. V. (2016) “Least-Squares Means: The R Package lsmeans”. U: *Journal of Statistical Software* 69:(1), 1-33.
- Ljubešić, N.; Fišer, D.; Erjavec, T.; Čibej, J.; Marko, D.; Pollak, S.; Škrjanec, I. (2015) “Predicting the Level of Text Standardness in User-generated Content”. U: Angelova, G.; Bontcheva, K.; Mitkov, R. (ur.) *Proceedings of the International Conference Recent Advances in Natural Language Processing*, 371-378. Shoumen: INCOMA Ltd.
- Ljubešić, N., Klubička, F. (2014) “WaC — Web corpora of Bosnian, Croatian and Serbian”. U: Bildhauer, F., Schäfer, R. (ur.) *Proceedings of the 9th Web as Corpus Workshop (WaC-9)*, 29-35. Gothenburg. Sweden.
- Ljubešić, N.; Klubička, F.; Agić Ž.; Jazbec I. P. (2016) “New Inflectional Lexicons and Training Corpora for Improved Morphosyntactic Annotation of Croatian and Serbian”. U: *Proceedings of the Tenth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2016)*, 4264-4270. Paris. ELRA.
- Magner, T. F. (1963) “Aspectual Variations in Russian and Serbo-Croatian”. U: *Language* 39:(4), 621-630.
- Manova, S. (2005) “Derivation versus Inflection in three Inflecting Languages”. U: Dressler, W. U.; Kastovsky, D.; Pfeiffer, O. E.; Rainer, F. (ur.) *Morphology and its demarcations. Selected papers from the 11th Morphology meeting, Vienna, February 2004*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Marković, I. (2012) *Uvod u jezičnu morfologiju*. Zagreb: Disput.
- Marszk, D. (1996) *Russische Verben und Granularität*. München: Verlag Otto Sagner.
- Maslov, J. S. (1948) „Vid i leksičeskoe značenje glagola v sovremennom rusском literaturnom jazyke“. U: *Izvestija Akademii nauk SSSR. Otdelenie literatury i jazyka* 7:(4), 303-316.
- Maslov, J. S. (1956) *Očerki bolgarskoj grammatiki*. Moskva: Izdatel'stvo literatury na inostrannykh jazykach.
- Maslov, J. S. (1961) „Rol' tak nazываемой perfektivizacii i imperfektivizacii v processe voznikovenija slavjanskogo glagol'nogo vida“. U: Tolstoj, N. I. (ur.) *Issledovanija po slavjanskomu jazykoznaniju*, 165-195. Moskva: Izdatel'stvo Akademii nauk SSSR.
- Maslov, J. S. (1963) *Morfologija glagol'nogo vida v sovremennom bolgarskom literaturnom jazyke*. Moskva: Izdatel'stvo Akademii nauk SSSR.
- Maslov, J. S. (1984) *Očerki po aspektologii*. Leningrad: Izdatel'stvo Leningradskogo universiteta.
- Matasović, R.; Jojić, Lj. (2002) *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi Liber.
- Matasović, R. (2016) “Aspect and Aktionsart in Slavic, Inflection and Derivation in Role and Reference Grammar”. U: Kailuweit, R.; Künkel, L.; Staudinger, E. (ur.) *Applying and Expanding Role and Reference Grammar*, 55-69. Freiburg: Freiburg University Press.
- Mehlig, H. R. (1981) „Satzsemantik und Aspektsemantik im Russischen (Zur Verbalklassifikation von Zeno Vendler)“. U: Hill, P. M. (ur.) *Slavistische Linguistik 1980*, 95-151. München: Verlag Otto Sagner.
- Mende, J.; Born-Rauchenecker, E.; Brjugeman, N.; Dipong, Ch.; Kukla, J.; Leman, V. (2011) *Vid i akcional'nost' russkogo glagola: Opyt slovarja*. München: Verlag Otto Sagner.
- Meyer, D.; Zeileis, A.; Hornik, K. (2017). *vcd: Visualizing Categorical Data. R package version 1.4-4*.
- Mikolić, P.; Šarić, Lj. (2014) “The verbal prefix -o(b) in Croatian: The semantic network and challenges of a corpus-based study”. Izlaganje na 47. godišnjem kongresu SLE. Poznanj: 10. – 14. rujna 2014.

- Młynarczyk, A. K. (2004) *Aspectual Pairing in Polish*. Doctoral Thesis. Utrecht: LOT.
- Mønnesland, S. (2003) „Glagolski vid u hrvatskom jeziku“. U: Botica, S. (ur.) *Zbornik zagrebačke slavističke škole 2002*, 21-31. Zagreb: FF press.
- Mønnesland, S. (2007) „Je li glagolski vid sintaktička kategorija“. U: Kuna, B. (ur.) *Sintaktičke kategorije. Zbornik radova znanstvenoga skupa s međunarodnim sudjelovanjem „Hrvatski sintaktički dani“*, 145-157. Osijek: Filozofski fakultet.
- Mrazović, P.; Vukadinović, Z. (1990) *Gramatika srpskohrvatskoga jezika za strance*. Sremski Karlovci: Izdavačka Knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Mršić, T. (1999) „Dubinska dihotomija trenutačno : protežno i glagolski vid“. U: *Filologija* 32, 145-155.
- Mučnik, I. P. (1966) „Razvitie sistemy dvuvidovych glagolov v russkom jazyke“. U: *Voprosy jazykoznanija* 1, 61-75.
- Novak Milić, J. (2008) *Kategorija aspekta dvočlanih švedskih glagola u odnosu prema vidu hrvatskih glagola*. Doktorska disertacija. Filozofski fakultet: Zagreb.
- Novak Milić, J. (2010) „Što je što u aspektologiji“. U: *Labor* 10, 125-143.
- Nübler, R. (2002) „Vid“. U: Karlík, P.; Nekula, M.; Pleskalová, J.; Bachmannová, J. (ur.) *Encyklopedický slovník češtiny*, 527-531. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Opačić, N. (1978) „Verbal Aspect in the Contemporary Serbo-Croatian Literary Language“. U: Filipović, R. (ur.) *Contrastive analysis of English and Serbo-Croatian*. Volume two, 162-168. Zagreb: Institute of Linguistics. Faculty of Philosophy, University of Zagreb.
- Petruhina, E. (2014) „Russkij vid kak morfoložičeskaja derivacionnaja kategorija v kontekste sovremennyh issledovanij vidovoj korreļativnosti“. U: *Scando-Slavica* 60:(2), 253-274.
- Piperski, A. (2016) “Between imperfective and perfective: quantitative approaches to the study of Russian biaspectual verbs”. Draft. Dostupno na: https://www.academia.edu/21426579/Between_imperfective_and_perfective_quantitative_approaches_to_the_study_of_Russian_biaspectual_verbs Posljednji pristup 6.02.2017.
- Plotnikova, O. (1971) „Dvuvidovye glagoly inostrannogo proischoždenija v slovenskom literaturnom jazyke“. U: *Vestnik Moskovskogo universiteta* 1, 28-36.
- Plungjan, V. A. (2016) *Opća morfologija i gramatička semantika. Uvod u problematiku*. Zagreb: Srednja Europa.
- Polančec, J. (2015a) „Što nam aktionsart glagola može reći o njegovu vidu“. U: Cergol Kovačević, K.; Udier, S. L. (ur.) *Višejezičnost kao predmet multidisciplinarnih istraživanja*, 75-88. Zagreb: Srednja Europa.
- Polančec, J. (2015b) „Uporaba participa pasivnog u nesvršenome vidu u hrvatskome jeziku“. U: *Fluminensia* 27:(2), 141-160.
- Polančec, J. (2018) „Osamostaljeni izvedeni nesvršeni glagoli u hrvatskom jeziku“. U: *Suvremena lingvistika* 85, 113-138.
- Poldauf, I. (1942) „Mechanismus slovesných vidů v nové češtině“. U: *Český časopis filologický* 1, 1-9.
- Poldauf, I. (1954) „Spojování s předponami při tvoření dokonavých sloves v češtině“. U: *Slovo a slovesnost* 15:(2), 49-65.
- Pöppel, E. (1985) *Grenzen des Bewußtseins. Über Wirklichkeit und Welterfahrung*. Stuttgart: Deutsche Verlags-Anstalt.
- Raguž, D. (1997) *Praktična hrvatska gramatika*. Zagreb: Medicinska naklada.
- R Core Team (2016) *R: A language and environment for statistical computing*. Vienna: R Foundation for Statistical Computing. URL <https://www.R-project.org/>
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika (1880–1976) Zagreb: JAZU.

- Ružić, R. H. (1943) *The aspects of the verb in Serbo-Croatian*. Berkeley: University of California Press.
- Rychlý, P. (2007) "Manatee/Bonito – A Modular Corpus Manager". U: *1st Workshop on Recent Advances in Slavonic Natural Language Processing*, 65-70. Brno: Masaryk University.
- Skok, P. (1971-1974) *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Smiešková, E. (1961) „Dvojvidové slovesá cudzieho pôvodu v slovenčine“. U: *Slovenská reč* 26:(4), 225-230.
- Schmiedtová, B. (2004) *At the same Time... The Expressions of Simultaneity in Learner Varieties*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Schoorlemmer, M. (1995) *Participial passive and aspect in Russian*. PhD Thesis. Utrecht: Utrecht University. UiL OTS.
- Silić, J. (1978) "An approach to the study of aspectuality in the Croatian literary language". U: Filipović, R. (ur.) *Contrastive analysis of English and Serbo-Croatian*. Volume two, 42-70. Zagreb: Institute of Linguistics. Faculty of Philosophy. University of Zagreb.
- Silić, J. (1987) „Sustav preteritalnih glagolskih vremena nekad i danas“. U: Filipović, R. (ur.) *Contrastive analysis of English and Serbo-Croatian. Verbal Tenses*. Volume three, 7-32. Institute of Linguistics. Faculty of Philosophy. University of Zagreb.
- Silić, J.; Pranjković, I. (2007) *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Skibicki, M. (2007) *Polnische Grammatik*. Hamburg: Helmut Buske Verlag.
- Smailagić, I. (2011) *Dvovidni glagoli u hrvatskome i slovenskome jeziku*. Doktorska disertacija. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Smith, C. S. (1991) *The Parameter of Aspect. Studies in Linguistics and Philosophy*. Volume 43. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Sokolova, S. (2013) "Verbal Prefixation and Metaphor: How Does Metaphor Interact with Constructions?". U: *Journal of Slavic Linguistics* 21:(1), 171-204.
- Stanojčić, Ž.; Popović, Lj. (2002) *Gramatika srpskoga jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Stevanović, M. (1952) „Zamaskirati, zakamuflirati, skoncentrisati“. U: *Naš jezik* 9-10, 303-308.
- Šarić, Lj. (2012) „Prefiksi kao sredstvo perfektivizacije: semantički prazne jedinice?“ U: *Fluminensia* 23:(2), 7-20.
- Šeljakin, M. A. (1983) *Kategorija vida i sposoby dejstviya russkogo glagola: teoretičeskie osnovy*. Tallin: Valgus.
- Šonje, J.; Nakić, A. (2000) *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža/Školska knjiga.
- Švedova, N. J.; Arutjunova, N. D.; Bondarko, A. V.; Ivanov, V. V.; Lopatin, V. V.; Uluhanov, I. S.; Filin, F. P. (1980) *Russkaja grammatika 1: fonetika, fonologija, udarenie, intonacija, slovoobrazovanie, morfologija*. Moskva: Izdatel'stvo Nauka.
- Tadić, Marko (1998) „Raspon, opseg i sastav korpusa suvremenoga hrvatskoga jezika“. *Filologija*, 30-31, 337-347.
- Tadić, M. (2002) "Building the Croatian National Corpus". U: *LREC2002*. Vol. II, 441-446. ELRA: Paris-Las Palmas.
- Tahal, K. (2011) *Aspect pairs of Czech verbs*. Factum: Brno.
- Timberlake, A. (2004) *A Reference Grammar of Russian*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Toops, G. H. (1992) "Upper Sorbian Prefixal Derivatives and the Question of German Loan Translations". U: *The Slavic and East European Journal* 36:(1), 17-35.
- Vendler, Z. (1957) "Verbs and times". U: *The Philosophical Review* 66, 143-160.
- Verkuyl, H. J. (1972) *On the compositional nature of the aspects*. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company.

- Veselý, L. (2010) „Ke slovesnému vidu v češtině“. U: *Naše řeč* 93, 113-124.
- Vey, M. (1952) “Les préverbes ‘vides’ en tchèque moderne”. U: *Revue des études slaves* 29:(1-4), 82-107.
- Vinogradov, V. V. (1947) *Ruskij jazyk. Grammatičeskoe učenie o slove*. Moskva: Gosudarstvennoe učebno-pedagogičeskoe izdatel'stvo Ministerstva prosvěščenija RSFSR.
- van Marle, J. (1997) “Dialect versus standard: nature versus culture”. U: Cheshire, J.; Stein, D. (ur.) *Taming the Vernacular: From Dialect to Written Standard Language*, 13-34. London/New York: Longman.
- van Schooneveld, C. H. (1958) “The So-called ‘préverbe vides’ and Neutralization”. U: van Schooneveld, C. H. (ur.) *Dutch Contributions to the Fourth International Congress of Slavists*, 159-161. The Hague: Mouton.
- von Waldenfels, R. (2012) “Aspect in the imperative across slavic – a corpus driven pilot study”. U: Grønn, A.; Pazelskaya, A. (ur.) *The Russian Verb*. Oslo Studies in Language 4:(1), 141-154.
- von Waldenfels, R. (2014) “Landscaping the verbal prefixes of Slavic”. Izlaganje na 47. godišnjem kongresu SLE. Poznanj: 10. – 14. rujna 2014.
- Zaliznjak, A. A.; Šmelëv, A. D. (1997) *Lekcii po rusškoj aspektologii*. München: Verlag Otto Sagner.
- Zaliznjak, A. A.; Šmelëv, A. D. (2000) *Vvedenie v rusškoju aspektologiju*. Moskva: Studia Philologica.
- Wickham, H. (2007) “Reshaping data with the reshape package”. U: *Journal of Statistical Software* 21:(12).
- Wiemer, B. (1997) *Diskursreferenz im Polnischen und Deutschen: aufgezeigt an der narrativen Rede ein- und zweisprachiger Schüler*. München: Verlag Otto Sagner.

http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/corp_info?corpname=HNK_v30

<http://riznica.ihj.hr/dokumentacija/index.en.html>

http://nl.ijs.si/noske/all.cgi/corp_info?corpname=hrwac

20. PRILOZI

20.1. Abecedni popis dvoaspektnih glagola slavenskoga podrijetla iz analiziranoga uzorka

1. častiti	21. prosvjedovati
2. čestitati	22. prouzrokovati
3. cijepiti	23. prstenovati
4. čuti	24. razumjeti
5. desetkovati	25. ručati
6. doručkovati	26. savjetovati
7. imenovati	27. silovati
8. jebati	28. strijeljati
9. kamenovati	29. uvjetovati
10. krstiti	30. užinati
11. kušati	31. uzrokovati
12. napredovati	32. večerati
13. noćiti	33. veljeti/veli(m)
14. objedovati	34. vezati
15. oblikovati	35. vidjeti
16. obrazovati	36. zavjetovati se
17. odlikovati	37. žrtvovati
18. opetovati	
19. poštovati	
20. preoblikovati	

20.2. Abecedni popis dvoaspektnih glagolskih posuđenica iz analiziranoga uzorka

1. adaptirati	41. definirati	81. flaširati
2. adresirati	42. degenerirati	82. fokusirati
3. afektirati	43. deklarirati	83. formirati
4. afirmirati	44. deklinirati	84. formulirati
5. agitirati	45. dekorirati	85. fotografirati
6. akceptirati	46. demantirati	86. frizirati
7. aklimatizirati	47. demonstrirati	87. galvanizirati
8. aktivirati	48. deponirati	88. garantirati
9. alarmirati	49. deportirati	89. generalizirati
10. aludirati	50. destilirati	90. generirati
11. amnestirati	51. determinirati	91. grupirati
12. amortizirati	52. dezertirati	92. halucinirati
13. amputirati	53. dezinficirati	93. hipnotizirati
14. analizirati	54. distribuirati	94. identificirati
15. angažirati	55. dizajnirati	95. ignorirati
16. animirati	56. dominirati	96. ilustrirati
17. anketirati	57. dotirati	97. imponirati
18. anulirati	58. dramtizirati	98. impresionirati
19. apelirati	59. dresirati	99. improvizirati
20. apsorbirati	60. drogirati	100. inficirati
21. apstinirati	61. ekranizirati	101. informirati
22. apstrahirati	62. ekshumirati	102. inscenirati
23. aranžirati	63. ekskomunicirati	103. inspirirati
24. argumentirati	64. eksperimentirati	104. instalirati
25. asfaltirati	65. eksplodirati	105. interpretirati
26. asimilirati	66. eksponirati	106. intervenirati
27. asocirati	67. elektrificirati	107. izolirati
28. autostopirati	68. elektrizirati	108. karakterizirati
29. balzamirati	69. emitirati	109. kastrirati
30. blamirati	70. eskploatirati	110. kolabirati
31. blefirati	71. etiketirati	111. kombinirati
32. blokirati	72. evaluirati	112. komponirati
33. bojkotirati	73. evidentirati	113. komunicirati
34. bombardirati	74. evocirati	114. koncentrirati
35. cementirati	75. evoluirati	115. konstatirati
36. cenzurirati	76. fakturirati	116. konstruirati
37. cirkulirati	77. falsificirati	117. kontaktirati
38. citirati	78. fascinirati	118. kontrirati
39. civilizirati	79. fermentirati	119. konvertirati
40. datirati	80. fiksirati	120. konzervirati

121. kopirati	161. protestirati
122. korigirati	162. racionalizirati
123. kotirati	163. rafinirati
124. kreditirati	164. ratificirati
125. kromirati	165. reagirati
126. lektorirati	166. realizirati
127. licitirati	167. reducirati
128. likvidirati	168. reflektirati
129. locirati	169. regenerirati
130. lokalizirati	170. registrirati
131. marinirati	171. regulirati
132. markirati	172. reproducirati
133. maskirati	173. restaurirati
134. maturirati	174. retuširati
135. minirati	175. rezervirati
136. montirati	176. rezultirati
137. motivirati	177. šablonizirati
138. mumificirati	178. šarmirati
139. mutirati	179. secirati
140. negirati	180. šifrirati
141. neutralizirati	181. šikanirati
142. nivelirati	182. sistematizirati
143. normalizirati	183. skenirati
144. normirati	184. šokirati
145. oksidirati	185. sondirati
146. okupirati	186. specijalizirati
147. operirati	187. stimulirati
148. oponirati	188. strukturirati
149. organizirati	189. sugerirati
150. orijentirati	190. šutirati
151. parafirati	191. tapirati
152. parkirati	192. telefonirati
153. pasterizirati	193. testirati
154. pikirati	194. tolerirati
155. plasirati	195. urbanizirati
156. poentirati	196. uzurpirati
157. polirati	197. valorizirati
158. pozirati	198. vegetirati
159. profilirati	199. verificirati
160. prostituirati	200. vulkanizirati

20.3. Popis kratica rabljenih pri glosiranju

DAT	dativ
ACC	akuzativ
ADJ	pridjev
FUT	pomočni glagol za tvorbu futura
GEN	genitiv
glagol _i	glagol imperfektivnoga aspekta
glagol _{i/p}	dvoaspektni glagol
glagol _p	glagol perfektivnoga aspekta
INF	infinitiv
IPFV	imperfektivni aspekt
LOC	lokativ
NEG	negacija
NOM	nominativ
PFV	perfektivni aspekt
POSS	posvojni
PTCP	glagolski prilog radni
SG	jednina
1	prvo lice
2	drugo lice
3	treće lice

20.4. Popis kratica rabljenih u grafikonima i tablicama

IPFV	imperfektivni aspekt
abs	apsolutno-stativna leksičko-akcionalna funkcija
ADVPRS	glagolski prilog sadašnji
CF	konkretno-činjenična funkcija
colloq	glagol čija se značenja rabe u razgovornome registru
conclus	konkluzivna leksičko-akcionalna funkcija
COORD	koordinacija
D	difuzni leksem
decurs	dekurzivna leksičko-akcionalna funkcija
diffuse	glagol s prijelaznim i neprijelaznim značenjima
FUT	futur
FUTII	futur drugi
GF	opće-činjenična funkcija
intrans	glagol s neprijelaznim značenjima
InVow	osnova dvoaspektnoga glagola počinje otvornikom
-irati	dvoaspektne glagolske posuđenice
ITER	iterativna funkcija
LAF	leksičko-akcionalna funkcija
log	logaritmirane vrijednosti
log_dat.RelFreq.p.0.1	logaritmirane vrijednosti čestće
log_dat.Sem.p.0.1	logaritmirane vrijednosti broja značenja
MAIN	glavna surečenica
muta	mutativna leksičko-akcionalna funkcija
N	broj
neutr	glagol čija su značenja neutralna s obzirom na registar
O	ostvaraj
OrigPf	na osnovnome dvoaspektnome glagolu postoji dijakronijski i/ili sinkronijski uočljiv prefiksadni morfem
Parallel	paralelizam (aspektna takslička funkcija)
Pf	prefiksacija osnovnoga dvoaspektnoga glagola
PF0 SUF0	dvoaspektni glagol/i bez prefiksadnih i sufiksadnih izvedenica

PF0 SUF1	dvoaspektni glagol/i sa sufiksalmom izvedenicom
PF1 SUF0	dvoaspektni glagol/i s prefiksalmom/prefiksalmim izvedenicom/izvedenicama
PF1 SUF1	dvoaspektni glagol/i s prefiksalmom/prefiksalmim i sufiksalmom izvedenicom/izvedenicama
PFV	perfektivni aspekt
PRF	perfekt
PROG	progresivna funkcija
PRS	prezent
relat	relativno-stativna leksičko-akcionalna funkcija
S	stativni leksem
SE	standardna pogreška
slav	dvoaspektni glagoli slavenskoga podrijetla
STAT	stativna funkcija
SUBORD	subordinacija
Suf	sufiksacija osnovnoga dvoaspektnoga glagola
SUM	sumarna funkcija
T	tijek
term	glagol čija se značenja rabe kao termini
trans	glagol s prijelaznim značenjima
transform	transformativna leksičko-akcionalna funkcija

20.5. Popis ostalih kratica

B/H/S	bosanski/hrvatski/srpski jezik
CQL	corpus query language
CroDi	Regensburški dijakronijski korpus hrvatskoga jezika
f	sljedeća stranica
f.	funkcija
ff	sljedeće dvije stranice
HJP	Hrvatski jezični portal
NSV	nesvršeni vid
RHJ	Rječnik hrvatskoga jezika
ŠRHJ	Školski rječnik hrvatskoga jezika
SV	svršeni vid
VARGOS	Vid i akcional'nost' ruskoga glagola
VRH	Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika
χ^2	hi kvadrat

ŽIVOTOPIS

Zrinka Kolaković rođena je 1983. godine u Vinkovcima. Studij kroatistike i pedagogije završila je 2008. na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. U okviru dvojnoga doktorskoga studija 2013. upisala je Poslijediplomski doktorski studij *Slavische Philologie* na Sveučilištu u Regensburgu i 2015. Poslijediplomski doktorski studij lingvistike na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Od 2006. do 2007. predavala je hrvatski kao materinski u Američkoj međunarodnoj školi u Zagrebu, od 2008. do 2009. te u ljetnome semestru 2012. radila je kao lektorica hrvatskoga jezika u Croaticumu na Filozofskome fakultetu u Zagrebu, a od 2009. do 2010. bila je lektorica na Prvome programu Hrvatskoga radija. Od 2008. do 2010. izvodila je kolegij *Hrvatski književni jezik* na Odsjeku za zapadnoslavenske jezike i književnosti Filozofskoga fakulteta u Zagrebu (nositeljica kolegija: prof. dr. sc. Zrinka Jelaska). Od 2010. do 2011. radila je kao lektorica na Sveučilištu Justus Liebig u Gießenu, a od 2012. zaposlena je na Institutu za slavistiku Sveučilišta u Regensburgu, prvo kao lektorica (od 2012. do 2014.), potom kao asistentica prof. dr. sc. Björna Hansena pri Katedri za slavensko jezikoslovlje (2013. do 2015.) i na kraju kao znanstvena novakinja na projektu *Mikrovariation bei pronominalen und verbalen Enklitika des Bosnischen, Kroatischen und Serbischen. Empirische Studien zu Umgangssprache, Dialekten und Herkunftssprachen* (2015. do 2018.) Njemačke zaklade za znanost (*Deutsche Forschungsgemeinschaft*).

Od 2009. suradnica je na izvedbenome projektu *HiT (Hrvatski internetski tečaj)*, a osim toga surađivala je i na sljedećim projektima: *Hrvatski kao drugi i strani jezik* (2002. – 2005., voditeljica prof. dr. sc. Zrinka Jelaska), *Materinski i inojezični hrvatski* (2006. – 2011., voditeljica prof. dr. sc. Zrinka Jelaska), *Položaj hrvatskoga i makedonskoga jezika u obrazovnome sustavu višejezičnih sredina* (2007. – 2009., voditeljica prof. dr. sc. Zrinka Jelaska), *Hrvatski kao nasljedni jezik – trenutačno stanje i razvojne perspektive* (2013. – 2014., voditeljica doc. dr. Lidija Cvikić).

Stručno se usavršavala u Beogradu na seminarima u okviru projekta ReLDI (Regional Linguistic Data Initiative) u lipnju 2016. i siječnju 2017. Ljetni semestar 2007. provela je kao CEEPUS-ova stipendistica na Sveučilištu Karl-Franzes u Grazu, dok je u kolovozu 2008. bila stipendistica Međunarodnoga seminara makedonskoga jezika i literature u Ohridu.

Sudjelovala je kao izlagač i suizlagač na 22 znanstvena i stručna skupa te objavila 11 znanstvenih i stručnih radova te četiri prikaza. Autorica je vježbenice *Einführung in die Sprachwissenschaft. Übungsheft mit Beispielen aus dem Kroatischen und Serbischen*.

POPIS OBJAVLJENIH RADOVA

Knjige

Kolaković, Z. (2015) *Einführung in die Sprachwissenschaft. Übungsheft mit Beispielen aus dem Kroatischen und Serbischen*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.

Članci

Kolaković, Z.; Jurkiewicz-Rohrbacher, E.; Hansen, B. (prihvaćeno za tisak) “CC, the raising control dichotomy and diaphasic variation in Croatian – A corpus-based study”. U: *Rasprave. Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*.

Hansen, B.; Wald, V.; **Kolaković, Z.** (2018) „Subjektkasus und Finitheit: Eine korpusbasierte Studie zur Mikrovariation und zur Entwicklung kroatischer Modalkonstruktionen. Teil I. Mikrovariation im modernen Kroatischen”. U: *Zeitschrift für Slavische Philologie* 74:(1), 113-195.

Hansen, B.; **Kolaković, Z.;** Jurkiewicz-Rohrbacher, E. (2018) “Clitic climbing and stacked infinitives in Bosnian, Croatian and Serbian – A corpus-driven study”. U: Fuß, E. et al. (ur.) *Grammar and Corpora 2016*, 259-268. Heidelberg: Heidelberg University Publishing (heiUP).

Jurkiewicz-Rohrbacher, E.; Hansen, B.; **Kolaković, Z.** (2017) “Clitic climbing, finiteness and the raising-control distinction. A corpus-based study.” U: *Jazykovedný časopis* 68:(2), 179-190.

Jurkiewicz-Rohrbacher, E.; **Kolaković, Z.;** Hansen, B. (2017) “Web Corpora – the best possible solution for tracking rare phenomena in underresourced languages: clitics in Bosnian, Croatian and Serbian”. U: Bański, P. et al. (ur.) *Proceedings of the Workshop on Challenges in the Management of Large Corpora and Big Data and Natural Language Processing (CMLC-5+BigNLP) 2017 including the papers from the Web-as-Corpus (WAC-XI) guest section*, 49-55. Mannheim: Institut für Deutsche Sprache.

Hansen, B.; Romić, D.; **Kolaković, Z.** (2013) „Okviri za istraživanje sintaktičkih struktura govornika druge generacije bosanskoga, hrvatskoga i srpskoga jezika u Njemačkoj”.

U: *Labor* 15, 9-45.

Bošnjak, M.; **Kolaković, Z.** (2013) „Načela e-učenja inojezičnoga hrvatskoga: HiT-1 od A do Z“. U: Cvikić, L.; Petroska, E. (ur.) *Prvi, drugi, ini jezik: hrvatsko-makedonske usporedbe*, 319-325. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.

Cvikić, L.; Bošnjak, M.; **Kolaković, Z.** (2012) „Hrvatski kao ini jezik u računalnome okružju – glotodidaktička promišljanja“. U: Čilaš Mikulić, M.; Juričić, A.-T.; Udier, S. L. (ur.) *Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika. 1. zbornik radova*, 97-106. Zagreb: FF press.

Grgić, A.; **Kolaković, Z.** (2010) „Primjena kognitivnih stilova učenja i nastavnih strategija u nastavi hrvatskoga kao drugoga i stranoga“. U: *Labor* 7, 78-96.

Jelaska, Z.; **Kolaković, Z.** (2009) „Proširenost glagolskih predmetaka“. U: *Labor* 7, 59-76.

Macan, Ž.; **Kolaković, Z.** (2008) „Prijenosna odstupanja govornika njemačkog jezika u ovladavanju hrvatskim jezikom“. U: *Labor* 5, 34-52.

Kolaković, Z. (2007) „Zastupljenost padeža u hrvatskome jeziku u pisanim i govornim tekstovima“. U: *Labor* 4, 242-271.

Prikazi

Kolaković, Z. (2011) „Mali među velikima“. U: *Labor* 11, 119-124.

Tofoska, S. S.; **Kolaković, Z.** (2008) „Poredbena istraživanja inojezičnoga hrvatskoga i makedonskoga“. U: *Labor* 5, 146-149.

Kolaković, Z. (2007) „Knjiga o hrvatskom kao drugom jeziku“. U: *Labor* 4, 309-315.

Kolaković, Z. (2007) „Knjiga o leksičkim procesima u hrvatskome“. U: *Labor* 3, 119-122.